

ISSN 1811 - 900X

Large, stylized, 3D letters 'B.P.' in blue, purple, and red, positioned on the left side of the cover.

Biblioteca Poliș

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 40 (2011) Nr. 3

Biblio Polis

**Revistă de biblioteconomie și
științe ale informării,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău**

Apare din anul 2002
Vol. 40 (2011) Nr. 3 (Serie nouă)

Director:

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Consiliul științific: *dr. Hermina ANGHELESCU (Detroit), Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga), acad. Mihai CIMPOI, Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române, conf. univ. dr. Natalia GOIAN, conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI, prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București), prof. univ. dr. Victor PETRESCU (Târgoviște), Vlad POHILĂ, prof. univ. dr. Ion STOICA (București), conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU, conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN, prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa)*

Colegiul de redacție: *Tatiana COȘERIU (Teorie și practică), Mariana HARJEVSCHI (Politici, Legislație), Valeriu HERȚA (Design), Tatiana ISCHIMJI (Bibliotecile minorităților etno-culturale), conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (Studii și cercetări), Ludmila PÂNZARU (Tehnologii, Resurse, Traduceri), Vlad POHILĂ (Editorial, Cultură și spiritualitate), Geneveva SCOBIOALĂ (Imagine, Relații publice, Activități rețea)*

Secretariat: *Tatiana BORODATÎI, Valeriu RAȚĂ*

Tel. redacției: 221186; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md; <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/frame.html>

Типар executat la „BONS OFFICES”. Tel.: 500578; 276644

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

**EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ /
EDITORIAL**

Vlad POHILĂ

Chișinău, un oraș al bibliotecilor
Кишинэу – город библиотек
Chisinau – a city of libraries5

**STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ /
STUDIES AND RESEARCH**

Nelly ȚURCAN

Criza seriilor și accesul la resursele
informaționale științifice din bibliotecile
Republicii Moldova
Кризис серийных изданий и проблема
доступа к научным инфоресурсам в
библиотеках Республики Молдова
The crisis of serials and the access to
scientific information resources in the
libraries of the Republic of Moldova8

Vera OSOIANU

Biblioteca 2.0 – o nouă generație de
servicii bibliotecare: rezultatele Anului
bibliologic 2010
Библиотека 2.0 – новое поколение
библиотечных услуг: итоги
библиотечного года 2010
Library 2.0 – a new generation of library
services: results22

**TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И
ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE**

Natalia ZAVTUR

Dimensiunea etică a conflictului de
bibliotecă
Этика конфликта в библиотеке
The ethical dimension of the library
conflict30

<i>Tatiana COSTIUC</i>	Fondul de bibliofilie contemporană: aspecte de popularizare și valorificare Фонд современной библиофилии: формы популяризации The bibliophil collection: popularization and valorification aspects 36
<i>Vera OSOIANU</i>	Bibliotecile și e-governarea Библиотеки и электронное управление The libraries and e-governance 40
<i>Valentina TURVINENCO</i>	Promovarea lecturii pentru copii: paradigma bibliotecilor germane Что и как читают детям в библиотеках Германии The children lecture promotion in german libraries 42
<i>Evelina BOCANCEA</i>	Subclasa 51 – Matematici. Construcția vedetelor de subiect și a indicilor Раздел 51 – Математика: построение предметных рубрик и индексов The 51 subclass – Mathematics. The construction of the subject headings.... 48
<i>Tatiana BALTAG</i>	Patrimoniul municipal în prezentare virtuală Муниципальное наследие в виртуальном представлении A virtual presentation of the municipal heritage..... 55
VIAȚA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ / LIBRARY`S BRANCHES LIFE	
<i>Glebus SAINCIUC</i>	O bibliotecă ce descoperă și promovează talente Слово о библиотеке, где собираются талантливые люди A library which discover and promote the talent 58
<i>Ninela CARANFIL</i>	Cu dragoste și recunoștință pentru „Transilvania” С любовью и признательностью о библиотеке «Трансильвания» With love about „Transilvania” library 59
<i>Sorina STANCA</i>	Punți culturale peste Prut Мосты дружбы The cultural bridges over Prut 60
<i>Mihai CIMPOI</i>	Reînvierea Păsării Phoenix Библиотека воскресшая из пепла The resurrection of the Phoenix 63
<i>Eliza BOTEZATU</i>	Biblioteca „Țirgu-Mureș” – Casa Mare cu suflet de lumină Библиотека «Țirгу-Муреш» – casa mare полная света „Țirgu-Mureș” library – Casa mare full of light 65
<i>Monica AVRAM</i>	Biblioteca „Țirgu-Mureș” din Chișinău la ceas aniversar Слово о библиотеке «Țirгу-Муреш» At the anniversary of „Țirgu-Mureș” library 66
EVENIMENTE CULTURALE / КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS	
<i>R. PELINEANU</i>	Lucian Blaga comemorat la „Transilvania” Чествование писателя и философа Лучиана Влага в библиотеке «Трансильвания» Lucian Blaga commemorated at „Transilvania” library 69
<i>Ludmila BULAT</i>	Poezia Stelianeî Grama emană lumină Стихи Стелианы Грама, дарящие свет The poetry of Steliana Grama spreads bright emotions..... 72
<i>Elena BUTUCEL</i>	„Dobrogetia” salută Moldova «Dobrogetia» приветствует Молдову „Dobrogetia” greets Moldova 74
<i>R. ANDREI</i>	Biblioteca „Ovidius” – promotoare a valorilor chișinăuiene Библиотека «Овидиус» и культурные ценности г. Кишинэу „Ovidius” library, promotor of Chișinău value..... 76

**DE ZIUA LIMBII ROMÂNE /
ДЕНЬ РУМЫНСКОГО ЯЗЫКА /
THE ROMANIAN LANGUAGE'S DAY**

Eugeniu COȘERIU

Identitatea limbii și a poporului nostru
Об идентичности нашего языка и народа
The language and nation identity of our
people 81

Aurelia VOINEAGU-LĂPUȘAN

Poetul Grigore Vieru: „*Minunea neamului
românesc, limba română*”
Поэт Григоре Виеру: «*Сокровище
румынской нации – это румынский язык*»
Grigore Vieru: “The Romanian language –
a Romanian wonder” 82

**CHIȘINĂU – 575 / КИШИНЭУ – 575 /
CHIȘINĂU – 575**

Paul MIHAIL

Chișinăul și 500 ani de existență
К 500-летию г. Кишинэу
The Chisinau 500 anniversary 84

R. ANDREI

Carol Schmidt – un primar al Chișinăului
readus în actualitate
Карол Шмидт – примар г. Кишинэу
Carol Schmidt – a mayor brought back... 85

Dorin MĂGUREANU

Chișinăul de altă dată văzut de
personalități notorii
Кишинэу, периода между двумя войнами
Personalities about the interwar
Chisinau 89

**CARTEA PE GLOB / КНИГА НА ГЛОБУСЕ /
ROUND THE WORLD**

Maria BRÎNZAN

Premiul Nobel pentru literatură 2010
acordat unui latinoamerican: Mario
Vargas Llosa
Марио Варгас Льоса – лауреат Нобелев-
ской премии по литературе 2010 г.
Mario Vargas Llosa – the Noble Prize in
Literature 2010 94

**ISTORIA NOASTRĂ ADEVĂRATĂ /
НАША ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ /
OUR REAL HISTORY**

Aurel Preda: „*Declarația de Independență
a Republicii Moldova a fost gîndită de*

*români de pe ambele maluri ale Prutului”
(Consemnare: Vasile ȘOIMARU)
Аурел Преда: «Декларацию о
независимости Республики Молдова
составили румыны с обоих берегов
Прута»*

Moldova's Declaration of
Independence was thought by the
Romanians on both sides of the Prut..... 96

Constantin BOBEICĂ

Mai noi aberații imperialiste
Полемические заметки
Polemical notes..... 101

**OMAGIERI / ГОДОВЩИНЫ /
ANNIVERSARY**

Ianoș Țurcanu: „*Viața mea e doar iubire”
(Consemnare: Raia ROGAC)*

«Моя жизнь – это любовь» (интервью с
поэтом Янош Цуркану)
Ianoș Țurcanu: “My life is a love” 103

Ludmila COSTIN

Model de fidelitate în profesia aleasă
Верность выбранной профессии
A model of a professional fidelity..... 109

Vlad POHILĂ

Fascinat de lumina ce alimentează
dinamismul creațiilor
Очарованный светом порождающий
творчество
Fascinated by light alimented by
creation 110

**OAMENI ȘI CĂRȚI / ЛЮДИ И КНИГИ /
PEOPLE AND BOOKS**

Liuba-Drăgostița BUJOR

Poeta supranumită „Ioana d’Arc a
Basarabiei”
Слово о поэтессе Леониде Лари
The poet named Jeanne d’Arc of
Bessarabia 112

Gheorghe PÂRLEA

Cel de-al treilea Cetățean de Onoare al
Cornovei – după acad. Dimitrie Gusti și
prof. univ. dr. Zamfira Mihail
Почётный гражданин родного села
The third Honorary Citizen of Cornova.... 120

Ecaterina NEDZELSCHI

Dumitru Zambîțchi – pedagog, savant,
cărturar

Думитру Замбици – учёный
и просветитель польского
происхождения
Dumitru Zambiçi, professor,
researcher122

Maria BRÎNZAN

Un autor interzis, și totuși – citit
Запрещённый и всё-таки читаемый автор
An author banned and nevertheless
read123

CARTEA DE SPECIALITATE / КНИГИ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ / PROFESSIONAL BOOKS

Schimbarea nu este o oportunitate,
schimbarea este o obligație
Перемена к лучшему это не
возможность, а необходимость
The changes are not an opportunity
but are duty (*Lidia KULIKOVSKI*) 126

„O șansă pentru cartea din Basarabia”
(*Ion IACHIM*)
Книга посвящённая выдающему
деятелю библиотечного дела
A chance for bessarabian books132

RECENZII ȘI CONSEMĂRI / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ / REVIEWS AND NOTES

Simbolurile naționale ca măturii ale
identității noastre (*Tamara GORINCIOI*)
Национальные символы как
свидетельства нашей идентичности
National symbols – testimonies of our
identity134

Amintiri, amintiri... (*Ludmila BULAT*)
Воспоминания
Souvenirs, souvenirs136

Cu mult drag și despre țărani, și despre
artiști (*Vlad POHILĂ*)
Книга эссе о талантливых людей
Молдовы
Essay about talented Moldavian
people139

Cartea unei generații (*Nicolae RUSU*)
Книга, представляющая целое
поколение
A book of one generation141

Dimitrie Iov, remarcabil om de cultură
și politician de pe ambele maluri ale
Prutului (*Valeriu RAȚĂ*)

Димитрие Йов – писатель и патриот
смутного периода нашей истории
Dimitrie Iov – a remarkable politician
and cultivated man on both sides
of the Prut144

IMPRESII DE LECTURĂ / O ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS

Tema pentru acasă... a unui romantic
întîrziat (*Iulia MĂRGĂRIT*)
Роман Николае Дабига – творение
романтика
The Homework of one romantic150

Un om frumos – Nicolae Darie
(*Ludmila DOROȘENCO*)
Книга об актёре Николае Дарие
A handsome Nicolae Darie155

Expresivitate și stil (*Adela DRĂUCEAN*)
Заметки о переводе бессарабских
поэтов на арумунский диалект
Expression and style in the translation
into A-Romanian dialect157

IN MEMORIAM

Ne-a părăsit Ion Borșevici
Памяти профессора Иона Боршевича
In memoriam prof. Ion Borșevici161

La dispariția unui suflet generos
(*Raia ROGAC*)
Прощальное слово о писателе
Александру Громове
A last word about the writer Alexandru
Gromov162

REMEMBER

Svetlana VIZITIU
Maria Drăgan: „Am cîntat cu tot neamul
nostru...”
Слово о певице Марии Дрэган
About the singer Maria Dragan164

MISCELLANEA

Ion BORȘEVICI
Soarta dacismului în Basarabia
Судьба идеи принадлежности к дакам
в Бессарабии
The destiny of dacism in Bessarabia166

Dan PURIC
Invidia
О зависти
The envy168

CHIȘINĂU, UN ORAȘ AL BIBLIOTECILOR

Vlad POHILĂ

Am răsfoit recent niște ghiduri ale Chișinăului, cum s-ar spune, „de ieri și de astăzi”. Mai concret, vreo cinci ghiduri editate în anii de ocupație sovietică și tot atâtea – în ultimele două decenii. Căutam să văd ce evidențiau autorii acestor lucrări ca reprezentativ, emblematic pentru Chișinău, căruia, pe parcursul a vreo două sute de ani de existență ca centru de provincie, apoi de republică, iar acum – și de stat independent – i s-au atribuit cele mai surprinzătoare epitete și calificative: de la „oraș blestemat” pînă la „paradis scufundat în verdeață”. E de precizat că ghidurile Chișinăului în perioada numită „sovietică” erau elaborate, aproape că fără excepție, de către alogeni, iar aceștia nu aveau nicio treabă cu vreun aspect, element, fapt, amănunt ce ar fi arătat apartenența națională a orașului. Și nu e de mirare că „brandul” Chișinăului, pe atunci, îl formau fabrici și uzine despre care azi nu se mai știe, muzee ce nu mai există, monumente ce au dispărut – dacă încă nu și de pe fața orașului, apoi cu certitudine din sfera de interese ale orașenilor și vizitatorilor capitalei noastre. Ghidurile mai noi, de după 1990-1991, sînt scrise de autori autohtoni; și fotografiile sînt executate de maeștri cu nume românești, de unde și fireasca tendință de a plasa în prim-plan obiective istorice și culturale cu certă valoare națională: teatre, muzee, instituții de învățămînt superior; nu trec autorii nici pe lângă piața agricolă unde își aduc roadele muncii țărani basarabeni. Mai nou, apar în aceste cărți de vizită ale capitalei și bisericile, dar alături de siluetele lor arhaice se strecoa-

ră și siluetele unor bănci hiper-moderne, plus restaurante, baruri, cazinouri...

Ce credeți că este comun pentru aceste ghiduri ale Chișinăului, care formează două categorii informaționale distincte (dacă nu antagonistel)? Poate dragostea pentru orașul natal? Nu, pentru că în ghidurile din prima categorie (cele vechi, învechite, „sovietice”) această iubire – ostentativ afișată, de altminteri – este una categoric searbădă, abstractă, „de serviciu”: se scria despre Chișinău exact cum se scria despre Kiev sau Odesa, despre Minsk, Tașkent sau Almatî... (Doar cu referire la Moscova și Leningrad / Sankt Petersburg autorii găseau alte cuvinte; alte erau formulările și despre capitalele republicilor baltice, la a căror elaborare pur și simplu nu erau admiși străinii.) În ghidurile din ultima perioadă dragostea pălește, pierde, dacă nu se topește definitiv în fața „pragmatismului” contemporan, etalat de autorii lucrărilor cu un conținut și un scop dintre cele mai practice... Cel mai ciudat e că nici nu putem reproșa ceva autorilor în cauză, doar și utilizatorul, beneficiarul, destinatarul acestor ghiduri nu caută în ele sentimente, ci cît mai mult... „spirit practic”, adică cifre, date, nume, adrese, telefoane... Așadar, se pare că nu este nimic comun între ghidurile Chișinăului din ultimii ani versus cele tipărite cu trei-patru decenii în urmă. Și chiar dacă o fi existînd unele elemente comune, anumite dovezi de similitudine, în cărțile „cercetate” de noi, merită atenție doar o coincidență negativă, și cea mai frapantă în contextul discuției noastre: *lipsa oricăror informații despre bibliotecile*

Chișinăului... (În numele adevărului, vom preciza că într-o carte despre Chișinău, editată în 1982, se amintește despre ființarea în capitala RSS Moldovenești a Bibliotecii Republicane „N.K. Krupskaja”, actuala Bibliotecă Națională a RM.)

Această omitere, neglijare a existenței bibliotecilor din Chișinău este doar la prima vedere o ciudățenie. Oricît de mult ar fi crescut în ultimul timp rolul bibliotecilor în viața noastră, ele sînt plasate tradițional, din inerție, dacă vreți, pe un loc ce se află undeva în spate, în umbră... Faceți un mic experiment: stînd în un colț aglomerat pe bdul Ștefan cel Mare și Sfînt, întrebați de trecători unde se află Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și / sau Biblioteca Națională a RM și jumătate din cei chestionați vor strînge din umeri, iar jumătate din jumătatea știutoare va confunda, imperturbabil, locul aflării BM „B.P. Hasdeu” cu cel al Bibliotecii Naționale a RM. Nu e la mijloc numai

slaba informare a chișinăuienilor, de fapt, a orașenilor în genere, căci ar fi incorect să atribuim această scădere exclusiv locuitorilor capitalei noastre. Să nu ne scape un amănunt semnificativ: cele mai multe biblioteci au sedii retrase, departe de agitația cotidiană și, de regulă, ocupă spații puțin impozante, de natură să atragă atenția generală. La Chișinău, poate doar Biblioteca Națională, Biblioteca Municipală și – mai nou – Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei au edificii ce „bat la ochi”, ce se impun, într-un fel sau altul, în peisajul arhitectonic al Chișinăului.

Evident, bibliotecile nu beneficiază de o publicitate la nivelul exigențelor impuse de epoca în care trăim. De fapt, nici n-avem în vedere publicitatea în sensul clasic al acestui cuvînt; ne referim la simpla informație despre ansamblul bibliotecilor din Chișinău, căci altfel, cam fiecare

biblioteca mai răsărită pune obligatoriu la dispoziția celor interesați pliante informative fie ele și modeste ca aspect, dar destul de cuprinzătoare dacă nu chiar exhaustive prin conținut.

Aici nu putem să nu menționăm, cu justificată mândrie, că Biblioteca Municipală a elaborat și a editat o sursă informativă unică – din mai multe unghiuri de vedere: *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* (ed. îngrijită de Lidia Kulikovski, coordonator – Genoveva Scobioală; Chișinău, „Epigraf” SRL, 2007, 152 p.). Lucrarea a fost scoasă în contextul parteneriatului bibliotecar – una din devizele anului în care a văzut lumina tiparului – și prezintă datele de strictă utilitate referitoare la trei grupuri mari de biblioteci: **a)** biblioteci publice; **b)** biblioteci ale instituțiilor de învățământ; **c)** biblioteci de alte tipuri (specializate, științifice, departamentale). Două indexuri auxiliare – alfabetic și topografic (pe străzi) – sporesc și mai mult gradul de utilitate al ghidului. E de mirare că această cărțuie – și frumoasă, și folositoare – nu a beneficiat de vreo prezentare, de vreo recenzie, căci ar merita toate elogiile măcar și din motivul că, în premieră, la noi, între copertele unei cărți, sînt instrumentate informații despre majoritatea bibliotecilor chișinăuene, de la Națională și Municipală, de la Camera Cărții, Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă” și Biblioteca Ști-

ințifică Centrală „A. Lupan” a AȘM pînă la biblioteci infinite mai modeste aparținînd unor universități, colegii sau licee recent întemeiate. Cine are curiozitate să răsfoiască *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* va găsi informații despre peste 400 de biblioteci. Astfel ne putem face și o imagine cam cîte biblioteci are capitala noastră la ora actuală: cel puțin 400, sau, dacă e să adăugăm cu generozitatea specifică probabilității – circa 500 de biblioteci. E o cifră impunătoare, o cifră ce spune multe, căci dincolo de aceste 400-500 stau zeci de milioane de volume, sute de mii de beneficiari, zeci de mii de destine îmbogățite de apropierea de carte.

Astfel încît, dacă la această aniversare, de cinci secole și trei pătrare de veac, Chișinăului i s-ar căuta (încă) un calificativ – actualizat, inedit, poate și insolit, acesta ar fi, credem noi, „oraș al bibliotecilor”. Un calificativ pe care Chișinăul îl merită din plin, nu numai pentru că niciodată nu au fost aici o concentrare mai mare de biblioteci, respectiv, cărți și cititori, ci și pentru că biblioteca, lectura, cititorii sînt o marcă, un brand cu care se poate mîndri orice oraș modern, cu aspirații europene. Iar Chișinăul aspiră spre modernitate, spre spiritul european, iar odată cu el – și noi, locuitorii lui, cititorii bibliotecilor chișinăuene, trăim cu setea de cunoaștere și de lectură, dar și cu speranța unor orizonturi noi, mai încurajatoare.

CRIZA SERIALELOR ȘI ACCESUL LA RESURSELE INFORMAȚIONALE ȘTIINȚIFICE DIN BIBLIOTECILE REPUBLICII MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN,
Catedra biblioteconomie și asistență informațională,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

The biggest defect of the current system of scientific communication is the excessive cost of subscriptions to scientific journals.

Libraries and research institutions in Moldova are in similar situations – the subscriptions to scientific journals are reduced, due to price. It were been studied the practices of subscriptions to periodicals for the period 2006-2010 in 11 libraries in Moldova. It was been analyzed the subscription to eight scientific journals in scientific, university and three universal libraries: Central Scientific Library „A. Lupan” of the Academy of Sciences of Moldova, National Library of the Republic of Moldova and the Municipal Library „B.P. Hasdeu” from Chisinau. The study showed that in the most libraries the collections change in the period 2006-2010 which were increasing mainly due to prices. For researchers from the research institutions of Moldova the journals cost are also a barrier to access the scientific information.

Keywords: *the scientific journals, library budget, the subscriptions’ cancellation, the crisis of serials.*

* * *

În instituțiile academice bibliotecile au un rol important în îmbunătățirea practicii de comunicare științifică prin dezvoltarea și furnizarea accesului atât la colecțiile tipărite, cât și la resursele in-

formaționale pe suport digital. Literatura de specialitate confirmă faptul că bibliotecile sunt în mijlocul unei tranziții care rezultă din digitalizarea informației. De la mijlocul anilor 1990 au fost publicate mai multe lucrări privind evoluția bibliotecilor pentru a răspunde provocărilor informației electronice [1; 2]. De exemplu, Daniel Dorner a demonstrat modul în care informația digitală estompează granițele dintre diferiții actori din lanțul informațional și caracterul în care informația digitală influențează constituirea colecțiilor resurselor informaționale ale bibliotecii și prestarea serviciilor informaționale [3, p. 16]. Bart Harloe și John M. Budd au analizat stabilirea unor relații „mai dinamice” între colecțiile bibliotecii și sistemul de comunicare științifică și au sugerat câteva propuneri privind strategia de dezvoltare a colecțiilor în condițiile accesului electronic [4, p. 83]. Într-un articol al lui Richard Fyffe [5] este abordat cadrul teoretic al relațiilor dintre cultura academică, tehnologiile informaționale și modul în care ele influențează comunicarea științifică și dezvoltarea colecțiilor bibliotecilor academice. Sunt opinii potrivit cărora periodica științifică nu este achiziționată din motiv că își pierde funcția de informare [6], deoarece procedura de publicare este prea îndelungată. Un articol poate fi publicat

peste opt sau 36 de luni după acceptare. În aceste condiții revistele electronice câștigă teren în mediul de comunicare științifică. De asemenea, în literatura profesională se discută foarte insistent asupra modificărilor colecțiilor bibliotecilor și influența negativă a sistemului de comunicare științifică produsă de costurile abonamentelor la periodicele științifice, precum și problemele financiare ale bibliotecilor [7]. Studiile constată că, în esență, criza periodicelor științifice se manifestă atât sub aspectul inflației prețurilor, cât și al inflației titlurilor [8].

În opinia specialiștilor cel mai mare neajuns al sistemului actual de comunicare științifică este costul excesiv al abonamentelor pentru revistele științifice. Astfel, conform datelor statistice ale Asociației Bibliotecilor Științifice (*ARL – Association of Research Libraries*), din 1986 până în 2002 costul unei reviste s-a majorat cu 227 la sută. Din acest motiv bibliotecile universitare se abonează la un număr tot mai mic de reviste științifice. Treisprezece din cele mai bine finanțate biblioteci științifice din SUA se abonează doar la 70 din sute de reviste științifice recenzate [9].

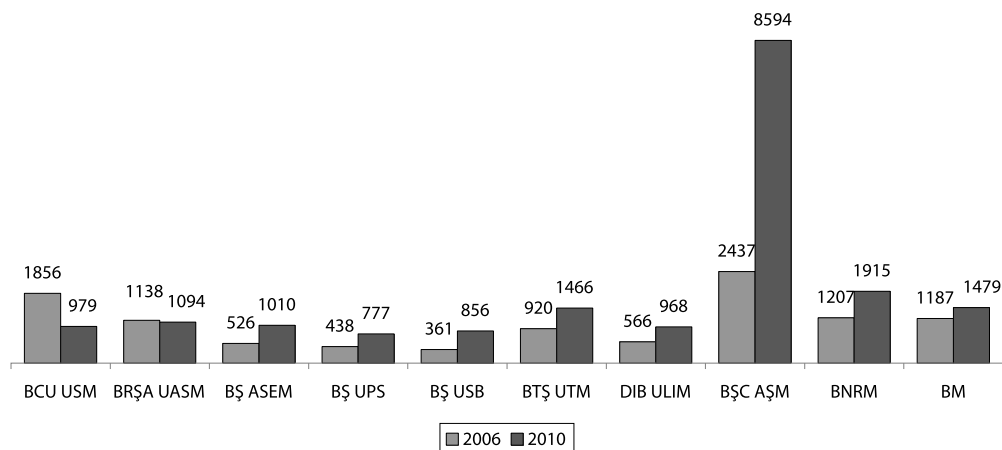
Conform datelor din revista *Library journal*, cele mai esențiale majorări ale costurilor pentru reviste au fost înregistrate pentru revistele din domeniul științelor fundamentale și reale. De exemplu, costul revistelor din domeniul chimiei a crescut de la 1995 USD, în anul 2000, până la 3690 USD, în anul 2009; în domeniul fizicii – de la 1865 USD până la 3252 USD [10]. În prezent, cel mai mare procent de creștere a costurilor la reviste se înregistrează în domeniul științelor sociale, cu toate că cifrele absolute rămân cu mult mai joase decât în științele reale. Astfel, din anul 2000 până în prezent, costul revistelor în domeniul științelor politice a crescut cu 59%, de la 226 USD la 360 USD; costul revistelor sociologice s-a majorat cu 54 la sută; în do-

meniul educației, în economie și business – cu 49% [11].

Bibliotecile și instituțiile de cercetare din Republica Moldova sunt în situații similare când se reduce numărul revistelor abonate din motivul creșterii prețurilor la abonamente. În același timp se micșorează bugetul bibliotecii pentru abonare. Iar în cazurile când bugetul este în creștere sau rămâne constant, biblioteca poate abona un număr mai mic de reviste științifice. În scopul evaluării efectelor crizei serialelor asupra procesului de comunicare științifică au fost analizate bugetele bibliotecilor, precum și dinamica abonării la periodicele științifice în bibliotecile din Republica Moldova. În anul 2008 a fost realizată analiza abonării la publicațiile periodice științifice în bibliotecile științifice ale USM, ASEM, ULIM și Academiei de Științe a Moldovei (AȘM) pentru perioada 1997-2008, care a constatat că în bibliotecile universitare numărul abonamentelor la periodicele științifice a scăzut, iar alocațiile bugetare pentru abonare au crescut [12]. Doar Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei a fost într-o situație mai favorabilă, acest lucru datorându-se schimbărilor care au intervenit la Academia de Științe a Moldovei în 2004, după aprobarea *Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova*, precum și grație schimbării statutului Bibliotecii academice. Ca rezultat, numărul abonamentelor la serialele științifice a fost în creștere începând cu anul 2004.

În contextul studierii resurselor informaționale ale bibliotecilor pentru susținerea cercetării au fost studiate practicile de abonare la publicațiile periodice pentru perioada 2006-2010 în 11 biblioteci din Republica Moldova. În baza unui chestionar a fost analizată abonarea la revistele științifice în opt biblioteci științifice universitare: Biblioteca Centrală Universitară a Universității de Stat din Moldova (BCU USM), Biblioteca Republicană Științifică Agricolă a Universității Agrare de Stat din

Fig. 1. Costul mediu al abonamentelor la presa periodică științifică (lei)

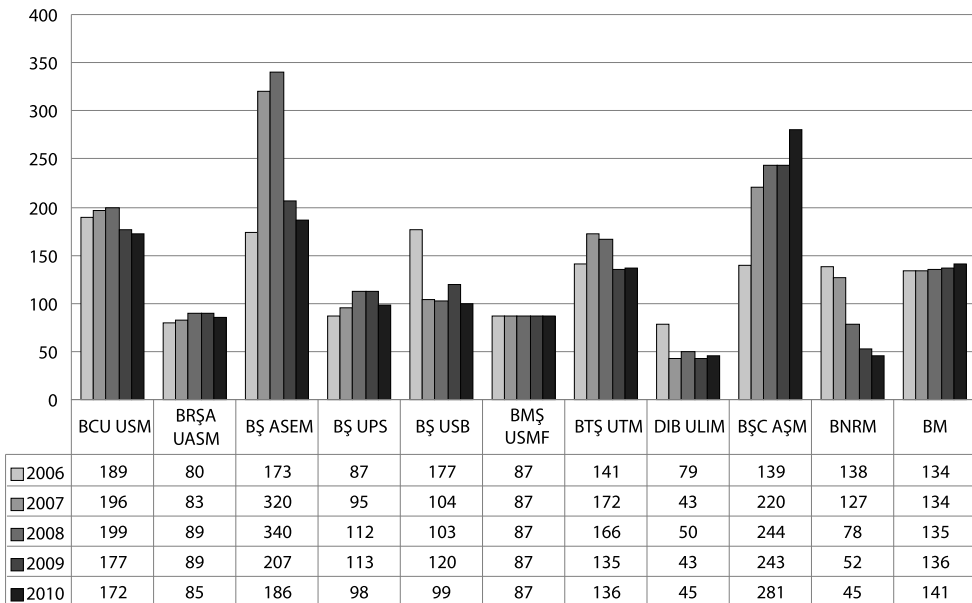
Moldova (BRȘA UASM), Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova (BȘ ASEM), Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (BȘ UPS), Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți (BȘ USB), Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” (BȘM USMF), Biblioteca Tehnico-Științifică a Universității Tehnice din Moldova (BTȘ UTM), Departamentul Informațional Biblioteconomic al Universității Libere Internaționale din Moldova (DIB ULIM), precum și la trei biblioteci care dețin colecții universale: Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a Academiei de Științe din Moldova (BȘC AȘM), Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM) și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău (BM). În cadrul acestui studiu a fost important să cunoaștem politica de abonare la presa periodică științifică, precum și efectele sociale pentru bibliotecă și utilizatori în urma crizei serialelor, nu doar la bibliotecile universitare și la Biblioteca AȘM, dar și la BNRM și BM „B.P. Hasdeu”. Argumentul este că ambele biblioteci (BNRM și BM) oferă servicii informaționale

pentru cercetători, profesori universitari și studenți, acești utilizatori fiind un grup important în structura cititorilor BNRM și ai BM „B.P. Hasdeu”.

Studiul a arătat că în majoritatea bibliotecilor modificările la nivelul colecțiilor de periodice pentru perioada 2006-2010 se datorează în principal creșterii prețurilor (fig. 1).

Costul mediu al abonamentelor din anul 2006 până în anul 2010 s-a majorat aproape de 2,5 ori. De exemplu, dacă în anul 2006 costul mediu al unui abonament pentru o revistă științifică la care se abona BTȘ UTM era de 920 lei, atunci în anul 2010 costul mediu al unui abonament a fost de 1466 lei. O creștere și mai spectaculoasă a costului mediu pentru un abonament la presa periodică științifică a fost înregistrată la BȘC AȘM, de la 2437 lei în anul 2006 până la 8594 lei în anul 2010. În condițiile creșterii prețurilor la periodicele științifice și micșorarea bugetelor pentru abonare, unele biblioteci întreprind anumite măsuri pentru menținerea colecției de seriale din punct de vedere numeric. În consecință, bibliotecile reduc numărul de abonamente scumpe în favoarea revistelor științifice

Fig. 2. Dinamica abonării la presa periodică științifică (2006-2010)

mai ieftine. De exemplu, la BCU USM costul mediul al unui abonament în 2006 era de 1856 lei, iar în anul 2010 – de 979 lei.

În condițiile create, majoritatea bibliotecilor sunt nevoite să reducă numărul de abonamente sau să aloce pentru abonare un procent mai mare din bugetul pentru achiziție (fig. 2).

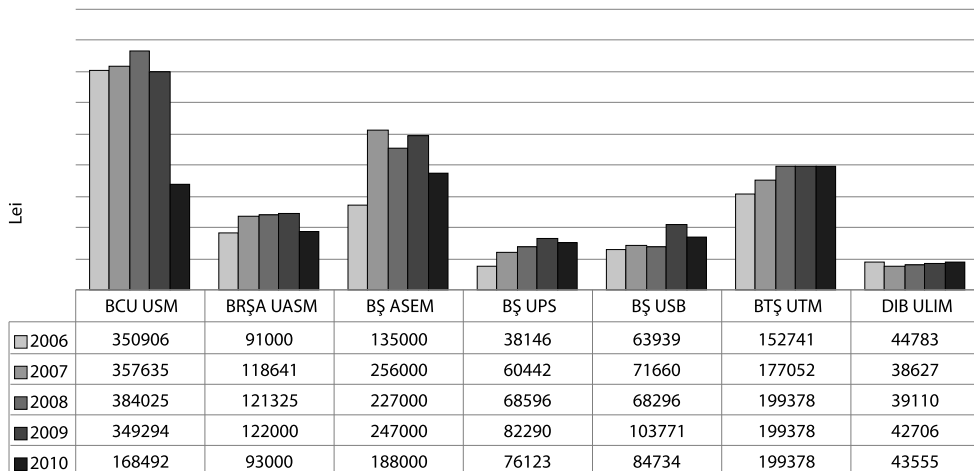
Constatăm că în toate bibliotecile universitare, cu excepția BȘM USMF, este înregistrată o micșorare a numărului de titluri de reviste științifice abonate de biblioteci. De exemplu, BCU USM a redus numărul abonamentelor de la 189 în 2006 la 172 în 2010, BȘ USB pentru aceeași perioadă a redus numărul abonamentelor de la 177 la 99, iar la BȘ UPS numărul de titluri de reviste a scăzut de la 113 (în 2009) la 98. Este necesar să menționăm că la majoritatea bibliotecilor se păstrează o dinamică negativă în abonarea la presa științifică. Astfel, DIB ULIM a redus numărul de abonamente de la 166, în 2002, până la 79, în 2006, și până la 45, în anul 2010. În BȘM USMF, pentru

perioada analizată, nu au fost schimbări în abonarea revistelor științifice, numărul abonamentelor rămânând constant – 87 de titluri de reviste științifice.

În același timp, doar BȘC AȘM înregistrează o dinamică pozitivă la abonarea revistelor științifice, numărul acestora fiind în creștere de la 139, în 2006, până la 281, în anul 2010. De asemenea, o creștere minoră a numărului de abonamente este înregistrat la BM. Însă foarte dificilă este situația la BNRM, care a redus cel mai mult numărul de reviste științifice abonate, de la 138 în 2006 la 45 în 2010.

Paralel cu reducerea numărului de abonamente a fost înregistrată creșterea alocațiilor din bugetul bibliotecii pentru același număr de abonamente sau s-a procedat la reducerea considerabilă a finanțării pentru abonare (fig. 3). Astfel, la BȘ UTM finanțarea pentru abonare în perioada 2008-2010 se menține la nivelul de 199 378 lei, dar numărul de abonamente a scăzut de la 166 la 136. În alte biblioteci,

Fig. 3. Dinamica alocațiilor pentru abonarea la presa periodică științifică, 2006-2010 (lei)

de exemplu, la BCU USM a fost redusă de două ori finanțarea abonării la presa periodică științifică.

Analiza finanțării abonării la publicațiile periodice științifice a permis să constatăm că cea mai bună situație se înregistrează la BȘC AȘM (fig. 4). Comparația între patru biblioteci care dețin colecții universale a reliefat un decalaj enorm în finanțarea abonării nu numai în comparație cu bibliotecile universitare, dar și cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Dacă BȘC AȘM a finanțat abonarea la edițiile periodice științifice în anul 2010 în sumă de 2424975 lei, atunci BNRM a cheltuit pentru abonare doar 86 218 lei, ceea ce reprezintă un procent din bugetul bibliotecii pentru anul 2010. La BNRM este înregistrată cea mai joasă rată de alocații pentru abonare, pe când în medie bibliotecile analizate alocă pentru abonarea la presa științifică 25-40% din bugetul bibliotecii.

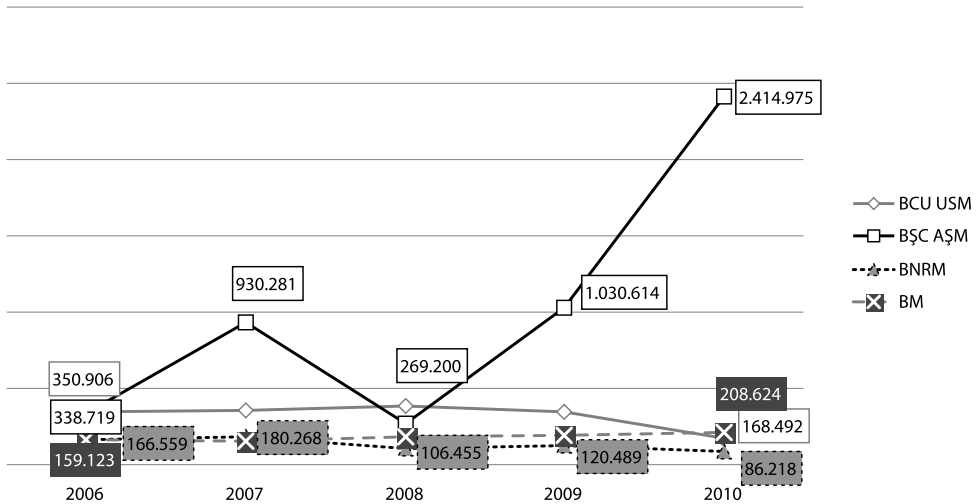
Datele din figura 4 relevă că în anul 2006 finanțarea pentru abonare la BȘU USM și BȘC AȘM a fost la același nivel, fiind rezervate în jur de 350 mii de lei. Aceeași situație a fost în anul 2006 și la BNRM și

BM, ambele biblioteci rezervând pentru abonare la revistele științifice aproximativ aceeași sumă, circa 160 mii de lei. În anul 2010 situația este cardinal diferită: la BȘC AȘM finanțarea abonării a crescut de șapte ori, la BM finanțarea a crescut nesemnificativ, practic menținându-se la același nivel, iar la BCU USM și la BNRM a scăzut de două ori.

Oamenii de știință din instituțiile de cercetare din Moldova care au participat la chestionare au confirmat, de asemenea, că problema costurilor revistelor științifice este o barieră în accesul la informația științifică (fig. 5). Astfel, 48,8% din savanți au remarcat că sunt în totalitate de acord că majorarea continuă a prețurilor la revistele științifice a făcut dificil accesul la literatura de specialitate, inclusiv în cadrul bibliotecilor, 36,6% au exprimat un acord parțial și doar 1,7% au manifestat un dezacord total privind această afirmație.

Savanții au menționat, de asemenea, că scumpirea revistelor științifice este o povară pentru instituțiile științifice. Aceasta se manifestă în sporirea alocațiilor pentru abonare, care este condiționată nu de

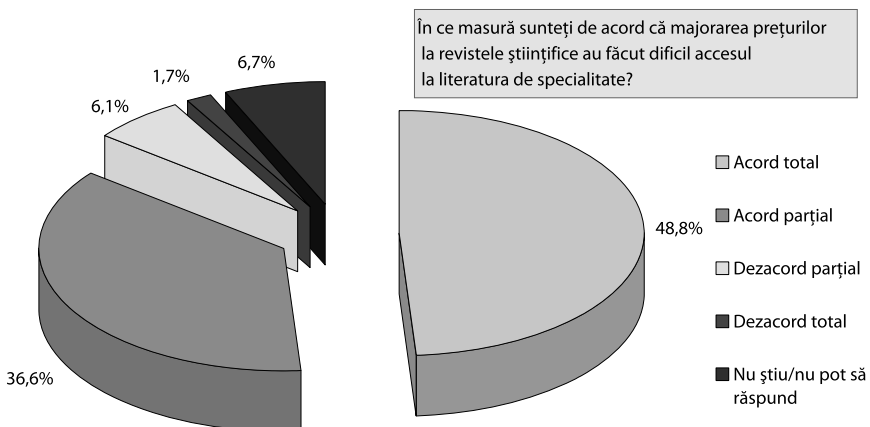
Fig. 4. Dinamica alocațiilor pentru abonarea la periodice științifice la BȘC AȘM, BCU USM, BM și BNRM în 2006-2010 (lei)

majorarea numărului de titluri de reviste, dar de costurile înalte la abonamentele pentru periodicele științifice. Astfel, 70,6% din cercetători au fost de acord că instituția se confruntă cu anumite probleme din cauza creșterii continue a prețurilor, iar 72,3% din respondenți au menționat că din cauza prețurilor înalte biblioteca nu se

abonează la cele mai importante reviste din domeniul de cercetare al savanților. În special, majoritatea cercetătorilor de la toate instituțiile au expus un acord total vis-à-vis de faptul că scumpirea abonamentelor la revistele științifice este o povară pentru instituție. Astfel, această opțiune a fost susținută de cercetătorii de la

Fig. 5. Opinia savanților privind majorarea prețurilor la revistele științifice (%)

UAȘM (55,1%), UTM (53,9%), AȘM (51,1%), USM (44,9%).

Analiza datelor, prezentate de biblioteci relevă acoperirea tematică a cercetării prin publicațiile periodice științifice. Cele mai reprezentative domenii sunt științele socioumane. Revistele științifice din aceste domenii sunt incluse în colecțiile tuturor bibliotecilor, cu excepția BȘM USMF. De asemenea, din punctul de vedere al acoperirii informaționale se evidențiază domeniile business și management, precum și cel de drept. Revistele din aceste domenii sunt abonate de nouă din cele 11 biblioteci. Revistele științifice din aria științelor exacte și tehnice sunt accesibile în șase biblioteci. Doar domeniile medicină, medicină veterinară și științele agricole sunt informațional acoperite de revistele științifice accesibile în bibliotecile specializate în aceste domenii: BȘM USMF și BRȘA UASM. Este necesar să menționăm că abonarea la reviste științifice din anumite domenii științifice se face în funcție de specializarea instituției respective, precum și ținând cont de pregătirea cadrelor la anumite specialități.

Chestionarea directorilor bibliotecilor, realizată în decembrie 2010, a reliefat îngrijorarea privind costurile la presa periodică științifică, precum și problemele financiare cu care se confruntă bibliotecile. Această situație influențează negativ constituirea colecțiilor de resurse informaționale ale bibliotecilor și creează probleme de acces la informația științifică necesară cercetătorilor. Astfel, în opinia BȘ ASEM „criza financiară a influențat reducerea bugetelor pentru abonare. Politicile instituției s-au referit la selectarea celor mai importante titluri de reviste necesare procesului de instruire și cercetare. S-a renunțat la abonarea revistelor străine la momentul abonării din BD Ebsco Publishing”. BȘ USB a comentat astfel problemele privind abonarea și accesul la revistele științifice: „Cu părere de rău, cele mai mari reduceri au fost făcute în acest an

pentru abonarea din 2011. Austeritatea bugetului universitar are un impact negativ mai întâi asupra necesităților de dezvoltare a colecțiilor, 50% din alocațiile financiare anuale constituindu-le cele pentru abonare. Cea mai mare parte din periodicele abonate de noi nu sunt editate și în format electronic pentru a face o eventuală opțiune, în cazul unui preț mai redus, pentru acestea.” DIB ULIM a specificat: „Lipsa informației din partea furnizorilor (cataloge, prețuri etc.), lipsa în catalogele furnizorilor a unor reviste reprezentative (de ex.: revistele AȘM nu sunt în catalogele de abonare a periodicele din Moldova).”

Dna Lidia Kulikovski, director general al BM „B.P. Hasdeu”, a menționat că abonarea la reviste științifice este o problemă dificilă, dar „BM se abonează doar la ce este în catalogele editate în Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina, Israel – dacă cele două din urmă au contracte de distribuție pe teritoriul țării noastre. Multe instituții de cercetare nu-și publică revistele în catalogele pentru abonare. Dealerii, ca MoldPresa sau Delew-delew au contracte cu România, Rusia, alte țări străine. Suntem constrânși să ne abonăm doar la ce ne propun dealerii, pentru că BM nu are cont în valută forte și nu putem face tranzacții financiare direct cu editurile sau instituțiile științifice care editează reviste științifice. La aceasta mai adăugăm practica proastă a Agenției Naționale de Licitație care pune pripoane ca să cumpărăm doar ce-i mai ieftin și nu după criteriul de calitate. Oricum, la baza deciziei de abonare, ca și la baza deciziei de anulare, stă doar criteriul utilizării de către beneficiarii chișinăuieni.” Cu toate acestea, decizia de abonare a revistelor științifice autohtone de către BM nu se bazează pe criteriul utilizării acestor reviste, criteriul dat are greutate atunci când se decide numărul de exemplare. „Nici faptul că este la altă bibliotecă – ASEM, AȘM, BNRM, ULIM sau altundeva, un exemplar va fi abonat pentru asigurarea integrității colecției, precum și pentru asigurarea pre-

zervării patrimoniului științific chișinăuian (ne-am declarat responsabili pentru acest segment)", a remarcat dna L. Kulikovski, specificând că BM are responsabilitatea acoperirii segmentului chișinăuian (instituții, personalități, tematici, rezultate, impact), care este parte integrantă a *Bibliografiei Municipiului Chișinău*.

Analiza revistelor științifice din colecțiile bibliotecilor din Republica Moldova a evidențiat nu doar problema crizei seriialelor, dar și pe cea de acces la informația științifică. Astfel, revistele științifice, editate de instituțiile de cercetare din Moldova nu sunt accesibile în multe biblioteci universitare și chiar la BNRM, care trebuie să primească exemplarele din Depozitul Legal Național. De exemplu, la BCU USM nu sunt în colecții revistele AȘM *Chemistry Journal of Moldova*, *Revista arheologică*, *Metaliteratura* și o serie de alte reviste care după profilul tematic trebuie să fie în această bibliotecă. La BȘM USMF nu sunt seturile anuale complete pentru perioada 2006-2010 ale revistelor *Info-Med* și *Revista farmaceutică a Moldovei*. Situații similare sunt și la alte biblioteci științifice. A fost identificat că unele reviste științifice editate în Moldova nu se regăsesc nici în Arhiva Depozitului Legal de la Camera Națională a Cărții (CNC). Deci, putem să constatăm că unii editori de reviste științifice nu respectă legislația privind Depozitul Legal. În afară de aceasta majoritatea revistelor științifice din Moldova nu sunt incluse în cataloagele de abonare la periodice, de exemplu, „MoldPresă” și „Poșta Moldovei”. Multe reviste științifice se editează cu un tiraj foarte mic, de 50-200 de exemplare, și se distribuie în baza acordurilor de colaborare și de schimb interbibliotecar. De exemplu, revista *Intellectus* din anul 2008 se expediază cu titlu gratuit la institutele AȘM, la bibliotecile universitare, la Biblioteca Națională a Republicii Moldova și la alte biblioteci cu care există acorduri de colaborare.

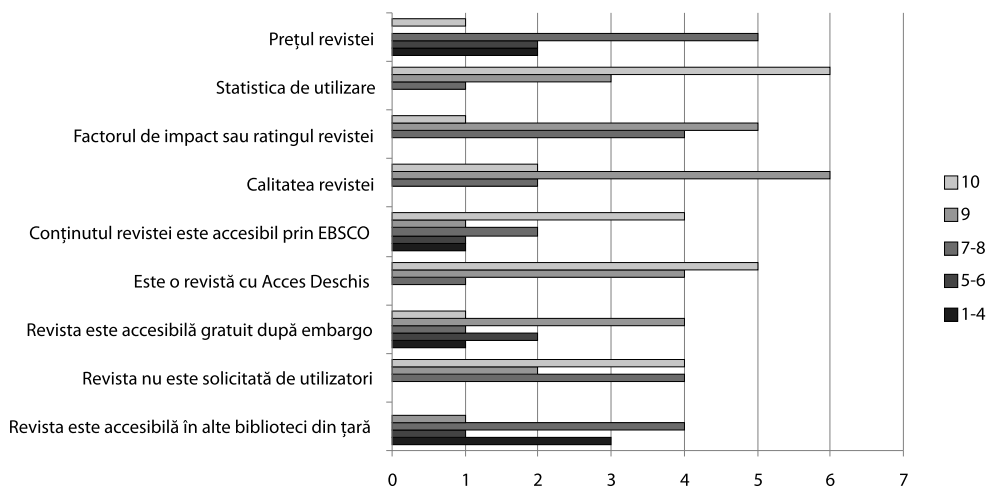
În scopul depășirii situației dificile privind reducerea numărului de abonamente și accesul la revistele științifice autohtone participanții la chestionare au menționat că este necesar de a coopera și de a coordona procesul de abonare, cel puțin la nivelul bibliotecilor universitare; ar fi bine-venit un e-catalog cumulativ privind revistele științifice abonate.

Deja a fost menționat că sistemul de comunicare științifică a devenit un cadru conceptual nou în care practicile tradiționale de dezvoltare a colecțiilor bibliotecii sunt regândite, iar funcțiile bibliotecilor tradiționale sunt extinse de bibliotecile digitale [89], iar participarea bibliotecilor în realizarea modelelor noi de comunicare științifică este în schimbare.

În vederea evaluării efectelor sociale ale crizei în comunicarea științifică, precum și pentru identificarea căilor de depășire a barierelor de acces la informația științifică, în chestionarul difuzat bibliotecilor științifice din Republica Moldova au fost propuse câteva întrebări privind anularea abonamentelor la publicațiile periodice științifice și disponibilitatea realizării accesului deschis la resursele informaționale științifice.

Analiza rezultatelor demonstrează că nouă din cele 11 biblioteci au anulat abonamentele la seriialele științifice. Au fost invocate mai multe motive care au determinat aceste decizii. BȘ ASEM, BȘ UPS, BȘ USB, BȘC AȘM și BNRM au indicat drept motiv reducerea bugetului pentru abonarea la periodice și creșterea prețurilor la seriiale. Pentru BCU USM, DIB ULIM și BTȘ UTM motivul principal este prețul excesiv la periodice. Numai BȘ ASEM a specificat că unul din motivele anulării abonamentului publicației periodice este accesibilitatea revistei în BD „Ebsco Publishing”. Au fost, de asemenea, menționate și alte motive, cum ar fi, de exemplu, gradul scăzut de utilizare; s-au înlocuit unele titluri la solicitarea cadrelor didactice (BCU USM); nu corespunde profi-

Fig. 6. Gradul de importanță a motivelor de anulare a abonamentelor la reviste științifice

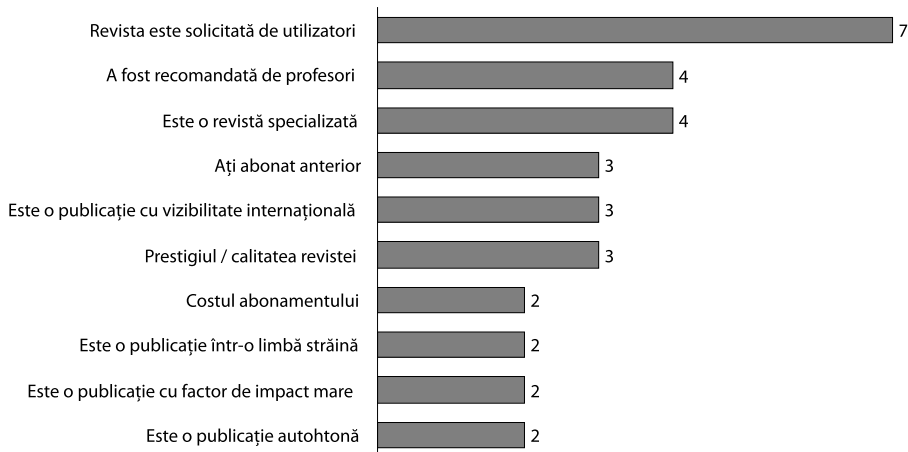
lului și necesităților de cercetare (BȘ ASEM); donații de la instituții, disponibilitatea periodicelor din proiecte, Depozitul Legal de la CNC, schimb interbibliotecar cu bibliotecile universitare din R. Moldova, România, Rusia, Ucraina, Polonia (BȘ USB).

Bibliotecile au fost solicitate să aprecieze pe o scală de 10 puncte gradul de importanță al motivelor care determină anularea abonamentelor revistelor științifice (fig. 6). Analiza rezultatelor relevă că majoritatea bibliotecilor apreciază statistica de utilizare ca un factor foarte important care determină anularea abonamentului revistei (10 puncte). Jumătate din bibliotecile chestionate au menționat că accesibilitatea revistei pe baza strategiilor *accesului deschis*, de asemenea, este foarte importantă (10 puncte).

Oferta editurilor privind revistele științifice electronice se extinde anual. În afară de aceasta, tot mai multe reviste științifice sunt disponibile numai în format electronic, accesul la unele reviste este gratuit și preferințele cercetătorilor sunt axate pe accesul la informația științifică

digitală. În aceste condiții poate fi presupus că accesibilitatea revistelor în format digital ar putea fi un criteriu important pentru anularea abonamentului la revistele științifice. Pentru bibliotecile din R. Moldova accesibilitatea revistei în format electronic are o însemnătate mare, dar nu reprezintă un criteriu foarte important. Astfel, 64% din bibliotecile chestionate au menționat că au anulat abonamentele serialelor științifice tradiționale în favoarea celor electronice. De exemplu, BCU USM și BȘ UTM au anulat abonamentele revistelor tradiționale deoarece au avut acces pentru o perioadă la variantele electronice ale revistelor în cadrul proiectelor de grant (SpringerLink și e-Library.ru); DIB ULIM a invocat extinderea accesului, operativitatea accesului la informația științifică, minimizarea cheltuielilor, probleme de spațiu; BȘ ASEM a motivat anularea abonamentelor la revistele tradiționale străine (cu excepția revistelor din România și Rusia) prin includerea acestor reviste cu cele din bazele de date full text abonate de bibliotecă.

Fig. 7. Criteriile de care se conduc bibliotecile pentru abonarea la titlurile noi de reviste științifice

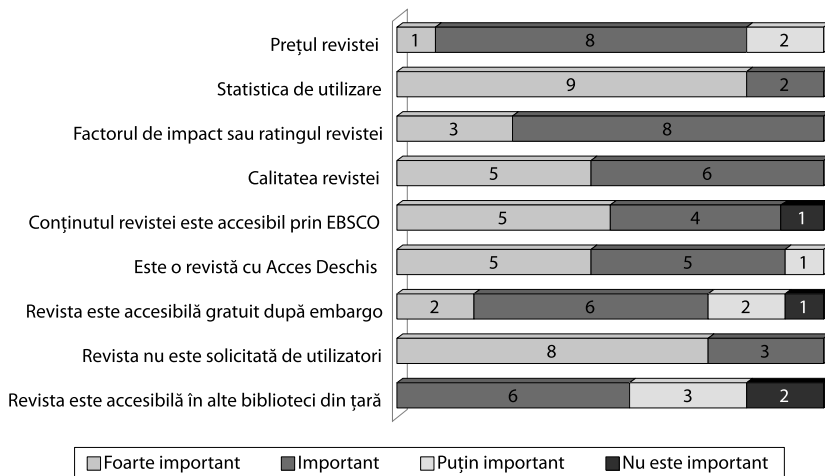
Paralel cu anularea unor abonamente la periodicele științifice în anul 2010, șapte biblioteci au abonat și titluri noi de reviste științifice. La abonarea titlurilor noi de reviste științifice bibliotecile s-au condus de mai multe criterii (fig. 7). Remarcăm că toate bibliotecile au specificat că la baza alegerii titlurilor noi de reviste pentru abonare se află solicitarea utilizatorului pentru anumite publicații științifice. Cu toate că factorul de impact al unei reviste științifice este un criteriu care garantează calitatea acestei publicații, doar două biblioteci (BCU USM și DIB ULIM) au menționat că au selectat titlurile noi în baza acestui criteriu. Alte biblioteci, de asemenea, ar putea folosi criteriul respectiv pentru selecție, dar costurile revistelor cu factor de impact mare sunt destul de mari.

Pentru a determina în ce măsură utilizatorii bibliotecii sunt implicați în luarea deciziilor privind anularea abonamentelor la revistele științifice, s-a solicitat răspunsul la întrebările: „Cine în bibliotecă dvs. ia decizia asupra anulării abonamentului unei reviste științifice?” și „Cine în bibliotecă dvs. ia decizia finală asupra anulării abonamentului?” Remarcăm că în majoritatea bibliotecilor

(cu excepția BNRM și BȘC AȘM) la anularea abonamentelor revistelor științifice decizia este luată de comun acord, fiind consultați utilizatorii (cadrele didactice, catedrele de profil) și administrația instituției. Mai multe biblioteci au menționat, de asemenea, că bibliotecarii de contact, gestionarii de colecții sau directorul bibliotecii iau decizii asupra anulării abonamentelor. Cu toate că procedura de anulare este coordonată cu utilizatorii, decizia finală privind anularea abonamentului pentru revista științifică este luată de administrația instituției. Doar la BCU USM decizia finală aparține utilizatorilor (cadrelor didactice).

Bibliotecile participante la sondaj au apreciat gradul de importanță a motivelor care determină anularea abonamentelor serialelor științifice (fig. 8). Marea majoritatea a bibliotecilor au menționat că este foarte importantă statistica de utilizare a revistelor (nouă biblioteci) și gradul de solicitare de către utilizatori (opt biblioteci). De asemenea, câte opt biblioteci au menționat că prețul, factorul de impact și ratingul scăzut al revistei sunt importante pentru anularea abonamentului la revistele științifice. În același timp, BȘ ASEM și

Fig. 8. Opiniile bibliotecilor privind importanța factorilor la anularea abonamentelor la revistele științifice

BRȘA UASM au menționat că prețul revistei este puțin important pentru anularea abonamentului, BȘM USMF consideră că pentru anularea abonamentului este puțin important faptul că revista este accesibilă prin modelul OA și nu este deloc important dacă conținutul revistei este accesibil prin BD „Ebsco Publishing” sau faptul că revista este accesibilă gratuit prin intermediul site-ului editurii după o perioadă de embargo. De asemenea, la luarea deciziei privind anularea abonamentului revistei este puțin important pentru trei biblioteci și nu este deloc important pentru două biblioteci că revista este accesibilă în alte biblioteci din țară.

În mare măsură aceste date se raportează cu rezultatele unui studiu privind impactul OA asupra anulării abonamentelor la revistele științifice în bibliotecile științifice, care a constatat că principalele motive sunt prețul revistelor și gradul de utilizare al lor, în timp ce factorul de impact și accesibilitatea acestora prin diverse modele de OA sunt apreciate ca puțin importante [378].

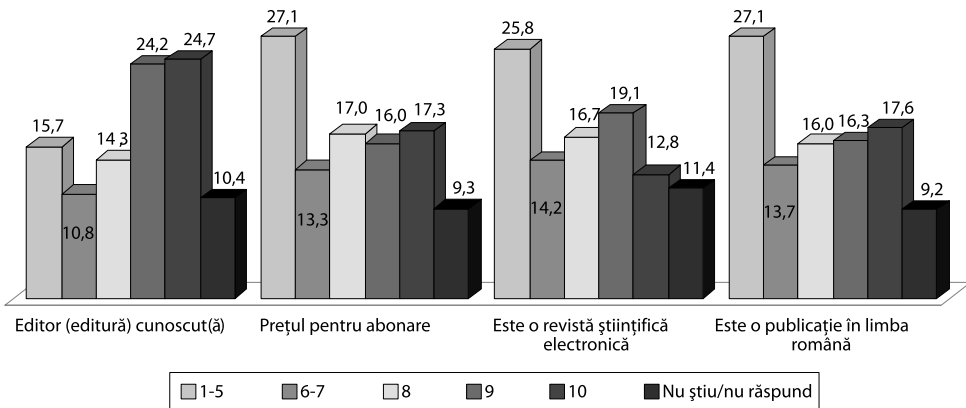
Opiniile bibliotecilor științifice din Moldova au fost confirmate, într-o anumită

măsură, și de cercetătorii care au participat la sondajul sociologic. Astfel, doar 17,3% din specialiști consideră că prețul revistei este un criteriu foarte important pentru a se abona la o revistă, pe când, după o scală de 10 puncte, 27,1% au apreciat acest criteriu ca neimportant sau foarte puțin important (fig. 9). Cel mai mult cercetătorii au optat pentru calitate. Astfel, 55,1% din respondenți au remarcat criteriul de calitate ca fiind cel mai important, iar 21,2% ca destul de important, după care trebuie să se conducă biblioteca la abonarea revistelor științifice.

Această opinie a savanților este în concordanță cu cea a bibliotecarilor, cu cât este mai înaltă calitatea unei reviste, cu atât ea este mai solicitată de utilizatori. Iar statistica utilizării unei reviste este apreciată de bibliotecari ca cel mai important criteriu pentru a păstra abonamentul unei reviste științifice. Cercetătorii au apreciat după o scală de 10 puncte și alte criterii după care biblioteca trebuie să se conducă pentru a abona publicațiile periodice științifice (fig. 10).

Pentru a susține rezultatele chestionării am solicitat opiniile experților privind

Fig. 9. Opiniile cercetătorilor privind importanța criteriilor pentru abonarea la revistele științifice (%)

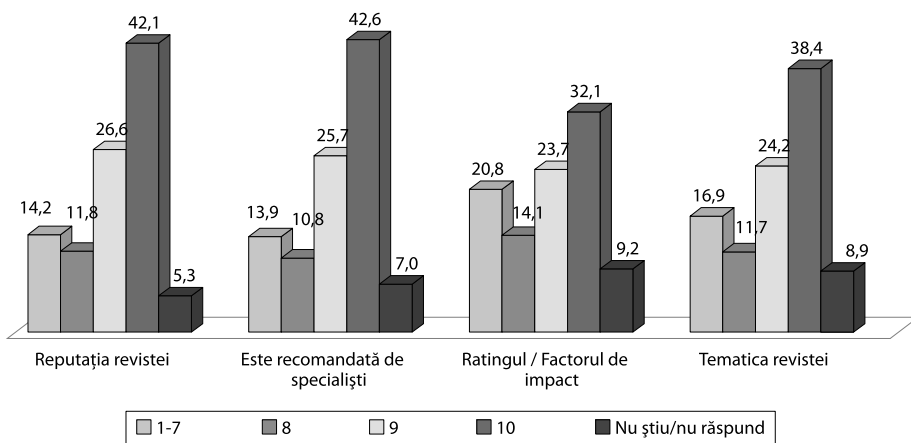

efectele sociale ale crizei comunicării științifice care se răsfrâng asupra bibliotecilor științifice din Moldova și asupra utilizatorilor pentru care bibliotecile prestează servicii.

Cu referire la starea actuală privind abonarea bibliotecii la publicațiile periodice științifice tradiționale și electronice dr. **Silvia Ghinculov** a remarcat: „Starea actuală privind abonarea Bibliotecii Științifice a ASEM la publicațiile periodice științifice tradiționale și electronice este una satisfă-

cătoare. Din investigațiile efectuate asupra fondurilor bugetare alocate pentru abonare la reviste științifice naționale și străine de către Biblioteca Științifică a ASEM, putem concluziona că în ultimii ani alocarea fondurilor de la buget pentru achiziționarea de cărți și reviste din import a fost, practic, sistată, fie că a fost redusă la extrem, fie că s-a renunțat la abonarea la reviste tradiționale în favoarea celor electronice. Publicațiile periodice științifice reprezintă un suport important alături de materialele didactice pentru efectuarea

Fig. 10. Gradul de importanță a criteriilor pentru abonarea la revistele științifice (%)

studiilor și cercetărilor. Conținutul colecțiilor este variat, nucleul constituind publicațiile de profil economic. Colecția de ediții periodice constituie 810 titluri, acestea fiind reflectate în baza de date de înregistrări bibliografice. Colecția Bibliotecii Științifice ASEM este dezvoltată și prin proiecte. Prin intermediul Proiectului Journal Donation Project Biblioteca este abonată la următoarele titluri de reviste științifice economice în format tradițional: Economic Geography, Economics of Transition, Euromoney, Financial Markets, Institutions & Instruments, International Finance, Journal of Finance, Journal of Hospitality & Tourism Research, Journal of Small Business Management, Marketing Management, Public Budgeting & Finance, Rand Journal of Economics, Review of Financial Studies, The Banker, The Economist, World Economy, Cambridge Journal of Economics. Prin intermediul Ebsco Publishing și alte edituri științifice Biblioteca ASEM capătă acces la baza de date Business Source Premier, oferind texte integrale din peste 2300 de periodice, inclusiv texte complete din peste 1100 de titluri verificate de experți."

De asemenea, o situație bună privind abonarea bibliotecii la publicațiile periodice științifice tradiționale și electronice în comparație cu alte biblioteci publice a fost remarcată de dr. **Lidia Kulikovski**: „Suntem într-o situație foarte bună dacă ne comparăm cu alte biblioteci publice, inclusiv cu cele două biblioteci naționale: avem 140 de titluri de reviste științifice tipărite, prin Ebsco Publishing asigurăm acces la peste 2300 titluri de periodice științifice și un buget suficient pentru abonare."

Dr. **Alexei Rău** a menționat că BNRM la capitolul abonarea la revistele științifice este într-o stare foarte dificilă și chiar „dezastruoasă: în ultimii doi ani biblioteca nu a avut de la stat niciun leu la articolul achiziții." Reiterăm că BNRM a abonat pentru anul 2010 doar 45 de titluri de reviste științifice. Biblioteca, de asemenea, este

membru al consorțiului REM, oferind acces la reviste științifice străine prin BD „Ebsco Publishing”.

Opiniile experților au fost unanime cu privire la problemele cu care se confruntă bibliotecile în completarea colecțiilor cu literatură științifică. Dr. **Silvia Ghinculov** a precizat că cea mai mare problemă este insuficiența bugetului: „În anul de referință au fost abonate 186 ediții periodice, ceea ce a însemnat o descreștere a numărului de abonamente, dar și o creștere a cheltuielilor în comparație cu anii precedenți. Recurgem și la metoda schimbului de publicații, sistem pe care multe biblioteci din lume nu-l mai practică de mult. Însă, întrucât cele mai multe reviste autohtone nu sunt editate în limba engleză și nu sunt cuprinse în bazele de date internaționale de prestigiu, schimburile nu se pot face cu revistele cele mai valoroase editate în străinătate. Schimburile cu asemenea reviste se fac mai mult întâmplător, în funcție de existență în stoc a unor volume."

Dr. **Lidia Kulikovski** a remarcat că pe plan național Biblioteca Municipală nu are dificultăți în abonare. Ea a avut întotdeauna un buget suficient pentru procurarea literaturii științifice conform profilului bibliotecii de la editurile și instituțiile științifice din țară. Dar pe plan internațional probleme sunt multe: „Nu există un instrument de informare eficient despre editarea literaturii științifice. Foarte greu identificăm aparițiile editoriale. De multe ori aflăm când deja stocul este epuizat (ne referim la literatura științifică din România și din Rusia). La fel e și cu literatura științifică din alte țări (aici și prețul este ucigător!). Nu avem cont valutar ca să facem tranzacții financiare directe cu alte țări și nici legislația nu ne permite, ca instituție bugetară, să cumpărăm din alte țări. Astfel ne obligă să folosim intermediari care adaugă până la 200% la prețul inițial și atunci renunțăm la achiziție. Nici condițiile impuse de Agenția Națională de Achiziții nu facilitează achiziția din țări străine (de la inițierea demersului de achiziție până la

procesul propriu-zis de achiziție e prea mare perioada și nimeni din editorii străini nu-ți rezervă titlurile selectate). Paradoxal, dar în aceste condiții, dacă vrei cu adevărat să susții o colecție integră de literatură științifică, ai nevoie de mai mulți oameni (personal implicați în acest proces.”

Astfel, cel mai mare neajuns al sistemului actual de comunicare științifică este costul excesiv al abonamentelor pentru revistele științifice care generează o criză în diseminarea și accesul la informația științifică. Din motivul creșterii prețurilor la seriale, bibliotecile din Republica Moldova se confruntă cu problemele reducerii numărului abonamentelor la revistele științifice. În același timp, scumpirea periodicelor științifice afectează negativ colecțiile bibliotecilor atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Cu scopul de a se abona la mai multe reviste științifice, unele biblioteci selectează seriale mai ieftine. Majoritatea bibliotecilor au realizat modificări la nivelul colecțiilor de periodice pentru perioada 2006-2010 care se datorează, în principal, creșterii prețurilor.

Pentru cercetătorii din instituțiile de cercetare din Moldova, de asemenea, problema costurilor revistelor științifice este o barieră în accesul la informația științifică, iar majorarea prețurilor la revistele științifice este o povară pentru instituțiile științifice.

Analiza rezultatelor relevă că majoritatea bibliotecilor apreciază statistica de utilizare a presei periodice științifice ca un factor foarte important, care determină anularea abonamentelor la revistele științifice, iar alegerea titlurilor noi pentru abonare se bazează pe decizia administrației instituției.

Referințe bibliografice

1. Atkinson, R. *Library functions, scholarly communication, and the foundation of the digital library: Laying claim to the control zone*. In: *Library Quarterly*. 1996, vol. 66, nr. 3, p. 239-265.

2. Horava, Tony. *Challenges and possibilities for collection management in a digital age*. In: *Library Resources & Technical Services*. 2010, vol. 54, nr. 3, p. 142-152.

3. Dorner, D.G. *The blurring of boundaries: Digital information and its impact on collection management*. In: *Collection management: International yearbook of library and information management 2000/2001*. London: Library Association Publishing, 2000, p. 15-44.

4. Harloe, Bart; Budd, John M. *Collection development and scholarly communication in the era of electronic access*. In: *The Journal of Academic Librarianship*. 1994, vol. 20, nr. 2, p. 83-87.

5. Fyffe, Richard. *Technological change and the scholarly communications reform movement: Reflections on Castells and Giddens*. In: *Library Resources & Technical Services*. 2002, vol. 46, nr. 2, p. 14-25.

6. Renzetti, Françoise; Tétu, Jean-François. *Schéma d'organisation de la presse périodique électronique*. In: *Solaris* [on-line]. 1996, Dossier 3 [citat pe 6.09.2011]. Disponibil: <http://biblio-fr.info.uni-caen.fr/bnum/jelec/Solaris/d03/3renzetti.html>

7. Hazen, Dan. *Rethinking research library collections*. In: *Library Resources & Technical Services*. 2010, vol. 54, nr. 2, p. 115-121.

8. Tîrziman, Elena. *Publicații seriale: aspecte privind prelucrarea în context tradițional și electronic*. București: Editura Universității din București, 2000. 139 p.

9. Țurcan, Nelly. *Accesul deschis la informația științifică: inițiative internaționale*. În: *Magazin bibliologic*. 2006, nr. 4, p. 40-46.

10. Orsdel, Lee Van; Born, Kathleen. *Reality bites: Periodicals price survey 2009*. In: *Library Journal* [on-line]. 2009, nr. 7 [citat pe 6.09.2011]. Disponibil: <http://www.libraryjournal.com/article/CA6651248.html>

11. Panitch, Judith M.; Michalak, Sarah. *The serials crisis: A White Paper for the UNC-Chapel Hill scholarly communications convocation* [on-line]. 2005 [citat pe 6.09.2011]. Disponibil: <http://www.unc.edu/scholcomdig/whitepapers/panitch-michalak.html>

12. Țurcan, Nelly. *Resursele electronice pentru știință și cercetare în Republica Moldova*. În: *Magazin bibliologic*. 2008, nr. 1/2, p. 17-30.

BIBLIOTECA 2.0 – O NOUĂ GENERAȚIE DE SERVICII BIBLIOTECARE: REZULTATELE ANULUI BIBLIOLOGIC 2010

Vera OSOIANU,
director adjunct, Biblioteca Națională a R. Moldova

Abstract

The article is about the results of the 2010 librarian year, focused on the examination and implementation of the web 2.0 technologies. The author mentions the essence of the Library 2.0, the changes in the user's conduit, the new modern information and communication tools.

Keywords: *Library 2.0, social media, blogul de biblioteconomie și știința informării, Web 2.0 technologies.*

* * *

Tema *Biblioteca 2.0 – o nouă generație de servicii bibliotecare*, care la Seminarul Național 2009 a fost declarată ca prioritară pentru activitatea bibliotecilor în anul 2010, a fost una destul de complicată, mai ales, dat fiind faptul că această temă presupune utilizarea tehnologiilor moderne de informare și comunicare în activitatea bibliotecilor și, în special, a tehnologiilor Web 2.0, iar majoritatea bibliotecarilor încă nu dispun de abilitățile necesare pentru a face față acestor tehnologii, și nici de tehnologii performante, care ar ușura această muncă.

Să ne amintim care este esența Bibliotecii 2.0: „*Biblioteca 2.0 reprezintă o combinație de instrumente și atitudini, o nouă modalitate de promovare a serviciilor interactive de bibliotecă, centrate pe necesitățile utilizatorilor, prin intermediul noilor tehnologii internet și care se bazează*

pe exploatarea inteligenței colective în crearea conținuturilor și atragerea utilizatorilor în activitatea bibliotecii și în viața comunității.”

Schimbările în comportamentul utilizatorilor forțează biblioteca să se schimbe mult mai rapid decât ar dori sau decât sunt pregătiți să o facă bibliotecarii. Popularitatea rețelelor de socializare – Twitter, Facebook, a diferitor bloguri – continuă să crească rapid, în special, în rândurile persoanelor tinere. Pentru bibliotecile secolului XXI, prezența în aceste rețele sociale este o parte esențială a serviciilor pentru utilizatori. La 15 decembrie 2010 **Pew Research Center** a publicat un nou raport (***Global Publics Embrace Social networking – Computer and Cell Phone Usage Up Around the World / Publicul global utilizează rețelele de socializare – Utilizarea computerului și a telefonului mobil în țările lumii***) (<http://pewglobal.org/2010/12/15/global-publics-embrace-social-networking>).

Deși încă relativ noi, rețelele de socializare au devenit deja un fenomen global. Sondajul efectuat în 22 de țări ale lumii scoate în evidență faptul că oamenii care utilizează internetul îl folosesc în special pentru asemenea rețele. Ele sunt deosebit de populare în SUA, unde 46% dintre respondenți susțin că utilizează site-uri precum Facebook și MySpace. Nici alte țări nu sunt cu mult în urmă: Polonia (43%), Anglia (43%), Coreea de Sud (40%), Franța (36%),

Spania (34%), Rusia (33%), Brazilia (33%). Respondenții au dat ca exemplu, în primul rând, site-urile populare în țările lor.

Sondajele recente demonstrează și faptul că cei mai activi utilizatori ai rețelelor de socializare sunt persoanele sub 30 de ani. Această categorie, în multe țări, constituie și partea leului din numărul total de utilizatori.

Instrumentele Web 2.0 sunt folosite tot mai frecvent de biblioteci în scopul diseminării informațiilor și evenimentelor, creării unor grupuri pe interese, promovării cărții și a lecturii. Un exemplu foarte reușit de utilizare a instrumentelor Web 2.0 în promovarea lecturii și a cărții în format tradițional oferă Sistemul Regional de Biblioteci Pasco, SUA. În acest scop a fost creat un blog special pentru cititori – <http://www.pclsreaders.blogspot.com> (PCLS Reader's Advisory Blog = Blogul consultanței pentru cititori. Sursa ta de informații despre cele mai recente, mai importante lecturi).

Creat în anul 2007, blogul și-a propus scopul să ofere asistență cititorilor la selectarea cărților valoroase pentru lectură. Pe blog sunt postate informații de felul: „*New York Times* a selectat 100 de cărți remarcabile ale anului 2010”; „Cele mai bune lecturi ale adolescenților”; „Cele mai bune cărți ilustrate pentru copii”; „Premiile Naționale ale Cărții (Fundatia Națională a Cărții a anunțat câștigătorii Premiului Național al Cărții)”; „*Librăria Atlantic* a selectat *Cărțile anului 2010*”; „Lista celor mai vândute cărți”; „Topul celor mai bune 10 cărți, realizat de *Library Journal*”; „Topul celor mai preferate 100 de cărți, realizat de Amazon” etc. De pe interfața blogului poate fi accesat site-ul principal al Sistemului Regional de Biblioteci Pasco, precum și efectuată căutarea în catalogul on-line.

Site-urile de socializare, Facebook, Twitter etc. permit bibliotecarilor să dialogueze, să comunice și să colaboreze cu

utilizatorii ca niciodată înainte, pentru că au devenit o parte din viața de zi cu zi a oamenilor.

Atunci când am pus în discuție, la Seminarul Național 2009, probleme ce țin de Biblioteca 2.0 eram conștienți de faptul că doar 17% dintre bibliotecile publice au computere în dotare și doar 10% sunt conectate la internet. Dar dincolo de aceste cifre, conform ultimelor sondaje, aproape 34% din populația țării sunt utilizatori de internet, 22% folosesc internetul zilnic. Chiar și în mediul rural, internetul este în mare vogă, capătă din ce în ce mai mult teren și reprezintă atracția principală pentru utilizatori, mai ales pentru cei din generația net. În majoritatea școlilor sunt clase cu computere conectate la internet, unde elevii trec prima alfabetizare informațională, în multe sate există săli de computere, unde internetul poate fi accesat contra cost, tot mai multe familii pledează pentru conexiunea internet.

În satul Rezeni, Ialoveni, de exemplu, fiecare a cincea gospodărie are în casă internet. În postarea din 17 ianuarie *Utilizarea rețelelor de socializare în biserică* făceam referire la un reportaj transmis la PRO TV: „Dacă nu ai timp să intri pe la biserică, intră pe internet. Cu mâna pe mouse în loc de Biblie, mai nou oamenii își mărturisesc păcatele prin Skype sau pe rețelele de socializare. În ultima vreme, tot mai mulți preoți își creează conturi pe internet și îi ascultă pe enoriași, dându-le sfaturi. Unul dintre cei mai activi internați în sutană este părintele Iulian Rață din Lucașeuca, Orhei, care și-a deschis și un site unde orice creștin adevărat, cu icoană și internet în casă, poate să îi scrie... În sat, preotul a devenit un adevărat idol, mai ales, pentru tineri.”

Pentru a ajunge la enoriași, în special la cei tineri, părintele a hotărât să fie acolo unde sunt enoriașii. Exact aceasta trebuie

să facă și bibliotecarul, să fie acolo unde sunt utilizatorii reali și potențiali, majoritatea cărora folosesc mediile noi, sunt în rețelele de socializare, câteodată în mai multe, în același timp. Este o șansă reală de a-i atrage în biblioteci, demonstrându-le care este valoarea bibliotecii și beneficiile de la utilizarea ei. Implementarea tehnologiilor de informare și comunicare este o șansă reală de îmbunătățire a imaginii bibliotecii în comunitate și este foarte important să nu lăsăm să treacă pe alături de noi și această poate ultimă șansă.

Cam în acest context, la Seminarul Național 2009, BNRM a declarat ca sarcină prioritară în anul 2010 **reorientarea activității bibliotecilor publice în vederea implementării serviciilor specifice Bibliotecii 2.0.**

În baza comunicărilor prezentate la Seminarul Național, a fost elaborată lucrarea **Biblioteca 2.0 – o nouă generație de biblioteci.** Diseminarea cunoștințelor noi în mediul de specialitate a avut loc prin intermediul consultațiilor, discuțiilor *face to face*, prezentărilor, comunicărilor, traducerilor, articolelor în presa de specialitate tradițională și virtuală etc.

Au fost create blogurile:

Blog de biblioteconomie și știința informării – <http://clubbib.wordpress.com>;

Blogul tinerilor bibliotecari – <http://bnrm.wordpress.com>;

Blogul Din pasiunile bibliografului – <http://cercetaribibliografice.blogspot.com>.

A demarat crearea *Dicționarului on-line de terminologie standardizată în domeniul informațional, biblioteconomic și editorial* – <http://dic.andries.eu>.

Blogul de biblioteconomie și știința informării a fost conceput ca un spațiu virtual de informare și comunicare profesională. Prin acest blog, bibliotecarii din țară au la dispoziție un loc virtual de întâlnire, care funcționează după principiul 7/24. Este o formă de comunicare foarte rapidă

și eficientă și, având această axă, bibliotecarii pot fi la curent cu noutățile și evenimentele breslei bibliotecare, cu mișcarea de idei în domeniu, cu practicile de calitate, aparițiile editoriale recente etc. Este o posibilitate de a ne cunoaște mai bine, de a face schimb de experiență, opinii, sugestii. Comunitatea bibliotecară poate fi mai apropiată și mai unită ca oricând altădată.

Departamentul cercetare și dezvoltare în biblioteconomie al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, care și-a asumat responsabilitatea gestionării blogului, are tradiții vechi de coordonare a activității bibliotecare și această experiență poate fi de mare ajutor la exploatarea posibilităților oferite de instrumentele Web 2.0.

Conținuturile postate pe blog sunt structurate în șapte pagini: *Acasă, Adrese, Articole, Traduceri, Despre noi, Experiențe, Practici de calitate, Posibilități de grant, Publicații de specialitate.* Practic, tot ce s-a întâmplat mai important în domeniu, atât în țară, cât și la nivel internațional, a fost semnalat prin postările de pe blog.

Este foarte important că în aceste discuții profesionale, prin comentarii, se implică și bibliotecarii din spațiul rural, accesul cărora la tot felul de informații și evenimente este sau a fost, până la apariția internetului, mai limitat. De fapt, cel mai activ blogger, de până acum, este Maia Balan, șefa Bibliotecii publice din Bilicenii Vechi, Sângerei.

Împreună cu paginile web ale bibliotecilor, multe dintre care oferă și full-textele publicațiilor de specialitate editate, Blogul de biblioteconomie și știința informării, Blogul tinerilor bibliotecari, Blogul *Din pasiunile bibliografului*, blogul Bibliotecii Naționale pentru copii „Ion Creangă”, cele 28 de bloguri ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, alte bloguri, care au apărut în mai multe biblioteci din republică și care încă urmează să apară, creează rețeaua virtuală de informare și comunicare profesio-

nală, care unește bibliotecarii, indiferent de subordonare departamentală sau dimensiune geografică. Prin această poartă bibliotecarii pot evada din mrejele izolării și nu se mai simt la periferiile profesiei. Și nu contează cine stă în centrul rețelei, atât timp cât rezultatele sunt în beneficiul tuturor bibliotecarilor și implicit ale utilizatorilor. În Anul bibliologic 2010 practic au fost puse bazele acestei rețele, iar rezultatele finale depind de implicarea fiecăruia dintre noi.

În bibliotecile Sistemului Național activează aproximativ 4700 de bibliotecari sau ceva mai mult de 0,1% din toată populația țării. În mare parte, pentru acest segment de populație au fost create blogurile de specialitate. Ținta însă este mult mai îndelungată: să învățăm împreună, cum să facem mai bună viața celorlalte cca 99,8 % din populația acestei țări.

Nu este de neglijat nici faptul că, prin intermediul blogurilor de specialitate, activitatea bibliotecilor și a bibliotecarilor va fi mai cunoscută persoanelor interesate, din alte spații vorbitoare de limba română, și nu numai. La lansarea Blogului de biblioteconomie și știința informării, domnul Marin Pruteanu, un blogger de mare renume, își exprima speranța că, prin intermediul blogului va putea urmări evoluția biblioteconomiei și științei informării în țara noastră: „Sper să devină blogul din care să aflăm toate noutățile importante din biblioteconomia de peste Prut.” Într-o postare din 9 decembrie 2010 de pe Prolibro, domnul M. Pruteanu a calificat Blogul de biblioteconomie și știința informării ca fiind „foarte activ și foarte bun în ultimul timp”. Este o laudă binemeritată, pentru care echipa chiar a muncit mult. Practic, nimic din ce s-a întâmplat mai important în profesie nu a trecut pe alături de noi. Este pentru prima oară când consider că am făcut absolut totul (cât a depins de noi) pentru a asi-

gura comunicarea profesională, dialogul cu comunitatea bibliotecară. Am încercat să depistăm tot ce este mai nou și important în domeniu și să ținem la curent toți membrii comunității profesionale, care au acces la tehnologii.

Ca așezământ științifico-metodologic, care corelează, în conformitate cu *Legea cu privire la biblioteci*, activitatea rețelei de biblioteci publice, Biblioteca Națională a Republicii Moldova lucrează, în special, cu bibliotecile publice raionale – centre metodologice de nivel teritorial, iar acestea, la rândul lor, cu bibliotecile publice comunale și sătești. Dacă luăm în considerare faptul că bibliotecile publice raionale din țară au acces la internet și au putut urmări ce le-am pus la dispoziție cu ajutorul tehnologiilor Web 2.0, putem considera că o mare parte din informațiile și cunoștințele transmise pe această cale au ajuns sau trebuiau să ajungă la utilizatorii finali, bibliotecarii din bibliotecile publice, la seminarele bibliotecarilor organizate în raioane. Aceasta este rațiunea dezvoltării blogurilor de specialitate, a altor medii noi și sperăm că peste ceva timp acestea vor da roadele așteptate.

Pe data de 2 ianuarie 2011 am primit de la wordpress.com informația despre situația (statistică) a blogului în anul 2010. O evidență perfectă! Este uluitor să vezi situația ca în palmă: numărul de postări, numărul de comentarii, inclusiv la fiecare postare în parte, numărul de imagini anexate, articolele mai citite, de câte ori a fost accesată o postare, de pe ce site-uri a fost făcută intrarea pe blog, ce site-uri au fost accesate de pe *Blogroll* sau de pe adresele indicate în postări, ce termeni au fost accesați în motoarele de căutare pentru a ajunge la blog etc. Accesând *Site States* pot fi văzute toate postările, în ordinea descrescândă a numărului de accesări. Topul celor mai accesate pagini și articole este următorul:

- *Home page* (interfața) – 11 463;
- *Publicații în domeniu* – 1736;
- *Despre noi* – 1.062;
- *Articole. Traduceri* – 937;
- *Posibilități de grant* – 825;
- *Adrese* – 737;
- *Admiterea 2010, USM* – 313;
- *Asociațiile profesionale și conștiința de comunitate* – 279;
- *Experiențe. Practici de calitate* – 263;
- *Dicționar on-line de terminologie standardizată în domeniul informațional, biblioteconomic și editorial* (informația de pe interfață) – 168.

Datele însumate sunt destul de bune, aceasta fiind și aprecierea dată de wordpress.com:

- peste 23 mii vizualizări;
- ziua cea mai aglomerată – 29 aprilie 2010, cu 295 vizualizări;
- 288 postări; 223 comentarii, inclusiv pagina *Despre noi* – 27 comentarii, *Publicații în domeniu* – 9 comentarii etc.

Între timp, cifrele s-au schimbat și la 18 iulie 2011 arătau după cum urmează:

- accesări – 44 100;
- postări – 547;
- pagini – 7;
- comentarii – 352.

Evidența statistică se face pentru ziua curentă, pentru ziua precedentă, pentru șapte zile, pentru o lună, pentru un trimestru, pentru un an, pentru toată activitatea, începând cu ziua inaugurării.

Minibiblioteca de specialitate on-line

În primele comentarii, imediat după inaugurarea blogului, doamna Ludmila Corghenci, director adjunct, Departamentul Informațional Biblioteconomic al ULIM, sugera pentru pagina *Publicații de specialitate*, prezentarea, de rând cu coperta lucrării, a rezumatului și a cuprinsului cărții, iar

doamna Maria Vataman, Biblioteca ASEM, propunea să facem trimiteri și la linkuri cu full-texte, țintind și mai departe, la o bibliotecă de specialitate on-line. Varianta pe care am găsit-o este un pas de început, iar soluțiile de viitor depind de evoluția tehnologiilor și de implicarea bibliotecarilor în crearea conținuturilor și dorința de a împărtăși realizările obținute comunității profesionale.

Site-ul <http://www.slideshare.net> oferă posibilitatea postării prezentărilor PowerPoint, documentelor Word și PDF, documentelor video etc. Este o posibilitate de a crea o minibiblioteca de specialitate on-line. În condițiile în care, din cauza bugetului în cădere liberă, bibliotecile pot edita publicațiile seriale sau alte lucrări elaborate doar într-un tiraj foarte limitat, comunicarea informațiilor și a cunoștințelor poate fi asigurată și pe această cale. Pentru a exemplifica eficiența utilizării site-ului este suficient să prezentăm doar câteva exemple. Lucrările **Imaginea bibliotecii publice în comunitate** și **Resursele electronice**, în 12 luni de la postare (situație conform datelor de la 18 iulie), au fost accesate de 2414 și, respectiv, de 2114 ori. Studiul **Statistica bibliotecară ca vector de imagine** – de 1088 ori. Prezentarea PowerPoint **Formarea profesională continuă: preocupări strategice** – de 1050 de ori, prezentarea PowerPoint **Blogul ca formă de comunicare în contextul Bibliotecii 2.0** – de 598 ori etc.

Site-ul poate fi accesat direct de pe Blogul de biblioteconomie și știința informării, Widget-ul Blogroll: <http://www.slideshare.net/cdbclub>.

Sunt posibile trimiterile directe spre alte instituții. Urmăriți, ca exemplu, postările Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Intrarea poate fi făcută de pe <http://www.slideshare.net/cdbclub> (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”) sau direct de pe site-ul www.hasdeu.md.

Și aici evidența este excelentă. Site-ul oferă informații de felul: de câte ori a fost accesat sau descărcat un document, inclusiv adresa electronică a persoanei care a descărcat documentul, indiferent dacă este din R. Moldova, România sau din alte țări.

Tot în contextul aderării la Mișcarea Biblioteca 2.0, folosirii tehnologiilor web pentru oferirea unor servicii și produse noi, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Direcția cercetare și dezvoltare în biblioteconomie a inițiat procesul de elaborare a **Dicționarului on-line de terminologie standardizată în domeniul informațional, biblioteconomic și editorial**. Dicționarul include terminologie de specialitate definită în standardele utilizate pe teritoriul Republicii Moldova. Termenii definiți corespund exact textului din standard. În unele cazuri articolele terminologice sunt însoțite de comentarii, care precizează utilizarea termenului. Comentariile sunt în strictă conformitate cu standardul. Pentru fiecare articol terminologic este indicat numărul de identificare al standardului, inclusiv anul elaborării, precum și numărul articolului din standard. Dicționarul va fi actualizat pe măsura apariției standardelor noi în domeniu. La momentul lansării, *Dicționarul...* include aproximativ 800 de termeni din 10 standarde. Doamna Alla Andrieș, specialist principal, Serviciul dezvoltare în biblioteconomie, responsabilă de elaborare, a luat în serios această lucrare relativ nouă pentru noi și sperăm să facă mereu, cu aceeași acuratețe, actualizarea dicționarului.

Bibliotecile din teritoriu s-au antrenat și ele în activitatea de asimilare a tehnologiilor Web 2.0 și de implementarea lor în activitatea bibliotecilor. O parte dintre ele au și reușit. Menționăm următoarele bloguri:

- Biblioteca Publică Raională „M. Sadoveanu”, Strășeni: <http://bibmsadoveanu.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Raională „D. Cantemir”, Ungheni: <http://bprungheni.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Raională „M. Sadoveanu”, Soroca: <http://regv.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Orășenească „Petre Țefănuță”, Ialoveni: <http://www.bibialoveni.com.md>;
- Biblioteca Publică Bravicea, Călărași: <http://bibliotecabravicea.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Biliceni Vechi, Sângerei: <http://bvbiblioteca.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Crihana Veche, Cahul: <http://bpcrihanaveche.wordpress.com>;
- Biblioteca Publică Sadova, Călărași: <http://bibsadova.wordpress.com>.

Mai sunt și alte încercări, care încă urmează să fie finalizate. Nu ne vom referi în acest material la cele 28 de bloguri ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, din simplul motiv că ele merită un capitol aparte.

Ne-am referit mai mult la bloguri, pentru că mulți profesioniști citați în literatura de specialitate în contextul discuțiilor despre mișcarea Biblioteca 2.0 consideră că blogul este cea mai importantă tehnologie a Bibliotecii 2.0. Dacă luăm în considerare faptul că nu necesită mijloace financiare suplimentare, atunci chiar nu avem justificare pentru a nu folosi această oportunitate.

Realizările anului nu sunt pe potriva așteptărilor și nici cum ar fi fost cazul. Dar este un început, bibliotecarii înțeleg ce au de făcut, iar moldovenii au o veche și nestăvilă ambiție, dacă vecinul a făcut ceva frumos, se pun luntre și punte și încearcă a face ceva încă și mai bine. Să sperăm că

această ambiție a noastră va fi de succes și în cazul alfabetizării digitale, care va scoate biblioteca pe altă traiectorie.

Pe parcursul anului, bibliotecarii au ocupat din ce în ce mai mult teren pe diverse rețele de socializare, în special pe Facebook, o rețea cu extindere internațională și prezența lor în spațiul virtual al utilizatorului este percepută ca una firească și cu bătaie lungă. Este o posibilitate de a ține biblioteca în atenția societății, a utilizatorilor reali și potențiali, a factorilor de decizie politică și financiară.

Probleme

Biblioteca are de înfruntat o concurență foarte serioasă din partea altor promotori de servicii, în special, de loisir și informații.

Amazon susține că vânzările cărților gen Kindle întrec vânzările cărților în format tradițional, cu toate că nu s-au scurs nici trei ani de la apariția cititorului de cărți electronice Kindle. Toate acestea impun ideea că cei mai mulți dintre utilizatorii de azi nu mai trebuie să se ridice de pe scaun pentru a găsi informația de care au nevoie – o pot găsi pe laptop, la telefoanele „deștepte”, iPad-uri etc.

Bibliotecarii, obișnuiți cu webul, sunt adesea reticenți să înceapă folosirea noilor tehnologii în activitatea lor, deoarece procesul de studiere, de multe ori, necesită mai mult timp decât au ei la dispoziție.

Persistă și problema mentalităților. Bibliotecile noastre chiar trebuie trezite din adormire. Este doar o chestiune de timp până va începe marea luptă pentru supraviețuire.

Problema tehnologiilor

Faptul că din cele 1380 biblioteci publice doar 234 au în dotare computere și doar 147 biblioteci sunt conectate la internet trebuie să pună în gardă pe toată lumea. În secolul XXI o bibliotecă nu mai poate fi concepută în afara rețelei globale

de internet. Din postarea de pe Blogul de biblioteconomie și știința informării **Internetul și căruța** se desprinde o nouă realitate a satului moldovenesc. Satele noastre nu pot rămâne în afara timpului, iar evoluția tehnologiilor și extinderea internetului deja le-au prins în mreje. La Rezeni, laloveni, internetul a ajuns practic în fiecare a cincea casă din sat. Cel mai important criteriu după care vom judeca importanța bibliotecii va fi principiul incluziunii sociale. Într-o societate care se confruntă cu un decalaj accentuat al veniturilor, bibliotecile au menirea să asigure incluziunea socială și să ofere acces pentru toți, inclusiv acces la tehnologii și resurse electronice. Această responsabilitate revine organelor locale și Guvernului. Marea putere a bibliotecii publice este că va asigura și în viitor incluziunea socială. Câte familii își pot asigura necesarul de cunoștințe și informații și câți copii se pot bucura de grija familiei pe acest segment? Situația precară a bibliotecilor noastre afectează, în primul rând, componentele vulnerabile ale societății, iar acestea constituie majoritatea.

Pusă în fața unor decizii fără precedent, societatea civilă din Marea Britanie încearcă să convingă guvernarea că reducerea bugetului pentru achiziția de carte, a orelor de activitate, a serviciilor mobile, a cursurilor, precum și lichidarea drastică și total irațională a posturilor de bibliotecari, remunerați de la buget, afectează populația cu venituri reduse, persoanele în vârstă, bolnavii, oamenii cu dizabilități, persoanele care îngrijesc copii, și, principalul – copiii, care reprezintă viitorul. Să sperăm că britanicii vor putea ține piept tendințelor deloc ortodoxe ale guvernanților și vor salva bibliotecile.

Formarea profesională continuă

Bibliotecarul trebuie să învețe singur și apoi să învețe pe alții cum să facă față tehnologiilor de informare și comunicare, cum să deschidă o poștă electronică, cum

să folosească Skype-ul, Messengerul, cum să creeze un blog, cum să facă un cont pe Facebook, cum să folosească o enciclopedie sau un dicționar on-line etc.

Computerul nu mai este o opțiune, este un imperativ și acest adevăr trebuie inoculat tuturor, inclusiv factorilor de decizie, care sunt sau trebuie să fie în slujba comunității.

Profesioniștii IT afirmă că blogul este un site sau un fel de site pentru dezvoltarea căruia nu sunt necesare, în mod special, cunoștințe de programare. Însă acei care au încercat să creeze un blog s-au ciocnit cu tot felul de dificultăți, convingându-se că nu este chiar așa de ușor, cum se spune, și sunt solicitate eforturi enorme pentru a pătrunde în esența unor lucruri. Varianta optimală pentru bibliotecarii, care pornesc în această aventură ar fi prezența în preajmă a unui specialist IT. Așa ar putea fi economisit timpul pierdut pentru a ajunge pe căi ocolite la dezlegarea unor dileme. Cert este că nu toți putem beneficia de ajutor de specialitate și în aceste condiții unica soluție este să fim autodidacți și să practicăm, ca niciodată anterior, schimbul de experiență.

Anul bibliologic 2010 a fost destul de complicat pentru cei care au luat în serios tema prioritară *Biblioteca 2.0 – o nouă generație de servicii de bibliotecă*. Dar, încercând lucruri noi, ne-am convins că totul este posibil. Alfabetizarea digitală este iminentă și pentru breasla noastră și cu cât mai repede vom accepta această realitate,

cu atât va fi mai bine și pentru noi și pentru acei cu care și pentru care muncim.

Am scris și cu alte ocazii că cheazășia succesului bibliotecarului modern constă nu în faptul cât știe la momentul dat, dar cât este dispus să învețe pentru a se putea simți confortabil printre utilizatorii moderni. Învățarea pe tot parcursul vieții este axa pe care se va ține în viitor meseria de bibliotecar. Modernizarea rapidă a tehnologiilor de informare și comunicare va fi coșmarul permanent al bibliotecarilor. Pentru a fi relevant pentru comunitate și a ține pasul cu utilizatorul modern, bibliotecarul va trebui să-și dezvolte din mers abilitățile, să învețe lucruri fără de care activitatea bibliotecii, în scurt timp, va fi de neconceput. Iar instrumentele Web 2.0 sunt printre ele.

Referințe

1. *Biblioteca 2.0 în contextul tranziției de la modelul tradițional de bibliotecă la cel modern*. În: *Biblioteca 2.0 – o nouă generație de biblioteci: materialele Seminarului național al managerilor de biblioteci publice 2009*. Resp. ed.: Vera Osoianu. Ch.: BNRM, 2010, p. 20-43.

2. *Global Publics Embrace Social networking-Computer and Cell Phone Usage Up Around the World* // <http://pewglobal.org/2010/12/15/global-publics-embrace-social-networking>

3. *Reader's Advisory Blog*. Disponibil pe: <http://www.pclsreaders.blogspot.com/PCLS>

4. „*Un gospodar adevărat e cel care are căruță și... internet acasă*”. Disponibil pe: <http://www.protv.md/stiri/social/un-gospodar-adevarat-e-cel-care-are-caruta-si-internet-acasa.html>

DIMENSIUNEA ETICĂ A CONFLICTULUI DE BIBLIOTECĂ

Natalia ZAVTUR,
Catedra biblioteconomie și asistență informațională, USM

Abstract

The article approaches the management of conflict in the institutions, including library. It is important the identification and elimination of the ethical deviation at different level of conflict and the systemic activity concerning the ethical education of the personal.

Keywords: *interpersonal relation, conduct, conflict, the management of conflict, the ethical education, library.*

* * *

La prima vedere, expresia „etica și conflictul” pare a fi inconsistentă. Cine nu știe că un conflict denotă abateri de la normele etice, provocând indivizilor suferințe morale. Așa ajungem să constatăm că aceste două categorii – *etica și conflictul* sunt incompatibile.

Totuși, fiind în acord cu tema prezentei lucrări, susținem contrariul: dimensiunea etică este inerentă conflictului și subiectul trebuie să fie abordat din perspectiva consolidării eticii și managementului conflictului.

Cel puțin, trei raționamente pot fi aduse în sprijinul afirmației de mai sus:

1) deși provoacă prejudicii morale, conflictul nu detronează etica, deoarece natura umană oricum oferă elementele etice esențiale (sentimente de compasiune, prietenie, iubire ș.a.), iar normele etice promovate în societate și organizații constituie obstacole pentru depășirea limitelor moral acceptabile;

2) conflictul, adesea, are ca scop fortificarea eticii prin condamnarea însușirilor și faptelor imorale și punerea în valoare a principiilor etice;

3) promovarea eticii la nivel înalt poate schimba radical imaginea conflictului, atribuindu-i un rol pozitiv vizavi de perceperea sa ca act de comunicare eficientă, de înțelegere reciprocă.

Acest ultim argument interesează cel mai mult deoarece determină abordarea etică drept unul din principiile fundamentale ale managementului conflictului, bazat pe considerarea importanței Omului ca valoare supremă. Într-o asemenea manieră de tratare a lucrurilor demersul conflictului nu va aduce atingere demnității umane.

Ideea moralei ca „justițiar” în conflict nu este nouă. Ea aparține „doctrinei reglementării conflictelor etice” dezvoltate atât de filosofi clasici, cât și de cei contemporani. Aceasta susține că „cerințele morale trebuie să fie capabile să soluționeze în mod autoritar conflictele interpersonale de interese” [1, 232].

Dat fiind faptul că în realitate acestui percept nu i se acordă încredere deplină, invocarea factorului etic continuă să fie o problemă și până azi.

De ce tratăm aspectul nominalizat în contextul conflictului de bibliotecă? Motivul principal este de a atrage atenția asupra valorificării eticii în activitatea de bibliotecă, inclusiv cu referire la conflicte, ceea

ce este esențial pentru instituțiile bibliotecare ca centre de cultură și comunicare.

Identificarea dereglărilor etice este o sarcină de prim-plan în examinarea conflictelor. De menționat, acestea se manifestă la toate stadiile conflictului.

Astfel, la nivelul surselor de conflict pot fi descoperiți următorii „inamici” potențiali ai eticii:

- însușirile indivizilor adverse morale: aroganța, aviditatea, dezordonarea, egoismul, impertinența, ingratitudea, oportunismul, ostilitatea etc.;
- antivalori: profitul de putere, folosirea de munca altora, trecerea responsabilității pe seama altora, „a munci puțin, dar a câștiga mult”, „scopul scuză mijloacele” etc.;
- dificultățile de comunicare: a nu asculta interlocutorul, a răpi din timpul de comunicare al altor vorbitori, abuzul verbal, a nu fi politicos etc.;
- nivelul scăzut de cultură: a nu fi interesat de dobândirea și manifestarea calităților și comportamentelor omului civilizat;
- trăsăturile negative ale oamenilor, altele decât cele de natură etică (stare psihică, caracter, judecată): impulsivitatea, anxietatea, dogmatismul, conservatismul, suspiciunea, intransigența etc.

Venind în contradicție cu polii opuși, trăsăturile enumerate mai sus vor provoca conflictul. Acesta va fi un conflict etic, pentru că obiectul său va viza interacțiunea umană.

Referindu-se la caracteristicile negative ale indivizilor, teoreticienii în conflictologie dezbate problema persoanelor dificile. Acestea sunt definite, respectiv: „manifestă patternuri comportamentale specifice, desfășurate ca stil constant de reacție în diverse situații conflictuale sau ca manifestare accidentală, întâmplătoare, prezentă la orice persoană” [5, 96].

Descrierea modelelor „persoanei dificile” este semnificativă din punctul de vedere al provocării eticii în conflict. De exemplu:

- a) „tancul” – este confruntativ, furios, nerăbdător, agresiv, găsește mereu pe cineva vinovat;
- b) „perfidul” – folosește atacul ascuns, are limbaj răutăcios, uneori sarcastic;
- c) „atopștiutorul” – este încrezut că cunoaște mai mult ca alții, consideră că „destinul și datoria lui sunt de a domina, a manipula și a controla”;
- d) „micul dictator” – caută să se impună prin a da ordine stupide și răutăcioase, subliniază defectele oamenilor, nu respectă pe cei din jur;
- e) „injustul” – izolează sau tratează diferențiat anumite persoane față de altele, judecă oamenii după criterii de rasă, sex, vârstă etc., făcând discriminări [5, 101; 3].

Cu siguranță, în anumite împrejurări (de frustrare, intimidare, supărare) orice om poate deveni dificil, după cum susține și definiția citată mai sus. Acest fapt nu poate fi tolerat. Însă riscul abaterilor etice și declanșării conflictelor din partea celor constant „dificili” este sporit.

Dereglările etice pot fi depistate și la nivelul scopului și obiectivelor urmărite în conflict. În funcție de acest criteriu specialității delimitează două tipuri principale de conflicte – conflictele centrate pe relații și cele centrate pe sarcină.

Conflictele bazate pe relații presupun satisfacerea unor interese proprii ce ar putea aduce atingere altor persoane. Oamenii pot pretinde la locul de muncă împlinirea motivelor personale: să fie evaluați adecvat, să fie promovați, să se dezvolte pe plan profesional etc. Însă, când aceste obiective sunt realizate în mod necivilizat, neetic, conflictul este inevitabil, purtând caracter distructiv.

Un adevărat pericol prezintă conflictele ce urmăresc satisfacerea unor scopuri meschine, egoiste (răzbunare, diminuarea autorității unei persoane din invidie, concedierea unui angajat inconvenient pe plan personal etc.)

În publicațiile de biblioteconomie se mai atrage atenția asupra persoanelor „conflictuale”. Pentru acestea conflictul este un scop în sine. Ele se află permanent în opoziție, sunt preocupate de descoperirea defectelor celor din jur, urzesc planuri de atac, savurează conflictul [7, 72].

În ce privește conflictele centrate pe sarcină, inițial, ele nu denotă motive pentru afectarea eticii. Însă tendința de deplasare a acestui tip de conflicte pe planul relațiilor personale este atât de frecventă și puternică, încât prejudecățile morale devin inevitabile. Ca urmare, conflictele bazate pe sarcină se desfășoară după același scenariu ca și conflictele orientate pe relații.

Abaterile de la etică sunt pronunțat vizibile la nivelul desfășurării conflictelor. Acest fapt poate fi identificat urmărind fenomenele inerente conflictului: percepția, emoțiile, comportamentele.

Contează percepția proprie, definită în psihologie ca *stima de sine*. Aceasta exprimă ceea ce crede omul despre sine însuși și totodată cum evaluează perceperea sa de către ceilalți. Stima de sine se formează „atât prin compararea socială, raportarea inconștientă și permanentă la persoane semnificative pentru individ, cât și prin feedbackul primit de la cei din jur, prin rolul de oglindă jucat de semenii noștri, respectiv aprecierile pozitive sau negative făcute de ceilalți la adresa calităților sau performanțelor noastre” [5, 157].

Orice om dorește să fie valoros, respectat, apreciat. Dar, obținerea stimei de sine nu se produce automat. Adesea au loc percepții neadecvate: oamenii fie că se supraapreciază, fie se subapreciază. Aceasta poate duce la conflict și dereglare etică.

Cercetătoarea rusă S. Ezova a evidențiat unele tipuri de manifestări ale bibliotecarilor sub aspectul criteriului stimei de sine. Acestea sunt:

- *autoapreciere înaltă, însoțită de încrederea în sine*. Persoana ce aparține tipului dat demonstrează competență profesională, creativitate, are atitudine binevoitoare pentru cei din jur, este empatică, evită conflictul;
- *încredere în capacitatea de lucru cu utilizatorii, subaprecierea calităților de personalitate*. Persoana cu aceste calități tinde să-și ridice statutul pe seama utilizatorilor, mizează pe puterea formală, generează probleme, uneori este agresivă;
- *autoaprecierea negativă, neîncrederea în capacitățile profesionale*. Reprezentantul acestui model nu asigură servirea efectivă a utilizatorilor, nu poate stabili contactul cu ei;
- *autoaprecierea pozitivă, încredere insuficientă în propriile forțe, necompetență*. Persoana cu această „etichetă” are poziție manipulativă față de colegi și utilizatori [7, 47-48].

Citatul de mai sus este un exemplu elocvent cum evaluarea de sine poate genera motive ale conflictului etic sau viceversa. Totodată, desfășurarea conflictului este influențată de modul cum este perceput oponentul: persoană demnă de încredere, stimă, admirație sau persoană lipsită de importanță, care poate fi ignorată, contestată.

În una din publicații am atras atenția asupra tipologiei atitudinilor specialiștilor de bibliotecă pentru utilizatori, propuse tot de autoarea numită mai sus – S. Ezova [8, 7; 7, 32]. Aici, doar punem întrebarea: cum percep utilizatorii acei bibliotecari, care manifestă față de ei atitudini negative de genul: aroganță, indiferență, super-

ficialitate etc.? Cu siguranță, le atribuie un rol inferior în procesul de informare și cunoaștere, nu-i apreciază ca personalități, nu le acordă încredere etc. Pot fi lesne presupuse urmările unor asemenea percepții: comunicare dificilă, conflictuală, încălcarea normelor etice.

În legătură cu fenomenul percepției este semnificativă teoria „X” și teoria „Y”, concepție adesea vehiculată în știința managementului. Este vorba despre diferențierea stilurilor de conducere promovate de manageri în funcție de modul cum percep ei subalternii. Astfel, managerii de tip „X” consideră că angajații de la natură sunt leneși, iar pentru a-i mobiliza în muncă este necesar să li se aplice metode de constrângere: control rigid, amenințări, pedepse. Managerii din categoria „Y”, din contra, cred că munca pentru om este tot atât de firească ca odihna. Pentru a munci, angajații nu trebuie forțați, dar tratați cu respect, motivați, răsplățiți.

Evident, în cadrul modelului de management „X” conflictele etice vor fi prezente frecvent fiindcă se vor utiliza metode ofensatoare de lucru cu personalul. Stilul de management „Y” va genera mai puține conflicte, deoarece dezacordul conducătorului cu angajații va fi eliminat în baza interesului și respectului reciproc, mai curând pe calea discuțiilor și a negocierilor.

Percepția și atitudinile ostile pentru ceilalți au determinare cauzală: oponenții, în adevăr, pot avea calități proaste și comportamente neadecvate; poate exista incompatibilitatea psihologică; pot circula idei preconcepute de genul „șefii sunt răi”, „utilizatorii bibliotecii sunt needucați”.

În același timp, nu trebuie neglijat faptul că percepția negativă se datorează de cele mai multe ori nedorinței oamenilor de a accepta diferențele celorlalți, fie ca mod de impunere a propriei persoane, fie ca mijloc de apărare. Fiecare își creează un

etalon al corectitudinii și echității: „Cum sunt, simt, gândesc și fac Eu este bine, corect și frumos; cum ești, simți, gândești sau faci Tu, dacă este altfel, este greșit” [5, 24]. Cu o asemenea predispoziție conflictul are puține șanse să se mențină în albia eticii.

Latura emoțională este unul din factorii cei mai influențabili asupra eticii în conflict. Emoțiile reflectă sentimentele persoanei pentru ceea ce i se întâmplă: de ce este acuzată, ce i se pretinde, cum i se vorbește, cum i se permite să se exprime, ce consecințe va suporta în urma conflictului etc. Emoțiile sunt pozitive (mulțumirea, plăcerea, surpriza etc.) și negative (agitația, furia, confuzia, frica, marea, frustrarea etc.); cele negative au cel mai puternic impact asupra comportamentului uman deoarece ele produc suferință.

Ce se întâmplă când persoana este copleșită de emoții? Pierde din rațiune. Ca urmare, survin situații de felul: perceperea și interpretarea greșită a mesajelor, transmiterea unor sentimente dubioase, recursul la violența verbală, luarea unor decizii pripite etc. Normele eticii și culturii sunt date uitării.

Cât privește *latura comportamentală* a conflictului, aceasta este legată de elementele caracterizate anterior. Atitudinile și percepțiile negative, surplusul de emoții inevitabil se vor transpune în acțiuni neadecvate pe plan etic. Comportamentele imorale vor fi detectate în impulsuri, acte, fapte, tactici speciale de înfrângere sau neutralizare a adversarului.

Nu pot fi tolerate acțiunile ce denotă simptomele conflictului: evitarea comunicării, tonul oficial în raport cu cel colegial de odinioară, cearta etc.

Sunt condamnabile tacticile – acțiunile planificate de dezarmare a oponentului. Printre acestea se numără: defăimarea persoanei, evaluarea ei subiectivă, transmiterea către ea a informației în formă denaturată, deținerea controlului asupra re-

compenselor și carierei profesionale (dacă adversarul este șeful) etc.

Multiple deprecieri provin de la actul comunicării. Îndeosebi, este prejudiciabil abuzul verbal. Acesta reprezintă o formă a limbajului care se recunoaște după semnele: ton ridicat, dur, iritat; cuvinte răutăcioase; referire la calitățile de personalitate; invocarea aspectelor ce nu au legătură cu obiectul conflictului; atacul în public etc. Uneori, oamenii suferă de la abuzul verbal mai mult decât de la modul cum a fost soluționat conflictul.

Nu doar lipsită de etică, ci și periculoasă este agresivitatea verbală – expresia extremă a abuzului verbal. Aceasta presupune folosirea cuvântului în scop agresiv: a răni, a trauma, a distruge. Formele agresiunii sunt: calomnia (a picura în urechi veninul verbal în doze crescânde); denigrarea (depistarea și deformarea unor calități negative ale persoanei atacate); sarcasmul (ironie mușcătoare însoțită de cruzime).

Așadar, din cele relatate (chiar și fără o examinare exhaustivă a aspectelor conflictului) se observă cum are lor retragerea eticii din conflict. În consecință, apar prejudiciile morale, fiind dezastruoase pentru om. Dacă adăugăm la aceasta efectele post-conflict cum ar fi: pierderea încrederii în sine, insatisfacția pentru muncă, orientarea confruntativă, starea de stres etc., înțelegem cât de vulnerabilă este situația angajatului în organizație dincolo de cadrul etic.

Probabil, din motivul estimării importanței eticii în conflict, una din definițiile conflictului susține că acesta este „o relație în care fiecare parte percepe scopurile, valorile, interesele și conduita celeilalte ca antietice celor ale sale” [2, 19].

De altfel, căutarea soluțiilor pentru conflicte, în majoritatea cazurilor, se efectuează în câmpul eticii. În sensul dat, este semnificativă metoda „victorie – victorie”.

Ea presupune soluționarea conflictului în așa mod încât ambele părți să fie câștigătoare; oamenii vor ieși din conflict împăcați, vor fi lipsă consecințele de ordin moral. Despre această metodă se spune că „este filosofia rezolvării conflictelor”, forța ei (oferă o rezolvare de durată, definitivă chiar, întrucât convine integral părților implicate și în consecință este acceptabilă de ele), temeiul etic și psihologic [5, 44].

Publicațiile pe această temă abundă în recomandări privitoare la respectarea eticii în conflict: să nu folosești sarcasmul pentru a răni sentimentele celorlalți; să spui că ești nemulțumit, dar să nu acționezi ca un nemulțumit; să reduci numărul pretențiilor pe care le ai la cei din jur; să-ți asumi partea de vină în conflict etc. [2, 96-99; 4].

Totodată, desfășurarea conflictului într-o manieră etică cere o abordare complexă. Pentru acțiunea etică nu-i suficient să fie urmate anumite reguli și sfaturi, să fie aplicate anumite metode. Este nevoie ca oamenii să aibă convingeri morale. Iată de ce o sarcină organizațională de importanță majoră este educația etică.

Pot fi evidențiate următoarele direcții principale ale afirmării eticii în organizație, inclusiv în bibliotecă:

- instruirea etică;
- plasarea eticii în sistemul de valori al organizației;
- elaborarea și punerea în aplicare a codurilor comportamentale;
- acordarea consultanței și asistenței în probleme de etică.

În cadrul fiecărei orientări poate fi rezervat spațiu eticii conflictului (în cazul în care în organizație se implementează un sistem de management al conflictului acesta poate integra compartimentul etic).

În contextul eticii conflictului angajații vor învăța modelele comportamentale prevăzute pentru diferite situații de con-

flict. Ei vor delibera asupra sistemului de valori, acordând importanță soluționării etice a conflictelor. Adoptarea codurilor de conduită va fi un garant al respectării principiilor și normelor morale. Conlucrarea comisiilor pentru etică și pentru conflicte va asigura sprijinul părților aflate în conflict în așa mod încât judecățile să se conformeze umanizării relațiilor.

Practica demonstrează că angajații își doresc cu adevărat să activeze într-un climat moral-psihologic favorabil. Astfel, conform rezultatelor unui sondaj privind situația climatului relațional în colectivul de bibliotecă, majoritatea respondenților au spus că mediul de muncă are o influență considerabilă asupra calității vieții lor. Dintre acei care au prieteni la serviciu 63% au susținut că se simt bine, iar 78% că sunt satisfăcuți în muncă. Dintre persoanele care cred că șefii îi înțeleg și manifestă interes pentru ei 72% au relatat că la serviciu sunt în dispoziție bună, iar 88% au menționat că nivelul satisfacției lor pentru muncă depinde de stilul de conducere [9, 66].

Dacă personalul acordă importanță climatului moral-psihologic, înseamnă că va aprecia și căile de îmbunătățire a acestuia, cum ar fi educația etică. Deci, afirmarea eticii, integrarea ei în demersul conflictului sunt nu doar cerințe, ci și oportunități ale managementului conflictului.

Multe biblioteci din Republica Moldova promovează etica drept o valoare, elaborează politici ale managementului conflictului. Însă aceste practici sunt puțin cunoscute, fiind considerate de interes intern. Totuși, schimbul de experiență, chiar și cu referire la așa domenii ce au caracter sublim, este necesar. Să nu uităm, credința etică este o componentă a profesiei bibliotecarului.

În concluzie:

- promovarea eticii în conflict este o necesitate obiectivă vizavi de umaniza-

rea relațiilor, diminuarea influențelor negative ale conflictului asupra omului;

- identificarea dereglărilor etice în conflict este importantă pentru perceperea corectă a fenomenului etic și alegerea căilor pentru acțiunea etică;
- educația etică a personalului în organizație, integrarea eticii în metodologia rezolvării conflictelor prezintă garanții pentru manifestarea puterii morale în conflict;
- managementul conflictului de bibliotecă se sprijină pe cadrul teoretic general al conflictologiei, luând în considerare că bibliotecile sunt centre de cultură și comunicare, iar etica face parte din sistemul de valori al profesiei bibliotecarului.

Bibliografie

1. Baier, Curt. *Egoismul*. În: Tratat de etică. Iași: Polirom, 2006, p. 227-234.
2. Bell, Artur H. *Gestionarea conflictelor în organizație: tehnici de neutralizare a agresivității verbale*. Iași: Polirom, 2007. 212 p.
3. Bouchard, Nelson. *Rezolvarea conflictelor la serviciu: tipuri de personalitate și soluții*. Iași: Polirom, 2006. 161 p.
4. Deep, Sam; Sussman, Lyle. *Secretul oricărui succes. Să acționăm inteligent*. București: Polimark, 1997. 286 p.
5. Stoica Constantin, Ana. *Conflictul interpersonal: prevenire, rezolvare și diminuarea conflictelor*. Iași: Polirom, 2004. 304 p.
6. Zavtur, Natalia. *Deontologia comunicării cu utilizatorii*. În: Buletinul ABRM, 2010, nr. 1, p. 31-37.
7. Алтухова, Галина. *Библиотечная этика. Теория и практика, перспективы развития*. М.: Ed. MGUK, 1999. 165 p.
8. Езова, Светлана. *Взаимоотношения библиотекаря и читателя: психология общения*. În: Библиотечное дело, 2006, nr. 1, p. 41-42.
9. Иночкин, В.В. *Методика оценки социально-психологического климата в коллективе библиотеки*. În: Науч. и техн. б-ки, 2010, nr. 6, p. 62-69.

FONDUL DE BIBLIOFILIE CONTEMPORANĂ: ASPECTE DE POPULARIZARE ȘI VALORIFICARE

Tatiana COSTIUC,
șef serviciu, Biblioteca Județeană „O. Goga” Cluj

Abstract

This article approaches some aspects of valorification of the bibliophily funds of the County library Octavian Goga, Cluj, which include donation from Cluj personalities and personal libraries of some scientists, professors from Cluj. The special collection is included in the acquisition's politic of the library and follows the steps: document evaluation, destination and integration in the library collection or distribution to others libraries. The material presents the others ways of valorification: the online catalogue, bibliographical newsletters, elaboration of studies and articles about the collection content and the access.

Keywords: *The County Library „O. Goga” Cluj, library collection, bibliophile, Dimitrie Popovici, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Iosif Pervain, Emil Isac.*

* * *

Unul dintre principiile de bază ale activității unei biblioteci este cel al priorităților general-umane, în special al contribuției la dezvoltarea culturii naționale și la salvagardarea moștenirii istorico-culturale.

Fiecare bibliotecă are în colecțiile sale o sumă de valori – coloana sa vertebrală, care trebuie să intre în conștiința generațiilor actuale și să fie transmise și celor viitoare.

Organizarea acestor colecții variază de la o bibliotecă la alta întrucât există o multitudine de abordări ale rolurilor bibliotecii ca instituție și ale terminologiei de specialitate, iar punctele de vedere ale

specialiștilor variază de la o școală biblioteconomică la alta.

Biblioteca publică, prin misiunea sa, are alte priorități decât o bibliotecă universitară, de cercetare sau specializată. Aici cuvântul de ordine este **accesul**, iar comunitatea care este servită trebuie să știe că toate bunurile culturale pot fi consultate și împrumutate.

Pornind de la această idee, vom aborda în continuare câteva aspecte ale valorificării *Fondurilor de bibliofilie contemporană*, care, la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj, includ donațiile unor personalități clujene contemporane și bibliotecile personale ale câtorva figuri universitare clujene, profesori care au dat strălucire și vigoare vieții cultural-științifice din Clujul secolului XX.

De la începuturile sale, din 1968, *Serviciul colecții speciale* s-a dezvoltat cu un puternic accent pe componenta locală: documente legate de istoria Transilvaniei, în special a Clujului și despre personalitățile care și-au legat numele de Cluj. De-a lungul anilor fondul de documente al *Serviciului colecții speciale* s-a îmbogățit cu mai multe donații ale oamenilor de cultură din Cluj, câteva dintre ele fiind cu adevărat onorante pentru noi.

În anul 2000 Biblioteca Județeană „Octavian Goga” a intrat în posesia patrimoniului *Căminului Memorial „Petrescu-Popovici”*, care, prin Hotărârea Guvernului României a fost deschisă la Cluj, după moartea profesorului Liviu Petrescu, ultimul din

această familie de cărțurari. Conform deciziei Consiliului Județean toate bunurile muzeului, inclusiv documentele tipărite și audio-vizuale, au intrat în colecțiile bibliotecii.

Citorii noștri ar trebui să cunoască câteva date despre cei care au lăsat Clujului această frumoasă moștenire culturală.

Dimitrie Popovici (1902-1952)

Profesor la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj în perioada 1934-1952, director al Bibliotecii Academiei (Filiala Cluj) (1950-1952), om de o mare sobrietate, austeritate și, în același timp, de mare știință. **Istoria literaturii române** a constituit preocuparea lui științifică și a susținut un adevărat evantai de cursuri pe această temă. A întemeiat revista *Studii literare* (1942-1948), a desfășurat o vastă muncă de cercetare și a rămas în memoria studenților ca Marele profesor al Clujului.

Fondul de documente Popovici cuprinde circa 1300 volume de carte, literatură română și universală, istorie și critică literară, toate lucrările profesorului despre ideile literare ale lui Ion Heliade Rădulescu, Gh. Bogdan-Duică, *Literatura română în epoca „luminării”* – cursul de 522 pagini, susținut la Facultatea de Litere și Filosofie în anii 1938-1939, carte în limbile franceză și germană, carte din sec. XIX și din perioada interbelică. O bibliotecă valoroasă și reprezentativă pentru figura emblematică a marelui profesor.

Fondul de non-carte cuprinde acte personale, din activitatea universitară, diverse rapoarte, acte privind concursul din 1935-1936 pentru ocuparea postului rămas vacant la Catedra de istorie a literaturii române, după dispariția fizică a profesorului Bogdan-Duică – cea mai autorizată voce în materie de istorie literară din Transilvania, acte legate de încadrare, de activitatea în Biblioteca Academiei și la Institutul de Folclor, cursuri universitare, manuscrise,

corespondență, poze, diverse tipărituri și tăieturi din ziare.

Ioana Em. Petrescu (1941-1990)

Profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității din Cluj, fiica istoricului literar Dimitrie Popovici și soția criticului literar Liviu Petrescu. După terminarea Facultății de Litere din Cluj, devine preparator și apoi asistent la Catedra de literatură română. Își ia doctoratul la București cu o teză despre Ion Budai Deleanu, coordonată de profesorul Paul Cornea. Ioana Em. Petrescu este autoarea a două studii esențiale despre opera lui Mihai Eminescu și îngrijitoarea edițiilor tatălui, rămânând un nume de referință în școala eminescologică clujeană.

Fondul cuprinde fotografii (102 buc.) din diferite perioade ale vieții: copilărie, studenție, activitatea profesorală, stagii în străinătate; acte personale, albumul de amintiri din 1959; activitatea universitară: planuri de învățământ, notițe, proiecte, programe, bibliografii, structura anilor universitari 1970-1989, corespondența cu Constantin Noica, Paul Cornea, Dan Simonescu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Muthu; instrumente de cercetare, notițe, circa 100 de caiete cu studiile profesoarei despre diferite curente literare și autori universali; exerciții de limbi străine, studii în limbile franceză și italiană, fișe de lectură, ordonate în plicuri, tăieturi din ziare, poezii din copilărie; lucrări studențești, cursuri, tratate, monografii, ediții critice, articole, recenzii, traduceri și comunicări științifice (circa 47 de dosare).

Liviu Petrescu (1941-1999)

Critic, istoric literar și eseist român.

După absolvirea Liceului „George Barițiu” din Cluj (1959), urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1959-1964). Și-a susținut doctoratul în 1977, cu teza *Romanul con-*

diției umane. Debutul absolut în revista „Tribuna” (1966). A fost profesor de literatură comparată la Facultatea de Litere din Cluj, decan la aceeași facultate și director al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj, președintele Societății Culturale „Lucian Blaga”.

Fondul cuprinde acte personale și de familie, 35 de dosare cu activitatea de îndrumător la doctorat (Diana Adamek, Iosefina Batto, Horia Bădescu, Ștefan Borbély, Florina Iliș, Mircea Opriță), toată activitatea Societății Culturale „Lucian Blaga”, corespondența cu Nicolae Balotă, Paul Cornea, Dan Simonescu, Mircea Zăciu, Augustin Buzura, Mircea Borcilă, Nicolae Manolecsu, Adrian Marino, Marian Papahagi, circa 100 de plicuri cu notițe și fișe de lectură, 96 de dosare care conțin cursuri, monografii, studii.

Fondul familiei Popovici mai cuprinde 6000 de volume de carte de literatură română și universală, carte de specialitate, dicționare și periodice.

Iosif Pervain (1915-1982)

Filolog și istoric literar, profesor la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. Cariera didactică și-a început-o în 1939, la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie, unde a lucrat alături de Dimitrie Popovici și Ion Breazu. Director al Muzeului Limbii Române din Cluj (1953). Profesor universitar din 1958, rector al Institutului Pedagogic din Oradea (1963-1966). Un mare cunoscător al *Secolului Luminilor în Transilvania*, un îndrumător desăvârșit, un mare încurajator și sprijinitor al tinerelor talente.

Autor al volumelor *Studii de literatură română*, *Corespondența lui Al. Papiu Ilarian*, *George Bariț și contemporanii*, *Secvențe preromantice*, a colaborat la *Atlas lingvistic român*, *Istoria literaturii române*, *Istoria României*. A tradus din Sütö Andras și Nagy Istvan.

După moartea sa, familia a donat o mare parte din biblioteca personală Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj.

Fondul Pervain cuprinde carte veche, carte din perioada interbelică, istorii și bibliografii literare, autori români și universali, manuscrise și corespondență – o colecție reprezentativă pentru o personalitate copleșitoare prin erudiție, un mare iubitor de carte și slovă românească, un profesor model pentru studenții de care a fost extrem de apropiat.

Emil Isac (1886-1954)

Poet român. Exponent al literaturii progresiste din Transilvania în prima jumătate a sec. al XX-lea.

A locuit, o mare parte din viața sa, în orașul Cluj. A debutat în 1902 în revista *Familia*, apoi a colaborat la *Viața nouă*, *Noua revistă română*, *România muncitoare*, *Cuvântul liber*, *Viața românească* etc.

După moartea sa, în 1954, a fost deschis un muzeu în casa sa din oraș, dedicat vieții poetului și lucrărilor sale precum și tatălui său, memorandistul Aurel Isac.

În anul 2001 toate bunurile muzeului au intrat în patrimoniul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj.

Fondul de carte cuprinde 1700 de volume de carte în română, maghiară și alte limbi, multe dintre ele purtând dedicațiile autorilor respectivi, fotografii, manuscrise, corespondență, tăieturi din ziare.

Modalități de valorificare a Fondului de bibliofilie contemporană

Așa cum menționam mai devreme, o bibliotecă este bogată nu doar prin valorile pe care le deține, ci și prin gradul de acces la aceste valori, prin metodele de valorificare și popularizare.

Prima modalitate de valorificare a fondurilor de bibliofilie contemporană o constituie **stabilirea destinației**.

Referindu-ne la fondurile specializate, urmează să precizăm că acestea sunt in-

cluse în politica generală de achiziție și urmează toți pașii: evaluarea documentelor, stabilirea destinației în bibliotecă și integrarea lor în colecțiile bibliotecii sau redistribuirea altor biblioteci. Așadar, **destinația** colecțiilor este o problemă de decizie a bibliotecii, documentul achiziționat se introduce într-un cadru de utilizare propriu: sau pentru fondul de referință, sau pentru colecții speciale, sau pentru împrumut la domiciliu.

Fondurile descrise mai sus sunt supuse unor reguli deosebite de cele care domină ansamblul colecțiilor curente, accesul la documente realizându-se sub îndrumarea bibliotecarului, în spații special amenajate. Intrând în posesia patrimoniului muzeelor Popovici-Petrescu și Emil Isac, biblioteca are avantajul de a crea atmosfera de studiu a posesorilor fondurilor, de a pătrunde în laboratorul lor de lucru, pentru a ne imagina cum citeau, cum își făceau notele de lectură, cum își pregăteau cursurile etc.

Alte modalități de valorificare sunt: catalogul on-line, buletinele bibliografice on-line, care cuprind informații despre toate tipurile de documente speciale deținute. Deosebit de importante sunt studiile și articolele elaborate pe baza colecțiilor și, nu în ultimul rând, digitizarea fondurilor și oferirea accesului la aceste valori de la distanță.

În cazul fondurilor specializate extrem de utile rămân bibliografiile retrospective adnotate (pe suport tradițional și electronic) și biobibliografiile. O bibliografie a unei personalități este un bilanț al creației sale, un bilanț al percepției comunității

asupra personalității, cum a fost apreciat de alții, iar bibliograful nu se limitează doar la un decupaj al informației despre o personalitate din baza de date existentă, acesta citește, sintetizează, evaluează și interpretează, contribuind astfel la transformarea informației în cunoaștere.

Pentru valorificarea științifică a fondurilor de bibliofilie contemporană Biblioteca Județeană „Octavian Goga” a recurs la încheierea unor parteneriate cu instituțiile de învățământ superior. Astfel a fost încheiat *parteneriatul cu Facultatea de Litere a Universității „Babeș Bolyai” pe anii 2008-2012* din care a rezultat *Proiectul de cercetare și editare a arhivei Popovici-Petrescu* cu participarea masteranzilor, doctoranzilor și a specialiștilor de renume de la facultățile de litere ale universităților din Cluj, București, Iași și Timișoara, în cadrul programelor din consorțiul universitar.

Proiectul presupune studierea arhivei și identificarea temelor de cercetare, stabilirea unor programe anuale care vor cuprinde tema de cercetare, forma produsului (studii tipărite, comunicări științifice, expoziții, bibliografii etc.), responsabilii și costurile, instituirea *Zilelor Emil Isac, Iosif Pervain, Petrescu-Popovici*, vizite la Casa Memorială, reconstituirea unor episoade biografice și profesionale.

Este extrem de important ca tinerele generații să cunoască personalitățile locului; din aceste istorii individuale se constituie istoria comunității, iar aceasta reprezintă esența rolului formativ al bibliotecii.

BIBLIOTECILE ȘI E-GUVERNAREA

Vera OSOIANU,
director adjunct, Biblioteca Națională a R. Moldova

Abstract

This is an article about the state politic of electronic services in the Republic Moldova. In order to facilitate the process and to assure a transparent governance, the Government of the Republic of Moldova set up a e-Government Centre in August 2010. The 16th of February 2011 the e-Government Centre launched the web site (<http://www.egov.md>).

The article points out the technological potencial of the public libraries and its limited possibilities to serve as point of access to information.

Keywords: *e-governance, electronic services, information, library, e-Government Centre*

* * *

Utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare reprezintă o modalitate sigură de a apropia cetățenii de guvernare. Din această perspectivă e-guvernarea este un element esențial al democrației. În Programul său de activitate *Integrarea europeană: libertate, democrație, bunăstare*, Guvernul Republicii Moldova și-a propus să dezvolte platforma națională de e-guvernare și sistemul electronic național prin crearea serviciilor electronice. De asemenea, Guvernul urmărește extinderea accesului cetățenilor la servicii publice digitalizate. La fel, Guvernul contribuie la prestarea serviciilor accesibile on-line și în regim mobil pentru toți cetățenii, inclusiv pentru persoanele de vârstă a treia și persoanele cu dizabilități". *Concepția guvernării electronice* aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 733 din 28 iunie 2006 stabilește că implementarea guvernării electronice constituie una din direcțiile

prioritare ale edificării societății informaționale în Republica Moldova, iar autoritățile administrației publice sunt obligate să asigure implementarea și dezvoltarea guvernării electronice.

În luna august 2010, pentru a facilita accesul populației la informații cu caracter public și pentru a asigura transparența actului de guvernare de către autorități, Guvernul Republicii Moldova a creat Centrul de Guvernare Electronică.

La 16 februarie 2011, Centrul de Guvernare Electronică și-a lansat pagina web – <http://www.egov.md> (informații despre acest eveniment pot fi accesate pe: <http://www.infoprut.ro/2011/centrul-de-guvernare-electronica-si-a-lansat-pagina-web.html>).

Toate documentele aprobate până în prezent, inclusiv *Legea cu privire la informatizare și resursele informaționale de stat* stabilesc clar regulile de bază și condițiile de activitate în domeniul creării și dezvoltării infrastructurii informaționale naționale ca mediu de funcționare a societății informaționale din Republica Moldova. Până aici totul bine și frumos. Cât privește utilizarea resurselor informaționale, a tehnologiilor, sistemelor și rețelelor informaționale, lucrurile nu mai sunt la fel de clare. Conform *Concepției guvernării electronice*, aprobată de Guvern, utilizatorii finali sunt cetățenii și mediul de afaceri. Să presupunem că mediul de afaceri, care deține un potențial financiar, nu va avea prea mari probleme. Cetățenii da, atât timp cât bibliotecile rămân în starea actuală. Experiența altor țări demonstrează că bibliotecile publice pot fi un factor important în asigurarea e-guvernării.

Uniunea Europeană recomandă statelor-membre prestarea în format electronic a 20 de servicii publice on-line, 12 servi-

cii publice de bază pentru cetățeni și opt servicii publice de bază pentru mediul de afaceri.

Prin Hotărârea Guvernului *Cu privire la paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua de internet*, nr. 668 din 19 iunie 2006, „autoritățile administrației publice centrale și cele locale au fost obligate să creeze paginile web oficiale în rețeaua internet, prin intermediul cărora să fie asigurat accesul la informația privind activitatea acestora și serviciile prestate. Informația de pe pagina web oficială urmează să fie veridică, deplină și actuală.”

Deși destul de lent, infrastructura informațional-comunicațională a sistemului administrației publice se dezvoltă. Când privește infrastructura bibliotecilor unde majoritatea cetățenilor ar trebui să acceseze resursele electronice puse în acces liber de către autoritățile administrației publice problemele sunt enorme.

Conform situațiilor statistice pentru anul 2010, din cele 1380 biblioteci publice doar 238 (17%) dețin computere, inclusiv 149 (10%) biblioteci sunt conectate la internet. Pe parcursul anului 2010 toate bibliotecile publice împreună au achiziționat 141 computere. Din cele 1218 biblioteci comunale, sătești 142 (11%) dețin computere, inclusiv 67 (5,5%) conectate la internet. În 2010 bibliotecile din spațiul rural au achiziționat 54 computere. Există o ușoară creștere în comparație cu anul 2009, dar aceasta nu schimbă situația catastrofală din domeniu. Cu un asemenea ritm de achiziționare a tehnologiilor de informare și comunicare, bibliotecile publice încă multă vreme vor sta la periferie. Cum va fi realizată în asemenea condiții e-guvernarea, este greu de spus. Biblioteca publică este cea mai indicată instituție din mediul comunitar care poate și trebuie să-și asume aceste responsabilități.

În anul 2010 serviciile bibliotecilor publice au fost vizitate de către 839 100 utilizatori, inclusiv de 378 100 copii. Aproximativ o pătrime din populația țării ar fi putut beneficia de avantajele e-guvernării în biblioteci, dacă acestea ar fi fost echipate corespunzător.

Conform hotărârilor Guvernului Republicii Moldova nr. 606, din 1 iunie 2007, și nr. 476, din 27 martie 2008, în anii 2007-2009 urmau să fie realizate în format electronic mai multe servicii publice de bază pentru cetățeni. În această listă figurează și accesul la bibliotecile publice. Este greu de spus care este situația în alte domenii, însă în biblioteci eșecul este de față, dacă ne pătrundem de esența cifrelor de mai sus.

Proiectul *Ghidul funcționarului public în domeniul guvernării electronice* are un capitol aparte *Instruirea funcționarilor publici – o condiție importantă pentru implementarea cu succes a guvernării electronice* în care este stipulat faptul că „o condiție importantă pentru utilizarea eficientă a sistemelor informaționale automatizate în procesul de luare a deciziilor și de prestare a serviciilor publice în format electronic constituie instruirea funcționarilor publici în domeniul tehnologiilor informațional-comunicaționale (TIC)”. Grija pentru cei care produc informația și o plasează on-line este evidentă. Dar deja în această etapă trebuia de luat în considerare și utilizatorii finali – cetățenii țării pentru care e-guvernarea ar trebui să însemne noi oportunități de a beneficia de democrație și noi posibilități de a-și îmbunătăți calitatea vieții.

Instruirea funcționarilor publici și a bibliotecarilor care, la rândul lor, vor instrui utilizatorii finali în vederea utilizării tehnologiilor de informare și comunicare trebuie făcută paralel, altfel efectul nu va fi cel scontat. Instruirea utilizatorilor pentru a putea beneficia de TIC este una

dintre responsabilitățile bibliotecii publice moderne. Standardul internațional al statisticii de bibliotecă solicită evidența și raportarea numărului sesiunilor de instruire a utilizatorilor, dar pentru a avea ce ra-

porta bibliotecarii trebuie inițial instruiți. A pune informația în acces deschis încă nu înseamnă nimic atâta timp cât aceasta nu va putea fi accesată de majoritatea cetățenilor.

PROMOVAREA LECTURII PENTRU COPII: PARADIGMA BIBLIOTECILOR GERMANE

*Valentina TURVINENCO,
șef, Centrul de Informare și Documentare German*

Abstract

The identity of the kids' libraries is now a prioritaire subject. The article highlight the experience of the german libraries in the development of the freedom of expression and of the creativity of children which can be implemented in the libraries of the Republic of Moldova. The author proposes news ways of lecture stimulation.

Keywords: *children, lecture promotion, children libraries, online lecture*

* * *

Lumea s-a schimbat și continuă să se schimbe. Fluxul de informații, noile tehnologii, oferta bogată pentru petrecerea timpului liber schimbă radical stilul de viață al omului de azi.

În condițiile în care vocea producției media este atât de influentă, rămîne a fi inevitabilă formarea personalității copilului în afara ei.

Copiii, tinerii formează categoria cea mai susceptibilă a societății. Utilizarea tuturor posibilităților oferite de bibliotecile pentru copii poate ajuta adolescenților de a deveni educați, culturali, creativi, personalități social valoroase, care vor trăi și vor lucra într-o lume informațională, într-o societate bazată pe cunoaștere. Lectura, ca și

cunoștințele de cultură generală a copiilor de astăzi constituie fundamentul culturii și economiei de mîine. În această privință, educația gustului lecturii este una din condițiile principale pentru dezvoltarea societății țării noastre.

Luînd în considerație importanța lecturii pentru formarea unei personalități spiritual dezvoltate, bine educate și social active, e nevoie de a sublinia rolul fundamental al copilăriei și influența ei în acest proces. În copilărie se stabilesc interesele și preferințele culturale, competențele și nevoile de dezvoltare a valorilor.

Deservirea generației mai tinere este în mare măsură diferită de cea a adulților. Aceasta se bazează pe cunoaștere, luîndu-se în considerare vîrsta, caracteristicile psihologice, diferențele socio-demografice, caracteristicile dezvoltării copiilor și adolescenților. Acest fapt complică foarte mult munca bibliotecarilor cu tînăra generație și stabilește o serie de cerințe pentru organizarea fondului și privind deservirea ei.

Conform rezultatelor unor studii, un copil de aproximativ 12 ani, care nu are formată obișnuința de a citi, ia o carte în mîini doar sub influența unor circumstanțe externe. De regulă, la el nu se formează o motivație intrinsecă a lecturii. În conti-

nuare va fi mult mai complicat a implica copiii și adolescenții în procesul de lectură, decât în prima etapă a copilăriei, atunci când este mai ușor de a influența asupra lor, folosind doar o atenție minimă. În așa caz în biblioteca pentru copii sînt atrași chiar și cei mai mici, iar părinții lor sînt implicați în formarea cititorului. Fiecare vîrstă se caracterizează prin activități particulare, care dezvoltă pozitiv personalitatea copilului.

Copilul nu poate fi forțat să citească. Lectura este imposibilă fără prezența unui stimul ce trebuie educat încă din familie prin ședințe de citire comune, prin implicarea părinților, educatorilor și a bibliotecarilor, prin acțiuni specifice, prin antrenarea în dezbateri pe marginea celor citite, prin efort participativ.

Gustul pentru lectură este cultivat într-o manieră foarte subtilă, încă începînd cu perioada de copilărie.

Bibliotecarii ce lucrează cu copiii încearcă să oprească decăderea intelectuală. Ei devin ultimele avanposturi în calea simplificării lecturilor pentru copii.

Copiii, ca utilizatori ai bibliotecii, se deosebesc în mod evident de adulți. Bibliotecile din Germania conțin diverse informații menite pentru orice etapă de dezvoltare a copilului. În aceste biblioteci este asigurat un mediu confortabil, grație căruia copilul este mai atras de lecturi, de lucrul creativ, este mai dispus de a asculta și de a comunica cu semenii lui. În astfel de condiții există un principiu comun de abordare a copiilor de orice vîrstă. Cu cît copilul este mai mic, cu atît accentul se pune mai mult pe activitățile de joc, pe o multitudine de metode vizuale ce includ imagini, picturi, desene animate, obiecte ș.a.

Pentru această categorie de vîrstă se folosesc jucării de tipul cărți cartonate cu coperte plăcute la atingere. În procesul de lucru se axează pe sarcini de recunoaștere a personajelor de pe desene, din teatrul de păpuși în miniatură. Pentru prezentarea cărților se practică citirea expresivă a textelor, ceea ce contribuie la dezvoltarea vocabularului.

Toate activitățile în care sînt implicați preșcolarii: jocul, desenul, modelarea

– toate se bazează pe conținutul unei cărți ce are o încărcătură emoțională deosebită. Bibliotecarii și părinții acestor copii se străduiesc să prezinte biblioteca ca pe un mediu în care este foarte interesant și util să te afli și în care este voie să participi. Ei implică preșcolarii și părinții acestora în activități în comun legate de lectură și carte.

În Germania se depun eforturi mari în scopul soluționării acestei probleme. Un exemplu evident este legătura strânsă dintre bibliotecarii germani și părinți. Ei adoptă o strategie de sprijin a lecturii și creează metode pragmatice. Părinții acționează la unison cu bibliotecarii, informându-i despre temele pentru lecturi și fac propuneri de titluri de carte și alte documente. Este de precizat faptul că ei înșiși sînt cititori activi. În acest scop există diferite forme de interacțiuni între părinți și bibliotecari:

1. **Ajutorul la lectură în grup:** o dată pe săptămînă se desfășoară ședințe de lectură, ce implică citirea textelor după care se organizează discuții.

2. **Ajutorul la lectură individuală:** împreună cu copilul se citesc texte scurte. În baza conținutului se adresează întrebări pentru a se asigura că sensul a fost înțeles. Astfel de traininguri dau copilului încredere că orice dificultate a lecturii poate fi depășită. Esențial este faptul că ședințele nu trebuie să depășească 15 minute.

3. **Citirea în voce tare:** se organizează grupuri de interese și se invită persoane ce au capacitatea de a citi expresiv și clar pentru a monitoriza activitatea.

4. **Invitarea voluntarilor în lucrul bibliotecilor pentru copii:** bibliotecile școlilor contează pe ajutorul părinților. Deseori se organizează grupuri de părinți care se ocupă nu numai de împrumutul cărților, dar și de catalogarizare. Astfel se construiesc relații de cooperare strînse.

O deosebită atenție se acordă asigurării condițiilor de confort, cum ar fi designului interior: mobilier adecvat, inclusiv pentru

cei cu posibilități limitate. Condițiile includ: căsuțe pentru jucat, covorașe, perne, jocuri cît mai populare. A face cunoștință cu o carte nu ar implica numai citirea ei.

Atragerea copilului la lectură se face prin intermediul jocului, care se organizează de către adulți. Bibliotecile germane pentru copii lucrează asiduu în acest context, creînd personaje de teatru. Acestea ajută la concentrarea atenției asupra unei anumite cărți. Și așa cum preșcolarii sînt însoțiți de părinți la biblioteci, personalul îi implică și pe ei în activități.

În munca cu adolescenții, bibliotecarii prezintă acest mediu ca pe un loc unde ei pot găsi informații ca să-și facă mai eficiente temele pentru acasă sau la formarea intelectuală pentru un eventual studiu postliceal.

Pentru adolescenți se utilizează metode moderne bine definite. Pentru ei se organizează discursuri, cluburi, discoteci, festivaluri de film, serate muzicale și alte activități ce ar implica participarea semenilor, a grupurilor mai mici sau chiar individuale, la promovarea cărților, lecturii, în cadrul cărora s-ar distribui semne de carte, placarde, postere.

În sălile bibliotecilor pentru copii din Germania se organizează deseori *Săptămîna cărții pentru copii*, concursuri, victorine, jocuri literare, lansări și prezentări de carte, întâlniri cu autori și pictori, *Ziua ușilor deschise*, sărbători dedicate cititorilor. Pe lîngă manifestările în masă, o atenție deosebită se acordă activităților de grup, care se fac în forme foarte variate: cercuri distractive și cluburi după interese, cluburi de lectură familiale, studii literare, studii de educație artistică și culturală a cititorului etc. În timpul activităților, copiii capătă deprinderi practice de a-și asculta, de a exprima opinia proprie, dar se și joacă, modelează, desenează. În așa mod obiectivul de bază în cadrul lucrului individual cu cititorul este creșterea nivelului lecturii. O

cale metodică eficientă pe care o parcurg colegii noștri germani pentru a ridica inte-
resul lecturii constă din activități concrete.
În continuare vom enumera câteva din cele
care au o mai mare priză la public.

Victorina de cărți și selectarea jocu- rilor

Toate sarcinile se limitează la prezen-
tarea elevilor, individual sau în grupuri, a
structurii bibliotecii. Obligația acestei mo-
dalități este orientată spre acțiune, care
este foarte îndrăgită de copii.

Exemplu: **„Unde se găsește acest ali-
neat?”**

În grupă se distribuie alineate extrase
din diverse cărți pentru copii. Ele sînt citi-
te în voce tare ca ulterior să fie căutate în
cărți. În procesul de căutare a paginii con-
crete la copii se formează deprinderea de
„a lucra” cu o carte necunoscută. Sarcina
poate fi simplificată, limitînd numărul de
cărți.

Exemplu: **„Despre ce carte este vorba?”**

Participanții primesc cartonașe care
conțin o multitudine de sarcini bazate pe
conținutul unei cărți, eventual de diferite
grade de complexitate. Astfel copiii ar pu-
tea să descopere cărți noi în bibliotecă, să
cunoască noi titluri și noi genuri literare.

Exemplu: **„Foaia informativă”**

În acest caz în vizor se află personajele
cărții sau autorii care pot fi găsiți prin in-
termediul unei foi ce ar conține indicii.

Exemplu: **„Pe ce raft se află cartea?”**

Elevii trebuie să pună în ordine un sor-
timent de cărți, sugerîndu-li-se doar mici
indicii despre regulile de clasificare. Pen-
tru verificare se conduc de catalog, dar și
după inscripțiile de pe raft.

Exemplu: **„Upps, ce s-a întîmplat?”**

Elevilor din clasele primare li se oferă
copia unei coperti ce aparține unei cărți
populare, înclieată pe un carton, protejată
de o peliculă ce este tăiată ulterior astfel
încît să formeze un puzzle. După ce copiii

reușesc să structureze corect imaginea, ei
trebuie să găsească cartea în bibliotecă.
Elevii inițiați în lectură fac același lucru, dar
cu o pagină din poveste.

Orele de lectură în bibliotecă

În condițiile în care în bibliotecă domi-
nă o atmosferă agreabilă atunci și lectura
copiilor devine mai atrăgătoare. Lecturînd
doar un capitol de carte pentru copii poți
trezi interesul și dorința lor de a continua
firul epic la domiciliu, determinîndu-i ast-
fel să împrumute cartea.

Pe parcursul unei perioade anume de
timp s-au încercat mai multe metode de a
motiva lectura în școlile primare.

Exemplu: **„Bilderbuchkino”**

Proiectarea pe un suport mai mare a
unei imagini dintr-o carte pentru copii, dar
și a cărții astfel încît aceasta să poată fi ci-
tită. În așa mod ilustrațiile pline de mistere
pot să reveleze momente de creativitate și
originalitate la copiii.

Exemplu: **„Partnerlesen”**

Elevii citesc pe rînd dintr-o carte. În
acest context, este necesar de a asigura
liniștea în încăpere.

Exemplu: **„Buchvorstellungen”**

Elevii aleg una din cărți și o prezintă
colegilor, selectînd pentru acesta diverse
mijloace ca lectura unui alineat, de-
monstrarea imaginilor ș.a.

Timpul liber pentru citire

Pe lîngă indicațiile și sarcinile descrise
mai sus, este rațional de oferit întotdeauna
o limită de timp ca elevul însuși să aleagă
cărțile dragi, literatura preferată. Lectura
se prezintă ca un proces foarte individual,
iar de acest specific ar fi bine de ținut cont
chiar și în bibliotecile școlare.

Exemplu: **„Schreibwerkstatt”**

Elevii compun texte în bibliotecă, co-
munică ideile și scopurile lor, apoi își citesc
creațiile la conferințe tematice. Iar dacă
textele se publică, atunci motivația poate
fi mai mare. Elevii dezvoltă diverse teme
originale în zona creației libere. Multe din-

tre cărțile din bibliotecă pot să fie ca un izvor de inspirație și pot oferi răspunsuri la întrebări concrete.

Activități speciale în bibliotecile școlare

Întilniri cu autori și cu editori

Lecturile sînt un punct culminant în viața literară a unei școli. Experiența arată că întilnirile cu autorii de cărți lasă o impresie puternică și trezește curiozitatea pentru a citi cartea respectivă. Ei pot să exprime părerile postlecturale sau să afle amănunte despre geneza cărții. Copiii manifestă un mare interes pentru a afla cum derulează procesul de scriere a unei cărți de la început pînă ce vede lumina tiparului deoarece astfel sînt scoase în evidență mai clar capacitățile personalității. Ei află că anume creativitatea și fantezia, precum și ambarcațiunile de activități financiare influențează apariția unei cărți. Privirea după culisele de producere a unei cărți poate să determine formarea unei atitudini și mai pozitive în utilizarea acestora și în viitor comportamentul copiilor este mai tolerant.

Concursul de lectură

Școlile primare organizează concursul de lectură în colaborare cu librăriile și bibliotecile publice. Concursul oferă oportunitatea de a prezenta povestea îndrăgită și de a descoperi noi cărți. Cîștigătorii pot să repete prezentarea la o expoziție în cadrul căreia vor fi invitați părinți și rude.

Noaptea lecturii

Înnoptarea întregii clase în bibliotecă școlii presupune faze de lectură ce se pot transforma în aventuri captivante. Percepțiile, senzațiile elevilor vor fi mult mai amplificate ținînd cont de mesajul cărții. Trăirile interioare vor fi mai intense.

Tîrgul de cărți

Pe rafturile dedicate copiilor se află în majoritatea cazurilor unele cărți care sînt citite doar o singură dată. Ele sînt schimbate pentru a împrumuta altele noi. Ar putea

fi propuse și propriile achiziții. Planificarea, informarea altor clase și practicarea unor astfel de acțiuni pot genera preluarea obiceiului.

Marea lectură pentru pici

Sînt eficiente și vizitele grupurilor de copii la biblioteci. Această practică dezvoltă încrederea în biblioteci. În acest mediu copiii interrelaționează cu alți semeni, ceea ce permite dezvoltarea culturii cărții. Amplificarea intereselor și competențelor în jurul cărții, asigură începutul reușit al schimbului de experiențe și opinii.

Lesen in Deutschland

Este o inițiativă a guvernului federal pentru promovarea lecturii extrașcolare. Acest program este orientat spre realizarea de reportaje, interviuri și sfaturi de specialitate, în promovarea lecturii clasice și online. Se asigură materiale de studiu. Este vorba de următoarele programe: rețeaua de lectură Baden-Württemberg, promovarea lecturii pentru copii, medierea literaturii, lucrul privind educația lecturii.

În ultima perioadă se intensifică eforturile în scopul organizării în bibliotecile pentru copii a lecturii în mediul virtual. Aproape toate bibliotecile au o pagină web. Organizarea site-urilor oferă posibilitatea utilizatorilor de a le accesa în orice timp convenabil și în orice loc pentru a obține informații de calitate, de a pune întrebări bibliotecarilor în regim on-line. Administratorii site-urilor își pun ca obiectiv reprezentarea informației despre literatura artistică și cea științifică pentru copii și adolescenți, consultarea utilizatorilor adulți (părinți, pedagogi, educatori) în privința organizării lecturii pentru copii. Navigarea pe site-uri este foarte simplă și pe înțelesul tuturor, inclusiv al copiilor. Pentru promovarea lecturii în Germania se acordă o atenție deosebită programelor speciale.

În procesul de satisfacere a cererii cititorilor, luînd în considerație profilul bibliotecii, noi utilizăm diverse site-uri de proveniență germană sau din diferite țări

vorbitoare de limbă germană. În lumea internetului există multe portaluri și site-uri ce abordează tematici diferite, inclusiv pentru copii. Pentru a ne orienta în acest ocean de informație, dar ca și să le facem utile colegilor noștri din R. Moldova, am putea face niște recomandări, care ar susține lucrul bibliotecarilor cu adolescenții și copiii.

Portalul *Lernen mit Spass* (<http://www.lernen-mit-spass.ch>) se adresează elevilor. Acesta devine un sprijin în studierea diferitor materii școlare. Fiecare pagină web este însoțită de diagrame și tabele ce facilitează navigarea și utilizarea informației. Prin intermediul acestui site un elev ar putea să-și dezvolte capacitatea de a scrie o compunere, să îndeplinească o serie de exerciții gramaticale on-line, garantându-i-se redactarea greșelilor. Pe aceeași pagină electronică ar putea găsi și rubrica *Freizeit*, ce conține metode interactive, incluzând comunicarea cu semenii și colegii ce au aceleași interese.

O atenție deosebită am dori să acordăm site-ului *Basteln für Kinder und das Kind in Ihnen* (<http://basteln-gestalten.de>). Bibliotecarii ar putea să utilizeze acest site pentru a inspira elevii la atelierele de creație, asigurând astfel motivarea participanților. Mai mult ca atât, acest site poartă un caracter original, iar în bibliotecile din R. Moldova nu a fost utilizat. Sînt oferite instrucțiuni detaliate din sfera lucrului manual utilizînd hîrtia și alte materiale, precum și din confecționarea diverselor obiecte tipice pentru sărbători. Sfaturile utile ar putea să pună în valoare semnificația tradițiilor și greutatea simbolurilor tradiționale ce țin de sărbătorile de Paști, de Crăciun, Anul Nou ș.a.

Resursele informaționale germane sînt un masiv de date imprimate pe diverse

suporturi: cărți, periodice, audio și video documente, materiale electronice, CD-uri, DVD-uri, baze de date variate, care sînt utilizate pentru satisfacerea necesităților informaționale ale copiilor și adolescenților, precum și ale utilizatorilor bibliotecilor pentru copii.

Utilizarea noii tehnologii moderne în bibliotecile pentru copii devine o prioritate în sporirea motivării lecturii. Educarea culturii cititorului derivă mai întii din deprinderea de a lectura zilnic, formată încă din mediul familiei, școlii și al bibliotecii. După părerea mai multor experți internaționali, Germania se impune ca un lider în sfera lucrului în biblioteci cu copii.

Concluzii

Este bine cunoscut faptul că unul dintre instrumentele de dezvoltare a capacităților spiritual-intelectuale ale omului rămîne a fi lectura. Azi, pentru ca micuții să citească cărți de calitate, trebuie depuse mai multe eforturi ca adineaori. Viitorul societății noastre depinde foarte mult de faptul dacă vom reuși sau nu să schimbăm situația creată.

Referințe bibliografice

1. *Arbeitsgemeinschaft aus der Bücherei*. Koblenz: Landesbibliothekszenrum, 2005.
2. Bersch, Maria. *Boppard: Lesetag in der Michael-Thonet-Schule*. Koblenz, 2002.
3. Ebbertz, Martin. *Kinder sind offene und unbefangene Leser*. Trier, 2009.
4. Jurick, Benjamin. *Mit dem Buch ins Bett*. Mainz, 2003.
5. Pflaum, Günter. *Lesespaß-Aktionen der Bibliotheken in Rheinland-Pflaz*. Koblenz, 2007.
6. Schnellenberg, Beate. *Konzepte zur Leseförderung mit Leseecken an Ganztagschulen*. Koblenz, 2007.
7. Wilbert, Angela. *Ein Buch ist gut fürs Selbstbewußtsein*. Mainz, 2003.

SUBCLASA 51 – MATEMATICI. CONSTRUCȚIA VEDETELOR DE SUBIECT ȘI A INDICILOR

Evelina BOCANCEA,
șef oficiu, CID „Chișinău”

Abstract

Analysing the library collection, especially the Mathematics, and the experience in the documents classifying and indexing of other libraries, the author proposes solution and recommendations in the process of subject heading's creation approved in the Municipal Library B.P. Hasdeu. It is created the list of subject headings which can be used by catalogators and by reference librarians finding the information. The list is available on the library site.

Keywords: *indexing, cataloging, indexing language, authorities, subject heading, library collection, language descriptors*

* * *

Matematica, cunoscută de fiecare din cursul școlar de cultură generală, constituie doar o mică parte din știința matematică contemporană. *Matematica* poate fi comparată cu un arbore imens încununat cu o coroană vastă, care se completează permanent cu ramuri noi, păstrându-și ramurile vechi, îmbogățindu-le cu lăstari. Complexitatea matematicii se reflectă în diversitatea tematică a colecțiilor bibliotecilor. Accesul la fondurile bibliotecilor este asigurat, prin intermediul catalogului, de ansamblul vedetelor de subiect. Structura acestor vedete, soluțiile metodice de completare a acestora și racordate la indicii CZU sînt definite în varii surse.

Ghidul de utilizare CZU spune următoarele: „Mai presus de orice, cînd se utilizează clasificarea, este esențial pentru clasificator să alcătuiască *un fișier de autoritate* referitor la aplicarea schemei, în care să fie înregistrate toate deciziile.

Aceasta va folosi drept aide-mémoire al tuturor acțiunilor care au fost întreprinse și le va înregistra pentru viitoarele generații de clasificatori pentru ca aceștia să urmeze aceleași proceduri. ...Un fișier de autoritate ar trebui să permită căutarea și prin indicii CZU și prin termenii din limbajul natural. De obicei, acesta cuprinde toate notațiile (simple, compuse, complexe) existente în sistemul clasificatorului, împreună cu termenul sau termenii exprimați prin acea notație în fiecare caz” (1; p. 52).

La momentul dat este actuală problema implementării **tezaurului tematic** în biblioteconomia autohtonă. Tezaurul este un dicționar controlat al descriptorilor cu indicarea termenilor generici, specifici, asociați și a nondescriptorilor (sinonime ale descriptorilor, neutilizate în formulările clasificării), însoțiți de trimiteri (de excludere și de orientare).

Asociația Bibliotecarilor din Învățămînt din România (ABIR) împreună cu bibliotecile universitare au construit tezaurul tematic, care urmează să fie implementat și în Republica Moldova, inclusiv la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Tezaurul ABIR este elaborat pe baza CZU: în cîmpurile lui este evidențiată corespondența dintre descriptori și indicii CZU. Acest fapt permite realizarea următoarelor sarcini:

- uniformizarea și standardizarea metodelor de lucru, deoarece indexatorii pot folosi aceiași descriptori pentru același indice CZU;
- utilizarea corectă și consecventă a indicilor CZU prin intermediul tezaurului;

- utilizarea uniformă a descriptorilor atît în activitatea de indexare, cît și în cea de regăsire a informației (3; p. II).

Cum am menționat mai sus, neavînd un instrument de lucru standardizat, în prezent, noi am elaborat bazele fișierului de autoritate pentru domeniul *Matematica*. Fișierul prezintă o listă a vedetelor de subiect acordate cu indicii CZU.

Datorită corespondențelor stabilite, *vedeta de subiect = indice CZU*, fișierul de autoritate „51 Matematica” este deja adaptat la implementarea în clasificarea bibliografică a tezaurului, elaborat de colegii noștri de la Asociația Bibliotecarilor din Învățămînt din România. În procesul de lucru, orientîndu-se după indicii CZU, se pot corecta formulările lexicale ale vedetelor de subiect din catalog, astfel ca acestea să coincidă cu formulările tezaurului. Forma aleasă a fișierului va permite în continuare să se facă rectificări cu resurse mici de timp și implicarea la minimum a personalului.

Tezaurul tematic va servi drept izvor de formulări corecte pentru vedetele de subiect și cuvintele-cheie.

Astăzi, cînd se precizează vedetele de subiect ale catalogului electronic al BM „B.P. Hasdeu” pentru documente, printre care și cele cu subiectul *Matematică*, considerăm că este oportună discuția și soluționarea metodologică a particularităților clasificării și indexării acestui domeniu.

În continuare vom examina *construcția vedetelor de subiect* ale catalogului electronic de la BM „B. P. Hasdeu”.

Vedetele de subiect ale catalogului sînt construite după recomandările Bibliotecii Naționale a Rusiei, după schema: *intrare-vedetă -- subdiviziune* (4). *Vedeta-intrare* denumește subiectul principal al vedetei și al documentului și este formulată printr-un substantiv sau o sintagmă. Deoarece matematica studiază subiecte abstracte, intrările-vedete se formulează mai

frecvent la singular. Substantivul din intrarea-vedetă este nearticulat în cazurile cînd este un cuvînt sau atunci, cînd este însoțit de adjectiv. Dacă substantivul este însoțit de alt substantiv la genitiv, primul va avea articol hotărît. De exemplu: *Algebră liniară și Algebra logicii; Geometrie diferențială și Geometria triunghiului*.

În mai multe cazuri vedeta are o subdiviziune sau două, care exprimă partea formală a documentului (tipul, destinația) sau un concept subordonat (subdiviziuni tematice), sau aspectul problemei. Subdiviziunile formale și de aspect sînt prezentate la plural. De exemplu: *Statistică matematică -- Manuale pentru studenți; Arhitectură rurală -- Aspecte geometrice*. Subdiviziunile tematice, care reflectă unele concepte ale capitolului mai larg, sînt prezentate la singular și nearticulate. De exemplu: *Statistică matematică -- Corelație și regresie; Statistică matematică – Estimare*.

În unele cazuri, la formularea vedetelor de subiect în *paranteze* se precizează domeniul noțiunii, iar prin *virgulă* se precizează subiectul. *Virgula*, de asemenea, se utilizează la formele inversate ale vedetelor. Acest procedeu este valabil pentru toate domeniile. De exemplu: *Configurații (geom.); Metoda Monte-Carlo (mat.); Trisecția unghiului, problemă renumită; Basic, limbaj de programare; Distribuțiilor, teoria (mat.); Căutării, teoria*.

În clasificarea documentelor din domeniul *Matematică*, de asemenea, se utilizează nume de persoane și nume de colectivități (organizații și instituții, preocupate de problemele matematice).

În CZU subclasa 51 are următoarele subdiviziuni generale:

- 510.2 Bazele matematicii
- 510.5 Algoritmi. Funcții calculabile
- 510.6 Logică matematică
- 511 Teoria numerelor
- 512 Algebră
- 514 Geometrie
- 515 Topologie

517 Analiză matematică

519.1 Analiză combinatorie. Teoria grafurilor

519.2 Teoria probabilităților. Statistică matematică

519.6 Analiză numerică

519.7 Cibernetică matematică

519.8 Cercetări operaționale.

În general, subdiviziunile tabelului sînt aranjate ierarhic, adică noțiunea generală se divizează în altele mai înguste care, la rîndul lor, se operaționalizează mai detaliat. Această divizare se reflectă în notație. De exemplu:

514 – Geometrie

514.1 – Geometrie generală

514.7 – Geometrie diferențială

514.8 – Studiul geometric al obiectelor în mecanică și fizică

514.11 – Geometrie elementară

514.12 – Geometrie analitică

514.13 – Geometrie neeuclidiană

514.14 – Geometrie afină. Geometrie proiectivă etc.

Pentru clasificarea și indexarea documentelor cu subiectul *Matematică* sînt folosiți *indicii auxiliari generali*, și anume: *indicii de formă, de loc, de limbă și non-CZU*. Îndeosebi pe larg se folosesc *indicii auxiliari generali de formă*.

O mare parte a vedetelor de subiect au subdiviziuni formale, care caracterizează destinația documentului, forma de expunere a textului, tipul ediției. Formulările acestora sînt standardizate și coordonate cu indicii respectivi. Ne vom opri la acest aspect. Este necesară argumentarea alegerii unor construcții și formulări.

În prezent, în catalog sînt adoptate următoarele subdiviziuni formale și indicii corespunzători:

-- Dicționare, ghiduri, enciclopedii = (038); (036); (031)

-- Istorie = (091)

-- Lucrări de popularizare = :087.6

-- Manuale autodidacte = (075.4)

-- Manuale pentru elevi = (075.3); (075.32)

-- Manuale pentru examene = (075.4)(079)

-- Manuale pentru profesori = (075.4)(072)

-- Manuale pentru studenți = (075.8)

-- Materiale didactice = (076)(072)

-- Manuale pentru studenți = (075.8)

-- Metodică = (072)

-- Probleme și exerciții = (076)

-- Probleme și exerciții pentru elevi = (076)(075.3)

-- Probleme și exerciții pentru examene = (076)(079)

-- Probleme și exerciții pentru olimpiade = (076)(079)

-- Probleme și exerciții pentru studenți = (076)(075.8)

-- Probleme și exerciții rezolvate = (076.3)

-- Rezolvarea problemelor -- Metode = (076.3)

-- Studii

-- Studii științifice

-- Teste = (079).

Indicii (075.3) și (075.32) sînt uniți cu aceeași formulare – *Manuale pentru elevi*, deoarece curriculumul pentru colegii și școli profesionale la disciplinele fundamentale nu diferă de curriculumul pentru clasele liceale.

Manualele pentru profesori conțin expuneri ale unor teme noi din matematică, recent apărute în programa școlară, însoțite de unele recomandări metodice. Deoarece acest tip de document combină calități ale manualului autodidact și ale ghidului metodic, a fost aleasă notația respectivă (075.4)(072). La fel am procedat cu materialele didactice, alegînd formula notației (076)(072).

Dicționarele, enciclopediile și ghidurile sînt unite într-o subdiviziune, deoarece informația prezentată de acestea nu se deosebește esențial după formă și conținut. Există și dicționare enciclopedice cu articole detaliate la temă. Cititorul, care caută o informație succintă și cuprinzătoare, va

utiliza atât enciclopediile, cât și dicționarele. Îndreptările, sintezele, compendiiile, breviarile, aide-mémoire, itinerarele, ghidurile practice, ghidurile pentru elevi și părinți, edițiile de referință, suporturile didactice, ghidurile practice etc. sînt grupate sub denumirea „ghiduri”, care se află într-o subdiviziune împreună cu dicționarele și enciclopediile. *Enciclopediile pentru copii*, bogate în ilustrații, cu o structură originală, sînt evidențiate într-o subdiviziune – Enciclopedii pentru copii = (031):087.5.

Notația (079) se folosește la clasificarea documentelor despre concursuri, teste, examene etc. De aceea, acest indice este adăugat la notația documentelor ce conțin *probleme și exerciții pentru examene și olimpiade*. Înseși vedetele pentru aceste documente se formulează separat, grație diverselor necesități ale cititorilor. Manualele de pregătire pentru diverse examene (de admitere, de absolvire etc.) sînt unite în subdiviziunea -- *Manuale pentru examene* = (075.4)(079). S-a ales anume acest indice din motiv că de cele mai multe ori astfel de manuale sînt destinate muncii de sine stătătoare. Chiar și manualele editate pentru grupele pregătitoare pun accentul pe lucrul de sine stătător.

Pentru culegerile de teste este utilizată vedeta de subiect *Teste* cu notația (079). Trebuie de menționat, că multe cărți, ale căror titluri conțin cuvîntul „teste”, în realitate sînt culegeri de probleme și exerciții utile la pregătirea examenelor. În catalog subdiviziunea -- *Teste* este acordată numai edițiilor ce conțin teste (sume de itemi) însoțite de scheme de notare și bareme de corectare.

Două subdiviziuni au o notație identică: -- *Probleme și exerciții rezolvate și -- Rezolvarea problemelor -- Metode* = (076.3). Notația respectivă se definește pentru documentele care conțin atât probleme, cât și rezolvări. În cărțile de matematică, ce descriu diferite metode de rezolvare a problemelor, în rînd cu reperatele teoretice ale acestor metode sînt prezente și problemele

le rezolvate; volumul acestora depășește de multe ori materia teoretică.

Deopotrivă cu literatura didactică, care este notată cu indicii din grupurile (075) și (076), în catalog sînt evidențiate *lucrările de popularizare, lucrările științifice și studiile*.

Lucrările de popularizare sînt scrise într-un limbaj accesibil și sînt destinate cititorilor nespecialiști în domeniul matematicii.

Subdiviziunea -- *Lucrări științifice* grupează documentele cu conținut pur științific; acestea pot fi culegeri de articole științifice, monografii științifice și tratate. Destinatarii acestora sînt specialiștii din domeniul respectiv al științelor matematice. Astfel vedetele respective unesc lucrări cu teme mai specifice din domeniul dat.

Documentele, unite în subdiviziunea -- *Studii*, ocupă un loc intermediar între lucrările științifice și cele de popularizare. Ele informează cititorii-specialiști cu unele probleme din domeniul matematicii, însă nu sînt manuale plenipotențiare. De cele mai multe ori reprezintă conținuturile unor cursuri prezentate de către diferiți savanți. Spre deosebire de vedetele cu subdiviziunea -- *Lucrări științifice*, care se formulează mai larg decît temele documentelor, vedetele din subdiviziunea -- *Studii* descriu conținutul documentelor la care sînt atribuite.

Vedetele cu subdiviziunile -- *Studii și -- Studii științifice* n-au primit nicio notație suplimentară.

Aceasta a fost descrierea subdiviziunilor formale ale vedetelor de subiect după conținut, coordonate cu *indicii auxiliari generali de formă* (în majoritatea cazurilor).

În continuare vom menționa regulile utilizării altor *indici auxiliari generali*.

Indicii auxiliari generali de loc se atașează în cazurile cînd lucrarea este consacrată biografiei unui matematician sau dezvoltării științei matematice în țară sau într-o localitate anume.

La fiecare indice se adaugă *indicele auxiliar general de limbă*. Dacă ediția este

multilingvă, sînt posibile două cazuri: 1) dacă ediția este publicată în două-trei limbi, atunci se indică toate limbile, de exemplu $=111=135.1=133.1$; 2) dacă numărul limbilor este mai mare de trei, atunci se poate atribui indicele =00, cu toate că e de dorit indicarea tuturor limbilor.

În calitate de *indice non-CZU* apare numele savantului matematician sau clasele școlare (pentru manuale și culegeri de probleme).

Tabelele CZU pentru *Matematică* sînt caracterizate printr-un număr mic al *indicilor auxiliari speciali*. Aceștia sînt: -3 – Tehnici explicite de calcul. Calcule; -7 – Studii sau metode aplicate în diverse domenii ale cunoașterii; -8 – Jocuri și amuzamente matematice. *Indicele auxiliar special -3* nu se utilizează în prezent, deoarece se dublează cu compartimentul 519.67 – Metode de calcul.

Indicele auxiliar special -7 este definit ca aplicarea metodelor matematice în alte domenii. O astfel de notație au vedetele cu subdiviziunea -- *Aplicații*. Problema aplicațiilor este una deosebită, deoarece cuvîntul acesta are mai multe sensuri: 1) aplicațiile metodelor matematice în alte domenii de cunoaștere și practică umană; 2) aplicațiile anumitor metode matematice în matematică; 3) ca sinonim al metodelor numerice; 4) exerciții pentru recapitulare și evaluare (variantele acestea a fost întîlnită în publicația lui C.-P. Nicolescu – *Sinteze de matematică : Aplicații*. București, 1990).

În prezent, în catalog prin *aplicații* se subînțelege primul sens al termenului din cele enumerate mai sus. În notație acest fenomen se reflectă în felul următor: 517.988.525-7:53. Concomitent, documentului în cazul acesta i se atribuie două vedete de subiect: *Operatori monotoni -- Aplicații și Fizică -- Metode matematice*. Astfel informația nu se dispersează, pierderile informaționale se reduc la minimum.

Dacă este vorba despre utilizarea unei anumite metode matematice în alt do-

meniu matematic, termenul „aplicații” nu se utilizează ca și indicele -7; vedeta de subiect în acest caz are o construcție simplă, de exemplu: *Ecuatii neliniare în modele matematice* = 517.957:519.8; *Algoritmi în matematică* = 510.5:51.

Destul de des se utilizează *indicele auxiliar special -8 Jocuri și amuzamente matematice*. Acesta însoțește vedete de subiect ca *Matematică distractivă, Algebră distractivă, Geometrie distractivă, Logică matematică distractivă* etc.

Combi-națiile indicelor CZU se creează cu ajutorul unor *elemente de legătură*, cum ar fi simbolurile de coordonare și adăuție (+); de extensie consecutivă (/); de relație (:); de fixare a ordinii (::) și de subgrupare ([]). Toate aceste simboluri, cu excepția simbolului de fixare a ordinii, se folosesc pe larg în formarea indicelor CZU. Există și unele aspecte care merită a fi menționate aparte.

„Deoarece CZU este o clasificare analitico-sintetică, clasificatorul trebuie să fie foarte atent la structura schemei și să nu sintetizeze concepte, folosind instrumente ca relația cu două puncte atunci, cînd combinația deja există în tabelă” (1; p. 34). Această teză este foarte actuală în cazul, cînd lucrăm cu domeniul 519.6 *Analiză numerică*. Vom analiza ca exemplu cartea *Analiza numerică a ecuațiilor diferențiale*. Clasificatorul neexperimentat va acorda în pripă acestui document un indice complex: 517.9:519.6. Studiind cu atenție compartimentul 519.6, observăm o notație care reflectă direct subiectul documentului: 519.62/.63 *Metode numerice pentru rezolvarea ecuațiilor diferențiale*.

În cazul cînd subiectul lucrării nu corespunde niciunuia dintre indicii CZU, ne vine în ajutor un instrument de sinteză – *semnul relației (:)*. Cu acesta sintetizăm indicii care lipsesc. „Clasificările bibliografice folosesc la ordonarea informației conținute în documente sau în orice formă înregistrată. Aceasta nu înseamnă

același lucru cu organizarea cunoștințelor în sine. Situația e mai degrabă similară cu ceea ce în terminologia curentă s-a descris ca metadate – date despre date, decît lucrul în sine” (1; p. 5). Astfel, cînd luăm decizia despre alegerea semnelor „:” sau „+”, ne dăm seama, că o combinare a indicilor cu ajutorul „:” dă naștere unui concept nou, și acesta este necesar, dacă notația potrivită nu există în CZU. Să luăm, de exemplu, lucrarea *Algebră liniară și programare liniară*. Programarea liniară se bazează pe metodele algebrei liniare. Specialiștii preocupați de problemele programării matematice cunosc acest fapt. Astfel, nu este necesar de a contura referința acestor domenii prin semnul de sinteză și notația aleasă va fi: 512.12+519.85. În cazul lucrării *Metode de algebră liniară în programare liniară* este legitimă notația 512.12:519.85. Așadar, există anumite nuanțe de conținut, care trebuie identificate și reflectate în construcția vedetelor de subiect și în notația corespunzătoare. Scopul clasificatorului constă în reflectarea cît mai exactă a conținutului documentului.

Semnul de extensie (/) unește notațiile pentru un subiect comun și este folosit în notațiile non-CZU, de exemplu, pentru marcarea claselor școlare, cărora le este destinată lucrarea respectivă: Statistică matematică = 519.22/.25; Ecuații diferențiale – Calcul numeric = 519.62/.63; 512(076)(075.3) cl. 6/8.

Semnul de grupare ([]) se utilizează pentru gruparea indicilor în cadrul unei combinații complexe, cu scopul de a clarifica relația cu părțile componente. De exemplu: vedetei de subiect *Probleme de optimizare asistate de calculator* îi corespunde un indice complex [517.9:519.8]:004; monografia *Teoria probabilităților și statistică matematică* are indicele [519.21+519.22/.25]=135.1.

Acestea sînt principalele particularități ale clasificării și indexării documente-

lor din domeniul matematicii. Iar acum, ne vom referi la unele chestiuni particulare.

Problema oricărei structuri de căutare și informare în limbile standardizate constă în *sinonimia formulărilor*, care conduce la dispersarea și pierderea informației. Prezintă interes termenul „analiză numerică”, care are mai multe sinonime: *metode numerice, metode de calcul, calcul numeric*. La momentul dat pentru denumirea vedetei-intrare este aleasă varianta „Calcul numeric”, fiindcă unește toate variantele posibile.

În matematică sînt răspindite *formule*, ce conțin cuvîntul *teoria: teoria probabilităților, teoria funcțiilor, teoria algoritmilor, teoria firelor de așteptare* etc. Deși conțin același cuvînt, acestea sînt noțiuni de ordin diferit. Într-un caz, este o sintagmă stabilă ce denumește o ipoteză sau un fenomen matematic: *teoria căutării, teoria firelor de așteptare, teoria probabilităților*. În alt caz, o astfel de formulare este o sintagmă ce denumește partea teoretică a unui compartiment matematic. Această distincție trebuie să fie reflectată la formarea vedetelor de subiect. În primul caz noțiunea se dă în întregime în formă directă sau inversată: *Teoria firelor de așteptare; Căutării, teoria*. În al doilea caz cuvîntul „teoria” trece în subdiviziune și numai atunci cînd menționarea lui este necesară: *Algoritmi – Teorie matematică*. Referitor la teoria funcțiilor, cuvîntul „teoria” are mai mult un sens de unire, decît de conținut. Acest compartiment se ocupă de studiul celor mai diverse funcții matematice. Astfel, pentru vedetele de subiect au fost alese formulări concrete fără utilizarea cuvîntului „teoria / teorie”: *Funcții matematice* (cînd este vorba despre mai multe funcții de tipuri diferite); *Funcții de variabile complexe; Funcții trigonometrice* etc. Menționăm, că în acest caz formularea vedetelor este la plural.

Mai există o nuanță în clasificarea și indexarea documentelor, și anume, a culegerilor de *tabele matematice*. În tabelele CZU există un indice auxiliar general de

formă (083) – Documente de producție, tehnice și normative. Tabele, liste etc. În practica catalogării acest indice se atribuie diferitor culegeri de tabele. Concomitent în compartimentul 519.6 există o subdiviziune specială 519.66 – *Tabele matematice și compilarea lor*. Astfel, există două variante de notație: 51(083) și 519.66. Există două tipuri de *Tabele matematice: de calcul și de formule*. *Tabele de calcul* conțin rezultatele calculării, astfel li se atribuie vedeta de subiect cu subdiviziunea respectivă – *Tabele de calcul* și indicele 519.66. *Tabele de formule* sau de alte informații matematice au vedeta de subiect cu subdiviziunile – *Tabele* sau – *Tabele de formule* și au notație cu indice auxiliar general de formă (083). În cazurile, când ediția cu tabele de calcul conține tabele pentru unu-trei subiecte matematice, se alcătuiesc indici complecși cu notație referitoare la subiectele tabelor. Exemple: *Înmulțire – Tabele de calcul* = 511.126:519.66; *Statistică matematică -- Tabele* = 519.22/.25(083).

În lucrările, care reprezintă *biografii*, se indică doi indici: cu notația domeniului de activitate a persoanei respective și cu notația biografiei. Concomitent, în ambele cazuri se utilizează *notații non-CZU*. De exemplu: 51(498)(092) Hurmuzescu, Dragomir; 929(498) Hurmuzescu, Dragomir. Pentru așa lucrări se alege una din vedetele de subiect: *Matematicieni*, *Matematicieni moldoveni*, *Matematicieni români* și vedeta personală.

De asemenea, *dicționarelor de matematică* li se atribuie doi indici: unul tematic, altul lingvistic. De exemplu, lucrarea *Dicționar de geometrie* are indicii 514(038) și 81'374:514.

În lucrarea de față am prezentat regulile și soluțiile metodice, aprobate în prezent în procesul de clasificare și indexare la BM „B.P. Hasdeu” și reflectate în catalogul electronic și în fișierul de autoritate. Varianta electronică a acestui fișier este plasată pe blogul informațiilor profesio-

nale ale BM *Echipei Hasdeu* (http://hasdeu.md/informatii_profesionale/index.html) și pe site-ul bibliotecii (www.hasdeu.md) pentru accesul liber al tuturor colaboratorilor bibliotecii. Fișierul este organizat în ordinea alfabetică a vedetelor de subiect. Tot în această listă intenționăm să includem vedete personale, deoarece scrierea numelor proprii străine deseori întâmpină dificultăți. Tehnica de lucru este una simplă și constă în copierea obiectului de căutare sau a elementului de descriere bibliografică (în funcție de utilizarea fișierului). Fișierul poate fi utilizat cu succes de către clasificatori sau bibliografi, în procesul descrierii documentelor noi și a părților componente, și are ca scop evitarea greșelilor în formularea și atribuirea indicilor sau dublarea lor. Fișierul poate fi folosit și în căutarea bibliografică de către colaboratorii bibliotecii și de către utilizatorii înșiși. Pentru utilizatorii Bibliotecii Municipale va fi binevenită posibilitatea de a vizualiza toate vedetele din domeniu pentru a selecta pe cele necesare și a se convinge de bogăția și de diversitatea colecțiilor ei.

Bibliografie

1. McIlwaine, I.C. *Clasificarea Zecimală Universală*: Ghid de utilizare. Asoc. Bibliotecarilor din Învățământ, România; Trad.: Victoria Frâncu. București: ABIR, 2006. 286 p.

2. *Limbajul LIVES-Ro* [on-line]. Disponibil pe: <http://www.bibnat.ro/GHID-DE-INDEXARE-LIVES-RO-s125-ro.htm>

3. *Tezaur bazat pe CZU*: Fasc. 1: Clasa 02: Biblioteconomie. Asociația Bibliotecarilor din Învățământ, România (ABIR): Secțiunea Catalogare – Indexare; coresp. în lb. rom.: Constanța Dumitrescu. București: Bibl. Centr. Universitară din București; Constanța: Ex Ponto, 1999. 76 p.

4. *Руководство по методике предметизации. Опыт Российской национальной библиотеки / Российская национальная библиотека*. М.: ФАИР-ПРЕСС: Центр „ЛИБНЕТ”, 2005. 408 с. (Специальный издательский проект для библиотек).

PATRIMONIUL MUNICIPAL ÎN PREZENTARE VIRTUALĂ

Tatiana BALTAG,
șef oficiu, CID „Chișinău”

**„Nu pot vedea ceva mai dulce decât
Patria.”**

(Homer)

Abstract

This article is about the city history reflected in the first blog of the Municipal Library B.P. Hasdeu – Chisinau, orasul meu. On the blog pages we can read the various information about our capital: generalities, history and present, personalities, images about the old and moderne Chisinau etc. The statistics tell us about the popularity of this resource, the comments – about it increasing subjects, themes.

Keywords: Chisinau history, the blog, electronic resources, local information, the Municipal Library.

* * *

Istoria este o poartă spre cunoașterea trecutului, dar și a viitorului. Fiecare cetățean al oricărei țări trebuie să-și cunoască propria istorie. Astfel, capitala Republicii Moldova, Chișinău, are în palmaresul său un șir de evenimente bogate, care merită a fi cunoscute de către locuitorii municipiului, dar și ai întregii republici.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” face și ea parte din patrimoniul cultural al Chișinăului, ca bibliotecă principală a orașului. În cadrul bibliotecii există și activează de 15 ani un Centru de Informare și Documentare, care se numește „Chișinău”, unde este adunată minuțios și păstrată diversă informație despre Chișinău și chișinăuieni. Informațiile legate de istoria unei localități întotdeauna au fost și rămân un subiect de interes prin colecțiile de documente nu numai fizice, dar și virtuale.

Vremurile în care trăim astăzi stau sub semnul tehnologiilor informaționale noi și asistăm la o schimbare vertiginoasă a lumii. Vrem, nu vrem, ne place sau nu, internetul face parte integrantă din viața omului modern, de neconceput în absența lui.

Pe parcursul activității CID „Chișinău” s-a adunat o bogată și variată informație despre capitală și ca aceasta să ajungă mai ușor și neîntârziat la publicul larg, în luna noiembrie a anului 2007, a fost creat un blog dedicat capitalei, care se numește *Chișinău – orașul meu*. Este primul blog al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Conținutul acestui blog este rezultatul activității CID „Chișinău” în baza înregistrării și sistematizării zilnice a articolelor despre Chișinău din edițiile periodice (inclusiv cele electronice), din fișierele tematice digitizate, din cărțile și culegerile Colecției „Chișinău”. Am dori să menționăm și aportul filialelor BM „I. Mangher”, „M. Lomonosov”, „Ștefan cel Mare și Sfint”, CAIE, „Maramureș”, M. Costin, care au prezentat mapele tematice la CID „Chișinău” pentru selectare, scanare, redactare, prelucrare. Ca rezultat, avem creat blogul „Chișinău orașul meu”, care este un serviciu bazat pe tehnologia Web 2.0.

Inițial, acest blog conținea informații despre străzile capitalei, despre primarii ei și despre unele personalități istorice. Pe parcursul primelor luni de existență, pe blog erau deja înregistrate 11 persoane, care erau puse la curent cu ultimele informații postate. Informația postată prezenta un volum mare de articole.

În 2008 au fost plasate numai patru articole, din considerentul că se mai lu-

cra la conținutul articolelor care urmau a fi postate, iar începînd cu anul 2009 a fost redactat conținutul blogului. Articolele în cauză, care conțineau un volum mare de informație, au fost restructurate și în urma acestui fapt s-a conturat o schemă a blogului reflectată în taguri. Pe parcursul anului 2010 au fost postate materiale de ordin general, istoria străzilor, personalități marcante ale capitalei etc., terminînd cu fapte captivante din istoria Chișinăului. Fiecare articol postat este însoțit de ilustrații, poze vechi și mai noi. Majoritatea articolelor prezintă perioadele și evenimentele istorice care au marcat de-a lungul timpului soarta orașului nostru.

O atenție deosebită este acordată originii, istoriei și dezvoltării orașului. Într-un compartiment aparte sînt prezentate personalități celebre, istorice și contemporane, care în timpul lor au trăit / trăiesc și au activat / activează în Chișinău, inclusiv personalități chișinăuene care din diferite motive s-au stabilit peste hotarele țării. De asemenea, sînt prezentate personalități străine care au vizitat Chișinăul și care au lăsat o amprentă vizibilă în istoria orașului. Fiecare articol postat este însoțit de fotografia ce reprezintă personalitatea.

Istoria Primăriei orașului Chișinău este și ea reflectată în articole valoroase prin conținut. Fiind postate informații ce conțin date despre fondarea Dumei orășenești (1817), despre edilii care s-au perindat la cîrma orașului și anume, începînd cu primul primar – Anghel Nour – pînă la edilul de astăzi – Dorin Chirtoacă. Fiecare articol este însoțit de fotografii ale orașului vechi și poze ale fiecărui primar în parte.

Un material bogat, care merită să fie menționat se referă la sistematizarea urbană a Chișinăului. Articolele postate sînt însoțite de denumirile vechi și noi ale străzilor, despre istoria acestora și date biografice despre personalități ale căror nume le poartă străzile orașului. Acest comparti-

ment este unul dintre cele mai solicitate de către cei care doresc să afle date importante despre istoria străzii unde s-au născut și unde locuiesc.

În acest blog este reflectată și istoria construcțiilor arhitecturale, clădirilor, caselor de locuit, bisericilor, monumentelor, parcurilor etc. Chișinăul industrial contemporan este prezentat în articolele despre întreprinderi, fabrici, uzine, transport, iar Chișinăul cultural în articolele despre muzeele, teatrele, bibliotecile, cinematografele capitalei. Chișinăul literar îl putem cunoaște citind eseurile, poeziile și cîntecetele despre oraș. Acest compartiment deocamdată e de proporții mici, dar pe viitor preconizăm suplînirea acestuia cu noi surse.

Cum să accesăm informația de pe blog? Avantajul unui blog constă în aceea că informația postată poate fi găsită mai ușor în urma folosirii:

- a) *cuvintelor-cheie* în căsuța de căutare;
- b) accesînd *tagurile (etichetele)*, unde informația este grupată după numărul de postări;
- c) accesînd motorul de căutare Google.

Fiecare articol postat include un instrument de interacțiune – comentariile cititorilor ce reprezintă un dialog asupra informației postate. Utilizatorii discută, își exprimă părerile despre informația postată. Aceste comentarii sînt făcute nu numai de utilizatorii ce sînt locuitori ai țării, dar și de cei ce locuiesc în alte state cum ar fi România, Franța etc.

Informația postată este distribuită, de asemenea, prin RSS, precum și prin intermediul rețelelor sociale și anume Facebook, Twitter etc., unde utilizatorii sînt puși la curent cu ultimele informații postate pe blog. Prin intermediul acestor rețele de socializare, tot mai multe persoane sînt informate și în consecință crește numărul de utilizatori ai blogului.

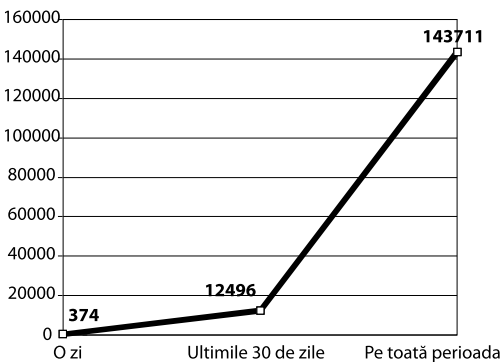
Fiind interesați de informația care le este utilă, unele persoane se înregistrează pe blog, pentru a fi informați în continuare și a fi la curent cu noile postări.

În afară de noile postări, pe blog poți vedea și cele mai solicitate articole în compartimentul *Postări populare*.

Blogul, ca orice resursă electronică, ne oferă și statistici, referitoare la **vizualizări, vizite și postări**, care ne permit să evaluăm gradul de solicitare a informației adunate de noi.

Serviciul nou de statistică oferit de Blogger ne permite să vedem cifra vizualizărilor pe diferite perioade de timp și anume: o zi, 30 zile, tot timpul.

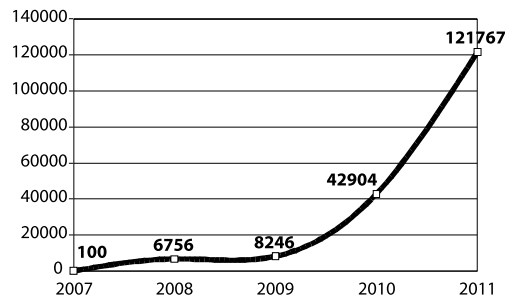
Fig. 1. Numărul de vizualizări în diferite perioade de timp

Blogul ne mai oferă și informații referitoare la vizitele efectuate de utilizatori de la momentul creării acestuia pînă în prezent: în 2007 – 100 vizite, în 2008 – 6756, în 2009 – 8246, în 2010 – 42 904, în 2011 – 121 767.

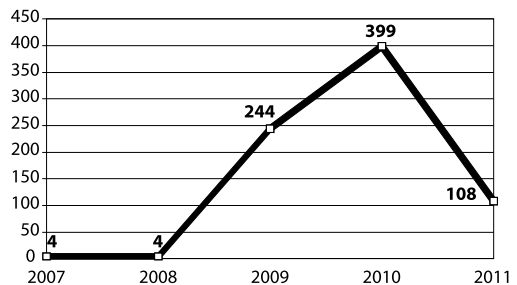
În primii trei ani datele se culegeau din statistica site-ului www.hasdeu.md, unde vizitele erau filtrate și fixate cele unice. În luna martie 2010 pe blog a fost instalat un contor, pentru a contabiliza aceleași vizite unice. Numărul mare al acestor vizite se explică prin faptul că utilizatorii ajung la informație, efectuînd căutări de pe Google sau alte motoare de căutare.

Fig. 2. Numărul vizitelor efectuate de utilizatori (după ani)

În ceea ce privește cantitatea informației postate pe blogul nostru, ea se prezintă în felul următor (după ani): în 2007 și 2008 – cîte patru postări, în 2009 – 244, în 2010 – 399, în 2011 – 108.

Fig. 3. Numărul postărilor de pe blogul „Chișinău – orașul meu”

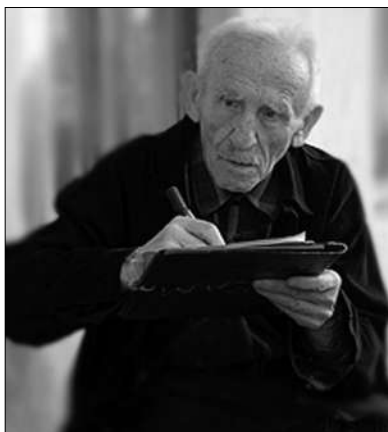
Prin intermediul blogului *Chișinău – orașul meu* am încercat să prezentăm istoria Chișinăului vechi, prezent, dar și viitor. Informația despre orașul nostru este în continuă creștere. Sperăm ca acest blog să satisfacă la maximum interesele dvs. și să ofere o informație necesară, calitativă și actuală despre capitala noastră – municipiul Chișinău, care în această toamnă sărbătorește 575 de ani de la prima atestare documentară.

În 2011, câteva filiale din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” marchează aniversări de la întemeiere: „Transilvania” – 20 de ani, „Târgu-Mureș” – 15 ani, „Maramureș” – 10 ani... Cu acest prilej, BiblioPolis inserează grupaje de materiale omagiale, care includ nu numai felicitări și urări de mai bine pentru sărbătoriți, ci și reconstituiri, evaluări, bilanțuri, gânduri de perspectivă. În acest număr consemnăm, la aniversare, activitatea filialelor „Transilvania” și „Târgu-Mureș”; în numărul viitor vom relua subiectul cu o prezentare, în aceeași cheie, a Bibliotecii „Maramureș”.

O BIBLIOTECĂ CE DESCOPERĂ ȘI PROMOVEAZĂ TALENTE

*Glebus SAINCIUC,
artist plastic, născut în iulie 1919...*

M-am născut, am copilărit și am făcut liceul într-un Chișinău în care erau biblioteci multe și diferite: ruse, germane, franceze, evreiești, polone. Cele mai numeroase și cele mai importante erau însă bibliotecile românești, doar pe atunci Basarabia era parte a României Mari. Dar iată că după al Doilea Război Mondial aceste mari și

importante biblioteci au fost închise, iar cărțile românești – interzise... Bine că cei interesați, cei pasionați puteau să procure literatură românească în marile orașe din Rusia și din Ucraina și astfel mai existau cărți românești în bibliotecile personale ale unor intelectuali. Totuși, se simțea acut lipsa unei biblioteci publice în care ai fi putut împrumuta și citi liber literatura românească. De aceea, a fost foarte mare bucuria noastră când la sfârșitul lunii august 1991 la Chișinău s-a deschis, în sfârșit,

o primă bibliotecă românească – „Transilvania”, din sectorul Ciocana.

Nu știu cine a făcut alegerea locului pentru această nouă bibliotecă, dar alegerea a fost excelentă. Vorba e că sectorul Ciocana este unul nou, cu multe familii tinere, ale căror membri sunt în majoritate veniți de la țară, așadar, păstrează cele mai frumoase tradiții și obiceiuri naționale. Această proveniență determină și procentul mare de copii talentați – fapt de care m-am convins selectând și acordând premii la niște concursuri de desen, organizate de Biblioteca „Transilvania”. Probabil că aceeași origine țărănească a majorității locuitorilor Ciocanei îi face pe vizitatorii Bibliotecii „Transilvania” mai sensibili la diferite manifestări artistice, iar de acestea se organizează aici multe, captivante și instructive. Am participat și eu, ca invitat al „Transilvaniei”, la zeci de

evenimente cultural-artistice, aici am demonstrat măști și alte creații de ale mele, iar la numeroși oaspeți, cititori și participanți la activități le-am făcut ca amintire șarje amicale sau desene în creion. Cu deosebită plăcere am făcut portretele lucrătoarelor de la „Transilvania”, precum și dnei Lidia Kulikovski, directoarea BM „B.P. Hasdeu”, de care ține și noua bibliotecă de la Ciocana.

Mă bucur mult că la „Transilvania” s-a organizat o pinacotecă – dacă nu mă înșel, este prima colecție de acest fel în vreo bibliotecă din municipiu. La fel, această bibliotecă deține o formidabilă colecție de icoane pe sticlă din Ardeal, care sunt probabil cele mai frumoase din toată Româ-

nia. În genere, dna directoare Parascovia Onciu și colegile dumneai propagă nu numai cartea, lectura, informația, cunoștințele, dar și dragostea pentru frumos și cred că numai pentru aceasta merită toată simpatia, prețuirea și recunoștința chișinăuienilor. Este minunat când, alături de școală și de familie, bibliotecile descoperă, cultivă și promovează tinerele talente.

La aniversare, vreau să le doresc doamnelor de la Biblioteca „Transilvania” ca în următorii 20 de ani să aibă tot mai mulți cititori și prieteni fideli, căci aceștia sunt viitorul poporului nostru, care va progresa având fice și fii bine instruiți, informați și iubitori de frumos.

Iulie 2011

CU DRAGOSTE ȘI RECUNOȘTINȚĂ PENTRU „TRANSILVANIA”

*Ninela CARANFIL,
Artistă Emerită, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”*

Ce mult contează în viață să ai vecini de treabă! Iar Biblioteca „Transilvania” este o vecină a mea nu numai strict geografic – se află la câteva sute de metri de blocul în care locuiesc –, ci mai este și o vecină de suflet... Ori de câte ori îi trec pragul, îmi amintesc cu emoție de străvechea provincie românească Transilvania, cea care de-a lungul a sute de ani a oferit un nemaipomenit model de rezistență prin cultură... Și a mai dat Ardealul românimii atâtea personalități marcante în toate domeniile – suficient să amintesc doar de câțiva scriitori notorii: George Coșbuc, Lucian Blaga, Octavian Goga, Liviu Rebreanu...

Aveam în repertoriul meu mai de mult poezii de Lucian Blaga, însă tocmai datorită acestei excelente vecine, la mijlocul anilor '90, am putut participa la un festival-concurs de poezie blagiană, la care m-am învrednicit de Marele Premiu. De fapt, de Biblioteca „Transilvania” sunt legate și alte împliniri ale mele și aș aminti în primul rând de biobibliografia mea. Aici a fost elaborată, aici a fost lansată... Le sunt foarte recunoscătoare doamnelor care au lucrat la această originală și nemaipomenit de frumoasă carte de vizită a mea, care a fost mult apreciată oriunde am dăruit-o.

Ori de câte ori trec pragul Bibliotecii „Transilvania” am impresia că intru în casa cea mare a unei gospodine. Ospitalitatea doamnelor de aici este deosebit de impresionantă, căci e de factură țărănească, îmbinând generozitatea, sinceritatea și frumusețea străvechilor tradiții țărănești.

Am participat la diverse manifestări culturale pe care Biblioteca „Transilvania” le organizează adeseori și întotdeauna la cel mai înalt nivel. Cred că nu numai eu, dar și alți prieteni ai principalei biblioteci din sectorul Ciocana, mult timp își vor aminti cu emoție despre serata omagială a compozitoarei Daria Radu, la care au răsunat atâtea aprecieri emoționante, dar și cântece compuse de această muziciană cu har de la Dumnezeu, melodii iubite de conaționali noștri indiferent de vârstă. Sau despre altă manifestare, comemorativă, consacrată poetului Paul Mihnea, la care și-a dat concursul, mai exact, și-au pus în valoare talentele, liceenii, discipolii, dar și însăși dna profesoară Alexandra Tănase.

Mi se pare deosebit de important că la Biblioteca „Transilvania” se află un Oficiu de carte religioasă. Din cauza monstruoasei politici antihriste care a fost promovată la noi în cei 50 de ani de comunism sovietic, oamenii își revin cu greu la credința strămoșească. Unde mai pui că, deși oficial Biserica și Credința ortodoxă nu mai sunt pri-

gonite, concomitent s-au activizat într-un mod incredibil de energic, ba chiar agresiv, multe secte primejdioase. La Biblioteca „Transilvania” și copilul, și adolescentul, și omul adult, poate găsi cele mai diferite cărți sau înregistrări audio și video care îi pot înlesni calea spre adevărata cunoaștere a Cuvântului Domnului. În plus, la marile sărbători creștine, doamnele de la „Transilvania” organizează captivante manifestări, inclusiv concursuri, la care sunt atrași micuți de la grădinițe, elevi din clasele primare, dar și cei din clasele superioare, care se află la vârsta întrebărilor, a luării deciziilor, a alegerii grâului de neghină. Acest aspect al activității bibliotecarelor de la „Transilvania” mi se pare deosebit de important în epoca noastră, când se dă o luptă aprigă între forțele Binelui și cele ale răului.

Vreau să vă felicit, dragi prietene (și vecine de suflet!) de la Biblioteca „Transilvania” cu ocazia frumoasei aniversări pe care o sărbătorim în acest an și să-mi exprim admirația pentru că nu vă cruțați forțele, situându-vă în tabăra nobililor luptători pentru Bine și Frumos, pentru Adevăr și Dreptate, iar în ultimă instanță – pentru ca oamenii noștri să se ridice definitiv din genunchi și să meargă în viață cu capul sus! Numai astfel ne vom mândri cine suntem, iar lumea ne va aprecia și respecta ca atare.

August 2011

PUNȚI CULTURALE PESTE PRUT

Sorina STANCA,
director, BJ „Octavian Goga” Cluj

„Basarabia odinioară era cea de-a treia parte de frunte a Moldovei. Pământul ei este pe de-a întregul câmp deschis, nu are nici munți, nici păduri și numai un singur râu care curge toată vremea, numit *lal-puh...*” Așa descrie Dimitrie Cantemir Basarabia și asta știam și eu despre acest ținut, cândva românesc, precum și puține lucruri

din noile manuale de istorie apărute după revoluția română din decembrie 1989.

Era în ianuarie 1996, anul în care am ajuns să lucrez la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj. Undeva pe la începutul lunii februarie am aflat pentru prima dată despre bibliotecile din Republica Moldova și despre Biblioteca „Transilvania”

deschisă la Chișinău de un grup inimos de ardeleni în august 1991. Domnul director de atunci, Traian Brad, mi-a încredințat o misiune, aceea de a pregăti coletele cu carte pentru filiala de carte românească din Chișinău și pentru încă 13 biblioteci din Republica Moldova. Am primit o listă și câteva indicații despre cum să fac împărțirea cărților și am trecut la treabă. Acesta a fost primul meu contact cu bibliotecile de dincolo de Prut, iar la fiecare început de septembrie, în cadrul întâlnirilor de formare profesională, eram informați cu lux de amănunte despre Zilele Bibliotecii „Transilvania”, organizate în august la Chișinău. Până în ziua de azi cu constanță, an de an, am fost alături de colegii moldoveni, i-am primit anual la Cluj, la saloanele de carte, la Festivalul „Lucian Blaga”, la sesiuni de comunicări și stagii organizate special pentru ei.

De-a lungul anilor am învățat cât de prețios a fost ajutorul de început, de constituire a bibliotecilor de carte românească din Republica Moldova, cât de merituozii sunt acei pionieri ai primelor relații culturale între bibliotecile de dincoace și dincolo de Prut. Dar nu numai atât, ci și faptul că cinstim memoria lor (mulți dintre ei ne mai fiind între noi) continuându-le munca și inițiativele, chiar adăugând la acestea și altele noi.

Entuziasmul de început a făcut ca inițiativa clujeană să fie sprijinită de cea a bibliotecilor din Târgu-Mureș, Baia Mare, Satu Mare, Zalău, Turda, de Biblioteca UMF Cluj-Napoca, precum și de numeroase persoane particulare.

În cartea sa *Lectura și biblioteca publică la Cluj*, regretatul Traian Brad, fostul director al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, afirma: „Biblioteca Transilvania apare,

așadar, ca o reacție firească la nevoile stringente ale revenirii populației Basarabiei istorice la limba, cultura și istoria națională, la reînțegrarea ei spirituală.”

Această idee a fost cea care a călăuzit, ani de-a rândul, mobilizarea unor scriitori, oameni de cultură, jurnaliști, să treacă an de an Prutul pentru a contribui la unirea spirituală

a românilor de pretutindeni. Și cum mai bine se putea face acest lucru, decât prin intermediul bibliotecilor, acel spațiu care a devenit locul preferat al celor care simt și gândesc românește.

Activitățile comune, organizate de biblioteca publică clujeană și Biblioteca „Transilvania” din Chișinău, au prilejuit întâlnirea scriitorilor și oamenilor de cultură din România și Republica Moldova la lansări de carte, prezentări ale noutăților editoriale, sesiuni de comunicări, acestea fiind deosebit de emoționante și utile pentru ambele părți, ajutându-ne să ne cunoaștem mai bine, să recuperăm din ceea ce timpul și regimurile ne-au împiedicat să facem. După plecarea dintre noi a lui Traian Brad, tradiția schimburilor culturale între Cluj-Napoca și Chișinău a fost continuată de doamna Doina Popa și, în 2003, am fost inclusă în delegația care a participat la Zilele Bibliotecii „Transilvania”. Era pentru prima dată când vedeam unde au ajuns documentele pe care le pregăteam și, mai ales, să aflăm de la gazde cât de mult sunt apreciate și folosite aceste documente.

La Chișinău, încă de la început, m-au impresionat profesionalismul și dăruirea bibliotecarilor de acolo, precum și foarte buna colaborare între toate tipurile de biblioteci. Un alt fapt ce l-am remarcat a fost recunoașterea de care se bucură profesioniștii din biblioteci din partea publicului larg și foarte buna colaborare cu Uniunea Scri-

itorilor din Republica Moldova, cu care, am constatat în toate vizitele ulterioare la Chișinău, se organizează foarte multe activități comune de promovare a lecturii și a scriitorilor locali.

Gazdele noastre de atunci, doamna director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, un profesionist desăvârșit, pe care o cunoșteam dinainte, din vizitele reciproce pe care le făceau colegii basarabeni la Cluj-Napoca, și Parascovia Onciu, directoarea Bibliotecii „Transilvania”, ne-au primit cum nu se poate mai bine, iar buna noastră colaborare s-a dezvoltat până la o prietenie sinceră și constructivă. Dacă la început orice donație de carte ce venea spre biblioteca noastră era acceptată și inclusă imediat în coletele pentru Republica Moldova, cu timpul am devenit mai selectivi, astfel încât în ultimii ani donațiile au fost formate exclusiv din documente noi, achiziționate pe baza nevoilor exprimate de colegii basarabeni.

Eram nerăbdătoare să vizitez cât mai multe biblioteci și am reușit să văd atunci o parte din bibliotecile de carte românească, filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, am fost impresionată de organizarea acestora, de profesionalismul colegilor bibliotecari, ce nu era cu nimic mai prejos de cel al unor bibliotecari din biblioteci europene importante, pe care le vizitasem în acele timpuri.

Am început, cum era și firesc, cu Biblioteca „Transilvania”, pe care o știam deja din numeroasele mărturii ale colegilor mei ce fuseseră parte din istoria de început a acesteia, precum și din multitudinea de documente fotografice pe care le aveam la dispoziție, din articole pe care le citeam cu constanță. Organizată într-un spațiu generos în cartierul Ciocana, biblioteca oferea toate tipurile de servicii de bibliotecă în cadrul următoarelor secții: secția pentru copii, secția pentru adulți și o sală pentru evenimente. Colegele bibliotecare, coordonate de doamna Parascovia Onciu,

directoarea bibliotecii, formau o echipă angajată și implicată, astfel că la acea vizită totul a mers strună. Am fost impresionată de dedicația lor, în condițiile unor bugete mici, totuși reușeau să organizeze activități de amploare și consistente.

Tot atunci am vizitat Biblioteca „Târgu-Mureș”, înființată în anul 1996 printr-un parteneriat încheiat cu Biblioteca Județeană Mureș. Gazda noastră, doamna directoare Claudia Șatravca, ne-a prezentat biblioteca și, mai ales, activitățile pe care aceasta le organizează, precum și planurile de viitor pentru amenajarea acesteia. Mai târziu, în 2006, am văzut și realizarea acestor planuri de viitor, iar anul trecut, în 2010, desăvârșirea lor prin deschiderea secției pentru copii cu o dotare nouă și foarte modernă.

În acea primă vizită am avut șansa întâlnirii cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova, unde gazdă ne-a fost doamna Vera Oșoianu, care ne-a vorbit despre colecțiile de carte veche, precum și despre publicația *Magazin bibliologic*, care ajunge și la Cluj-Napoca, prin bunăvoința colegilor din BNRM.

O altă bibliotecă vizitată a fost Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creanga”, un spațiu al copiilor de toate vârstele, unde gazde ne-au fost doamnele Claudia Balaban și Eugenia Bejan.

M-am întors de la Chișinău cu o multitudine de informații profesionale pe care le-am valorificat apoi la noi în bibliotecă.

Colaborarea Cluj-Napoca – Chișinău mai are o componentă pe care țin foarte mult să o amintesc aici, este vorba de munca în comun în proiecte europene, atunci când era posibil, precum și împărtășirea experienței acumulate de bibliotecarii clujeni în activitățile derulate în cadrul unor proiecte europene la care eram parteneri coordonatori pentru România.

Deschiderea cu care colegii moldoveni ne primeau prezentările și bunele practici pe care le diseminam au fost deosebite și

atelierelor profesionale organizate în comun deveneau adevărate pepiniere de idei pentru crearea a noi servicii de bibliotecă.

În 2006 am sărbătorit împreună 15 ani de la înființarea Bibliotecii „Transilvania” printr-o serie de manifestări dintre care amintesc: întâlnirea de la Ambasada României la Chișinău, expoziția de carte *Din Transilvania pentru „Transilvania”*, atelierul profesional organizat sub genericul *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Biblioteca Județeană „Octavian Goga”*. *Dezvoltare. Progres. Parteneriat. Colaborare. Vizibilitate* evenimentelor a fost asigurată de prezența a doi jurnaliști clujeni de excepție, Mihaela Ilea și Andrei Biro de la TVR Cluj. Rezultatul muncii lor a fost un DVD intitulat *Biblioteca Transilvania – 15 ani*, material ce rămâne mărturie peste ani, generațiilor următoare, a acestei punți spirituale, a unirii culturale a românilor de dincoace și dincolo de Prut.

În anii următori întâlnirile noastre anuale au continuat, propunându-ne împreună cu colegii de la Chișinău să dezvoltăm atelierelor profesionale, deoarece acestea și-au dovedit utilitatea și s-au bucurat an de an de o participare foarte numeroasă din partea profesioniștilor basarabeni. Schimburile de experiență prilejuite de acestea sunt benefice pentru ambele biblioteci organizatoare, ele oferind posibi-

litatea unor întâlniri profesionale foarte fructuoase, bogate în idei și informații noi.

Timpul, acest dușman necruțător al omului, dar nu numai, a trecut și iată-ne azi la o nouă sărbătoare a Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău, ctitoria transilvăneilor are 20 de ani. Pentru un om aceasta este vârsta avântului spre înălțimi, spre descoperirea a tot ce e nou și interesant, a planurilor de viitor, dar pentru o instituție ce este oare această sumă de ani?

Cred că este la fel și pentru o instituție, un moment al gândurilor de perspectivă, al proiectelor de viitor, al planurilor de dezvoltare și creare de noi servicii pentru publicul ale cărui cerințe cresc de la an la an. Este însă și un moment al bilanțului când socotim ce am făcut bine și ce poate fi îmbunătățit, ce ducem mai departe și ce abandonăm.

Este în aceeași măsură și un moment al angajamentelor pentru viitor, pentru continuarea colaborării și conlucrării între cele două biblioteci partenere, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” prin Filiala „Transilvania”.

La mulți ani, dragi colegi, bibliotecari ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”!

La mulți ani, Bibliotecii „Transilvania” și la cât mai multe și frumoase realizări!

Cluj-Napoca, iulie 2011

REÎNVIEREA PĂSĂRII PHOENIX

Acad. Mihai CIMPOI

Biblioteca „Târgu-Mureș”, acum aniversară, a cunoscut un întreg proces de constituire instituțională, reînviind din propria cenușă ca mitica Pasăre Phoenix. Ca rezultat al unor eforturi disperate – de ordin fizic, managerial și intelectual – ea a devenit cu adevărat o *bibliotecă*. Or, o bibliotecă înseamnă o echipă de bibliotecari profesioniști și ceea ce ni se pare foar-

te important în condițiile noastre habituale – pasionați, entuziaști, dăruți; un fond de cărți în măsură să satisfacă cerințele curente ale utilizatorilor; contacte cu aceștia din urmă, încadrarea în sistemele biblioteconomice moderne, încadrarea în dialogul intercultural actual, un spațiu normal de activitate și de utilizabilitate. Și multe altele cerute de statutul de *bibli-*

otecă, ce nu-și limitează serviciile doar la acela de împrumut.

Figura centrală a acestei activități: sufletul ei, mai poetic zis, este directoarea.

Am putea spune în acest sens că Biblioteca „Târgu-Mureș” a avut deplin noroc, beneficiind de o achiziție fericită: Claudia Șatravca. Cu un prenume frumos, de rezonanță romanică și cu un nume de familie ciudat, amintind prin aliterație de aventurile lui Travka, ce a constituit o lectură pasionată a copilăriei noastre, ea este întruchiparea vredniciei în domeniul profesat. Elegantă, păstrând o prospețime a chipului de orheiancă ce moștenește o tradiție răzească de la Ștefan cel Mare și Sfânt, dinamică, pusă pe treabă temeinică, sociabilă, ea a transformat biblioteca sub ochii noștri plini de admirație într-o *instituție de cultură*, importantă în micraion și în municipiu. Prin activitatea sa susținută, servind marea cauză a culturii naționale, ea s-a angajat cu demnitate și verticalitate în opera de continuare a proceselor Renașterii basarabene.

Am văzut-o mai multă vreme cu mânicile sumecate, în salopetă muncitorească, renovând lăcașul, alungând dușmanii nedoriți: rozătoarele care mai gustau și din copertile și tartajele cărților, antrenată într-un menaj de rutină și de lungă durată, de resistemizare și punere a lucrurilor în ordine. Eforturi deosebite, soldate cu o re-

deschidere a bibliotecii în condiții de normalitate și de atmosferă distinsă, plăcută ochilor și sufletului.

Am constatat în lucrările manuale ale copiilor, față de care manifestă o grijă aparte, dominarea unui simbol: a *bufniței*.

Bufnița este, conform lui Hans Biedermann, personificarea erudiției și a cunoașterii, a privirii concentrate în sine; în calitatea de „reprezentantă” a zeiței Palas Atena / Minerva, ea este o emblemă a instituțiilor de cultură. Este, așadar, un lucru firesc ca *bufnița* să fie și mascota Bibliotecii „Târgu-Mureș”. Ea nu are, în cadrul acesteia, decât conotații pozitive.

Cercul impresionant de utilizatori-copii este întregit de un cerc tot atât de admirabil de oameni de cultură, pe care doamna directoare îi vede pe bun cuvânt „prieteni”. Lansările de carte, simpoziioanele, vernisajele de pictură și artă plastică aplicată, manifestările consacrate scriitorilor de la noi, din România și din străinătate sunt întotdeauna activități de rezonanță, sunt evenimente culturale.

Nu în ultimul rând, trebuie remarcat podul de spiritualitate culturală, pe care biblioteca l-a construit împreună cu colegii noștri din Târgu-Mureș: Dimitrie Poptămaș, fostul director al Bibliotecii Județene Mureș, Monica Avram, actuala directoare; scriitorii Valentin Marica, Nicolae Băciuț, Cornel Moraru, Lazăr Lădariu, Ilie Șandru, profesorul Timotei A. Enăchescu, și mulți alții au fost prezențe intelectuale de prestigiu, sub semnul integrării valorice general-românești și general-europene.

Din tot sufletul la acest ceas aniversar zicem Bibliotecii „Târgu-Mureș” urarea tradițională: „La mulți ani!”

BIBLIOTECA „TÂRGU-MUREȘ” – CASA MARE CU SUFLET DE LUMINĂ

*Dr. Eliza BOTEZATU,
profesor universitar*

Despre deschiderea Bibliotecii „Târgu-Mureș” am aflat întâmplător. Era o zi frumoasă de august – sărbătoarea *Limba Noastră cea Română*. Aflându-mă în drum spre casă, din troleibuz am văzut multă lume adunată, în preajma bibliotecii, printre care l-am recunoscut pe Iulian Filip, pe atunci șeful Direcției cultură a Primăriei mun. Chișinău. M-am întrebat: „Ce-o fi acolo?” „Se deschide o bibliotecă”, a spus cineva din călători. Câteva zile mai târziu m-am dus să fac cunoștință cu noua bibliotecă – o bibliotecă de carte românească, numită „Târgu-Mureș”. Am descoperit o încăpăre spațioasă, luminoasă, cu o bogată colecție de carte. Aici am întâlnit cărți rare despre M. Eminescu, donate de intelectuali din Târgu-Mureș. Am început să frecventez din ce în ce mai des această Casă Mare, cu un colectiv tânăr și ambițios, harnic și competent... Astfel am devenit o

cititoare fidelă a Bibliotecii „Târgu-Mureș”. La îndemnul meu, cititori ai bibliotecii au devenit și studenții mei, care întotdeauna găseau aici literatura necesară pentru studiu. În 1998 bibliotecarele mi-au propus să coordonez activitatea Clubului „Lecturi literare”, care are ca scop promovarea literaturii române în baza curriculumului, reabilitarea lecturii la elevi și studenți. Pe parcursul anilor am moderat mai multe activități dedicate scriitorilor români: M. Sorescu, O. Goga, L. Rebreanu, G. Bacovia, D. Matcovschi, Gr. Vieru ș.a. Am participat activ la lansări de carte și am fost prezentă aproape la toate edițiile Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș”. Aici mi-am lansat ultima mea carte intitulată *Critică literară*, la care au participat studenți și profesori de la instituțiile de învățământ superior.

Biblioteca „Târgu-Mureș” a avut marele noroc să beneficieze de reparație capitală,

care a durat câțiva ani. În prezent bibliotecă are un aspect de invidiat: mobilier nou, decor estetic, atmosferă plăcută, un fond nemaipomenit de carte bună, servicii moderne automatizate și o echipă de bibliotecare tinere, profesioniste, amabile și inimoase. Ceea ce mă impresionează în mod deosebit e că, atunci când solicit o carte care nu se află în colecția bibliotecii, sunt informată cu promptitudine în care filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” o pot găsi.

Îmi exprim profund recunoștința față de personalul competent al Bibliotecii „Târgu-Mureș”, care la aniversarea de 65 de ani mi-a făcut un dar scump sufletului meu – biobibliografia *Vocația cuvântului scris și rostit. Eliza Botezatu – criticul literar și pedagogul*.

Sufletul Bibliotecii „Târgu-Mureș” se condensează în oameni, în cărți, în lumina cărții, lumina cunoașterii, a inițierii. Trec anii, iar biblioteca întinerește, în sensul că obține noi capacități creatoare, competențe și spirit inventiv. Își continuă drumul cu onestitate și demnitate, devenind astfel un centru ospitalier de comunicare intelectuală în Chișinău. Iar Claudia Țatravca, directoarea bibliotecii, își conduce echipa cu hărnicie, tenacitate, pricepere și spirit gospodăresc.

La mulți ani, Biblioteca „Târgu-Mureș”! La mulți ani, dragi slujitori ai cărții! Vă urez sănătate, cărți multe și bune, cititori fideli și disciplinați, activități inspirate și prieteni devotați. Și la a 50-a aniversare să rămâneți la fel de deschiși pentru oameni și pentru carte!

BIBLIOTECA „TÂRGU-MUREȘ” DIN CHIȘINĂU LA CEAS ANIVERSAR

Monica AVRAM,
director, Biblioteca Județeană Mureș

„Omul sfințește locul.” Iată o sintagmă care se potrivește – poate mai mult decât oricând și oriunde – bibliotecii. Pentru că bibliotecarul este cel care dă dimensiune cărții, o valorifică și o îngrijește. În cazul bibliotecilor chișinăuiene, acest aspect a căpătat formă de artă.

Am avut bucuria și șansa de a vizita în februarie 2010 – pentru prima dată – Chișinăul. Eram interesată în mod special de Biblioteca „Târgu-Mureș” deoarece cunoșteam prea puține lucruri despre această bibliotecă și pentru că știam că la înființarea ei au contribuit definitiv colegii mei mai vechi din Biblioteca Județeană Mureș.

De fapt, primele mele „întâlniri” cu Biblioteca „Târgu-Mureș” au avut mai degrabă aspectul unor frumoase povestiri,

aproape mituri. Încă din primele mele zile ca bibliotecar la Biblioteca Județeană Mureș, în ianuarie 2002, am aflat cu uimire că „avem o bibliotecă la Chișinău”. Îmi era destul de greu să înțeleg cum este posibil acest lucru, cum s-a putut realiza și, mai mult decât atât, cum de legătura umană și profesională nu pălește, ci – dimpotrivă – se întărește pe zi ce trece. Știam – tot din discuțiile cu colegii mei și, în special, cu dl Dimitrie Poptămaș, directorul bibliotecii noastre care a inițiat acest frumos demers finalizat cu deschiderea bibliotecii românești la Chișinău – că nu a fost deloc ușor; a fost un efort imens, la care s-au alăturat românii de pe ambele maluri ale Prutului și că anul 1996 a însemnat un câștig spiritual și cultural imens, fiind momentul în care s-a semnat documentul oficial care

preciza în termeni legali, de comun acord, modul de înființare a bibliotecii și de funcționare a acesteia. Practic, „*certificatul ei de naștere*”.

În timp, lucrurile au devenit mai clare. Impresiile frumoase, împărtășite de colegii mei care au vizitat biblioteca de la Chișinău – Dimitrie Poptămaș, Corina Teodor, Liliana Moldovan, Valentin Zogorean și alții, dar și ale colegilor care ne-au vizitat, la rândul lor, Claudia Șatravca, directorul Bibliotecii „Târgu-Mureș”, Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, sub a cărei autoritate funcționează și „*biblioteca noastră*”, întâlnirile pe care le-am avut în cadrul reuniunilor profesionale desfășurate sub egida ANBPR, toate acestea au contribuit la mai bună înțelegere a stării de fapt. Spun acest lucru deoarece, dincolo de aspectul profesional al colaborării noastre, este Omul, este legătura umană care va rămâne veșnic.

Iată că au trecut 15 ani de la acel frumos și emoționant moment al deschiderii bibliotecii. An de an, la Târgu-Mureș sau la Chișinău, ne-am întâlnit, am făcut schimb

de impresii, de opinii, am încercat să trecem peste faptul că ne întâlnim mai rar decât am vrea. Am continuat să ne interesăm de nevoile de lectură ale chișinăuienilor, să vedem ce preferințe au și cum putem să ajutăm biblioteca să le ofere carte românească de calitate. Și, cu siguranță, faptul că prin bunăvoința Academiei Române la Chișinău se regăsesc manuscrisele eminesciene este o dovadă clară a românismului care ne leagă.

Am încercat în ultimii ani să ne apropiem mai mult, să ducem mai departe colaborarea profesională și să-i conferim și alte dimensiuni. Așa se face că în anul Bibliotecii Județene Mureș – *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie* – regăsim azi numeroase studii de specialitate publicate de bibliologi și cercetători de seamă ai vieții cultural-științifice chișinăuiene; amintim doar câțiva dintre aceștia – conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, care este totodată și membru în Consiliul științific al anuarului, Claudia Șatravca, Tatiana Șatravca, dr. Nelly Țurcan, dr. Ludmila Corghenci și alții și sperăm ca în viitor numărul colaboratorilor să crească și mai mult.

O altă dimensiune a colaborării noastre constă în schimbul de idei, de bune practici de bibliotecă, deoarece, indiferent de zonă, țară sau regim politic, biblioteca are aceeași misiune. Am încercat să descoperim împreună care sunt problemele cu care ne confruntăm ca profesioniști și să găsim o modalitate de rezolvare; în acest sens – și trebuie să revin la vizita din februarie 2010 – consider că a fost un câștig uriaș, în condițiile în care am putut vedea biblioteci deosebite, moderne, bine gândite, ordonate și – mai mult decât atât – „biblioteci vii...”.

În ceea ce privește profesionalismul bibliotecarilor chișinăuieni – am recunoscut acest lucru și cu alte ocazii – mărturisesc că nicăieri în lume nu am întâlnit o mai mare „chemare” către bibliotecă. Ceea ce te impresionează cel mai mult în momentul în care vizitezi bibliotecile din Chișinău este acel „cult al cărților” sau „cult al bibliotecilor” – l-am putea numi – care a fost inoculat tuturor celor care au șansa de a pătrunde în lumea cuvintelor. Din discuțiile purtate cu bibliotecarii de aici am aflat cât de greu este să păstrezi și să administrezi o bibliotecă românească în contextul politic actual; am aflat care sunt problemele cu care se confruntă; am aflat care le sunt cerințele și doleanțele. Mai mult de atât, i-am putut vedea cum se comportă în relațiile cu utilizatorii și cât de important este pentru ei să depășească limitele stricte ale bibliotecii. Se lasă cu toții conduși de un principiu simplu, dar de neocolit pentru cei care și-au găsit cu adevărat locul în bibliotecă: dacă nu vin utilizatorii la noi, mergem noi la ei. Și o

fac, într-adevăr, cu multă seriozitate și încredere în menirea lor.

Profesia înseamnă pentru ei mult mai mult decât o slujbă oarecare. Pe chipul bibliotecarilor chișinăuieni se poate citi o satisfacție deosebită atunci când se vorbește despre munca de zi cu zi, despre contactul cu cartea și cititorii; este vorba de acea bucurie interioară, care face să le strălucească privirea când afirmă că sunt bibliotecari de cincisprezece-douăzeci de ani, sau de o viață întregă și că, dacă ar fi să aibă șansa unui nou început, ar alege să lucreze tot în bibliotecă; este vorba de acea satisfacție a lucrului bine făcut, acea satisfacție că, indiferent de cerințele cititorului, au putut să-i ofere ceea ce căuta.

Biblioteca „Târgu-Mureș” din Chișinău înseamnă o lume nouă; o lume în care sentimentul de „familie” și de „acasă” revin pregnant. La final, nu pot decât să reiau o afirmație făcută la întoarcerea mea de la Chișinău: „În momentul în care treci pragul Bibliotecii „Târgu-Mureș” din Chișinău, ai sentimentul că pătrunzi într-o altă lume, o lume îndepărtată de cea reală, o lume în care cuvântul ce revine obsedant în mintea fiecăruia este „acasă”.

La împlinirea a 15 ani de existență și activitate susținută pe tărâmul cunoașterii, nu pot decât să le urez colegilor de la Biblioteca „Târgu-Mureș” – în numele meu personal și al colectivului de la Biblioteca Județeană Mureș – să aibă puterea de a merge mai departe pe drumul ales și să fie la fel de dedicați profesiei, pentru că doar prin tărie de caracter se poate aduce schimbarea atât de mult dorită.

EVENIMENTE CULTURALE

LUCIAN BLAGA COMEMORAT LA „TRANSILVANIA”

R. PELINEANU

Am avut ocazia, fericită de altfel, de a participa la mai multe ședințe ale Salonului literar *Ceaiul de la ora patru* (cu alură mondenă, pe potriva invitaților, a profesorilor și elevilor care-l frecventează), condus de distinsa profesoară de limba și literatura română de la Liceul „Gaudeamus” din capitală, doamna Alexandra Tănase, cu reședință stabilă la Biblioteca Publică „Transilvania” din sectorul Ciocana.

Însă ședința dedicată comemorării unei jumătăți de veac de la trecerea în eternitate a lui Lucian Blaga mi s-a părut mai deosebită și mai frapantă, poate și din motivul că este unul din autorii mei preferați, dar mai ales că în prim-planul manifestării omagiale s-au aflat două personalități eminente ale literaturii basarabene – academicianul Mihai Cimpoi și scriitorul Vlad Pohilă, ultimul și pe post de moderator.

Doamna A. Tănase, în completare cu elevi ai clasei a XI-a de la liceul amintit, a făcut o succintă trecere în revistă a principalelor repere biografice ale scriitorului, amintind de coincidența datei de nouă mai ca zi de naștere și de înmormântare a *marelui tăcut* – poetul, dramaturgul, filozoful, diplomatul, traducătorul, prozatorul Lucian Blaga, care a lăsat de-a lungul anilor urme adânci în conștiința cititorilor – invadată mai întâi de *Poemele luminii*, cele care i-au marcat debutul, semnalând apariția unui colos în literatura română.

Rând pe rând, Lenuța Ciobanu, Olguța Simon, Viorica Tabac, Valeria Răileanu, Victoria Moroi, Ana Scutaru, Diana Hămuraru, Nina Abageru, Ștefănel Bajog și alți elevi din clasele a zecea și a unsprezecea au prezentat un spectacol de muzică și poezie, în special pe versuri blagiene, creând o atmosferă

de pietate, admirație și recunoștință pentru cel care a lăsat o importantă moștenire spirituală ca izvor nesecat întru dănuire.

Profund impresionat de recitalul interpretat cu mult talent și simțire, academicianul Mihai Cimpoi, a menționat: „Este o idee extraordinară că v-ați gândit la comemorarea trecerii în Lumina lui Dumnezeu a lui Lucian Blaga, dată la care, cu regret, nu s-a gândit nici Academia noastră, nici Uniunea Scriitorilor. Sunt pe punct de pornire către Alba Iulia, unde voi participa la Zilele Lucian Blaga, completate și de Salonul de Carte, unde va fi prezentată cartea mea, proaspăt apărută la Editura „Dacia”, intitulată *Lucian Blaga: paradisiacul, luciferic, mioriticul*, o surpriză pe care mi-au făcut-o prietenii de la Cluj. Este o a doua ediție actualizată și completată cu încă trei eseuri noi despre autor: *Blaga și Nietzsche: criză în obiect; Dialogul blagian al valorilor și Sensibilitatea existențială blagiană*. Am scris această carte la solicitarea Editurii „Dacia” în anul 1990, aflat la Băile Herculane, în Hotelul „Roman”, nefiind deranjat de nimeni și la fel de *mut ca o lebădă* pe perioada scrierii ca și marele nostru dispărut, pe care îl omagiem acum. Noi suntem angajați în dialogul valorilor europene. Și slavă Domnului, avem valori, în ciuda cârtitorilor. Blaga a demonstrat că nu ne putem raporta la un mit central, dar la mai multe naționale. În alt aspect poetul a avut obsesia cifrei trei, dovadă trilogiile: *Trilogia cunoașterii, Trilogia culturii, Trilogia valorilor, Trilogia cosmologică*.”

Am putea spune că într-un fel și domnul acad. M. Cimpoi este dominat de această cifră, cu mare semnificație în religia noastră creștină. Exemplul îl avem chiar în această carte proaspăt editată. Mai întâi putem menționa tripla fațetă a lui Blaga, care se regăsește în titlu. Apoi în continuare capitolul *Cunoaștere, axiologie, cultură* cuprinde trei eseuri, altele trei le întâlnim la capitolul *Conexiuni*, al treilea eseu de aici se intitulează *Lumini modelatoare (Blaga și Basarabia)*.

Și despre ultimele trei eseuri am pomenit mai sus.

Dar să revenim după această paranteză la evenimentul nostru. În continuare directoarea bibliotecii gazdă Parascovia Onciu și-a împărtășit impresiile despre participarea la Zilele Blaga de la Cluj-Napoca, unde a avut onoarea s-o cunoască pe fiica poetului Dorli Blaga, care a venit la Chișinău la dezvelirea bustului de pe Aleea Clasicilor din Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”. La edițiile Zilelor Bibliotecii „Transilvania”, regretatul Traian Brad, fostul director al Bibliotecii „O. Goga” din Cluj-Napoca, invita un număr mare de personalități din Ardeal, dar și din alte provincii românești la manifestările culturale. Am avut întotdeauna sprijin în acest sens din partea multor cărturari de pe un mal și altul al Prutului. Domnul Mihai Cimpoi se simte ca acasă în biblioteca noastră, noi avându-l nu numai ca invitat, dar și în calitate de utilizator. La bibliotecă avem o sală pentru copii și un cenaclu, care poartă numele lui Traian Brad, condus de scriitorul Vlad Pohilă, a mai spus directoarea.

Preluând firul discuției inițiat de Parascovia Onciu, moderatorul Vl. Pohilă a remarcat: „S-a pomenit aici de *Poemele luminii*, au fost și recitate o parte din poemele blagiene. Întâmlarea face ca și această lansare să se desfășoare într-o perioadă luminoasă. Bibliotecile «Transilvania» din Chișinău și «O. Goga» din Cluj-Napoca sunt doi poli ai românismului, care întrețin o colaborare fructuoasă. Academicianul Mihai Cimpoi este apreciat ca cel mai subtil critic și istoric al literaturii române din Basarabia, la fel, este un reputat eminescolog pe linia Călinescu. Cu timpul domnia sa și-a diversificat tematica și a studiat profund și alți scriitori clasici – Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, a scris și despre sculptorul Constantin Brâncuși și iată acum avem această carte frumoasă, completată. Felicitări autorului și editorilor. S-a spus că Mihai Cimpoi este un Călinescu al Basarabiei, eu aș spune

că depășește arealul nostru pentru că abordează o tematică de interes sporit pentru întreaga literatură românească. Cartea *Lucian Blaga: paradisiacul, luciferic, mioriticul* este o deschidere spre universalitate a lui Lucian Blaga, văzută de Mihai Cimpoi. Ea ar trebui citită fără grabă pentru a fi înțeleasă în complexitatea ei.”

În continuare Vlad Pohilă s-a referit la eseu *Eminescu și Blaga*, amintind despre denigratorii de azi care critică *mioritismul* și, mai nou, *meștermanolismul*, cu sublinierea lui M. Cimpoi – „*fiecare cu profunzimea și altitudinea sa*”. A mai spus că e îmbucurător faptul că volumul a apărut într-o Cetate a Luminii – Clujul, la prestigioasa Editură „Dacia”. Mihai Cimpoi ca nimeni altul ca-ută și găsește prezența lui Lucian Blaga în Basarabia. Primul care l-a redescoperit și l-a readus pe Blaga în Basarabia, în 1968, a fost Grigore Vieru, care în culegerea *Numele tău*, din cele 15 poezii cu dedicații, una este dedicată lanțmănușului. Cenzura a scos din titlu numele Blaga, dar l-a lăsat în text. Mihai Cimpoi, arată în continuare moderatorul, spune că „*s-ar putea vorbi despre trei Blaga în Basarabia: cel dintâi este al generației poetice a anilor '30 (Costenco – Meniuc – Isanos – Istru – Buzdugan); cel de-al doilea este al generației lui Vieru, care redescoperă alte dimensiuni ale personalității lirice («personanță», satul ca tipar al veșniciei, principiul matern al universului, în anii '60); în sfârșit, al treilea Blaga se impune cu întreaga sa personalitate intelectuală și artistică – cu romanticismul său aprioric, ca și cu universalismul său – odată cu declanșarea procesului de Renaștere națională basarabeană la sfârșitul anilor '80 (conștiința unității spațiului mioritic)*”. În încheiere Vlad Pohilă a remarcat relațiile strânse culturale pe care academicianul M. Cimpoi le întreține cu Ardealul.

În replică Mihai Cimpoi a mai completat: „În calitate de academician am avut un proiect privind relațiile dintre Basarabia și Ardeal. La Cluj în perioada interbelică apărea revista *Transnistria*, iar la Chișinău

– revista *Ardealul*. Referitor la prezența lui Blaga la noi, el scrie despre scoarțele (covoarele) basarabene, mai vorbește despre fântânile de aici. Dar a fost ori nu Blaga în Basarabia? Am întrebat o rudă care a spus că n-a fost, în schimb Gh. Ganea mi-a confirmat această ipoteză, susținând că a fost cu Nichifor Crainic, acesta fiind un apropiat lui Gala Galaction, care, după cum bine se știe, în anii '30 a predat la Facultatea de Teologie din Chișinău.

Domnul M. Cimpoi a oferit gazdelor și liceenilor câte un exemplar al cărții lansate în premieră absolută, exprimându-și admirația față de felul în care elevii l-au recitat pe Blaga, poezia acestuia fiind greu de declamat, având ritmuri și accente deosebite, care trebuie simțite, așa cum le simte actrița Ninela Caranfil.

În răspuns profesoara Alexandra Tănase a ținut să sublinieze că „vom trece această carte din mână în mână și o să vă invităm, domnule academician, și la Liceul «Gaudeamus»”.

Prezent la eveniment, directorul Centrului de Pelerinaj, domnul Anatol Nicorici, a familiarizat asistența cu itinerariile care se organizează în Ardeal, unul dintre ele fiind deja tradițional – la Alba Iulia, în fiecare an, la 1 Decembrie. Făcând un apel pentru a descoperi frumusețea Ardealului prin pelerinaje, directorul a mai spus că la solicitare pot fi stabilite popasuri și pe locurile blagiene.

Astfel comemorarea lui Lucian Blaga a depășit cadrul unei simple omagieri, dovedindu-se a fi și o lecție de onoare și demnitate, fiind dezvăluit în triplă ipostază (cu expunere academică pe alocuri): creatorul unei opere majore în toate genurile pe care le-a cultivat, exponent al culturii europene, opozant al regimului comunist (despre care s-a vorbit mai puțin, semnificativ în acest sens este romanul *Luntrea lui Caron*) și, în sfârșit, Lucian Blaga – simbol al neamului românesc pentru toate generațiile.

POEZIA STELIANEI GRAMA EMANĂ LUMINĂ

Ludmila BULAT

...A avut o viață pământească scurtă (4.06.1974 – 11.10.2006), dar a lăsat o bogată moștenire literară. Pe parcursul vieții a editat circa zece volume, dar multe scrieri de-ale Stelianeii Grama au rămas în manuscrise. Părinții, Claudia Slutu-Grama, dr. în filologie, și Dumitru Grama, dr. în drept, care au iubit-o nespuse de mult, printre lacrimi, printre durere, depun toate strădanile pentru a valorifica creația fiicei poete.

Astfel, la sfârșitul anului 2010, la Editura „Lumina” vede lumina tiparului studiul monografic al Stelianeii Grama *Dramaturgia autohtonă din anii 1960-1970 pe scena teatrelor din Moldova*. Iar la începutul lui 2011 la Editura „Pontos” apare cartea ei de versuri *Telerană*. Studiul monografic despre dramaturgie a fost editat din contul bugetului de stat și este foarte bine că reprezentanții Ministerului Culturii al RM au înțeles că editarea unei atare lucrări e necesară. Iar cartea de poezii părinții au editat-o cu forțele proprii, precum au mai făcut și alte dăți.

În miez de Florar, în zilele luminoase ale Învierii Domnului, la Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi” din capitală a avut loc lansarea acestor două volume. Manifestarea a fost deschisă de carismatica actriță Paulina Zavtoni, ea și în calitate de moderatoare, care le-a amintit invitaților că biblioteca respectivă a fost una din cele de suflet ale Stelianeii, aici venea adesea la diverse manifestări culturale, aici își citea versurile; parcă o vede urcând scările – veselă, zămbitoare, optimistă, emanând lumină prin felul ei de a fi. Din mijlocul sălii, la această manifestare, ne privea de pe un portret chipul ei senin, înconjurat de flori, portret executat de tânăra pictoriță Elena Mărgineanu. În sală era și un panou cu fotografii de-ale poetei la diferite vârste, în diferite ipostaze.

Larisa Ungureanu, dr. în studiul artelor, a vorbit despre studiul monografic referitor la dramaturgie, care este teza de doctorat a Stelianeii, nefinisată, nedefinitivă, în cadrul Institutului Studiul Artelor

al AȘM. Redutabilul critic de teatru Leonid Cemortan, membru corespondent al AȘM, care i-a fost conducător științific, a reușit să scrie o prefață din care vom desprinde: *„Textul studiului monografic are valoarea unui document ce ne oferă posibilitatea ca prin prisma unui artist și intelectual al timpului să aruncăm o privire asupra problemelor esențiale dintr-o întreagă epocă a istoriei dramaturgiei și teatrului național din Republica Moldova.”* Și Larisa Ungureanu semnează câteva reflecții incluse în studiu. Cartea e scrisă cu mult respect față de omul de cultură, față de predecesori, a menționat criticul de teatru.

Scriitorul și criticul literar Ion Ciocanu și-a exprimat regretul că primul articolăș despre cărțile Stelianeii l-a publicat în *Florile dalbe* abia după plecarea ei. A fost un copil-minune, plecarea ei a lăsat un mare gol și nu se știe cine îl va umplea. Referindu-se la studiul despre dramaturgie, I. Ciocanu a subliniat că S. Grama a fost un critic de artă aproape necunoscut și prin acest studiu lumea o va cunoaște că a fost o cercetătoare care a văzut ce constituie mai bun în teatru.

Criticul literar Tudor Palladi este un bun cunoscător al creației poetei, la începuturi i-a fost îndrumător, povățuitor; este redactor la toate cărțile Stelianeii. T. Palladi a făcut o exegeză profundă, detaliată a volumelor, constatând că S. Grama a făcut față și poeziei, și criticii teatrale.

Steliana Grama și-a făcut studiile la Școala nr. 23, actualmente Liceul Teoretic „Mihai Viteazul”. Au fost prezente și două profesoare de-ale ei, de limbă și literatură română: Iulia Botezatu și Olga Starșun. S-au depănat amintiri. Unii au comparat-o cu Iulia Hasdeu, alții cu Magda Isanos... Actrița Claudia Pătrânac, șefa Laboratorului de creație „Ave Grigore Vieru” de la Liceul „Mihai Viteazul”, a venit cu un grup de elevi care au prezentat un recital din poeziile Stelianeii, exprimând dorința ca poezia ei să prindă aripi și să o cunoască cât mai mulți. Câteva poezii de-ale poetei a recitat și actorul Sandu Aristid-Cupcea, iar poeta Marieta Russo a prezentat câteva poezii scrise de Steliana în limba rusă. Dna prof. univ. dr. Ludmila Cebotarencu a tradus poezii de-ale poetei în franceză și a citit una din ele.

Creația poetei au mai caracterizat-o dr. Ana Ghilaș, critic literar; cercetătoarea Lidia Grosu, Marcela Mardare, scriitoare și directoare a Editurii „Pontos”, la care au apărut o bună parte din cărțile Steliane. Editura „Pontos” a instituit și Premiul pentru poezie „Steliana Grama”. A fost prezentă și o laureată a acestui premiu: tânăra poetă Victoria Covalciu.

O altă tânără poetă, Nătălița Croitoru, care face și muzică, le-a dăruit părinților Steliane două răscolitoare cântece: *Nimă de mamă, inimă de tată*, de Dumitru Matcovschi, și *Rugă pentru părinți*, de Adrian Păunescu. Și-a asumat angajamentul ca pe viitor să compună și muzică pe versurile Steliane.

La încheierea seratei de amintiri părinții Steliane au făcut un gest creștinesc: i-au invitat pe toți cei prezenți la o masă de pomenire.

Steliana a fost prezentă prin cărțile ei. Or, precum zice ea în poezia *Deplasare*, scrisă la 1990:

„Și dacă mâine nu mă scol
Din patul meu de rugi deșarte,
Te rog să nu mă dai de gol,
Căci mai există o nemoarte.

Să spui că nu am decedat,
Ci c-am plecat în deplasare
Să iau un interviu ciudat
Din lumea cea nemuritoare.

Dar la hotarul Veșniciei,
Din cauza umilei frici,
Ideea mi-a zburat acolo,
Iar corpul mi-a rămas aici.

Și când voi reveni – Cuvânt –
Din lumea cea nemuritoare,
Renaște-voi cu crezământ,
Fiind mereu în deplasare...”

„DOBROGETIA” SALUTĂ MOLDOVA

Elena BUTUCEL,
director, Filiala „Ovidius”

Biblioteca Publică „Ovidius” menține o frumoasă colaborare cu orașul-port Constanța, acțiune care dăinuiește mai bine de șaptesprezece ani. În acest răstimp au avut loc manifestări culturale de amploare, întâlniri cu oameni sinceri și cu sufletul deschis, cu multe donații de carte și diverse personalități notorii. Ne bucură mult această relație care, credem, este benefică pentru ambele părți.

În vâltoarea sărbătorilor naționale de la sfârșitul lunii august, când am marcat 20 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova și am onorat limba noastră cea română, au venit să fie alături de noi și să participe la importante evenimente de cultură și istorie a neamului nostru oaspeți din întreg arealul românesc. La biblioteca noastră s-a desfășurat

simpozionul cultural-științific cu genericul **„Dobrogetia” salută Moldova**, o întrunire de suflet cu personalități autohtone și constănțene, moderator fiind scriitorul și lingvistul Vlad Pohilă.

Oaspeții din Constanța, prezenți și de această dată la simpozion, au rămas plăcut surprinși de organizarea activității. Au prezentat comunicări: dr. profesor universitar Vasile Sârbu, președintele Ateneului „Dobrogetia”; dr. profesor universitar Aurelia Lăpușan, vicepreședinte al Ateneului; profesor universitar Ștefan Lăpușan, profesor universitar Vali Grosu. Asistența a fost impunătoare prin participarea unor personalități chișinăuene: Constantin Marin, președintele Companiei „Teleradio-Moldova”; Igor Grossu, compozitor; Silvia Grossu, dr. în istorie, profesor universitar;

Ion Varta, dr. profesor universitar; dr. Maria Danilov, cercetătoare la Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei; ș.a.

Simpozionul a fost organizat grație unei frumoase colaborări dintre Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea de Stat din Moldova, Muzeul Național de Istorie și Arheologie din Chișinău și Filiala „Ovidius” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. În cadrul acestui eveniment a fost lansat oficial **Ateneul „Dobrogetia”** la Chișinău, recent înființat la Constanța. Ateneul Român de la Marea Neagră „Dobrogetia” este o asociație culturală națională, care are ca principal obiectiv geneza unui for cultural-științific în vederea cercetării și diseminării informațiilor din domeniile fundamentale ale științelor, artelor, culturii și civilizației în arealul dobrogean. Din relatarea dlui prof. univ. dr. **Vasile Sârbu** aflăm că „...El poartă numele de *Dobrogetia* pentru că în componența acestei provincii dintre Dunăre și mare a existat, dintotdeauna, o rădăcină a noastră, a celor care trăim astăzi. Această țară dintre Dunăre și Marea Neagră, numită Dobrogea, reprezintă un creuzet al istoriei pe care noi

încă nu-l înțelegem. Vrem să transformăm această instituție culturală într-un sanctuar al istoriei și civilizației din cea mai veche țară românească – Dobrogea...”

Dr. **Aurelia Lăpușan**, a evocat personalitatea aparte și meritele incontestabile ale poetului Grigore Vieru, care a fost frecvent la Constanța. Ea l-a numit „...poet al tuturor românilor, o legendă pentru toate generațiile care vin după noi”. Pe parcursul discursului doamna profesor universitar a prezentat interviurile realizate de dumneaei cu Grigore Vieru acum douăzeci de ani și în anii următori. De asemenea, a expus un colaj de fotografii cu poetul din vizitele sale la Mangalia, „...pentru că acolo se simțea la fel de bine ca și în Basarabia”, ne-a mărturisit vicepreședintele Ateneului. A venit și cu fotografii de la evenimentele naționale din 27 august 1991, unde a fost prezentă și Domnia Sa. Și de atunci aproape în fiecare an participă la sărbătoare în Chișinău.

Manifestarea a fost îmbogățită și de un minirecital muzical, susținut cu măiestrie de compozitorul **Igor Grossu** la chitară și **Victor Roibu** (student la Universitatea de

muzică din București) la nai. Au mai fost interpretate, de asemenea, două arii de operă de către **Ștefan Lăpușan**.

Cea mai mare bogăție pentru o bibliotecă este cartea și constanțenii cunosc acest lucru, pentru că este unanim recunoscut rolul fantastic al acesteia în evoluția umanității. De această dată oaspeții noștri au adus în dar bibliotecii un lot de circa 200 de exemplare. Cărțile au fost adunate cu multă grijă din bibliotecile personale ale profesorilor de la Universitatea „Ovidius” din Constanța. E o colecție valoroasă din literatură ce vizează diferite domenii: istorie, cultură, artă ș.a. Aurelia Lăpușan ne-a mărturisit că de unele cărți din biblioteca personală îi venea greu să se despartă, dar gândul că le va aduce cititorilor de la Chișinău a motivat-o și i-a produs o satisfacție aparte, plină de bucurii. În numele utilizatorilor noștri îi mulțumim mult pentru această donație de carte și o asigurăm că generozitatea constanțenilor va fi răsplătită printr-un mare număr de cititori care le va solicita pentru informare, documentare și îmbogățire spirituală.

Profesorul universitar Silvia Grossu a vorbit despre relațiile de colaborare dintre Basarabia și Dobrogea, care durează de mai mult timp, prezentându-ne obiectivul acestei colaborări dintre cele două instituții de învățământ superior – Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea „Ovidius” din Constanța. Ea a definit și scopul

acestei colaborări: „Să cristalizăm ceea ce este valoare în studii, în analize și să încercăm să stimulăm tinerii ca să se aplece asupra filelor învechite, care sunt ca o dovadă despre comunitatea noastră de interese, de valori, de limbă, istorie și de soartă chiar...” La rândul ei, doamna Aurelia Lăpușan a rămas plăcut surprinsă de faptul că în cadrul simpozionului au fost prezentate câteva titluri de carte, despre care a vorbit în special profesoara S. Grossu.

Dr. prof. univ. Ion Varta a menționat că datorită întâlnirilor sale cu oaspeții din Constanța, în primul rând, cu distinsa familie Ștefan și Aurelia Lăpușan, dânsul a început să cerceteze mai atent și mai minuțios diferite subiecte vizând confluențele cultural-istorice dobrogeano-basarabene.

Din partea Ateneului „Dobrogetia” au fost conferite un șir de diplome, pentru calitatea de conferențiar în cadrul manifestărilor organizate de această asociație cultural-științifică din Constanța. Vom menționa doar o parte dintre norocoșii deținători ai acestor diplome, la care s-au alăturat și atenții în formă de cărți și prețioase suvenire din Constanța: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, Vlad Pohilă, Elena Butucel, Silvia Grossu, Ion Varta etc.

Credem că această reuniune a rămas pentru mult timp în memoria participanților, datorându-se în mare parte oaspeților dragi din Constanța, pe care îi așteptăm să vină cât mai des la noi.

BIBLIOTECA „OVIDIUS” – PROMOTOARE A VALORILOR CHIȘINĂUIENE

R. ANDREI

Pentru a șaptesprezecea oară Biblioteca *Ovidius* din capitală și-a îmbrăcat haine de sărbătoare pentru a marca această aniversare în cadrul *Săptămânii ușilor deschise*,

majoritatea activităților fiind dedicate unor personalități de vază, care au imprimat pagini frumoase în istoria recentă a Chișinăului.

În debut gazdele au organizat un matineu cu genericul *Biblioteca – aici vine sufletul și se bucură*, avându-i de participanți pe elevii de la Gimnaziul nr. 53 și școala primară nr. 32 care, practic au invadat sala spațioasă a instituției. Timp de câteva ore aceștia au fost ghidați prin lumea miraculoasă a cărților, familiarizându-se pe larg cu toate serviciile pe care le oferă biblioteca.

În continuare elevi de la Colegiul Politehnic și de la Colegiul de Construcții, însoțiți de profesori, s-au reunit în cadrul unei manifestări de comemorare a regizorului și scenaristului Valeriu Găgiu, intitulată *Omul care merge după soare*. Zinaida Timofti, văduva celui dispărut pe calea după stele, și-a împărtășit amintirile, evidențiind principalele momente legate de cinematograful, traducătorul, eseistul și omul de alături Valeriu Găgiu, exprimându-și convingerea că providența pentru familia lor a fost o binecuvântare, unindu-i într-un destin comun, împărțind în egală măsură clipe de fericire și succese, dar și de tristețe. Un alt invitat, operatorul I. Chistruga, a vorbit despre activitatea lor comună, arătând că V. Găgiu a fost nu numai un foarte bun profesionist, care a stat la temelie cinematograful național, dar și un coleg minunat, care împărțea și oboseală, și realizările obținute cu întreaga echipă de lucru. *Nu-mi văd rostul decât în orașul de baștină, adică în Chișinău*, obișnuia să spună în repetate rânduri maestrul. S-a bucurat de prietenia cu poetul și parlamentarul Adrian Păunescu. Tânăra actriță și regizoare de la *Moldova-film* Alina Ciutac a afirmat, în cunoștință de cauză că Valeriu Găgiu a fost omul sortit succesului. Treapta lui de lansare a fost de la vârsta adolescenței, restul ce a urmat a fost o desăvârșire continuă până în clipa despărțirii. Ajuns la vârsta împlinirii, înainte de trecerea în lumea celor dreupți, era și mai plin de idei, proiecte, planuri, cărora nu le-a fost dat să se împlinească în depli-

nă măsură. Adresându-se publicului tânăr, Alina Ciutac a spus că prioritatea de a face parte aproape din aceeași generație îi oferă dreptul de a-i îndemna pe semeni să cunoască trecutul îndepărtat, dar și cel mai apropiat, personalitățile marcante, pentru că doar așa poate fi asigurat viitorul unei națiuni. Valeriu Găgiu și-a păstrat până la urmă tinerețea în suflet. Am avut fericirea să-l cunosc pe o perioadă de șapte ani, la început în calitate de actriță, iar mai apoi și ca regizoare. Am făcut împreună filmul documentar *Eu am mers după soare*, avându-l protagonist, trăind și retrăind copilăria, adolescența și maturitatea, povestite și redactate de el însuși. Premiera filmului a avut loc la conferința *Golgota Basarabiei*.

Participanții la manifestarea comemorativă au avut posibilitatea să vizioneze acest film, bucurându-se de comentariile făcute de tânăra regizoare, care s-a bucurat că filmul a întrunit critici și aprecieri favorabile, dar mai întâi de toate a primit girul chiar de la eroul principal – Valeriu Găgiu.

Cu acest prilej a fost organizată și o expoziție de fotografii, cărți și documente cu și despre cel comemorat.

Elena Butucel, directoarea Bibliotecii *Ovidius*, mulțumind invitaților și participanților, a menționat că evenimentul se înscrie reușit atât într-o filă de istorie a instituției, cât și a Chișinăului în general, aliniată remarcabilei aniversări de 575 de ani a capitalei.

În cadrul unui atelier profesional au fost luate în dezbatere *Aspecte etico-morale în consolidarea identității Bibliotecii Municipale*, cu accente pe stabilirea unor relații armonioase dintre utilizatori, parteneri și comunitate. După aceasta gazdele au organizat un ring bibliografic cu mottoul *Învață să te informezi*.

În aceeași zi, elevi de la Liceul *Minerva* și de la școala auxiliară nr. 5 au avut o întâlnire cu scriitoarea Nina Slutu, care le-a prezentat cartea sa *În Papagalia*.

Punctul culminant l-a constituit lansarea cărții *Glontele de aur* (Editura *Princeps Edit*, Iași, 2011) de Crina Popescu, absolventă a Liceului Teoretic *Liviu Rebreanu* din capitală, desfășurată la ședința Clubului *Tinere talente*. În deschidere, amfitrioana instituției a amintit de faptul că evoluția poetică a protagonistei s-a produs la Biblioteca *Ovidius*, fiind o participantă foarte activă la numeroase activități culturale în anii de școală, lansându-și tot aici și prima carte de versuri intitulată *Gânduri din gânduri*. Prefața la volumul *Glontele de aur* este semnată de scriitorul academician Nicolae Dabija care, între altele, menționează: „Prin fiecare metaforă autoarea are o deschidere de suflet către cititorul ei. Cartea e asemenea unui film, în care fiecare poem e un cadru și în care spectatorului îi rămâne chiar lui să monteze secvențele realizate și să-și facă filmul său. Astfel își construiește Crina Popescu și piramidele sale: cu fundamentul către cer și cu vârful spre centrul pământului, ca să facă mai lesne legătura dintre magma cuvântului și cerul rostirii lui Dumnezeu.”

Moderatoarea, jurnalista și poeta Zinaida Izbăș, a ținut să remarce că atunci când Crina Popescu și-a descoperit sămânța de talent, a udat-o la rădăcină până a încolțit și are în continuare grijă s-o crească – dovadă volumul *Glontele de aur*. Primele semnale poetice Crina le-a dezvăluit în clasa a IX-a, participând la Concurusul *Ars adolescentina* de la Radio Moldova, căci chiar atunci s-a învrednicit de Marele Premiu. Versurile ei emană lumină, sunt sincere, pure, îndemnând prin mesajul lor la verticalitate și demnitate națională.

În numele Direcției generale educație, tineret și sport și al Centrului Adoleșcenților, care face parte din structura acesteia, doamna Valentina Sandu și-a exprimat mândria că este onorată să participe la lansarea celei de-a doua cărți a Crinei Popescu, caracterizând-o ca pe cea mai inteligentă și dotată, care face cinste municipiului Chișinău și Liceului *Liviu Rebreanu*.

Poeta Renata Verejanu a spus că protagonista este o norocoasă, având șansa să se nască în calitate de poetă acum și nu în timpurile de pomină, când manuscristele, mai ales ale tinerilor condeieri, stăteau ani în șir prin sertarele de la Uniunea Scriitorilor sau la editură, îndemnând-o pe Crina să citească cât mai mult pentru a-și desăvârși talentul.

Despre carte și autoare și-au mai spus cuvântul Dumitru Mămăligă, Elena Mărgineanu, Nina Caraman ș.a.

Mulțumind participanților, de altfel foarte mulți la număr, plină de emoții și de bucurie, Crina Popescu a remarcat: „Sunt aici, la lansare persoane foarte dragi sufletului meu, la care țin mult și cărora mă închin. O parte din poeziile mele sunt scrise în acest palat al cărții, de exemplu, cea care se intitulează *Copiii lumii*. Ca metaforă *Glontele de aur* vine dintr-o moarte învinsă, din universul meu liric, el este familia mea, care permanent mă susține. M-am regăsit aici, în această instituție, iată de ce Zilele Bibliotecii *Ovidius* sunt și zilele mele.”

Prezentă la lansare, doamna Alexandra Popescu – mama Crinei, a încheiat simplu și laconic sesiunea de mesaje: „Suntem mândri de tine, draga noastră fiică. Tot așa să mergi înainte, că noi te vom ajuta mereu.”

Pe parcursul acestei frumoase lansări s-au mai cântat cântece, s-au recitat versuri din volumul *Glontele de aur*. S-ar putea ca peste ani protagonista să-și amintească cu multă căldură de acest debut, încununat de sincere și elogioase aprecieri, care vor trebui îndreptățite cu muncă asiduă și perseverență.

Cu revista bibliografică *Chișinăul cultural – Chișinăul în suvenir* și Ora de informare *Blogul „Chișinău – orașul meu”* au continuat activitățile dedicate aniversării a 575-a capitalei.

La *Dialoguri între generații*, care a urmat mai apoi, au participat trei din cei mai renumiți actori ai Teatrului Național *Mihai Eminescu*: Dina Cocea, Viorica Chirca și Iurie Negoită.

Moderatoarea evenimentului, Larisa Ungureanu, dr. în studiul artelor, a făcut o prezentare-incursiune în biografia celor trei actori, după care fiecare și-a împărtășit amintirile, mai bine zis, și-au re trăit emoțiile prin prisma rolurilor pe care le-au jucat, nu puține (și dacă ar fi să rotunjim cifra lor se apropie de câte o sută individual). Viorica Chirca, cu mândrie, dar și cu tristețe a menționat faptul că s-a născut în Chișinău, pe renumita stradă Ciocărlia, unde i s-au născut și strămoșii. După căsătoria cu Petru Baracci, un alt titan al scenei naționale, a plecat din casa părintească, pe care, din motive birocratice, după trecerea în neființă a părinților, n-a putut s-o moștenească, de unde și amărăciunea despre care vorbeam mai sus. Prin actorie mi-am împlinit norocul, scena este altarul nostru, de unde ne descătușăm emoțiile și împărțim energia pozitivă cu publicul spectator, a mai spus Viorica Chirca.

Dina Cocea, multe din rolurile căreia s-au impregnat în sufletul și mintea celor care le-au admirat, a făcut o surprinzătoare declarație: „Eu niciodată nu m-am gândit să fiu actriță. Trăiam bine în casa părintească din Bucovina de Nord, care mi se părea asemeni bojdeucii lui Ion Creangă. Mer-

geam 12 km pe jos ca să ajung la Teatrul din Cernăuți. Într-un fel singură m-am pregătit pentru această carieră. Directoarea Teatrului era bună prietenă cu Domnica Darienco, care o cunoștea bine pe mama. Gheața însă a fost spartă de fratele meu, care primul a venit la Conservatorul de Stat din Chișinău, actualmente Academia de Muzică, Teatrul și Arte Plastice, pe care l-am urmat și eu. Când am fost angajată la Teatrul *Pușkin*, astăzi Teatrul Național *Mihai Eminescu*, aveam vârsta doar de 19 ani. Viața de actor e un sacrificiu. Trebuie, cel puțin de două ori pe zi să te cântărești, pentru a-ți menține silueta. Nu ne gândeam la salariu, doar la roluri și la public. Trebuie să iubești nebunește teatrul ca să nu-ți pese de nimic altceva, chiar și familia de multe ori era pe planul doi. Trebuie să-ți trăiești clipa! Și să știi că nu regret nimic și toate cele 100 de roluri jucate, mai mari sau mai mici, îmi sunt dragi, dar cel mai aproape de suflet îmi este totuși *Oltea* – mama lui Ștefan cel Mare și Sfânt.” Preluând ștafeta mărturisirilor, Iurie Negoită a spus că a venit în Teatrul Național în 1969 și aici a rămas până în prezent. Nașii-botezători în vocația de artist i-au fost Veniamin Apostol, Petru Baracci, Victor Ciutac ș.a.

Actorii și-a amintit și multe cazuri comice de după cortină.

Dina Cocea: „Jucam un spectacol într-un sat din raionul Telenești, unde era o scenă în care trebuia să măturăm în casă. Am interpretat rolul așa cum se cuvine. După spectacol, președintele colhozului a chemat femeia de serviciu și i-a spus apăsător: «Fa, tu de ce n-ai măturat înainte scena, să vină artiștii de la Chișinău să ți-o măture?!» În alt sat jucam spectacolul *Soacra cu trei nurori*. Noi, nurorile, ne plângeam în scenă că soacra nu ne dă de mâncare și suntem tare flămânde. Un bătrânel, se vede că era aproape de casa de cultură, a ieșit din sală și a plecat acasă și ne-a adus un coș cu merinde, oferindu-ni-l direct în scenă, spunându-ne: «Mâncăți, dragile moșului, că baba asta a voastră tare-i zgârcită!»

Iurie Negoită: „Venisem într-un sat cu o comedie. S-a adunat foarte multă lume, sala arhiplină, dar nimeni n-a râs. După spectacol l-am întrebat pe președintele colhozului dacă i-a plăcut spectacolul, el dându-ne un răspuns afirmativ. Dar de ce n-a râs nimeni, am întrebat noi. Foarte mândru președintele a zis că înainte de a se începe comedia a adunat localnicii și le-a spus: „Măi, dacă scoateți un vorbă în timpul spectacolului, naiba vă ia!”

Publicul, alcătuit din elevi și profesori de la Colegiul Politehnic, Liceul Teoretic *Mihai Viteazul*, Liceul Teoretic *Vasile Vasilache*, i-ar fi tot ascultat pe acești maestri ai scenei, dar și acest spectacol-dialog pe viu a trebuit să-și tragă cortina. După cum am putut observa, ambele părți au rămas în bun câștig de cauză: asistenții cu o doză plăcută de satisfacție și relaxare, artiștii, de asemenea, căci sunt sigură că i-a cucerit nu numai pe moment, dar și pentru viitoarele spectacole în care își vor avea distribuție.

În cadrul ultimei manifestări festive s-a făcut un bilanț atât al celor 17 ani de activitate, cât și al *Săptămânii ușilor deschise*.

Tatiana Coșeriu, vicedirector al Bibliotecii Municipale, a menționat într-un cuvânt omagial că Biblioteca *Ovidius* se înscrie ca

una din cele mai performante din rândul celor 30 ale sistemului municipal, grație echipei profesioniste și stabile, abilităților și competențelor deosebite pe care le manifestă fiecare în activitatea de muncă.

Valentina Butnaru, președinta Societății *Limba noastră cea română*, s-a referit la strânsele relații de colaborare pe care le întrețin cele două instituții de-a lungul perioadei de șaptesprezece ani, chiar de îndată de la fondarea bibliotecii.

Scriitorul Andrei Burac a afirmat că are o legătură de suflet cu această bibliotecă, unde a înregistrat multe emisiuni radiofonice și televizate, a participat la foarte multe lansări de carte a colegilor. E foarte important să vizităm cât mai des Templul Cărții pentru îmbogățire spirituală, a mai menționat vorbitorul.

În continuare a avut loc vernisajul de pictură *Reflecții de primăvară*, în cadrul căruia a expus lucrările sale plastice Iraida Ciobanu.

La cenaclul literar *Ovidius*, moderat de poetul Ianoș Țurcanu, a avut loc lansarea cărților *Între umbre și stele*, *O sută de ronderuri* și *Amprente în timp* de Galina Furdui. Despre volumele cărora li s-a făcut undă verde către cititori și despre autoarea lor în multiplele ei posturi – de poetă remarcabilă, autoare de emisiuni, textieră, redactor-șef al revistei *Universum* etc. – au vorbit Ianoș Țurcanu, critic literar Tudor Palladi, Nina Slutu, I. Miroljubov, profesorul Procopie Raicev, compozitorul Vlad Mircos ș.a. Luările de cuvânt au fost recreate muzical de solista Filarmonicii Naționale Viorica Moraru, care a interpretat o serie de romanețe, răvășind sufletul invitaților de o potrivă cu cele ale publicului numeros de la Liceul *Nicolae Sulac*, Liceul Teoretic *Vasile Vasilache*, Colegiul Politehnic, Colegiul de Construcții și altor cititori fideli ai bibliotecii-gază.

Săptămâna ușilor deschise s-a încheiat cu un vernisaj al expoziției lucrărilor manuale, create de copii în cadrul Clubului *Miracol*, condus de voluntara bibliotecii Nina Bejan.

DE ZIUA LIMBII ROMÂNÊ

IDENTITATEA LIMBII ȘI A POPORULUI NOSTRU

Eugeniu COȘERIU

Acțiunea „moldovenistă” sovietică s-a prezentat totdeauna și explicit ca având, în primul rând, un scop politic, în aparență, generos și nobil: acela de a afirma și a promova identitatea națională specifică a poporului moldovenesc dintre Prut și Nistru (și de dincolo de Nistru). E adevărat că scopul a fost, în primul rând, ba chiar exclusiv, politic. Dar de generozitate, noblețe, naționalitate etc. nu poate fi vorba dacă ținem seama de premisele reale ale acestei acțiuni și de sensul în care ea a înțeles identitatea (anume ca neidentitate). Identitatea unui popor nu se afirmă neglijându-i-o și suprimându-i-o. Nu se afirmă identitatea poporului „moldovenesc” din stânga Prutului separându-l de tradițiile sale autentice – reprezentate în primul și de limba pe care o vorbește –, desprinzându-l de unitatea etnică din care face parte, tăindu-i rădăcinile istorice și altoindu-l pe alt trunchi

ori în vid. Aceasta nu e afirmare, ci, dimpotrivă, anulare a identității naționale, istorice și culturale, a poporului „moldovenesc”: e ceea ce în Republica Moldova se numește, cu un neologism binevenit, „mancurtizare”. Și „mancurtizarea” e genocid etnico-cultural. Din punct de vedere politic, promovarea unei limbi, „moldoveneste” deosebite de limba română, cu toate urmările pe care le implică, este deci un delict de genocid etnico-cultural, delict nu mai puțin grav decât genocidul rasial, chiar dacă nu implică eliminarea fizică a vorbitorilor, ci numai anularea identității și memoriei lor istorice.

Ni se spune însă că, cel puțin pentru o parte din „moldoveniști”, problema limbii nu s-ar mai pune în acești termeni, ci numai ca o chestiune de nume: se știe și se recunoaște că limba română și limba moldovenească sunt una și aceeași limbă și se propune numai să se numească cu două

nume diferite („română” în România, „moldovenească” în Republica Moldova).

Dar și această versiune „discretă” e lipsită de fundament. Limba română n-a fost niciodată numită – și nu se poate numi – „română” sau „moldovenească”, fiindcă *român*, *românesc* și *moldovean*, *moldovenesc* nu sunt termeni de același rang semantic (*moldovean*, *moldovenesc* se află la nivelul termenilor *muntean*, *oltean*, *bănățean*, *ardelean*, *maramureșean*, pe când *român*, *românesc* e termen general pentru toată limba română istorică și pentru limba română comună și literară); a fost numită cândva, mai ales de străini, „*moldavă* sau *valahă*”, ceea ce nu e același lucru. Și, în lingvistică, *moldovenesc*, cu privire la limbă, se aplică numai unui grai (în cadrul dialectului dacoromân) a cărui arie nu coincide cu Moldova (deși cuprinde o mare parte din ea); dar *limba* „moldovenească”, fiind identică cu limba română, nu poate fi identică cu acest grai și nu trebuie confundată cu el. Pe de altă parte, „moldoveni” nu sunt numai locuitorii băștinași din Republica Moldova, ci și locuitorii Moldovei „mici” din dreapta Prutului, și românii bucovineni; și aceștia nu numesc limba lor comună și literară „moldovenească”, ci „română” sau „românească”.

Singurul argument care se prezintă în favoarea denumirii duble e că aceeași limbă se vorbește în două state diferite. Dar nu e un argument valabil. Limba germană nu se numește „austriacă” în Austria și cea engleză nu se numește „australiană” în Australia, „statouniteană” (?) în Statele Unite etc. Pe lângă aceasta, limba română nu se vorbește numai în România și Republica Moldova, ci și în afara granițelor acestor țări, și ne întrebăm, dacă se admite denumirea dublă, cum ar trebui să se numească limba vorbită de românii din Ucraina, din Ungaria, din Serbia, din Bulgaria.

Pe de altă parte, denumirea dublă duce la aceleași confuzii ca și teoria celor două limbi diferite și poate implica aceleași urmări cât privește identitatea etnică și culturală a vorbitorilor... A promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic, e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural.

(După *Limba Română*, 2002, nr. 10)

POETUL GRIGORE VIERU: „MINUNEA NEAMULUI ROMÂNESC, LIMBA ROMÂNĂ”

„Cel mai mare poet român de astăzi trăiește la Chișinău și se numește Grigore Vieru”, spunea marele Nichita Stănescu la Struga, în Iugoslavia, primind pentru sine Premiul de aur al Festivalului internațional de poezie, în anul 1982.

Întă că de atunci vremea s-a scurs fierbinte spre noi, românii, prinși dramatic de marginea Prutului, și astăzi numele poetului basarabean circulă ca o legendă. L-am întâlnit înconjurat de

mulțime, în Piața mare a Chișinăului, în istorica zi de 31 August 1991, și nu ne-a fost greu să-l cerem de-o parte pentru a acorda cititorilor *Cugetului liber* un interviu fierbinte despre poezia timpului la care suntem părtași.

– Ce reprezintă pentru Dv., domnule Grigore Vieru, această sărbătoare, „Limba noastră”?

– Limba este istoria poporului nostru și a falsifica limba înseamnă a falsifica istoria și, de-a lungul deceniilor, aici, în Basa-

rabia, s-a transformat limba, deci s-a falsificat și istoria. Suntem fericiți că am apucat această zi, când sărbătorim, minunea neamului, care se cheamă limba noastră. Eu am vizionat, anul trecut, un film documentar care m-a tulburat. În Austria, un prunc s-a născut cu inima în afara pieptului, iar niște chirurghi au reușit să pună inima la locu ei. Mă gândesc că și Basarabia este la fel, un prunc cu inima în afara pieptului, și ea trebuie pusă la loc. Aceasta este limba română pe care o sărbătorim astăzi: istoria noastră, datina.

– *Când credeți că vom putea sărbători, fără granițe, această minune a neamului nostru, domnule Vieru?*

– Eu nu sunt atât de optimist ca să cred că vom fi împreună peste un an-doi, dar nici atât de pesimist să nu cred că până la sfârșitul acestui veac. Trebuie să avem răbdare, sunt speranțe, noi trebuie să ne cucerim întâi independența, să ne unificăm spiritual, să fărâmițăm frontiera pe care, din păcate, nu noi am ridicat-o, ci alții. Noi trebuie să ne luptăm, adică nu să ne luptăm, ci să-i recâștigăm și pe românii care sunt rătăciți, să-i trezim și abia după aceea cred că vor veni și celelalte, dorite și așteptate de noi, toți. Ele nu pot veni așa, de la sine, doar printr-un miracol al lui Dumnezeu.

– *Credeți că ne putem baza pe opinia publică internațională, care să aducă evenimentele în cursul lor mai repede?*

– Eu nu mizez pe relația universală, pentru că, din păcate, totdeauna când s-a vorbit de această minune, curată ca lacrima, care este România, și pe Europa, și pe America le-a durut, vă rog să mă iertați, chiar în cot, cum se zice. Dar mersul istoriei nu poate fi oprit. Basarabia are o viață aparte, ea trăiește în contextul aparte față de țările baltice, bunăoară. Suntem siguri că vom recăpăta independența. Din păca-

te, de noi unii nici n-au auzit, alții de-abia acum, după conferința Ribbentrop-Molotov, știu că existăm. De problemele și durerile noastre, nici vorbă. Așa că lucrurile sunt mai complicate decât credem noi. Dumnezeu e mare și ne va ajuta.

– *Domnule Grigore Vieru, ați fost în fruntea luptei pentru libertate, versurile Dv., ca și cele ale lui Matcovschi, Lari, Hadârcă, Dabija, sunt imne și „blesteme”, au însuflețit inimile și au încălzit speranțele. Ce trebuie făcut mai departe?*

Românii să nu dispere! Unii însă au început chiar din a doua zi. Această declarație de independență a noastră a fost ca o nuntă frumoasă, dar te trezești dimineață, în zori, că n-ai una, n-ai alta și trebuie să o iei de la capăt.

– *Nu cred că o iei de la capăt, ci numai de acolo de unde s-a întrerupt firul...*

– Așa e. Dar unii disperă. Ei sunt foarte nerăbdători, vor totul într-o zi. Ceea ce s-a distrus în 50 de ani aici, în Basarabia, nu poate reînvia în cinci luni, poate nici în cinci ani, din păcate.

Aici s-a încheiat dialogul nostru. Pe Grigore Vieru aveam să-l revedem pe podium, recitind din „cântecele sale sacre”, îmbrățișându-se cu oamenii din mulțime, strângând mâini, zâmbind. Știam că este foarte bolnav, că viața sa este în continuu pericol. Grigore Vieru, tribunul independenței Moldovei, nu putea lipsi însă de la această sărbătoare, părea a fi însăși sărbătoarea limbii noastre românești. Îți mulțumim, poete, pentru tot!

Consemnare:

*Aurelia VOINEAGU-LĂPUȘAN
(Interviu publicat în premieră în ziarul
Cuget liber din Constanța, sept. 1991)*

CHIȘINĂUL ȘI 500 ANI DE EXISTENȚĂ

Diacon P.[aul] M.[IHAIL(OVICI)]

Anumiți factori intelectuali lasă să se înțeleagă că ei sunt cei dintâi cari au atras atenția opiniei publice asupra datei de 500 de ani, de când în hrisoave se amintește Chișinăul. Ziarele locale au răspândit această știre și unele chiar au scris că se împlinesc 500 de ani de existența orașului Chișinău. Adevărul este însă altul. În valoroasa lucrare a d. profesor Mihai Costăchescu: *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, publicată în Fundațiunea „Regele Ferdinand” din Iași, 1931, vol. I, la pag. 459-461, se publică documentul din anul 1436, iulie 17, dat în Vaslui. Prin el Ilie și Ștefan voievozi-domni ai Moldovei întăresc lui Vancea logofătul, pentru credincioasa sa slujbă, mai multe sate pe Răut: Procopinții, Măcicăuții, Cozarouții, Fântâna Albă... și la Itchil etc.

Arătându-se locul unde se găsesc satele dăruite, între altele se spune: „Mai sus de locul lui Oțel și lângă Bâc de cealaltă parte pe valea ce cade împotriva Cheșenăului lui Albaș, la fântână, unde este Seliștea Tătărească, împotriva păduricii.”

Comentând acest document care se află în arhiva Ministerului de Externe din Moscova, prof. Costăchescu spune la pag. 465 că este cea dintâi pomenire a orașului Chișinău de peste Prut. El era **un sat** în stăpânirea boierului Albaș. Mai departe arată documentele de mai târziu referitoare la satul Chișinău și anume din 1517 decembrie 15, 1525 februarie 12, 1576 aprilie 25 și 1617.

Deci, nu e vorba de 500 de ani de existență a orașului – care este rezultatul vremurilor de mai târziu –, ci de cea dintâi pomenire a satului Chișinău, a cărui început e

sigur înainte de întemeierea principatului Moldova, dacă admitem că pentru a se forma un sat e necesar o sută de ani.

Cel care a făcut cunoscut opiniei publice despre această pomenire a Chișinăului a fost I.P.S. Mitropolit Gurie.

Cu prilejul sosirii în Chișinău a membrilor Guvernului în frunte cu prim-ministrul Gh. Tătărescu, anul trecut, a doua zi după Înălțarea Domnului, I.P.S. Mitropolit Gurie a binevoit a atrage luarea aminte a Guvernului și a Centrului asupra acestei date.

Anul acesta, cu prilejul înaltei vizite a M.S. Regelui Carol al II-lea în ziua de 3 iunie, I.P.S. Mitropolit Gurie, în Catedrala orașului a amintit de Chișinău ca veche așezare moldovenească și a poftit pe Majestatea Sa să onoreze și să ferească cu prezența sa și în anul care vine serbările Chișinăului.

Întâmplarea fericită a sărbătoririi a 500 de ani de viață moldovenească a Chișinăului, cu o sută de ani de la sfințirea Catedralei orașului Chișinău, cu zece ani de la întemeierea Facultății de Teologie, cu zece ani de activitate cultural-națională a Astei Basarabiei, împletită cu o sută de ani de la nașterea marelui învățat al nostru Bogdan P. Hasdeu și treizeci de ani de la introducerea limbii române în Seminarul Teologic, sunt atâtea date însemnate din trecut pe care clerul și poporul din Basarabia în anul 1936 le va sărbători și cinsti după toată vrednicia.

(Raza, anul IV, nr. 258, 30 iunie 1935, p. 3)

*Publicație de
prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL,
București, iunie 2011*

CAROL SCHMIDT – UN PRIMAR AL CHIȘINĂULUI READUS ÎN ACTUALITATE

R. ANDREI

La Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din capitală, gazdă care a colaborat cu Arhiva Națională a Republicii Moldova, cu Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, Centrul de Cultură Germană „Hoffnung”, a avut loc conferința cu tema *Carol Schmidt – primar al Chișinăului: 1877-1903*, aliniată aniversării a 165-a de la nașterea celui care avea să vadă lumina zilei la 25 iunie 1846, în orașul Bălți, în familia medicului Alexandru Schmidt (etnic german din Ținuturile Baltice, soția fiindu-i de origine poloneză), și avea să se bucure mai apoi de cel mai lung primariat – aproape 26 de ani consecutiv. Manifestarea s-a dorit a fi un omagiu acestei personalități, care a înscris o filă aparte în istoria Chișinăului, devenind o adevărată legendă.

Conferința, moderată de directorul general, dr. conf. univ. Lidia Kulikovski, și de cercetătorul, scriitorul Iurie Colesnic, a debutat cu prezentarea unui film documentar în regia Elenei Pahomova *Carol Schmidt: file de istorie*, care a introdus participanții în atmosfera acelei vremi de odinioară, completată și de o expoziție de vechi dosare din sec. al XIX-lea despre viața și activitatea celui omagiat.

Elevi în costume naționale germane, voluntari ai Centrului de Cultură Germană „Hoffnung”, în persoana lui Maxim Crudu și Olga Kazaciok, au susținut o comunicare în limbile română și germană, trecând în revistă cele mai semnificative momente din biografia celui mai vestit primar al Chișinăului, realizările căruia rămân evidente până în prezent. Astfel, aflăm că din 1849

familia Schmidt trece să locuiască la Chișinău. Aici Carol învață la Gimnaziul Regional, după care în 1863-1864 face studii la Facultatea de fizică și matematici din Kiev. Peste un an susține admiterea la Universitatea din Odesa, la Facultatea de drept, absolvind-o cu gradul de doctor în științe juridice, după care este numit ajutor al anchetatorului din județul Bender, apoi șef al sectorului de anchetă al județului Chișinău. În anul 1870 este numit anchetator penal al Judecătoriei districtului Chișinău, iar în perioada 1872-1908, tot aici, își desfășoară activitatea pe post de judecător de pace onorific. La ședința Dumei orășenești (Primăriei) din 20 noiembrie 1877, în vârstă de 31 de ani, este ales primar al Chișinăului. Și de aici începe legenda. Carol Schmidt își propune și reușește „să pună pirostriile” unui centru cultural de orientare europeană. De numele lui e legată construcția unor importante edificii culturale și sociale, cum ar fi: Capela din cartierul Râșcani, Amfiteatrul popular cu o sală de

spectacole, Școala Reală, Școala Orășenească de Arte Plastice, Gimnaziul de fete al principesei Natalia Dadiani (astăzi Liceul Teoretic „Natalia Dadiani”), Muzeul Zemstvei, Muzeul Ținutului, Școala Națională de Desen (azi Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”), Primăria (și astăzi sediul Primăriei), Spitalul de boli infecțioase (azi Spitalul „Toma Ciorbă”) și multe altele. Prin străduința lui Carol Schmidt din 1884 în Chișinău sunt instalate felinare electrice; din 1886 străzile sunt pavate cu piatră, iar din 1889 o parte chiar cu granit. La 20 decembrie 1892 a fost dată în exploatare prima tranșă a apeductului orășenesc, care pune începutul unei ere în alimentarea orașului cu apă potabilă. Astăzi aici este localizat Muzeul Capitalei. O schimbare radicală se remarcă și în transportul urban prin apariția tramvaiului – foarte curând, un mijloc de transport îndrăgit de populație.

Primarul se dovedește a fi nu numai inițiator, dar se implică plener în toate activitățile care schimbă total imaginea orașului, precum și mentalitatea oamenilor. Rămas vădov de timpuriu, cu patru copii, pledează pentru cauza copiilor orfani și a celor din categoria păturilor vulnerabile.

Poartă un respect deosebit băștinașilor, vorbind cu ei românește, dar și conlucrând la desfășurarea multor sărbători și concerte, unde participanții vin în costume populare, cântă melodii românești vechi, pe care le cunoaște pe din afară și le admiră. A fost un primar corect, n-a tolerat corupția și șmecheria. Cu solemnitate și apreciere din partea orășenilor i-a fost sărbătorită aniversarea a 25-a pe post de „cap al orașului Chișinău”, dacă e să apelăm la formula de epocă a funcției sale administrative. Fosta stradă Gostinnaia, încă în timpul vieții lui, în semn de recunoștință pentru realizările obținute, a fost numită Carol Schmidt, unde se afla casa de locuit, existentă și astăzi și unde a fost instalată o placă comemorativă (str. Mitropolit Varlaam nr. 78). Se pare că acum casa lui C. Schmidt e de vânzare. Numele străzii C. Schmidt s-a păstrat până în anul 1944.

La manifestarea de referință, tinerii participanți Maxim Crudu și Olga Kazaciok, în numele Centrului de Cultură Germană „Hoffnung”, au propus ca străzii pe care a locuit fostul primar să i se reîntoarcă numele Carol Schmidt. De altfel, aceeași idee este lansată și într-un articol inserat în revista *BiblioPolis*, nr. 2/2011, precum și într-un memoriu redactat de conducerea BM „B.P. Hasdeu” și adresat conducerii Primăriei Chișinău.

Cu un cuvânt de salut participanților s-a adresat colaboratorul Ambasadei Germane, domnul Linus Heraid, care a mulțumit pentru invitație și posibilitatea de-a aduce un omagiu verbal lui Carol Schmidt, fiind mândru de contribuția acestuia la prosperarea orașului Chișinău.

Cu un alt cuvânt de salut a venit și primarul municipiului Chișinău Dorin Chirtoacă, menționând că este fericit că în chiar prima zi de la începerea celui de-al doilea mandat să fie alături la sărbătorirea unuia din cei mai buni primari ai Chișinăului. Domnia sa consideră că primarul

C. Schmidt practic a pus baza construcției unui oraș modern în spirit european. Cine știe, dacă n-ar fi fost acest primar și n-ar fi condus el orașul pe o perioadă record de timp, poate că Chișinăul n-ar fi cunoscut o dezvoltare atât de prosperă. El este fondatorul structurii urbane a orașului Chișinău, apropiată de cele ale renumitelor orașe, bunăoară, modelul Romei, care la fel se înalță pe șapte coline. Punctualitatea proverbială germană l-a ajutat să-și desfășoare activitatea într-o manieră de foarte bună organizare cu o echipă consolidată de specialiști.

Primarul Dorin Chirtoacă a mai menționat că își propune drept obiectiv de primordială importanță reconstrucția, sau, mai bine zis, restaurarea centrului istoric al Chișinăului datorat lui Carol Schmidt, redându-i frumusețea și amploarea de odinioară, într-o formulă modernă. În context, a adresat un îndemn întru mobilizarea eforturilor comune pentru atingerea acestui scop. Încercând să răspundă afirmativ la propunerea de a reda numele vechi străzii unde a locuit Carol Schmidt, primarul a spus în glumă: „Cred că mitropolii Dosoftei și Varlaam nu se vor supăra să așezăm lucrurile la locul lor.” Precizăm că în prezent o parte a fostei străzi C. Schmidt se numește *Mitropolit Varlaam*, iar cealaltă parte poartă numele *Mitropolit Dosoftei*.

Amfitrioana Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, i-a oferit lui D. Chirtoacă copia Jurământului lui Carol Schmidt când a venit la conducerea Primăriei Chișinăului. În cuvântul de mulțumire acesta a ținut să sublinieze că va urma principiile înaintașului său și va pleda la rândul lui pentru transformarea Capitalei într-un oraș de ținută europeană și de care să se mândrească fiecare locuitor al urbei.

În comunicarea sa Iurie Colesnic s-a referit la *Dimensiunea culturală a capitalei în epoca Carol Schmidt*, concluzionând, că acest primar a fost: un om care a dat Chiș-

năului o nouă dimensiune, una neașteptată, cea mai importantă – dimensiunea culturală. Unica după care se măsoară gradul de civilizație a unui popor. Realizările lui în acest domeniu mai stau mărturie și astăzi: Primăria nouă, Banca Basarabiei, biserici și capele, bustul lui Pușkin, alte monumente.

Dintre cele neamintite până acum mai sunt: Școala de meserii, Școala de Arte a lui T. Zubcu, Liceul Real, Liceul de Comerț, la ultimele două fiind și epitrop. De asemenea, a contribuit la edificarea Muzeului Basarabiei, Muzeului Școlilor, Societății Muzicale „Armonia”, a fost membru al Consiliului Bibliotecilor, biblioteci care aveau săli de lectură gratuite, inclusiv actuala Bibliotecă Municipală „B.P. Hasdeu”. În altă ordine de idei, Iurie Colesnic a spus că a devenit Carol Schmidt primar din întâmplare, una nefericită pentru familie – cumnatul său Clementie Șumanschi a decedat în mod tragic și atunci Duma orașenească l-a desemnat pe el primar. Ștabela primariatului a mai fost preluată încă o dată în familie, când la această funcție în anii 1917-1918 a activat cel de-al doilea fecior al lui C. Schmidt, care se numește Alexandru, ca și bunicul său. Ce-i drept, fiul nu a avut nici pe departe prestația tatălui, inclusiv pentru că era prea de tot dominat de mentalitatea imperială rusă. Fostul primar a avut două fiice și doi feciori, rezultați din căsătoria cu Maria Cristi, fiica moșierului Ioan V. Cristi, mareșal al nobilimii basarabene și președinte al Zemstvei guberniale, și a Alexandrei Nelidov (tatăl acesteia era Alexandru Nelidov, un basarabean ajuns ambasador al Imperiului Rus la Constantinopol). Vorbitorul a mai spus că, în ciuda eforturilor întreprinse de a găsi mormântul lui Carol Schmidt, căutat în toate cimitirele Chișinăului, acesta nu s-a păstrat, rămas neîngrijit chiar după un deceniu de la dispariția primarului, după cum avea să menționeze încă în 1937 Gheorghe Bezviconi.

Despre *Un tandem de succes în arhitectura capitalei – Carol Schmidt și Alexandru Bernardazzi* a comunicat Tamara Nestorov, dr. în studiul artelor, cercetătoare la Academia de Științe a Moldovei. Pe lângă calitățile de om erudit și de o cultură aleasă, Carol Schmidt s-a mai remarcat și ca un bun profesionist, având ambiția să adune în echipa sa oameni pe măsura acestei rigori. Unul din ei a fost arhitectul Alexandru Bernardazzi, care, fiind plecat la Odesa, la invitația primarului a venit și a activat până la sfârșitul vieții, fiind înmormântat în același cimitir luteran, mormânt care a dispărut ca și cel al lui Carol Schmidt. De curând s-au împlinit 180 de ani de la nașterea lui Bernardazzi. Deși nu a avut un stil unic, toate construcțiile lui sunt originale și de o rară frumusețe. O conlucrare frumoasă Carol Schmidt a avut-o și cu alți arhitecți iscusiți, de exemplu, Mitrofan Eladi și Vladimir Țiganu, ultimului îi aparține proiectul arhitectural al clădirii Sfatului Țării, Muzeului de Istorie, ospiciului de la Costiujeni-Codru. O premieră pentru Chișinău de atunci au fost casele de locuit cu două niveluri, o bună parte proiectate chiar de Al. Bernardazzi. Cele mai renumite clădiri din Chișinău au fost construite anume în acea perioadă. Până astăzi au supraviețuit circa 40 de edificii mari, construite de mari maestri.

Cu o echipă de buni profesioniști în mai toate domeniile, Carol Schmidt își propuse să facă din urbea Chișinău unul din cele mai frumoase orașe și a făcut, mai ales din punct de vedere arhitectural. Dacă și până astăzi Chișinău și-a menținut structura europeană, acesta e meritul deplin al lui Carol Schmidt. Și-a dat demisia în urma pogromului evreilor, simțul demnității nu i-a permis să treacă cu ușurință peste acest impediment, pentru că prea multă muncă, talent organizatoric, resurse sufletești investise într-o obținerea unor realizări neatinse până la el. Acest lucru dovedește

încă o dată noblețea și puritatea morală a acestui neasemuit primar, a cărui replică ne-am dori s-o avem și astăzi. Dar, din păcate, uneori ni se pare că odată cu moartea unor ilustre personalități moare și cauza și devotamentul acestora, iar apariția unora peotriva lor se lasă mult așteptată. Nicolae Iorga spunea că cea mai bună dovadă este cea a faptelor. Scos din anonim, reținut în actualitate, Carol Schmidt poate fi mândru de ele și astăzi.

Maria Gonța, de la Centrul de Informare și Documentare „Chișinău” al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a susținut comunicarea intitulată *Chișinăul în secolul XIX. Amprentele lui Carol Schmidt*, cu o ilustrare practică pe baza dosarelor de arhivă. Participanții la conferință au putut vedea cu ochii proprii dosarul nr. 53 privind alegerea lui Carol Schmidt în post de primar, la 19 noiembrie 1877, sau nr. 271 în care se cuprinde carnetul de muncă și alte lucruri interesante despre C. Schmidt și realizările lui.

Eugenia Filip, tot de la Centrul de Informare și Documentare „Chișinău” al BM, a completat expunerea despre primarul omagiat cu noi referințe interesante. Odată cu apariția actualului cinematograful „Gaudemus”, în anii ‘60 ai secolului trecut, a dispărut cimitirul luteran, dispărând astfel și mormintele celor doi mari prieteni, Carol Schmidt și Alexandru Bernardazzi. S-a făcut propunerea și ar fi bine să fie în cimitirul orașenesc o alee a marilor personalități, cu denumirea „Panteonul Neamului”, în care să fie trecute nume notorii din istoria orașului.

Scriitorul Vlad Pohilă, redactor-șef al revistei *BiblioPolis*, a prezentat asistenței și a donat nr. 2 al publicației proaspăt apărute, menționând, în special, pentru cei interesați, că pe lângă multe materiale în acest număr vor găsi și două articole consistente despre primarul Carol Schmidt.

Participanții la conferință s-au delectat cu momente muzicale susținute de stu-

denți de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice și de la Colegiul Muzical „Ștefan Neaga”, laureați ai concursurilor naționale și internaționale.

Cu acest prilej a mai fost vernisată și expoziția de pictură *Chișinăul vechi*, autor Ghenadie Șonțu, care a îmbrăcat sala cu imagini splendide, încărcate de atmosferă carolschmidtiană. Între altele, artistul plastic a afirmat: „Pictez orașul încă de mic copil, mi-a devenit și mai drag, cunosându-i în timp o mulțime de legen-

de. Mă pasionează clădirile vechi, cărora le redau viață în culori. Cu părere de rău, numai în anul trecut au fost distruse 21 de imobile vechi, care trebuiau să fie, dar poate și erau în patrimoniul arhitectural național. Vă îndemn să luăm o atitudine civică de protejare a orașului nostru, a Capitalei. Prin aceasta vom aduce cu adevărat un omagiu remarcabil primarului Carol Schmidt, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne poate încuraja și binecuvânta faptele de acolo, de Sus.”

CHIȘINĂUL DE ALTĂ DATĂ VĂZUT DE PERSONALITĂȚI NOTORII*

*Dorin MĂGUREANU,
student, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM*

Chișinăul a cunoscut o lungă și zbu-
ciumată evoluție în timp. Conform unui
studiu realizat de cercetătorul Ion Dron,
„prima mențiune a Chișinăului în calita-
te de localitate o întâlnim cu referire la
17 iunie 1436. În hrisovul domnesc de la
această dată găsim precum că Ilie-Voie-
vod și fratele său, Ștefan-Voievod, domnii
Țării Moldovei, l-au miluit și i-au întărit lui
pan **Oancea logofăt** mai multe sate, prin-
tre care și „...lângă Bâc, de cealaltă parte,
pe valea ce cade în dreptul **Cheșenăului
lui Acbaș**, la Fântâna, unde este Seliștea
Tătărească, în dreptul pădurii... Iar hotarul
acestor sate să fie după hotarul vechi, pe
unde folosesc din veac” (Ion Dron, 2001, p.

8). Ca oraș, Chișinăul este menționat pen-
tru prima oară în *Cronica polonă* (1677) a
lui Miron Costin (Dinu Poștarencu, 1996).

Istoricul Dinu Poștarencu susține că:
„Chișinăul a cunoscut de-a lungul secole-
lor perioade de prosperare, dar și de re-
gres, de distrugere a construcțiilor ridicate
cu sânguință de locuitorii lui. Așa s-a întâm-
plat în toamna anului 1788, când, în toiul
războiului ruso-turc, târgul de pe malul
Bâcului a fost ars; după arderea lui de către
turci, aici se văd sobe și coșuri, rămășițele
celor mai bune case, care erau în număr de
circa 300; prăvăliile, zidite din piatră, zac
sub cenușă; la fel și șase sau șapte biserici.
Treptat, orașul reînvie din ruine. Sunt înăl-
țate bisericile: „Arhanghelul Mihail” (1803),
armenească (1803), „Sf. Ilie” (1806), „Buna-
vestire” (1810). După tristul act din 1812,
devenind centrul administrativ al provin-
ciei anexate la Rusia, Chișinăul își mărește
perimetrul. Lângă târgul medieval apare o
zonă nouă cu străzi drepte, de-a lungul că-

* La baza acestui articol se află o comunicare pre-
zentată de autor la o conferință a studenților, or-
ganizată în luna mai a.c., de catedra de specialita-
te (coordonator: conf. dr. Silvia Grossu) din cadrul
Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
USM.

roră au fost zidite, pe parcursul anilor, un șir de clădiri, unele din ele evidențiindu-se printr-o aleasă arhitectură” (Dinu Poștarenco, 1996, p. 3).

Ajuns centrul guberniei Basarabia, Chișinăul s-a deschis ca un tărâm nou și captivant pentru cercetătorii ruși. Printre „curioșii” care au venit să descopere Basarabia, respectiv, Chișinăul, este și omul de cultură rus Ivan Aksakov. Rusul este fascinat de Chișinău și de întregul ținut al Basarabiei, iar din cele văzute aici el se convinge de unitatea civilizației românilor de pe ambele maluri ale Prutului. Despre Chișinău, unde a poposit câteva zile, oaspetele scrie: „...orașul e foarte curat..., destul de frumos, clădirile au o fizionomie proprie cu totul aparte.” Apoi prezintă câteva cifre, fără a indica sursele: „În urbe sunt până la 40 de mii de suflete, 13 biserici, dintre care cea mai frumoasă e catedrala înconjurată de o minunată grădină și de bulevard; gimnaziu, diferite școli..., trei pensionate, fântâna arteziană, clubul și un teatru de sezon” (apud: *Viața Basarabiei*, nr. 2, 2003, p. 72).

Nicolae Iorga și-a lăsat în volumul *Neamul românesc din Basarabia* impresiile despre Chișinău în ajunul Primului Război Mondial. Marele istoric a văzut Chișinăul cu străzile drepte, cu multe clădiri publice mărețe și, comparându-le cu cele din

România, a observat: „Basarabeanul s-a deprins așa de mult cu aceste orașe făcute, iar nu născute, încât orice însușire a Bucureștilor dispăre pentru el înaintea cursului hotărâtor al ulițelor înguste și străambe” (Nicolae Iorga, op. cit.). Printre clădirile cele mai de văză N. Iorga menționează: Tribunalul, Palatul conducerii guberniale, două gimnazii pentru băieți și unul pentru fete, Școala Eparhială de fete, Clubul Nobilimii. Totodată, el constată că Chișinăul este un oraș bisericos: „Bisericile sunt multe, din toate stilurile... cu tot felul de umflături, turnulețe, copereminte verzi. Prin toate părțile, pe jos și în trăsuri vezi preoții chemați pentru deosebite pricini la mitropolitul-exarh al țării, care e astăzi un rus” (idem).

A rămas N. Iorga plăcut impresionat de prestația serviciilor hoteliere: „Despre hotel (Otelul de Svițera) trebuie să spun că doresc lașului, cu spurcatele-i tainițe jidovești, unul așa de bun, de bine orânduit și servit, de ieftin și de elegant ca acesta. Și nu e singurul hotel de «întâiul rang» în Chișinău” (idem). Soldații cu care se întâlnea în stradă, cu puștile lor mari, dădeau imaginea unui adevărat „gard înalt de sulițe”. „Cazărmi în toate părțile, muzici care încearcă imnuri războinice, ofițeri în grupe strălucitoare sau singurateci, pe jos, în trăsuri, pe velocpede”

(idem) – acestea toate creau impresia unui centru militar.

Cu toate aspectele pozitive ale orașului, N. Iorga a fost deranjat de intelectualitatea rusificată și era foarte bucuros că „lipsa de cultură a păstrat satele așa de românești” (idem), deoarece tinerii băș-

tinași ce mergeau să facă studii – iar acestea erau numai în limba rusă – căpătau în trupul strămoșesc un suflet străin.

„În toate timpurile Chișinăul a atras mari maeștri: Aleksandr Pușkin, Filip Vighel ș.a. După 1918, când s-a produs Unirea, valul masiv al «curioșilor» a dat năvală. Erau dornici să guste din parfumul acestei provincii, în care spiritul latin și cel slav se îngemănaseră și în felul acesta puteai descoperi ființe extraordinare. De la frumusețe fizică deosebită până la o frumusețe intelectuală copleșitoare” (Iurie Colesnic, *Viața Basarabiei*, nr. 2, p. 32).

„Cincinat Pavelescu, epigramist notoriu, a sosit la Chișinău silit să ocupe un post de magistratură. Chișinăul i s-a părut un oraș extrem de liniștit, poate chiar trist. Frecvența spectacolele, care pe atunci erau prezentate fie în clădirea veche a teatrului de pe str. Alexandru cel Bun, fie în sala Clubului Nobilimii. Aceste reprezentări revigorau viața amortită a Chișinăului, schimbau decorul, venea lume nouă, lumea magică a artiștilor și în felul acesta se părea că se întrerupe firul monoton al zilelor plictisitoare” (Iurie Colesnic, op. cit. p. 37).

Referindu-se la Chișinăul din perioada interbelică (sau, cum mai era numită – „românească”), Ștefan Ciobanu îl prezintă ca pe un oraș complex: „Când întri într-un oraș apusean, de obicei imediat, chiar de la periferie, întri în mediul orășănesc. Ca notă caracteristică pentru Chișinău este faptul că în el se pot vedea aproape toate formele civilizației de astăzi, de la cea mai primitivă, sătească, până la cea mai luxoașă, orășănească. Luând ca principiu acest fapt, Chișinăul se poate împărți în trei părți distincte: orașul nou, orașul vechi și suburbiile cu unele mahalale” (Ștefan Ciobanu, 1996, p. 42).

Într-un interviu realizat de Alexandru Robot, în 1936, cu Maria Cebotari, marea cântăreață, după o îndepărtare de orașul

de baștină (din 1929), revenind la Chișinău, redescoperă acest oraș transformat: „E mai mult asfalt, mai multă verdeață. Găsesc peste tot locul elementelor noi, iar viața urmează un alt ritm” (Alexandru Robot, *Viața Basarabiei*, 2003, nr. 2, p. 17).

O raportare a lucrurilor printr-un punct de vedere mai critic este prezentată în presa periodică din acea perioadă. Drept exemplu poate servi un articol din revista *Viața Basarabiei* din 1933, cu titlul *Chișinăul, oraș în plină decădere*, care nu este semnat, dar prezintă starea lucrurilor din Chișinău în felul următor: „Case scunde ce alternează cu garduri de lungimi exasperate, nereparate de decenii întregi... Străzile municipiului, de o regularitate impresionantă, contrastează atât de mult cu clădirile în plină distrugere a locurilor, încât de multe ori îți pare rău că nu au nimic din pitorescul străzilor întortocheate, pentru a fi în nota degradării generale... S-a construit puțin și prost. Tendința modernizatoare a oficialității țariste a rămas doar un deziderat ce și-a găsit aplicarea numai în ceea ce privește planul orașului” (*Viața Basarabiei*, 1933, nr. 115, p. 2).

Prezentând problemele de bază cu care se confruntă Chișinăul în anii '30, se face observația că acestea au rămas aceleași, ca și cu 20-30 de ani în urmă: „Nevoiile au rămas aceleași. Canalizare, lumina electrică, băi comunale, apă, pavaje. Adică acele ce primează la trasarea planului oricărui așezări omenești și care preced trecerea la construcția caselor” (*Viața Basarabiei*, 1933, nr. 115, p. 2).

Articolul menționat aduce și un exemplu despre felul cum s-a reușit, sub patronajul primarului Sebastian Teodorescu, să se cheltuiască bani pentru lucrări de amenajare a orașului. Autorul îndeamnă autoritățile să se deștepte din starea de somnolență și să utilizeze banii în așa fel, încât locuitorilor să le fie adusă senzația că

trăiesc într-un oraș în accepțiunea europeană a cuvântului.

Un articol, pe bună dreptate remarcat, este prezentat în nr. 99 al revistei *Viața Basarabiei* din anul 1933, semnat de Teodor Porucic. Are titlul *Ce fel de apă beau chișinăuienii și prezintă câteva amănunte de necrezut, dar perfect adevărate, despre calitatea apei consumate de locuitorii „...celui mai infect oraș al țării, orașul cel mai plin de boli, cel mai rău aprovizionat cu apă, cel mai puturos”* (T. Porucic, *Viața Basarabiei*, 1933, nr. 99, p. 1). Se lămurește că motivul acestei poluări ar fi construcția cu totul nerațională a celor două fântâni arteziene, în locul unde au fost closetele pieței Chișinăului vechi. La acestea se adăugau lichidele closetelor orașului central și ale puțurilor absorbante, ce se scurgeau pe sub pământ anume spre locul pieței, unde se afla la acel moment stațiunea de pompare a apei. T. Porucic zice că a apelat la secția tehnică a Primăriei, oferind chiar mijloacele sale financiare spre a aproviziona orașul cu apă bună și face apel la membrii Consiliului orășenesc să soluționeze de urgență problema apei ce vine prin conductă.

O imagine mai complexă, dar și mai optimistă a Chișinăului interbelic ne-o oferă lingvistul prof. dr. hab. Anatol Eremia. În unul din studiile d-lui, Chișinăul din acea epocă (anii '20 ai sec. XX) este prezentat în felul următor: „La Chișinău încep să funcționeze întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare: fabricile de încălțăminte, de tricotaje, de blănuri, de mezeluri, câteva mori și brutării. Renasc cultura și arta națională, se dezvoltă învățământul mediu și superior. Se înființează Societatea Scriitorilor din Basarabia (1921). Se editează o serie de reviste (*Arhivele Basarabiei*, *Luminătorul*, *Viața Basarabiei* ș.a.) și ziare (*Basarabia*, *Cuvânt moldovenesc*, *Dreptatea*, *Sfatul Țării* și alte periodice), reapare cotidianul *România nouă*. Se inaugurează

Liceul Militar, Liceul de Fete *Regina Maria*, Gimnaziul *Mihai Eminescu*, Liceul *B.P. Hasdeu*, Liceul Eparhial ș.a. La Chișinău este transferată Facultatea de Științe Agricole din Iași (1933). Este fondat Institutul Social Român, filiala din Basarabia (1934, președinte Pan Halippa). Activează câteva școli de muzică: Conservatorul *Unirea*, Conservatorul Național ș.a. Se deschid Muzeul Național de Istorie a Naturii și Muzeul Bisericesc. Începe să activeze Teatrul Național (1920). Sunt înălțate câteva monumente: *Lupa Capitolina* (1925), *Ștefan cel Mare* (1928) ș.a. Existau mai multe cinematografe: *Orfeu*, *Odeon*, *Expres*, *Colosseum*, Clubul Polonez. La renovarea vieții sociale și renașterea spiritualității naționale și-au adus contribuția eminente personalități ale istoriei și culturii neamului: P. Halippa, I. Inculeț, I. Pelivan, Al. Mateevici, O. Ghibu, N. Iorga, M. Sadoveanu, O. Goga, Gh. Madan, E. Alistar” (Anatol Eremia, 1998, p. 14). Observăm în această descriere aspirațiile culturizatoare ale autorităților române din Chișinăul de atunci, tendința de a promova valorile naționale. Însă...

Drept consecință a odiosului pact Molotov-Ribbentrop, din 23 august 1939, URSS ocupă forțat Basarabia, pe 28 iunie 1940, și oprește dezvoltarea regiunii dintre Nistru și Prut pe calea identității și unității cu poporul român. La 2 august 1940, Basarabia este încorporată parțial în componența RSS Moldovenești, iar Chișinăul devine capitală a acesteia. A urmat un intens proces de sovietizare a vieții publice.

Actualmente Chișinăul reprezintă o sinteză a perioadei interbelice cu perioada de ocupație sovietică, e un oraș verde, cu numeroase construcții irepetabile. Această imagine din prezent a Chișinăului se datorează, în bună parte, realizărilor din sec. XX și persoanelor publice ce au contribuit la ridicarea unei capitale europene. Se confruntă cu mai multe dificultăți, în schimb urmează o cale corectă de modernizare.

Schimbările din Chișinăul de după 1991 merită un studiu aparte, însă ne vom limita la un singur aspect: este vorba despre metamorfoza denumirilor de străzi, stradele, bulevarde, piețe, parcuri etc. Încă cu un an până la prăbușirea Uniunii Sovietice, adică în 1990, din cele 700 de străzi ale capitalei basarabene, peste 90 la sută aveau nume rusești! Datorită patriotismului fierbinte, inclusiv curajului manifestat de primul primar al Chișinăului post-sovietic, Nicolae Costin, a avut loc o debarasare categorică de această fărădelege comisă de ocupanții și de complicii lor locali, încât în prezent poartă nume rusești doar vreo zece străzi, ele amintind de cele mai faimoase personalități ale Rusiei (Vlad Pohlă, 2010, p. 73). De fapt, inițiativa primarului N. Costin a repetat o experiență efectuată la Chișinău la începutul anilor '20, când a avut loc prima derusificare a microtoponimiei chișinăuene. La a doua debarasare de denumirile de străzi rusificate, în anii '90, s-a ținut cont de prima, din anii '20, dar nu sută la sută. Astfel, astăzi unele artere ale Chișinăului se numesc exact ca și până în 1940: M. Kogălniceanu – M. Kogălniceanu; Gr. Ureche – Gr. Ureche; Piața Sf. Ilie – Piața Sf. Ilie etc. În unele cazuri însă vechile denumiri nu au fost reabilitate. Acest amănunt, care ni se pare semnificativ, se poate observa și din datele de mai jos și poate fi confirmat de cei care mai țin minte capitala noastră, așa cum era ea înainte de invadarea Basarabiei de către URSS.

Denumirile de până la 1940 (1944) și cele actuale ale unor străzi din Chișinău: Sfatul Țării (I. Inculeț) – A. Mateevici; Tighinei (în planul orașului numită I.D. Duca) – Tighina; General Dragalina – Bulgară; Mareșal Badoglio – Armenească; Universității – Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni; Marele Voievod Mihai – S. Lazo; General Berthelot – A. Șciusev; Cuza Vodă – Maria Cebotari; I.C. Brătianu – București; Unirii – Sfatul Țării; Regele Ferdinand I – 31 August 1989;

V. Alecsandri – A. Corobceanu; Alexandru cel Bun – bd. Ștefan cel Mare și Sfânt; Principele Nicolae – Mitropolit Petru Movilă; Ștefan cel Mare – Columna; Regele Carol I – Pușkin; Regina Maria – Vlaicu Pârcălab; M. Eminescu – Veronica Micle; Mihai Viteazul – Mihai Eminescu; General Al. Averescu – Ismail; General Broșteanu – V. Alecsandri; Alexandru Sturdza – Ciuflea; Miron Costin – Rabbi Țirilson; N. Bălcescu – dispărută; Paul Botcea (probabil Paul Botezat) – A. Botezatu; Alexandru Cotruță – Moara Roșie.

În concluzie, vom menționa că, deși ne simțim bine în Chișinăul actual, este extrem de agreabil să mai călătorim, din când în când, și prin Chișinăul unor epoci trecute... Poate cel mai mult, în perioada interbelică, atunci când – și aici sunt de acord cu dl prof. dr. hab. Anatol Eremia – capitala Basarabiei a avut o viață culturală cu totul deosebită... Nu ne rămâne decât să aducem noi dovezi și, în acest sens, sperăm să o facem cu cele mai apropiate ocazii.

Bibliografie

- Ciobanu, Ștefan. *Chișinăul*. Ch.: Museum, 1996.
- Dron, Ion. *Chișinău. Schițe etnotoponimice*. Ch.: Ulyse, 2001.
- Eremia, Anatol. *Chișinău*. Ch.: Litera, 1998.
- Halippa, Pantelimon. *Chișinăul, oraș în plină decadere*. În: *Viața Basarabiei*, 1933, nr. 97, p. 2.
- Pohlă, Vlad. *Schimbarea la față a Chișinăului*. În: *BiblioPolis*, 2010, vol. 33, nr. 1, p. 73-76.
- Porucic, Teodor. *Ce fel de apă beau chișinăueneii*. În: *Viața Basarabiei*, 1933, nr. 99, p. 1.
- Poștarencu, Dinu. *Chișinăul în 1941*. Ch.: Museum, 1996. 78 p.
- Site-ografie
http://ro.wikipedia.org/wiki/Chi%C8%99in%C4%83u#cite_note-Ora.C8.99ul_meu-7
<http://free-time.md/rom/anthem/i802-imnul-al-municipiului-chisinau-orasul-meu>
<http://www.chisinau.md/pageview.php?l=ro&idc=499>

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ 2010 ACORDAT UNUI LATINOAMERICAN: MARIO VARGAS LLOSA

Maria BRÎNZAN

În fiecare an, aștept cu înfrigurare luna octombrie, când se anunță cine este fericitul, norocosul, alesul Juriului Academiei Suedeze, câștigătorul Premiului Nobel pentru literatură. Aștept cu senzația, poate că și cineva dintre români ar fi desemnat pentru acest prestigios Premiu. Cu curaj și bunăvoință ar putea să fie propuși și scriitori români, personalități literare meritu-oase avem destule ce ne-ar putea reprezenta cu demnitate.

Consider că demn pentru un mare premiu internațional este și Ion Druță, lucrările Domniei Sale sunt traduse în câteva zeci de limbi moderne.

M-aș fi bucurat enorm de mult să ajung într-o zi să scriu despre Premiul Nobel obținut de un scriitor român. Rămân cu dulcea speranță, că minunea cea mare se va întâmpla.

În 7 octombrie 2010, Academia Suedeză a anunțat că deținătorul Premiului Nobel pentru literatură este scriitorul peruan Mario Vargas Llosa. La vârsta de 74 de ani a fost apreciat după merite pentru întreaga sa operă. Câtă bucurie pentru el și poporul său!

În motivația Juriului Academiei Regale din Stockholm se menționa că Premiul Nobel i-a fost acordat scriitorului peruan „pentru cartografierea structurilor de putere și pentru imaginile viguroase ale rezistenței, revoltei și înfrîngerii individuale”.

Mario Vargas Llosa s-a născut la 28 martie 1936, la Arequipa. Este cel mai cunoscut scriitor din Peru. De mic copil, pînă la vârsta de zece ani, a trăit în Bolivia, împreună cu mama și bunicii din partea mamei. Se întorc în Lima, capitala statului Peru, în 1950. Urmează o școală militară privată – Colegio Militar *Leoncio Prado*. Din 1953 urmează facultatea la Universitatea Națională *San Marcos* din

Lima, studiind literatura. În 1958 ia licența în literatură cu teza *Baze pentru o interpretare a lui Ruben Dario* (poet nicaraguan, 1867-1916, inițiatorul postmodernismului în poezia hispano-americană).

Obține un doctorat în filosofie și litere la Universitatea Complutense din Madrid, plecînd în Spania, în 1959. După aceste studii se stabilește în Franța, lucrează ca ziarist și profesor de spaniolă la Paris.

Debutează cu volumul de povestiri *Șefii* (*Los jefes*) în 1958. Romanul *Orașul și cîinii* apare în 1963, aducîndu-i faimă internațională; este tradus în 20 de limbi, apoi și ecranizat. Inclusiv grație faptului că are o tematică actuală – „lupta individului în căutarea libertății într-o realitate opresivă”, primește Premiul Criticii Spaniole. Urmează *Casa verde* (1965), pentru care s-au acordat trei premii: Premiul Criticii Spaniole, Premiul Național pentru roman în Peru, iar în 1967 a fost primul roman premiat cu prestigiosul *Romulo Gallegos*, premiu cu numele

scriitorului și omului politic venezuelean (1884-1969), unul dintre maestrul romanului sud-american modern. Au urmat și alte scrieri la fel de importante și interesante.

Publicațiile lui Mario Vargas Llosa sunt traduse în limba română din 1970. În 2005 scriitorul peruan a vizitat România, fiind oaspetele de onoare al Editurii „Humanitas” la lansarea a două romane ale sale. Uniunea Scriitorilor din România i-a decernat Premiul Ovidius, 2005, pentru valoarea operei literare și contribuția la afirmarea libertății de expresie și a toleranței interetnice. Din aceiași an Editura „Humanitas” a inaugurat o serie de autor Llosa, în care pînă în prezent sunt peste 20 de titluri.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova are pe rafturile sale în limba română următoarele publicații: *Mătușa Julia și condeierul*, București, 1985, seria *Romanul secolului*; *Cine l-a ucis pe Palomina Molero*, *Elogiul mamei vitrege*, *Istoria lui Mayta*, toate trei editate la București în 1991, *Războiul sfîrșitului lumii* în patru volume, *Povestășul*, editate în 1992 la București, *Peștele în apă*, București, 1995, *Lituma în Anzi*, București, 1997.

De curînd colecția serviciului „Lectura publică” s-a îmbogățit cu un set de publicații ale scriitorului peruan, în număr de șapte, editate între anii 2004 și 2009 la Editura „Humanitas”. Propunem pentru cititori spre a se delecta și a cunoaște o altă lume, sud-americană, dar și opera scriitorului care a fost atît de mult apreciat de Academia Suedeză. Titlurile acestor cărți sunt: *Casa verde*; *Băieții și alte povestiri*; *Lituma în Anzi*; *Pantaleon și vizitatoarele*; *Rătăcirile fetei nesăbuite*; *Teatru*; *Tentația imposibilului*. Pentru cei ce sunt interesați de publicațiile renumitului scriitor precizăm că lucrările lui sunt disponibile cititorului și în alte limbi. În limba rusă romanele lui Mario Vargas Llosa au fost traduse după ce au apărut în limba spaniolă, drept exemplu, romanul *Orașul și cîinii* (1965) este pu-

blicat în limba rusă la doi ani după apariție. Romanul *Casa verde* apare la Moscova în 1971. *Pantaleon și vizitatoarele* este publicat în limba rusă în 1979. Prozele *Războiul sfîrșitului lumii*, *Cine l-a ucis pe Palomina Molero* au fost traduse și publicate în 1987 și 1989 la Moscova. Dispunem și de o tălmăcire în limba franceză – romanul *La ville et les chiens*, publicat la Paris în 1966.

Scriitorul Mario Vargas Llosa, aflînd că Premiul Nobel i-a fost destinat lui, a declarat următoarele: „*Acest premiu este un motiv de a ne simți apreciați noi, peruani, pentru că imaginea statului Peru este de acum asociată cu lucruri mai relevante decît cele pentru care Peru era cunoscută pe plan internațional.*” În același discurs, susținut la Lima, Llosa a mai spus că Premiul Nobel „*poate va scuti statul Peru de imaginea lui violentă.*”

Mario Vargas Llosa a candidat și la postul de președinte al țării Peru (1990) în contra lui Alberto Fujimori, președinte al Peru în anii 1990-2000, dar pierde alegerile. În prezent Alberto Fujimori se află la închisoare pentru violarea drepturilor omului. Dar clanul său nu vrea să cedeze puterea. În acest context, Llosa a spus: „*Cu ocazia primirii acestui premiu, voi încerca, prin toate mijloacele legale, să mă opun alegerii fiicei lui Fujimori, Keiko Fujimori, la postul de președinte, la alegerile prezidențiale.*”

Cuvintele lui Mario Vargas Llosa, dar și voința poporului peruan de a face alegerea corectă în scrutinul prezidențial, au fost de bun augur, noul președinte al Peru este Ollanta Humala, în vîrstă de 48 de ani, ales în urma celui de-al doilea tur de scrutin, după ce-a învins-o pe Keiko Fujimori, la alegerile prezidențiale desfășurate de curînd în Peru. La cei 75 de ani împliniți, se poate spune că Mario Vargas Llosa și-a împlinit visul: țara lui a devenit democratică, iar poporul său are un destin mai bun, s-a făcut o schimbare favorabilă de imagine, inclusiv datorită recunoașterii meritelor sale de creație.

DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ A REPUBLICII MOLDOVA A FOST GÂNDITĂ DE ROMÂNI DE PE AMBELE MALURI ALE PRUTULUI

(Interviu cu președintele Asociației Române de Politică Externă, domnul ambasador Aurel Preda)

Ce vă leagă de Basarabia? Când ați fost prima dată la Chișinău?

Răspuns: Am pentru Basarabia, de fapt pentru România de Est, aceleași sentimente ca și pentru oricare altă parte a țării mele. Poate ceva în plus, datorită sorții triste pe care a avut-o această parte a țării care – vorba lui Arbore, deputat în Parlamentul României Mari – a trebuit să înfrunte ca o adevărată santinelă a țării, urgiile venite din imensitatea stepelor estice.

Pentru prima oară la Chișinău? Cu sufletul am fost dintotdeauna. Ofițer de tancuri, tatăl meu, pe atunci maiorul Ion Preda, aflat în garnizoana Chișinău, a trimis-o pe mama, soția lui, să nască la București, în acea vară, apocaliptică pentru România, a anului 1940.

M-am reîntors la Chișinău ca diplomat, în anii '80, apoi la Conferința din 1991 cu tema *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui asupra Basarabiei* și, desigur, cu ocazia pregătirii în bune condiții a proclamării Independenței Republicii Moldova... De fiecare dată, venind în Basarabia, m-am simțit ca acasă, așa cum mă simt când călătoresc în Oltenia, Transilvania, Dobrogea sau în Bucovina, la Cernăuți...

Cum s-a întâmplat că la 27 august 1991 vă aflați la Chișinău? Cu cine din oamenii de stat ați avut atunci discuții?

Răspuns: De fapt, am venit la Chișinău pe 25 august 1991, la cererea prietenului meu, Vasile Nedelciuc, cu care colaborasem așa de bine în timpul Conferinței din 26-28 iunie 1991 privind Pactul Molotov-Ribbentrop, reuniune care a marcat 51 ani de la raptul comis asupra României de cele două imperii, roșu și nazist.

Cu acea ocazie, i-am cunoscut pe președintele M. Snegur, pe deputații Vasile Nedelciuc, pe care l-am amintit mai sus, pe Valeriu Matei, un tânăr politician și bun român, pe prof. univ. dr. Alexandru Moșanu, președintele la acea vreme, al Parlamentului, pe sovieticul (încă) dr. V.A. Alexandrov, pe Larry Wyman, profesor la Universitatea Harvard (SUA), Arthur Hainci (Polonia) și pe mulți alții, cu care am colaborat la redactarea documentului intitulat *Declarația de la Chișinău* (eu am insistat asupra includerii în titlu a localității) *cu privire la Pactul Mo-*

lotov-Ribbentrop și consecințele lui asupra Basarabiei (de fapt, asupra României).

Așa cum se vede și din titlu, *Declarația* este primul document postbelic, adoptat în cadrul unei Conferințe internaționale prin care se condamnă, fără echivoc, Pactul cu diavolul și se cere lichidarea consecințelor lui asupra Basarabiei și, pe cale de consecință, asupra României. Probabil, am făcut impresie bună, dacă am fost invitat, câteva săptămâni mai târziu, să ajut la redactarea celui de-al doilea act, fresc aș spune, *Declarația de Independență a Republicii Moldova*.

Credeți în independența reală a Republicii Moldova?

Răspuns: Formal, juridic, categoric DA. În realitate, glumind, desigur, am să vă răspund ca olteanul (deși nu sunt): „– Ai bilet de tren? – Nu prea am...”

Putea fi – sau dacă mai poate fi – utilizat (folosit) Protocolul adițional secret la Pactul Molotov-Ribbentrop ca argument pentru reîntregirea noastră?

Răspuns: În cadrul analizei evenimentelor din 1940, categoric DA, pentru că această înțelegere, încheiată la 23 august 1939, în biroul lui Stalin din Kremlin, a fost nulă ab initio, fiind contrară principiilor și normelor Dreptului internațional, inclusiv a Definiției agresiunii, la care „trudiseră” așa de mult evreul rus Litvinov și olteanul Titulescu... Anexa secretă la Pact o demonstrează cu prisosință. Nu e nevoie de comentarii. Totul e clar!

De altfel, documentul a fost declarat nul – e adevărat după patru decenii de la aplicarea lui în fapt – și de unul din semnatari, guvernul URSS, dar consecințele lui s-au păstrat numai asupra unei singure victime – România.

Cât despre reîntregire, nu e nevoie de argumente din documente străine și blamabile, ci trebuie căutat în sufletul nostru, al celor din stânga și din dreapta aceluia rău blestemat... Prutul.

Care ar fi fost reacția Occidentului, dacă acum 20 de ani la Chișinău s-ar fi votat nu Declarația de Independență, ci un document al reîntregirii neamului?

Răspuns: Ar fi fost probabil, inițial, o reacție de expectativă, pentru că nu trebuie uitat că URSS încă dănuia... După aceea... no problem!

Șefii de la București au știut despre această deplasare a Dv. la Chișinău? V-a oferit cineva vreun mandat?

Răspuns: Da. Un diplomat este un soldat aflat permanent în slujba țării sale. Aș adăuga, un ostaș disciplinat. În ceea ce privește mandatul, vorba olteanului de care aminteam mai sus, nu prea am avut unul... scris. Și nici nu era nevoie pentru că interesele supreme ale statului sunt și trebuie să fie în sufletul și inima oricărui diplomat român, și nu numai. E un datum.

Cât despre faptul că Moscova era informată despre ce se întâmplă la Chișinău, răspunsul meu este pozitiv, cunoscând din proprie experiență eficacitatea celui mai sofisticat serviciu de spionaj din lume, KGB. Este posibil să se fi gândit, acolo, la Lubianka (Moskova), că independența va întârzia unirea Basarabiei cu Țara. Nu am decât să contemp lu această ipoteză a Dv., dar știu cu siguranța că „Bucureștiul domnului Iliescu” nu a dorit așa ceva, echipa sa, bolnavă de sindromul obedienței față de imensitatea Estului, a considerat că e de ajuns că am fost primul stat care a recunoscut Republica Moldova.

Drapelul, imnul de stat, sugerate între alții și de mine (care au fost redactate în balconul Parlamentului, decrete necesare în acest sens, asistat de poeta Leonida Lari), au fost considerate de Iliescu et Co. exagerări periculoase... dacă am fost corect informat.

Cum v-a mulțumit Chișinăul pentru contribuția Dv. la elaborarea Documentului Independenței Republicii Moldova?

Răspuns: Nu era nevoie de așa ceva. Mi-am făcut datoria de român, având și profesia de diplomat. Pentru a evita așa ceva nu m-am dus nici la recepția oferită în acest sens, la 27 august, de președintele M. Snegur.

Și-a amintit cineva să vă invite la festivitățile prilejuite de a 20-a aniversare la Chișinău? Ați accepta să fiți invitatul meu, în calitate de fost deputat în Parlamentul Independenței?

Răspuns: Nu și-a amintit nimeni. Accept cu plăcere invitația.

Declarația despre Suveranitate din 1990 și Declarația de Independență din 1991. Care este diferența dintre ele?

Răspuns: După părerea mea, cele două documente reprezintă etape ale aceluiași proces ireversibil de desprindere din ghearele ursului rus. Ultimul de până acum este chiar certificatul de naștere al noului stat – Republica Moldova. Din păcate, din motivele invocate mai sus, cea de-a treia etapă întârzie... dar va veni și Moscova e conștientă de acest lucru și va încerca să-l împiedice, în zadar însă.

Arderea Declarației de Independență în aprilie 2009, și refacerea ei ulterioară. Este acest act conform Dreptului internațional? Mai este valabilă varianta refăcută a Declarației?

Răspuns: Actul arderii în sine arată, încă o dată, cât de tare i-a „ars” pe nostalgicii imperiului muscălesc declararea independenței și, desigur, asfaltarea drumului ireversibil al întoarcerii Basarabiei la Patria-Mumă. Exemplul celor două Germanii este, cred, elocvent. Așa va fi și în cazul celor două Români, de Est și de Vest. E doar o chestiune de timp și asta Moscova o știe foarte bine.

Se zice că în Declarația de Independență este și amprenta fostului ambasador al României la Chișinău, Marcel Dinu. Cine credeți că mai poate fi considerat coautor al acestui

document, căci la Chișinău sunt mai mulți претенденти la calitatea de coautor, dacă nu chiar ca autori ai Declarației...

Răspuns: Dacă sunt atâtia претенденти la coautorat, acesta este un compliment pe care îl primesc cu plăcere. Aceasta înseamnă că documentul a fost conceput corespunzător și, iată, după două decenii, înfruntând vicisitudinea istoriei, este în continuare atractiv și viabil. Trebuie spus că domnul ambasador Marcel Dinu a venit la Chișinău imediat după elaborarea și votarea în Parlament a documentului. Asta nu știrbește cu nimic contribuția sa la perfecționarea în profesia dificilă de diplomat al tinerei generații din aceasta categorie de la Chișinău. Contribuția lui a fost una semnificativă și de durată.

Numirea în calitate de ambasador la Chișinău a intervenit, după ce eu am condiționat numirea mea în calitate de însărcinat cu afaceri la Chișinău, de înscricționarea pe „firma ambasadei” și în documentele acesteia a titulaturii „Reprezentanța Bucureștiului la Chișinău”, cu evitarea termenului de „Ambasadă”, care ar fi condus – așa cum voia Moscova – la interpretarea că ar fi fost vorba de două state diferite. Există și un precedent în acest sens, în stabilirea legăturilor diplomatice între fostele RDG și RFG.

Oponenții principali au fost Președinția și MAE de la București. Îmi amintesc că, în cursul discuțiilor pe această temă, am pus o întrebare factorilor de decizie ai vremii de la București: „Pe când o ambasadă cu Transilvania sau cu Oltenia la București?”

Revenind la coautoratul Declarației de Independență subliniez: domnul Nedelciuc m-a convocat la 25 august 1991 la Chișinău, dându-mi un telefon la casa mea de odihnă din comuna Mătăсарu, județul Dâmbovița. În cadrul discuției cu domnul Președinte Snegur, din seara zilei de 25 august 1991, am înțeles importanța acțiunii politice și a documentului care urma să fie elaborat și supus spre aprobare Parlamen-

tului de la Chișinău. Am cerut un răgaz de două zile și m-am ținut de cuvânt. La elaborarea acestui document istoric a contribuit un număr de cinci-șase personalități politice, între care și domnii Nedelciuc și Matei. Modus operandi era că, în mod democratic, participanții să intervină la discutarea punct cu punct a conținutului documentului, de la titlu până la ultimul paragraf.

Cuvântul final mi-a aparținut întotdeauna mie, în calitate de jurist și diplomat cu experiență, dar și colegului meu, cu care am venit de la București, domnul Valentin Stan, în acel timp șef de cabinet în MAE al domnului Marcel Dinu.

Este bine de reținut că am „măsurat” personal, cum se spune, cu „șublerul”, diferitele propuneri de text, care veneau de la participanții la acest efort istoric.

Am evitat astfel, să folosesc cuvântul „popor”, pe care l-am înlocuit pe tot parcursul Declarației cu cuvântul „populație”, pentru că spre deosebire de ideologia Moscovei și prozelității ei de la Chișinău, cred că este vorba despre unul și același popor, poporul român. În final, am folosit o singură dată cuvântul „popor” în contextul Declarației Independenței, de fapt de Moscova, dar am adăugat exigent, în strânsă și corectă legătură, cu realitatea, că acest act – actul independenței – are loc „în spațiul devenirii sale istorice și etnice”. Nu e prea greu, cu atât mai puțin pentru Moscova, să deducă care este acest SPAȚIU, adică România și poporul român de la Nistru până la Tisa, cum ne-a lăsat ca Testament, marelui nostru poet Mihai Eminescu. Așadar, mă bucur pentru această afiliere la documentul Independenței, chiar după decenii, a unor oameni politici din Chișinău. Documentul, astfel elaborat, a fost gata la data de 26 august 1991, la ora 18:15, și a fost prezentat de mine, personal, după dactilografiere, președintelui Parlamentului, domnului prof. univ. dr. Alexandru Moșanu, care l-a aprobat fără comentarii.

Am propus, și domnul Președinte M. Snegur a fost de acord, ca documentul să fie supus aprobării unei Mari Adunări Populare. În fața clădirii guvernului și în împrejurimi, străjuți de statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt, mai bine de o jumătate de milion de oameni au salutat cu entuziasm, în dimineața zilei de 27 august 1991, actul în sine prezentat de domnul Alexandru Moșanu și de Președintele M. Snegur. „Agora” a hotărât, de asemenea, ca documentul să fie prezentat spre aprobare Parlamentului.

La întoarcerea la București am simțit nevoia să mă opresc la Mausoleul Eroilor de la Mărășești și să mă închin în fața eroilor neamului, având în minte, totodată, cei 12 unchi ai mei, morți în cimitire și gropi neștiute de la Nistru la Tașlăc, Hotin, Tatar-Bunar etc. Și să le spun în gând: „Fievă țărâna ușoară! Mi-am îndeplinit și eu, la rândul meu, pe măsura posibilităților, misiunea.” Cum se zice pe „americănește”: *Mission accomplished.*

Ce ați răspunde la eventuala reacție a moldoveniștilor de la Chișinău că Declarația de Independență a Republicii Moldova a fost scrisă, iată, „de un român...”, „de unul de la București”? E de menționat că acești pseudopatrioți ai noștri nu se arată deranjați de faptul că la elaborarea Constituției Republicii Moldova, în 1994, cu articolul 13 în ea, au trudit în sudoarea frunții unii specialiști din Est...

Răspuns: „Moldoveniștilor”, cum le spuneți Dv. celor de la Chișinău, care dau dovadă de un păgubos „patriotism local”, le-aș răspunde, invocând învățămintele istoriei, că această înclinație nu duce nicăieri și, mai ales, produce necazuri propriilor susținători. Exemplul Actului Unirii de la 1859 e suficient, cred.

Declarația de Independență din 27 august 1991 nu a fost opera unor străini, ci tot a unor români. Nu importă dacă aceștia au fost de la Chișinău, din Basarabia sau

de la Chișinăul de pe Criș, din Oltenia, sau din altă zonă românească. Ceea ce contează este dacă documentul reflectă interesul și instinctul național, dacă orice român citindu-l se regăsește și e de acord cu el. În final, le-aș reaminti acestor „moldoveniști”, un proverb chinez: „Nu contează ce culoare are pisica, totul e să prindă șoareci.”

În ceea ce privește Constituția din 1994 și, în special, articolul 13, care vă deranjează, ce să vă spun? Mai e ceva de spus?! Și dacă mai e ceva de spus, Dv., factorii decidenți, consultându-vă cu poporul, hotărâți: o mențineți, o schimbați. De fapt, aceasta este soarta tuturor Constituțiilor, să fie modificate, abrogate etc.

Care este părerea Dv. despre eventuala adoptare a Legii lustrajiei în Republica Moldova, care poate avea ca model pe cea din România?

Răspuns: S-a făcut mult zgomot pe această temă. După cum știți, nici în România de Vest nu s-a adoptat o astfel de lege, deși câteodată, atunci când interesele unui partid ori partide o impun, se face vorbire în acest sens. Acum la București, după 21 de ani de la „revoluția” din 1989 și 20 ani de la Declarația de Independență a Republicii Moldova din 1991, chiar dacă s-ar adopta un astfel de act normativ, efectele sale ar fi minime, deoarece „foștii” sunt morți sau aproape morți din punct de vedere politic.

Poate dacă prin lege s-ar limita accesul la putere al urmașilor acestora, al „beizadelelor”, cum li se spune (tip Petre Poman, Vova Tismăneanu etc.) legea ar putea simboliza ceva...

Acum, în zilele noastre, ceea ce ne lipsește este valoarea, performanță, singurul criteriu imuabil care ar trebui aplicat, mai des, în România de Vest și de Est.

În acei ani ați fost contactat de către doi deputați de la Chișinău – V. Nedelciuc și A. Plugaru – cu sugestii privind o posibilă Reunire. Informația a părut contradictorie unor cititori. Cum o comentați astăzi?

Răspuns: Confirm aceste contacte. Cei doi deputați și-au făcut corect datoria. Conducerea din acea vreme a României nu a reacționat pozitiv. A fost însă dispusă, chiar în anul 1991, să semneze un Tratat cu URSS de prietenie și colaborare prin care să se recunoască vechile granițe. Halal români! Noroc că URSS s-a demantelat și, în consecință, Tratatul nu a mai putut fi ratificat. Probabil, domnul Iliescu mai regretă și acum această neîmplinire, care însă nu-i este – recunosc – imputabilă „tovărășiei sale”.

Există vreo șansă ca foștii cetățeni ai României, din pământurile ocupate de URSS, să redevină cetățeni printr-un singur act juridic? Sau: chiar nu ar putea intra cetățenii Republicii Moldova fără vize în Uniunea Europeană?

Răspuns: Da, cu respectarea procedurii (cerere, analiza factorilor decidenți și acordarea cetățeniei române). După obținerea cetățeniei române, cetățeanul poate oricând pleca în UE, cum de altfel se și procedează de ani buni.

Ce implicare ați avut în pregătirea Tratatului de bază al României cu Ucraina? Cum de s-au făcut atâtea concesii grave, în detrimentul României, al românilor din actualele regiuni Cernăuți, Transcarpatia și Odesa?

Răspuns: a) Am refuzat, ținând seama de cursul negocierilor, să particip la încheierea acestui rușinos Tratat, prin care România a capitulat necondiționat în timp de pace în fața Ucrainei.

b) S-au adus prejudicii și Republicii Moldova, prin recunoașterea vechii granițe dintre URSS și România (pe porțiunea Ucrainei), pentru că i-a răpit acesteia, fără a o consulta, calitatea de riveran la Marea Neagră, ca urmare a înglobării unei părți a Basarabiei de Sud în RSS Ucraineană în 1940 (linia Kalinin) și recunoașterea acestei granițe de România independentă, prin semnarea la Neptun, în vila lui Ceaușescu, în anul 1997, a Tratatului mai sus menționat. De cine? De un semibasarabean, fostul președinte Emil Constantinescu.

Ați avut vreo implicare în disputele privind Insula Șerpilor, apoi la modesta victorie diplomatică legată de acest litigiu?

Răspuns: În faza discuțiilor pe această temă, în calitate de director al Direcției juridice și a tratatelor din MAE de la București, am contribuit decisiv la elaborarea mandatului delegației române în anii 1994-1995. Din păcate, ca de obicei, în ultimii ani, lovitura a fost primită de la cine nu te așteptai, și anume, de la fostul ministru de externe Adrian Severin (un evreu originar prin familie de la Chișinău), care în cadrul negocierilor cu ucrainenii pentru încheierea tratatului politic de bază a recunoscut, pe neașteptate, că Insula Șerpilor aparține Ucrainei, cerând ca această precizare să fie inclusă în textul Acordului conex. Vă imaginați, cred, uimirea delegației ucrainenilor, care, potrivit unor surse, au chefuit toată noaptea la Ambasada Ucrainei de la București. Și aveau dreptate! Era un dar neașteptat...

Astfel ca pe parcursul celor 24 runde de negocieri cu ucrainenii, care au urmat și care au premers procesului de la Haga (și chiar la proces) nu s-a mai pus problema posesiei acestei insule, din moment ce Severin o dăruise Kievului, ci numai împărțirea echitabilă a platoului continental din jurul ei.

În opinia mea, rezultatul procesului de la Haga nu a fost modest, ci este mulțumitor, iar membrii delegației române, care mi-au fost „învățăcei”, s-au achitat bine de misiunea încredințată. Cele de mai sus, sunt prezentate pe larg într-un amplu articol apărut în ziarul *România liberă*, intitulat *Cum a devenit Insula Șerpilor Zmeinâi Ostrov*. Autorul, cel care semnează articolul, își spune Andrei Nistreanu. Ghiciți cine este?...

*Consemnare: Vasile ȘOIMARU,
deputat în Parlamentul Independenței
al Republicii Moldova*

MAI NOI ABERAȚII IMPERIALISTE

Constantin BOBEICĂ

Citesc recent în presă declarațiile lui S. Markov, deputat în Duma de Stat a Federației Ruse, și ale lui Al. Diukov, directorul Fundației „Memoria istoriei”, referitoare la „statalitatea” Moldovei și la rolul de „părinte” (de scoarță, apreciem) al Rusiei pentru România... nerecunoscătoare.

Se confirmă – a câta oară! – vorba bătrânească: „Meteahna din născare leac nu mai are!”

...Încă Ecaterina a II-a visa o Dacie – sub ciubota rusească, desigur – sub oblăduirea favoritului Potiomkin, rege al „noului regat”. N-a fost să fie. După victoria obținută în războiul ruso-turc în 1806-1812, Alexandru I jinduia încorporarea Principatelor Române, astfel ca Dunărea să devină

marea graniță dintre două uriașe imperii. Lovindu-se de rezistența otomanilor, s-a „mulțumit” cu Basarabia. Kutuzov îi raporta, justificându-se, desigur: „Dumnezeu mi-e martor, n-am putut obține mai mult!”

Nici Stalin nu-și ascundea poftele de acaparare a noi pământuri românești. Într-un interviu la temă, acordat unui corespondent străin, declara cinic: „Desigur, Carpații ar fi fost granița naturală ideală a URSS.”

La unison, precum vedem, cu părerea exprimată de pomenitul Al. Diukov: „Moldova este mult mai veche decât România și trebuia să fie Moldova Mare, nu România Mare.” O armă veche de când lumea: „Divide et impera!” (Dezbină și dom-

nește!). Cititorii mai în vârstă își amintesc, desigur: cu ani în urmă secțiile de hărți ale marilor librării din capitală erau „pavoazate” cu hărți ale Moldovei, ce-și aveau drept graniță... Carpații.

Grăitoare „operă” cartografică, nu?

Vezi bine: România e o „buturugă” mai mare în calea expansionismului rusesc. Dar, rupând Moldova... Uită, se fac a uita, strategii expansionismului slav sfatul amiralului, Pavel Ciceagov, care-i atrăgea atenția lui Alexandru I, că Rusia nu mai are nevoie a-și lungi granițele, ci de a-și cultiva, civiliza teritoriile acaparate până atunci.

Mai uită încă multe altele. Istoricul Al. Agachi, într-un studiu publicat în revista *Destin românesc* (nr. 4, 1995, p. 5-17), intitulat *Situația financiară a Moldovei și Munteniei sub ocupația rusă (1806-1812)*, prezintă următoarele date: între 1807 și 1812, din cifra de venituri ale Moldovei, de 17 110 939 lei, cheltuielile militare (citiți: întreținerea armatelor rusești) constituiau 15 188 243 lei, adică 88,8% din buget. Nu mai bună – pentru românii ocupați – era situația și în Muntenia. Astfel, doar în 1811, din toate veniturile țării, 6 916 770 lei (91,7%) au constituit cheltuielile militare.

Asta, nesocotind alte – nu puține! – corvezi, aprovizionări, alias prădăciuni ale armatelor staționare sau în trecere prin teritoriile Principatelor.

O temă inepuizabilă – după al doilea război ruso-turc (1736-1739), când armatele ruso-austriece au invadat pentru prima dată Principatele, până în zilele noastre. Cea mai nouă (ultima?) năvălire barbară în evul contemporan fiind războiul de la Nistru din 1992.

* * *

Iar în ce privește pretențiile Rusiei de „părinte” al României, formulate de susnumitul S. Markov, îi vom aminti un fragment dintr-o scrisoare, din 21 februarie 1878, adresată de principele Carol părintelui său: „Cu toate acestea nu m-am putut

reține să-i spun lui Ignatiev (diplomat rus, implicat la epocă în tratativele de la San Stefano) că intențiunea Rusiei de a lua aliatului său o bucată de țară (cele trei județe din sudul Basarabiei) trebuie să-mi pară stranie... Independența ne-am câștigat-o cu sângele nostru și deci ne-o datorăm numai nouă.”

Să ținem minte: conform Convenției de la Livadia, Rusia se obliga (în schimbul permisiunii trecerii prin teritoriul Principatelor) a respecta integritatea teritorială a lor, armata rusă trebuia să se supună legilor și autorităților românești, nu avea voie să intre în București etc. Iar înfrângerea usturătoare suferită la Plevna și la Stara Zagora îl determină pe marele duce Nicolae să-l roage telegrafic pe prințul Carol, să treacă Dunărea cu armata, „căci la Plevna turcii ne zdrobesc”. Victoria de la Plevna s-a datorat conducerii operațiilor de luptă de către domnitorul Carol, secundat de generalul rus Zotov și de generalul român Cernat.

Astfel au stat lucrurile, domnilor Markov și Diukov. Fapte recunoscute pe plan internațional. Ziarul austriac *Bund* nota: „Niciodată n-aș fi crezut să văd atâta bravură la o trupă; armata română merită să fie pusă lângă oricare armată a Europei.” La fel de elogios își exprimau admirația pentru curajul, abnegația, înaltul eroism ale ostașilor români, manifestate în luptele de la Plevna, Grivița, Rahova, Vidin, Smârdan presa franceză și din alte state europene și SUA.

Chiar și marele duce Nicolae al Rusiei (comandant suprem al armatei ruse în acest război) fu nevoit să recunoască: „Strălucitele izbânzi obținute la Plevna sunt datorate, în mare parte, cooperării armatei române.” Pe drept cuvânt, citind din nou scrisoarea principelui Carol, putem afirma: „Prin sânge și-au plătit independența românii, la 1877-1878.” Ca, de altfel, și Reîntregirea de la 1918, și cea parțială – din 1944-1945...

15 august 2011

„VIAȚA MEA E DOAR IUBIRE”

(Un interviu cu Ianoș Țurcanu)

După absolvirea Școlii de Medicină din Bălți, Ianoș Țurcanu urmează studiile universitare la Institutul de Medicină din Krasnodar (sudul Rusiei), ca mai apoi să poată fi angajat la Centrul de pregătire și antrenamente pentru cosmonauți din orașul balnear Soci de pe malul Mării Negre. Făcându-și debutul poetic încă în școală, nu încetează în toată această perioadă să scrie și să publice versuri, nuvele, apropiindu-se și de literatura rusă, prin exponenți de primă mână, cum ar fi Valentin Kataev, Konstantin Paustovski, Andrei Voznesenski ș.a. Mai mult, studiază fără frecvență la prestigiosul Institut de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova. Revenind în 1992 acasă – la Chișinău, nu în satul Pelinia din nordul Moldovei, unde s-a născut la 26 iulie 1951, își dă frâu liber inspirației și se dedică integral problemelor de cultură, încercând parcă să se revanșeze față de anteperioada mai latentă actului de creație. În cele aproape două decenii care au urmat a reușit destule, ca să-și considere destinul împlinit sau să declare în repetate rânduri: „*Viața mea e doar iubire.*”

Succint, despre Ianoș Țurcanu se mai poate spune: este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii Mondiale a Literaților (Washington), membru de onoare al Societății Scriitorilor din Târgoviște. Este autorul a peste 50 de cărți pentru adulți și copii, o parte traduse în limbile italiană, rusă, engleză, germană, franceză. Se citează de zece ori mai mult textele lui pentru cântece de muzică populară, ușoară, românești. Redactor al revistelor *Moment poetic*, *2 plus 3 iezi*, *Aduceri aminte*, este și

producătorul emisiunii TVM *Cultura azi*. Aceste activități intense i-au adus multe premii naționale și internaționale.

Tudor Cristea spune despre Ianoș Țurcanu că poetul nostru reprezintă o interesantă sinteză între biografie și creație – ambele spectaculoase, oarecum exhibate, dar și ascunse, marcate de abandonuri semnificative și reluări perpetue (însă deloc sisifice) ale căutării: de sine, de alții, de certitudini, oscilând între iluzie și deziluzionarea ironică, între melancolie și jubilație, între gravitate și ludic.

Academicianul Mihai Cimpoi afirmă că Ianoș Țurcanu este esențialmente un neoromantic dublat de un neoimpresionist, care pune în trăire și în privire personalitate și ardoare, văzând totul în lumini și umbre. Structura versului său e simplă și punctiformă, fiind supusă pulsației, reacției sufletești de moment, străluminării de culori. Momentele și „întâmplările” naturii sunt momentele și „întâmplările” inimii. În acest sens, ne spune că a inventat un inimetru.

– *Dragă Ianoș Țurcanu, după această prezentare, vreau să știu, dacă ar fi s-o pornești din nou pe calea destinului, de la care capăt ai porni, tot de la medicină sau te-ai lăsa ghidat de muza poeziei de la bun început?*

– Aș fi început din nou cu poezia, mi-aș fi urmat vocația. Medicină am făcut mai mult de dragul mamei, care vroia ca, ajunsă la vârsta bătrâneții, să aibă în casă propriul medic. Dragii de ei, părinții noștri, își fac iluzii că le vom rămâne toată viața aproape! Sigur, că mai ales băieții, pleacă în lumea mare. Și eu n-am făcut excepție. Ești dintr-un sat cu mine și poți verifica, dar în familia mea n-am avut scriitori.

– *Dar medici?*

– Medici am avut. Nu știu de ce, dar încă de prin clasa a cincea, în discuții particulare, colegii mei își doreau să devină piloți, cosmonauți, căpitani de vapoare și doar eu vroiam să devin scriitor și mă pregăteam. În clasa a patra mama îmi dăruise un caiet mare, voluminos, pe coperta căruia scrisesem *Opere alese de Ianoș Țurcanu*. Am specificat în continuare: *poezii, proză, romane*, adică ceea ce îmi doream să scriu pe parcursul vieții. E drept că lipseau textele pentru cântece și poemele pentru copii, care m-au ajuns din urmă. În clasa a cincea aveam publicate în *Scânțea leninistă* și în *Tânărul leninist* nuvele întregi. Din redacții îmi răspundeau la scrisori Victor Dumbrăveanu, Victor Prohin, care se cota bine în proză și publicistică. Pot spune că mi-am descoperit vocația de pe băncile școlii.

– *Era o practică frumoașă de încurajare a tinerelor talente, care se pare că a dispărut în timpul de față. Ce relație întreține Ianoș Țurcanu cu tinerii care bat la poarta, ca să nu zic chiar la ușa poeziei?*

– Voi răspunde, dar vreau să mai adaug un nume la mentorii pe care i-am avut în școală. Eram în clasa a șaptea când m-am întâlnit cu Liviu Damian, la Bălți, și mi-a dat o carte. Eu am îndrăznit și i-am înmănat

un manuscris, m-a invitat la secția Uniunii Scriitorilor din acest oraș de nord, care-și avea sediul în actualul Muzeu de Artă. Am multe scrisori de la Liviu Damian pe perioada cât am fost elev și student. Păstrez cu recunoștință aceste teancuri de scrisori, poate că o să-mi prindă bine vreodată.

– *A fost un nume mare în literatură noastră, n-a ajuns să se bucure de vectorul nou al vremii, era cel care n-a abandonat grafiă latină și cred că merită să fie publicate acele scrisori, ca o nouă pagină în biobibliografia lui.*

– Avea mare grijă de tinerii creatori și toți îi spuneau cu dragoste: taica Liviu. Era un scriitor talentat și foarte ocupat, dar găsea timp și-mi scria scrisori pe trei-patru pagini, cu analiză, cu sfaturi. Mai târziu îmi răspundea ca unui coleg de breaslă. Îmi trimetea dicționare, lucru foarte important pentru mine. N-am uitat niciodată ceea ce a însemnat pentru mine Liviu Damian, încerc să-l imit în atitudinea mea față de tineret.

– *Scrie și Ianoș Țurcanu scrisori de încurajare tinerilor?*

– Scrie, mai ales că acum există poșta electronică, care mă salvează. Mai înainte însă scriam scrisori cu stiloul. Timp de șase ani am desfășurat cu poetul Iulian Filip *Academia duminicală pentru părinți și copii*. Îmi revenea responsabilitatea la compartimentul poezie. Aici am crescut o pleiadă întreagă de talente în domeniul culturii și literaturii. Copiii îmi aduceau caiete pline cu poezii, le analizez și le trimeteam răspunsuri. Și azi primesc multe scrisori de la copii, mai ales de la cei de la țară. În fiecare săptămână mă duc la întâlniri cu cititorii mei care, în majoritatea lor sunt elevi. Recent m-am întors de la Criuleni. Mă bucur că ei la aceste întâlniri vin nu numai cu creațiile lor, dar și cu recenzii la poeziile mele, prezintă recitaluri din plachetele mele de versuri. E bine că acum copiii au calculatoare cu internet, chiar dacă nu toți, cei care n-au, merg la școală, la bibliotecă,

unde se pot folosi de serviciile tehnologice. Acum e simplu. Chiar și o serie de interviuri pentru diferite ziare și reviste le acord prin corespondență, adică prin internet, pe mulți solicitanți nici nu-i cunosc la față. Am fi putut realiza și acest dialog la distanță, dar mi-am dorit să fie o comunicare de la inimă la inimă, de la pelinian la pelinian.

– *La Biblioteca „Ovidius” ai un cenaclu literar cu același nume, unde poezia se îmbină cu pictura.*

– Am inaugurat acest cenaclu cu mai bine de 15 ani în urmă, chiar de la fondarea bibliotecii. Din foștii liceeni care au frecventat cenaclul nu sunt mulți care să-și fi ales poezia sau literatura în general drept vocație pe viață, în schimb e numeroasă echipa de jurnaliști, prezentatori pe la noile televiziuni, se descurcă bine. Am și eu o emisiune televizată intitulată *Cultura azi*. Se știe că anume cultura nu are vacanțe, ea are două alternative: a exista sau a nu exista. În ciuda greutăților încerc să conving oamenii că noi avem cultură, o cultură milenară, de care putem fi mândri, chiar dacă astăzi s-au schimbat accentele și domeniului de cultură nu i se acordă atenția cuvenită. Sunt de părere că acolo unde lipsește cultura apare ura.

– *Și în altă ordine de idei, Ianoș Țurcanu este un scriitor prolific, mai ales pentru copii. Să însemne că i se apleacă mai ușor „pana în cerneală” pentru această creație?*

– A scrie pentru copii nu este mai ușor, e mai greu, dar în același timp e o mare plăcere. Copiii sunt mai sinceri și au o reacție promptă. Mă bucur să aud cum citește ei poeziile mele, uneori rămân atât de încântat că mi se pare că nu sunt ale mele. Începutul vine dintr-o călătorie în munții Caucaz, când prietenii mei plecaseră la vânatoare, iar eu, având un picior traumatizat, stăteam în „Casa vânătorilor”. Pentru a-mi umplea timpul liber, am scris atunci nuvelete și basme pentru copii.

– *Și cum se numește prima carte pentru copii?*

– *În palat la Verde Împărat*, scrisă acolo în munții caucazieni. Deși sunt împătimit de poezie, debutul meu literar a fost în proză. Am scris o carte de nuvele prefațată de Dumitru Matcovschi, se intitula *Cer cu nori negri*. Cu părere de rău, editarea ei s-a tot târâgănat... ca în cele din urmă să nu mai apară.

– *Ești în continuare scriitorul cu suflet de copil, căci spunea C. Brâncuși că...*

– ...atunci când în noi moare copilul suntem oameni pierduți, cam așa ceva.

– *Majoritatea scriitorilor folosesc cea mai veridică sursă pentru a se inspira în scrierea creației pentru copii – propria copilărie. Cum ți-a fost copilăria în satul Pelinia?*

– Neobișnuită, frumoasă. Baștina noastră, precum știi, e un sat mare, poate ca multe altele, cu oameni harnici, buni și mulți, dar nu ca cei despre care vorbea Alexandru Lăpușneanu. Grație faptului că eu la vârsta de cinci ani citeam, iar la șase ani am fost înmatriculat la școală, grație multor cărți citite, copilăria mea a fost ca de basm. Mergeam cu toți copiii pe câmp la joacă, ne scaldam în iazuri, erau două – iazul de la Dabija și iazul de la Petroșani, îmi plăcea mai mult primul, mai puțin Răutul, acesta despărțind satul nostru de Grinăuții lui Spiridon Vangheli, baștina scriitorului și a celui mai îndrăgit personaj al copiilor – Guguță. Uneori, când eram pe malul iazului, dar chiar și în apă, mă lăsam purtat de visuri: îmi închipuiam că sunt pe mare, vedeam cu ochii minții corăbii cu pânze sparte, bătute de vânt, apăreau de undeva și piraii. Alteori îmi părea că sunt *călărețul fără cap*, mai ales când mă trimețea tata cu caii la păscut. Copilăria mea a fost însoțită de romantismul cărților pe care le citeam, cărți care mi-au înfrumusețat viața și cred că m-au determinat să devin scriitor. Citeam la lumina lămpii până noaptea târziu, străduindu-mă să nu mă

vadă mama. Astăzi, cu părere de rău, copiii nu prea citesc.

– *Și totuși, veșnicia se naște la sat cu fiice nouă generație de copii.*

– Și da, și nu, pentru că satele astăzi sunt mai triste, mai abandonate, însă cei mai buni și mai fideli cititori până în prezent rămân a fi acolo. Am multe întâlniri cu elevi, dar și cu micuți de la grădinițe. Scenariul e cam la fel: timp de două sau două ore și jumătate copiii recită poezii și cântă cântece pe versurile mele, eu îi admir, după care le răspund la întrebări, le dăruiesc cărți cu autografe și facem poze împreună. Copiii de la țară sunt atât de fascinați de lectură! S-ar părea că nu e prea mare lucru să scrii un basm, o nuvelă, o poezie. Bunăoară, a scris Hemingway *Bătrânul și marea*, a adunat impresiile sale despre mare, ei și? Dar a luat Premiul Nobel, dovadă că lucrarea lui a răscolit multe suflete de cititori. În ciuda materialiştilor, creația și astăzi este necesară, majoritatea din noi mai având nevoie și de Eminescu, de Alecsandri, de Grigore Vieru și de mulți alții.

– *Într-o carte de aforisme spuneai că cea mai bună carte este cea pe care încă n-ai scris-o... din cauza medicinei?*

– Medicina este și ea o vocație, o profesie strâns legată de viața omului. Atunci când mi-am dat seama că nu pot, ca în timpul lui Cehov, să mă dedic ambelor, am ales o singură cale – pe cea de scriitor. Cunoștințele în domeniul medicinei mi-au prins bine, mai ales în activitatea mea de la Direcția de cultură, dar și în alte relații cu oamenii.

– *Le-ai acordat ajutor medical?*

– Da. Medicina și literatura au un scop comun: sunt focalizate asupra omului, asupra inimii și sentimentelor lui. Oricum îi sunt recunoscător mamei că am practicat și medicina. Un lucru curios, pe care îl pot confirma foștii mei colegi – toate tezele, la latină, mai ales, le scriam în versuri,

mă antrenam încă din timpul studiilor la medicină. Îmi plăcea latina la nebunie. E o limbă moartă atât de vie! Revenind la cele afirmate mai sus, consider că un scriitor trebuie să cunoască mai multe profesii, mai ales prozatorii pentru a descrie viața în profunzime. Nu toți pot fi ca Françoise Sagan, care a scris romanul *Buna ziua, tristețe* la 17 ani. Pentru proză trebuie să ai o practică bogată de viață. În ce mă privește, eu nu aștern pe hârtie o poezie până ea nu se învârte de mai multe ori în capul meu. Uneori îmi visez poeziile înainte de a le scrie. Am putea vorbi mult despre modul cum apare inspirația, cum se declanșează acel enigmatic mecanism în interior, care dă naștere unei creații sau alteia. Dar aceasta, după cum se știe, e o particularitate individuală și nimeni n-o poate explica pentru a da sfaturi.

– *Și Ana Blandiana recunoaște că uneori scrie în vis versuri foarte frumoase, dar nu și le amintește pentru a le transcrie când se trezește.*

– Am avut odată o nuvelă la care vreo doi ani mă chinuiam să-i găsesc sfârșitul, dar într-o noapte mi-a apărut în vis. M-am trezit și am scris cele vreo șase propoziții, astfel am terminat cu succes lucrarea. Creația, sunt convins, vine de undeva din ceruri, de la Dumnezeu.

– *Cum a apărut colaborarea cu interpreții, care s-a soldat cu mai multe CD-uri muzicale?*

– Mai întâi folkștii s-au inspirat din cărțile *Oglindă stranie* și *Insomnii*. Compuneau muzică pe versurile mele, îmi demonstau ce au făcut, iar uneori mă rugau să completez cu unele strofe noi. Pe urmă a venit la mine interpretul de muzică populară Mihai Ciobanu și m-a rugat să-i fac câteva texte, motivând că-mi place folclorul. Și așa este: am studiat, m-am aprofundat și am scris despre folclor. I-am făcut un ciclu întreg. În continuare au venit și alți interpreți de muzică ușoară, compozitori pentru copii.

– *Până la romanțe...*

– Romanța e altceva, ea te predisune la o stare de melancolie, de aduceri aminte de Chișinăul vechi, de anii tinereții. Mai întâi mi s-a adresat Gheorghe Crețu, pe urmă Svetlana Badrajan, compozitoarea de la ultima carte de romanțe, căci prima a apărut sub semnătura mea și a lui Gh. Crețu. Svetlana, citind o poezie de-a mea în *Literatura și arta*, s-a hotărât să-i dea forma unei romanțe, care a fost premiată la Festivalul *Crizantema de Aur* din Târgoviște și în replică la Chișinău – la Festivalul *Crizantema de Argint*. Aceste frumoase evenimente culturale i-a pus pe foarte mulți la treabă, inclusiv pe mine.

– *Practic nu există ediții, de o parte sau de alta a Prutului, unde să nu concureze romanțe pe versuri de I. Țurcanu, mai mult, de fiecare dată se învrednicesc de premii.*

– Și slavă Domnului, căci în felul acesta se mai amintește și numele poezilor, nu doar interpreții și compozitorii. 80 de procente din textele pe care le-am scris, sunt vreo 560, așa mi-au spus bibliotecarele de la Biblioteca „B.P. Hasdeu”, care mi-au pregătit *Biobibliografia*, au fost premiate. Principalul e să scriu primele două-trei versuri, că pe urmă îmi vine starea care mă predisune să fac restul. Așa a fost cu *Flori de liliac*, care a devenit șlagăr, și cu alte piese îndrăgite de publicul meloman. Deși se spune că în procesul de creație talentului îi revine un procent, iar transpirației 99, nu sunt cu totul de acord. Literatura și arta se fac cu multă dragoste, plăcere și duioșie. Trebuie să existe o atracție. Eu dacă trec câteva zile în care abandonez masa de scris, mă simt frustrat, trist și aștept cu nerăbdare să revin în fața calculatorului. Am avut posibilitatea în viață să călătoresc foarte mult, am văzut multe țări, a fost foarte interesant, dar de fiecare dată duceam dorul tainic de a mă așeza la masa de scris, acasă.

– *Ai ținut jurnale de călătorie?*

– Și nu numai.

– *N-am auzit să fi publicat vreunul, căci îmi place să lecturez acest gen, mă strădui să nu-mi scape nimic din ceea ce iese de sub tipar.*

– Nu vreau să le public acum, mai ales că a devenit o modă. Sunt unii care nu au nici vârsta potrivită, nici experiență, dar își publică jurnalele vieții, unii chiar le refac, le adaptează după cum le este convenabil. Pe vremuri scriam oriunde: în gări, la aeroport, pe pervazuri, în fotolii, cu trecerea anilor am devenit mai răsfățat, îmi place să scriu la birou. Dedic ocupației mele preferate mai multe ore de noapte. M-am obișnuit, de asemenea, să citesc zilnic – reviste de literatură, cărți. Poate și de atâta am scris multe recenzii, prefețe la culegeri de poezii. Pe unii i-am apreciat, pe alții i-am criticat.

– *Care este crezul în viață a lui Ianoș Țurcanu?*

– Nulla dies sine linia! Scriu tot timpul, chiar și atunci când merg în concediu, uneori mă întorc (de regulă, plec la mare și stau în căsuța de vară pe care am construit-o singur) cu câte un manuscris de versuri pentru adulți sau copii, cu aforisme. Apropos, pe acestea le scriu, cum s-ar spune, din mers. Am șase cărți de aforisme. Când duci lipsă de timp, te obligi să notezi succint, ceea ce și dă naștere aforismelor. Am descoperit că foarte mulți studenți cunosc o bună parte din aforismele mele pe din afară.

– *Cu ce vine la această oră de bilanț Ianoș Țurcanu?*

– Nu mă consider ajuns la o oră de bilanț, căci bilanțul se face când îți bate ceasul, adică când ai trecut hotarul...

– *Atunci nu-l faci singur, ți-l fac alții...*

– Am înțeles ironia, dar îți răspund. Unele totaluri le-am făcut la împlinirea a 50 de ani. Acum, când am mai adăugat un deceniu de viață și activitate, le completez. Am rotunjit numărul de cărți, am mai

editat câteva CD-uri. Colegii de la Târgoviște mi-au pregătit o frumoasă antologie *Cea mai luminoasă vară a iubirii*. Am dat la editură manuscrisul unei noi cărți de aforisme, intitulată *Armonii și disonanțe*. Mai sper să apară o carte pentru copii, îmi doresc încă un CD în care să adun cele mai reușite cântece, din punctul meu de vedere, nu al altora. Sper să termin în curând o piesă, pe lângă cele câteva pe care le-am scris, am mai multe solicitări pentru texte la melodii. Îți spun în secret, mie nu-mi vine să cred că am șase decenii, calendarele mint. Am atâta poftă de viață și atâtea planuri de creație! Mă simt mai sănătos și mai dornic de muncă decât la 30 de ani.

– *Lansarea cărții antologice de poezii și a culegerii de romane a avut loc recent la Biblioteca „O. Ghibu” din capitală, în prezența unui cald și select public, în replică, la cuvintele frumoase de care s-au bucurat cărțile și autorul, ai pregătit un spectacol surpriză cu romane interpretate de artiste îndrăgite, care și-au făcut timp pentru lanoș Țurcanu și oaspeții lui.*

– De fapt, surpriza a fost mai mult pentru mine, nu știam că vor veni atâția, iar micuța ceea de șapte ani care a cântat pe versurile mele, Otilia Eșan de la Liceul „Prometeu”, chiar m-a cucerit cu vocea ei de îngerăș, sper să devină o stea și versurile mele să o călăuzească.

– *Din „operele alese” putem observa că lipsesc romanele.*

– E tocmai la ceea ce lucrez acum – primul roman, mă gândesc să-l termin până la sfârșitul anului.

– *Cuvântul-cheie pentru creația lui lanoș Țurcanu cred că este „iubire”, iată de ce am botezat interviul Viața mea e doar iubire. E firesc însă să ai și dușmani, să fii și invidiat, activând pe un „teren” unde se poartă atâtea „bătălii” deschise și ascunse?*

– Sunt un lup singuratic în lumea literaturii. Eu am venit aici când găștile erau făcute. Am prieteni puțini, dar valoroși, la

care țin foarte mult. În literatură prietenii sunt bune, pentru a merge la o bere, pentru viața mondenă, dar nu pentru creație. În creație trebuie să știi ce înseamnă singurătatea și răbdarea, trebuie să fii rege peste maimuțele și papagalii din sufletul tău, când scrii, de exemplu, pentru copii. Eu așa de frumos și bine mă simt în bibliotecă mea, pot să stau zile întregi, dacă nu mă cheamă soția sau fiica la mâncare. Am mai spus și repet, pentru literatură e nevoie de o mare singurătate. Referitor la invidie, dar dacă n-aș auzi, pe lângă recenziile favorabile, și critici la adresa mea, m-aș întrista foarte mult. Numai o femeie frumoasă poate fi bârfită. Dacă nu prețuiești nimic toți îs drăguți cu tine și atunci poți fi sigur că nu valorezi atât cât să fii luat în considerare. Da, sunt criticat, sunt bârfit, dar eu trec peste toate, am și vârsta potrivită când mă pot uita la toate „rece”, știu a alege grâul de neghină, îmi știu valoarea. Sigur că e o mare bucurie să fii editat de edituri prestigioase, să fii solicitat de interpreți, să fii premiat și, bineînțeles, să fii invidiat, dar aceasta din urmă e problema altora, a celor invidioși. Eu personal mă bucur sincer de realizările colegilor mei, când le apare câte o carte sau chiar două. De îndată îi invit în cadrul cenaclului literar la lansare.

– *Ce înseamnă permanența zâmbetului lui lanoș Țurcanu?*

– Eu și prin somn zâmbesc, mie și altora. La serviciu sunt mereu cu zâmbetul pe față. Așa mi-am impus modul de viață pentru mine și cei din preajmă: să fiu luminos, să zâmbesc, să fiu bine dispus. Sigur că și eu de multe ori sunt răvășit, dar nu încerc să mă răzbun pe alții.

– *De regulă, proasta dispoziție pe care o impui altora se întoarce ca bumerangul înapoi, înzecit. Să fie zâmbetul lui lanoș Țurcanul bumerangul care-i aduce împlinirea?*

– Să știi că este! Zâmbetul și ajutorul dezinteresat pentru persoane mai în vârstă sau mai nevoiașe. Dau uneori și din salariul meu, când nu pot reuși altfel, copiii mei sunt mari și nu mor de foame.

– *V-am surprins când vă pregăteai să mergeți împreună cu domnul Mihai Cimpoi la scriitorul Petru Cărare, care este bolnav și de mulțisor n-a mai fost pe la evenimentele culturale.*

– Da, aveam un plic cu un premiu de la Salonul de carte pentru copii și tineret, dar era atât de subțire plicul, încât a trebuit să mai contribuim și noi personal. Și Mihai Cimpoi este un altruist.

– *Locuitor al sectorului Ciocana al capitalei, ca și mine, dacă mergem în troleibuz vreo zece persoane care ne cunoaștem reciproc, domnul academician pentru toate achită biletele.*

– Altruismul e caracteristica oamenilor buni și talentați.

– *Aici punem punct, dorindu-ți realizarea tuturor planurilor de creație, la mulți ani și tinerețe fără bătrânețe, să-ți pară și în continuare că mint calendarele.*

Consemnare: Raia ROGAC
Iulie 2011

MODEL DE FIDELITATE ÎN PROFESIA ALEASĂ

Ludmila COSTIN,
președinte al ABRM

Se spune că cei care muncesc în același domeniu au multe tangențe, puncte comune, asemănări. Dar se mai crede și altceva: că rostul, prețul, valoarea unui profesionist rezidă în ceea ce-l deosebește de semenii. Tocmai de aceea, încercând să schițez un portret aniversar al Luliei Tătărescu, am hotărât să scot în evidență aspectele sau nuanțele prin care dânsa se evidențiază și se deosebește de alți colegi de breaslă.

Lulia Tătărescu este bine cunoscută și apreciată ca bibliotecar și bibliograf de înaltă calificare.

S-a născut la 23 octombrie 1951, în suburbia Băcioi a municipiului Chișinău. Absolventă a Facultății de Biblioteconomie (pe atunci, în 1973) a Universității de Stat din Moldova, Lulia Tătărescu este fidelă specialității alese deja de 35 ani, astfel oferind un exemplu, un model de fidelitate profesională.

Activând în mai multe biblioteci: publice, științifice, specializate, universitare, a acumulat o experiență profesională bogată de bibliotecar, bibliograf, manager. În prezent activează în funcția de șef al serviciului la Biblioteca Republicană Științifică Agricolă. Ca specialist de forță și

menținând gradul superior de calificare, este membru al Comisiei de atestare a cadrelor bibliotecare a acestei instituții.

Participă activ la diverse activități biblioteconomice organizate în Republica Moldova, la acțiuni de instruire profesională, la care se prezintă ca formator. Este membră a Comitetului tehnic republican de standardizare *Biblioteconomie. Informare. Documentare* din momentul înființării acestuia (1992), iar din 2005 este președintele acestui comitet. Face mult pentru promovarea standardizării domeniului prin articole, comunicări, acțiuni de instruire.

Ca președinte al Comitetului tehnic nr. 1, este membru al Consiliului Biblioteconomic Național.

Pe parcursul anilor a fost membră a Consiliului și Biroului Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova. În prezent este președinta Comisiei de standardizare a activității de bibliotecă a ABRM. Participă la organizarea conferințelor anuale ale ABRM, a congreselor bibliotecarilor din R. Moldova.

Este membru al colegiului de redacție al revistei de specialitate *InfoAgrarius* și alcătuitoare a trei bibliografii din seria *Publicații ale cadrelor didactice și științifice ale Universității Agrare de Stat din Moldova*, premiate în cadrul Concursului Național *Cele mai reușite lucrări ale anului din domeniul bibliologiei și științei informării*.

Este alcătuitoarea volumului *Știința, învățământul și practica agricolă în publicațiile Universității Agrare de Stat din Moldova* (2008). Împreună cu kolegele sale Angela Amorțitu, Silvia Ciubei, Maria Vătăman a

elaborat și a coordonat *Reguli de alcătuire a referințelor bibliografice* (2007).

În *Buletinul ABRM* sau în *InfoAgrarius* a publicat o serie de articole inedite ca subiect și abordare: *Unele considerații privind aplicarea standardelor de bibliotecă* (2006); *Cadrul de reglementare al bibliotecii ca instrument managerial* (2007, 2008); *Standardizarea în domeniul biblioteconomiei, informării, documentării: probleme conceptuale și de implementare* (2009) ș.a.

Scrie temeinic, documentat, dar și cu mult suflet – această calitate se poate întrezări și în una din ultimele publicații ale lui Iuliei Tătărescu: *Vers alb pentru Lidia...*, inclusă în excelenta biobibliografie *Viața printre cărți: Lidia Kulikovski* (2011).

La frumoasa aniversare ce bate la geamul sufletului lui Iuliei Tătărescu vreau să-i spun un călduros *Mulți ani înainte!*, care include și dorința de noi împliniri, bucurii la locul de muncă și acasă, printre toți cei dragi.

FASCINAT DE LUMINA CE ALIMENTEAZĂ DINAMISMUL CREAȚIILOR

Vlad POHILĂ

Se consideră că viața unui om de arte este incompatibilă cu viața publică. O fi find și așa, însă nu există nici regulă fără excepții. De aproape trei ani Ghenadie Jalbă îmbină – numai el știe cum, dar, evident, fără „traumatisme” de creație – vocația de pictor cu munca de prim funcționar al Uniunii Artiștilor Plastici. Nu vom intra în detalii, vom invoca doar două informații ce ne stau la îndemână. Pe de o parte, existența tumultuoasă a organizației pe care o conduce: nu trece o săptămână-două fără un veritabil eveniment artistic. Pe de altă parte, însuși Ghenadie

Jalbă rămâne „pe vechi” un creator inspirat și asiduu, așa cum o demonstrează și cea mai recentă expoziție personală, deschisă la Centrul Expozițional „C. Brâncuși” din Chișinău. Actuala expoziție nu este dedicată, dar nici nu face abstracție și de o etapă din viața artistului, de o aniversare cu care prilej inserăm și noi tableta de mai jos.

Viitorul pictor, profesor în învățământul artistic, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova s-a născut la 13 octombrie 1956, în comuna Sărata Veche, Fălești, în familia Jalbă Ion și Varvara (n. Cutureanu), profesori la școală.

Concomitent cu școala medie incompletă din satul natal, urmează Școala de arte din Fălești, avându-l ca îndrumător pe profesorul de desen Gheorghe Sandu. În anii 1971-1975 face studii la Școala de pictură „Iliia Repin” (în prezent, Colegiul de Arte Plastice „Al. Plămădeală”) din Chișinău, unde l-a avut ca mentor pe plasticianul Petru Rusu. Din 1975 urmează Facultatea de pictură a Institutului de Arte Plastice (ulterior, Academia de Arte Frumoase) „Vasili Surikov” din Moscova, în 1981 devenind licențiat al acestei instituții, sub îndrumarea prof. Viktor Tjapliakov.

Își începe cariera didactică în 1981, în calitate de lector la Facultatea de arte plastice a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. În anii 1983-1984 este director al Școlii de pictură pentru copii din Fălești, apoi activează ca profesor la Liceul Republican de Arte Plastice „Igor Vieru” (1984-1995). Din 1998 (până în prezent) este angajat al Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, unde predă disciplinele *compoziție, desen, pictură*.

Participă la expoziții din 1983, de când a avut șapte expoziții personale și câteva zeci de participări la expoziții de grup, naționale și internaționale. Astfel, a organizat expoziții personale la Chișinău (1990, 2001, 2003, 2004), inclusiv la Muzeul Național de Artă a Moldovei, în incinta Ambasadei României, la „Artium Gallery” de la Dedeman Grand Hotel; a mai expus la Muzeul Literaturii Române din Iași (Casa „Vasile Pogor”, 1998); la Galeriile „Genera” din Moinești (1998) și „Artă” din Bacău (1999). Este mereu prezent la *Saloanele Moldovei*, Chișinău-Bacău (1990-2010), participând și la expoziții de grup organizate la Iași (1990, Galeriile „Victoria”), București (1997); a expus la Bienala internațională de pictură *Chișinău – 2009*. De asemenea, a expus, împreună cu alți colegi de breaslă, în Finlanda și în Germania (1987), apoi în Rusia (Moscova, 1998, 1999), Franța (Strasbourg, 1999), Germania (Hanover, 2000), Olanda și Belgia (la Utrecht și, respectiv, Bruxelles,

în 2006). Din 1990 este invitat la mai multe tabere de creație, efectuează călătorii de studiu și documentare: la Iași (1990, 2000), Paris (1993), Tescani (1997), Orheiul Vechi (2003), Vatra Dornei (2004), Chișinău (*Leogrand Art Painters' Campus*, 2004).

Pe lângă activitatea de creație și cea didactică, se implică și în viața Uniunii Artiștilor Plastici, al cărei membru este din 1991, din 1997 fiind și membru al AIAP UNESCO. În anii 1996-2003 deține funcția de președinte al Secției Pictură din cadrul UAP; în perioada 2007-2009 este membru al Consiliului (Senatului) UAP, ca la 19 februarie 2009 să fie ales în unanimitate președinte al UAP din Moldova. Om Emerit al Republicii (2005).

Ghenadie Jalbă cultivă preponderent pictura de șevalet, mai rar acuarela și grafica; percepțiile sale vizuale – proaspete, inedite, emoționante – regăsindu-se în compoziții, peisaje, portrete (inclusiv nuduri), naturi statice etc. Conform unor aprecieri ale specialiștilor în materie, creația sa „*poate fi considerată o fuziune dintre tradițional și modern*” (Vlad Zbârciog); prin care autorul, „*fascinat de lumina ce alimentează dinamismul*” lucrărilor face ca „*evoluțiile și trăirile să fie mai presus decât percepția seniorială*”, iar „*culoarea devine reflexul unei stări în afara observației naturii*” (Sofia Bobernağă). „*Plin de căldură [...], profund [...], animat de bune intenții iconice*” (Radu Negru), „*pictorul Ghenadie Jalbă este un narator al locurilor natale*”, ale cărui împliniri artistice îl îndreptățesc să fie considerat „*un subtil cercetător al universului uman, un artist într-o continuă maturizare creatoare [...]*” (Victor Macarie).

Tablouri de Gh. Jalbă au fost achiziționate de Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Istorie al Moldovei, precum și de Muzeul Literaturii Române (Casa „Vasile Pogor”) din Iași, Muzeul de Arte Plastice din Bacău. Numeroase creații de ale sale se află în colecții particulare din R. Moldova, România, Franța, Italia, Germania, Rusia, Ucraina, Israel, SUA, Australia și alte țări.

POETA SUPRANUMITĂ „IOANA D’ARC A BASARABIEI”

Liuba-Drăgoștița BUJOR

Tânăra și visătoare, porneam la drum cu speranța că totul la ce aspir se va materializa în izbândă. Devenind studentă la Conservatorul *Gavriil Musicescu*, îmi părea că toată lumea e a mea. Din chiar primul an de studii am fost invitată să cânt cu orchestra studențească. Acolo, în una din zile, după un concert, am făcut cunoștință cu compozitorul Dumitru Gheorghiuță. Studiind repertoriul său, șlefuiam cântecele, le repetam de multe ori, pentru a le dăruii ascultătorilor de la radio și televiziune. Mai târziu, făcând parte din Capela corală *Moldova*, plecam de multe ori cu grupuri de scriitori în satele noastre la întâlniri cu oamenii muncii. Erau niște întâlniri de suflet. Îmi plăcea să cânt și să-l slăvesc pe omul muncitor de la țară. Astfel îmi făcusem un loc printre marii interpreți de pe atunci, ca Maria Drăgan, Anastasia Istrati, Valentina Cojocar, cântărețe care evoluau cu ansamblul „Mugurel”. De asemenea cu cele care activau la radio și televiziune: Olga Bidnaia, Ludmila Mișov, cu Tudor Negară. Când fusese anunțat concursul pentru crearea Capelei corale a Radioteleviziunii Naționale, am socotit de cuviință să încerc și eu. M-a examinat dirijorul Eugeniu Macaleș. Am fost inclusă ca solistă, iar în cor cântam vocea alto doi. Firește, îmi venea foarte greu. Eram studentă, aveam copil mic, iar resursele financiare nu-mi acopereau necesitățile familiei... Eram totuși mulțumită, puteam să-mi cresc copilul fără să plec în deplasări pe timp îndelungat. Numi permiteam să-mi las copilul pe seama cuiva și, mai ales, pe multă vreme...

Am abandonat scena mare dedicându-mă aproape în întregime familiei și copiilor dragi. Mă bucura faptul că aveam un lucru stabil și, cum trecusem prin mai multe stări familiale grele, activitatea în Capela corală *Moldova* devenise principala mea reper. Între timp, copiii crescuseră și nu aveau nevoie de a fi dădăciți. Dar iată că după anul 1989, când se schimbă radical totul în societatea noastră, mii de oameni au rămas fără surse de existență, fără un loc de muncă. Printre aceștia am nimerit și eu, împreună cu încă șapte soliste din capela noastră. Nu vreau să deschid paranteza, pentru a lămuri de ce am fost concediată. De fapt, nici până astăzi nu mi s-a spus de ce... Am fost concediați atunci din rândurile lucrătorilor de la Radioteleviziune 800 de oameni. Noi, cei care votasem pentru o schimbare de calitate, am ajuns să cerșim bucată de pâine. În numele acestei schimbări au fost sacrificați fără drept de apel cei mai buni lucrători ai Radioteleviziunii.

Am încercat să-mi caut dreptatea, dar toate demersurile mele au eșuat. Pentru noua conducere „democratică” nu mai conta cine suntem noi, cei rămași în stradă.

Așa cum toată viața am suferit că sunt străină, orfană din fașă, nu speram să-mi găsesc un serviciu adecvat profesiei mele. Părea că totul ce am acumulat în viață: experiență, profesionalism, cunoștințe – erau de prisos. Am ajuns pe drumuri, căutându-mi un loc de lucru. În scopul acesta, am frecventat cursuri de dactilografă, dar nu aveam viteza necesară. Totuși, speram că se va găsi un suflet să mă ajute. Și, așa cum s-a întâmplat de mai multe ori, Dumnezeu s-a gândit și de data aceasta la mine. Ajutorul a venit de la scriitoarea Leonida Lari.

Într-o zi mă întâlnesc pe stradă cu fosta mea colegă de muncă la *Teleradio*, Zinaida Țărnă. Din vorbă în vorbă, ajunsesem și la problema mea. Îi relatez că iată, închei cursurile de dactilografă, dar nu-mi pot găsi un loc de lucru. Zinaida mă ascultă și, adâncită parcă în ceva, zise:

– Știi, am să vorbesc astăzi cu Leonida Lari... Ea conduce un ziar, *Glasul Națiunii*. Poate are nevoie de dactilografă...

– Dar la gazetă e nevoie de dactilografă cu experiență...

– Iată ce, vino mâine la sediul Ligii Femeilor. E pe strada Mihail Kogălniceanu...

Știam unde se află sediul acestei organizații. Leonida Lari era președinta Ligii Femeilor. Fusesem acolo la o întâlnire a femeilor... Dar să lucrez la ziar... Nu-mi imaginam cum aș reuși să fac față acestei munci...

A doua zi am venit la adresa indicată. Leonida era la curent cu situația mea.

– În ce zodie ești? mă întrebă.

– În Gemeni, i-am răspuns.

– Atunci e bine, zise poeta. Vino mâine la *Glasul Națiunii*.

Am fost angajată pe post de secretară. Urma să am grijă de documentație, să dactilografiez diverse rapoarte, scrisori oficiale, documente... Mă străduiam să folosesc

fiecare clipă liberă pentru a deprinde cât mai bine tehnica dactilografierii, dar să și citească, să studieze gramatica limbii române. La redacția acestui ziar am deprins multe lucruri, pe care nu le cunoșteam. Lucrând împreună cu asemenea scriitori și publiciști ca Anatol Ciocanu, Gheorghe Vodă, Ion Ciocanu, Vasile Năstase, Nicolae Roibu, Vlad Pohilă și alții am avut multe de învățat de la ei. Mă consultam în fiecare problemă cu Vlad Pohilă, care era sufletul redacției.

Mă întorc însă cu gândul la Leonida Lari, la această poetă talentată și mamă a trei copii. Revin, așadar, din mai multe considerente... Angajându-mă la redacția *Glasul Națiunii*, aveam o responsabilitate mult mai mare decât o simplă secretară. Pe atunci poeta mai era deputată în Parlamentul Republicii Moldova, avea pe seama ei mai multe îndatoriri decât doar conducerea ziarului. Mai era, cum am spus deja, și președinta Ligii Femeilor. Multe femei necăjite de soartă aveau nevoie de sprijinul și ajutorul acestei organizații. Poate că pentru cineva aceasta părea un lucru neînsemnat. Pentru mine însă faptul că mi-am găsit serviciu, că eram angajată și mă voi putea descurca în viață însemna foarte mult. De aceea, mă străduiam să n-o dezamăgesc pe Leonida Lari, doream să deprind totul cât mai bine pentru a fi de folos colectivului redacțional.

Pe atunci, fiul meu, Dorin, venise din armată și făcea parte din Ansamblul Academic de Stat de cântece și dansuri *Joc*. Și așa cum fiul era matur, cămăruța noastră de treisprezece metri pătrați, în care locuim acum cu soțul meu, scriitorul Vlad Zbârțog, devenise neîncăpătoare, mai ales că fiul urma să se căsătorească. Viitoarea lui soție, Valentina, era de asemenea dansatoare, ambii absolviseră Colegiul muzical *Ștefan Neaga*, devenind dansatori profesioniști. Eram inclusă în lista pretendenților din cooperativa noastră nr. 137 pentru a-mi îmbunătăți condițiile locative, urma deci să mi se repartizeze o garsonieră în

aceeași cooperativă. Într-o bună zi fiul mă anunță că intenționează să dea cerere de înregistrare a căsătoriei cu prietena sa Valentina. M-am bucurat, firește. Știam că se iubesc și-i leagă o prietenie de mai mulți ani. Dar gândul că vom locui cu toții într-o singură cămăruță, mă întristă mult...

M-am adresat președintelui cooperativei, relatându-i starea de lucruri. Dumnealui mi-a comunicat că sunt prima pe lista de îmbunătățire a condițiilor de trai, totodată, punându-mă la curent că va examina problema la viitoarea ședință a cooperativei. Venind acasă, mă gândeam și chibzuiam cum să-mi ajut fiul, să-i pot organiza cel puțin o serată, să simtă că are mamă care-l iubește și-l susține în toate.

Între timp, președintele cooperativei m-a anunțat că la ședință mi s-a repartizat o garsonieră în blocul în care locuiesc. M-am bucurat mult de această veste, dar și de gestul colegilor de la ziarul *Glasul Națiunii* , care m-au onorat cu prezența la nunta fiului. Leonida Lari știa să unească, să consolideze colectivul redacției, era atentă, cunoștea destinul fiecărui colaborator. Ne simțeam cu toții ca într-o familie unită, prosperă...

M-am bucurat că voi avea și eu un ungheraș și nu voi deranja pe nimeni. Documentele necesare pentru a mi se repartiza apartamentul au fost prezentate la Primăria sectorului Botanica. Președintele cooperativei îmi arătase între timp odaia și eu îmi mângâiam sufletul că foarte curând problema va fi rezolvată. Nu-mi imaginam că mă așteaptă înainte atâtea ne cazuri... Pretorul de atunci al sectorului Botanica, tovarășa Mâslițkaia, o femeie care urăște neamul nostru, ignorează limba română, refuzase să iscălească documentele pentru a mi se repartiza ordinul de repartizare și cheile de la apartament. Nici nu vroia să mă primească pentru a sta de vorbă cu mine...

Am venit la redacție distrusă total moralicește. Leonida Lari, văzându-mi starea, se cutremură. Mă invită în biroul ei, mă privi drept în ochi și zise:

– Ei, Liuba, ce s-a întâmplat?... Vorbește-mi ca unei surori. Deschide-ți durerea sufletului. Poate că facem ceva, ca să te ajutăm...

I-am mărturisit calvarul prin care trecusem, i-am spus că nu pot penetra sufletul tovarășei Mâslițkaia, că copiii mei dorm la podea în bucătărie, că nu văd pe viitor nicio ieșire... Leonida Lari m-a ascultat cu atenție, după care mi-a spus calm și cu fermitate:

– Nu plânge, soro. Totul se poate rezolva fără a-ți distruge sănătatea... De azi înainte să-mi mărturisești despre toate ne cazurile tale. Voi încerca să te ajut. Această Mâslițkaia nu are dreptul să refuze hotărârea cooperativei voastre. Totuși, scrie un demers pe numele meu ca președintă a Ligii Femeilor din R. Moldova, ca să-i putem oferi toate datele despre tine domnului Primar General Nicolae Costin...

Astfel, Leonida Lari mi-a întins mâna a doua oară, sprijinindu-mă și întorcându-mi echilibrul sufletesc. Nu-mi imaginez ce putea să se întâmple cu mine, cu viața mea și a fiului meu Dorin, dacă nu mă ajuta Leonida Lari.

Fiind secretară, eram mereu martoră la discuțiile pe care Leonida Lari le avea cu vizitatorii, în fond, cu femei de la țară, care soseau la Chișinău pentru a căuta dreptate. Fiind o adevărată luptătoare, această femeie și mamă nu-și precupețea forțele pentru a-i ajuta pe cei umiliți și obidiți. Îi sunt recunoscătoare nu numai pentru că m-a ajutat pe mine, dar și pentru că a ajutat multe mame necăjite, care treceau pragul redacției ziarului *Glasul Națiunii* . A rămas în sufletul meu ca o personalitate care a aprins torța de lumină, a stimulat multe suflete întru redeșteptarea, trezirea conștiinței și demnității naționale.

Leonida Lari este poeta întregului neam românesc. Sunt mândră că am avut ocazia să activez umăr la umăr cu această adevărată patriotă a neamului românesc din Basarabia, această Doamnă a Basara-

biei, care m-a învățat să lupt, să-mi cunosc mai bine Neamul, limba, istoria și strămoșii, spiritul nostru național...

După alegerea Leonidei Lari în Parlamentul României, forțele răului de pe plaiurile noastre, asmuțate de Securitate și de comuniști, au început pe toate căile s-o denigraze, s-o stropească cu noroi, pentru a-i minimaliza activitatea depusă în lupta de trezire a conștiinței naționale, în lupta pentru eliberarea neamului. N-au reușit însă. Și nici nu vor reuși vreodată! Leonida Lari rămâne un simbol al luptei noastre pentru libertate și democrație, pentru trezirea conștiinței naționale a românilor basarabeni. Rămâne, de bună seamă, o Ioană d'Arc a Basarabiei, așa cum a numit-o cu sinceră încântare un ziarist din Tallinn – Estonia, după ce o văzuse luând cuvântul în fața unei mulțimi de protestatari ce împânziseră Piața Marii Adunări Naționale în vara lui 1989...

2007

* * *

Leonida Lari (numele adevărat Liuba Tuchilatu) s-a născut la 26 octombrie 1949, în satul Bursuceni, raionul Sângerei, într-o familie de intelectuali. A studiat la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova, a frecventat cenaclurile literare „Mihai Eminescu”, „Luceafărul” și „Miorița”. După absolvire a activat la Editura „Cartea Moldovenească”, la Muzeul Literaturii Române „M. Kogălniceanu”, la revista *Literatura și arta*. Împreună cu Vlad Pohilă și alți scriitori, a făcut parte din grupul de inițiativă care a croit revista *Glusul Națiunii*, editată în grafie latină la Riga și Vilnius (1989), fiindu-i mai mulți ani redactor-șef. A fost deputat al poporului din URSS (1989), deputat în Parlamentul României (din 1992 până în 2008).

A debutat editorial cu volumul de poeme *Piața Diolei* (1974), prefațat de către poetul-academician Andrei Lupan. Pe par-

cursul anilor a editat mai multe volume de poeme, eseuri și traduceri din literatura universală (*Marele vânt*, 1980; *Mitul tranșafirului*, 1985; *Scoica solară*, 1987; *Insula de repaus*, 1988; *Lumina grăitoare*, 1989; *Dulcele foc*, 1989; *Anul 1989*, 1990; *Al nouălea val*, 1993; *Epifanii*, Galați, 1994; *Scrisori de pe strada Maica Domnului*, București, 1995; *Lunaria*, București, 1995; *Între îngeri și demoni*, București, 1998; *Învingătoarele spații*, volum antologic, București, 1999; *Infinitul de aur*, Timișoara, 2001; *Epifanii și Teofanii*, București, 2005; *Sibila*, București, 2006, ș.a.).

Poetă, eseistă, traducătoare, om politic, Leonida Lari a contribuit substanțial la victoria democrației și la afirmarea românismului în spațiul dintre Nistru și Prut. Nu întâmplător colegii scriitori, dar și toată intelectualitatea românească au acceptat din start calificativul *Ioana d'Arc a Basarabiei*, consacrandu-i poeme, articole de ziar, cântece patriotice.

Dăruită cu o certă vocație mesianică, Leonida Lari a întruchipat și comunicat prin poemele sale „o rară și desăvârșită armonie cu sine și cu vocația sa, cu fabulosul ținut moldav care a zămislit-o și cu Ființa Absolută care o luminează”, după cum notează într-o prefață regretatul poet Cezar Ivănescu. „Geniul ei poetic, mai scrie prefațatorul, ca și al lui Labiș, inspirația continuă, se explică prin aceea că sufletul ei nu a ieșit o clipă din orizontul miracolelor și respirația versului are fluiditatea rugăciunii: eticul, esteticul și religiosul se topesc într-un enunț de o sublimă candoare... Leonida Lari este Marea poetă de azi și dintotdeauna a Românilor, nu doar a celui mai însingurat ținut românesc Basarabia, nu doar a celei mai sfărțecate provincii românești Moldova, ci a tuturor românilor, suferind în țara lor și peste fruntariile ei...”

Despre opera Leonidei Lari au scris personalități de seamă din spațiul literar românesc: Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Romul Munteanu, Adrian Dinu Rachieru, I.

Rotaru, An. Ciocanu, Mihai Cimpoi, Doina Uricariu, Ion Ciocanu, V. Ardeleanu, V. Roșca, A. Bantș, Tudor Palladi, A. Langa, mulți alții.

* * *

Am în față prima antologie, de fapt, o carte de sinteză din creația Leonidei Lari, care grupează cicluri din volumele: *Piața Diolei*, *Marele vânt*, *Mitul trandafirului*, *Scoica solară*, *Dulcele foc*, *Poeme*, apărută la București la Editura „Univers”. Pe coperta a patra a cărții stă scris: „*Leonida Lari – Dulcele foc.*” Și textul: „Născută la 26 octombrie 1949, în satul Bursuceni, județul Bălți (Basarabia), într-o familie de învățători, poeta *Dulcelui foc* avea să-și ia la optsprezece ani pseudonimul de *Leonida Lari*, folosindu-se de apelativul unui zeu indian, *zeul cuvântului*. A început să scrie versuri la 12 ani. Va fi obligată să aștepte peste șapte ani până să-i apară cartea de debut, *Piața Diolei*, tipărită la Editura *Cartea Moldovenească*, în 1974, după nesfârșite tergiversări și obstacole...

De la acest debut excepțional au trecut aproape două decenii (*Dulcele foc* apărea în 1991, *n.n.*) și în răstimpul lor s-a clădit Opera. Opera unei mari poete și zidirea morală a unei luptătoare exemplare. Prin Leonida Lari se întâlnesc, în poezie Verbul și Patria și adevărul ființei și al istoriei se lasă privity și judecate de Dumnezeu.”

Principiul mitopo(i)etic de bază al autoarei – *predestinarea* – pus sub semnul unei sfâșieri lăuntrice s-a manifestat, după părerea academicianului Mihai Cimpoi, în „jocul dionisiac al adevăratului / aparentului, al realului / fantasmagoricului. El străbate cu o forță structurală irezistibilă întreaga sa creație – de la debutul cu *Piața Diolei* (1974) până la *Sibila* (2008)”.

Neoromantică la începuturi, când își axa poemele pe „proiecții blânde”, „convențional-fantasmagorice”, pe un spațiu „utopic și metaforic”, poezia capătă pe parcurs o tentă expresionistă, cu elemente de

misticism, iar mai târziu – cu grave amplitudini sociale, dar și particularități religioase, de multe ori psalmice de rugă, epifanie, teofanie sau imne elogioase. Poeta parcă ar încerca „un act de resacralizare”, de punere într-un nou circuit a lumii trecute prin cuvânt, printr-o simțire cenzurată de divinitate. Poetul Ioan Alexandru nota în portretul literar consacrat creației Leonidei Lari: „Profunzimea acestei poezii abia în tăcerea lecturii iese și mai mult la iveală; cea ce te câștigă, auzind-o, mai ales, rostirea de către această excepțională prezență a cuvântului, este darul verbului ce se lasă cuprins în chip tainic de către cei ce se apropie de el cu evlavia cuvenită și îi desfoliază înțelesurile mai din aproape”. Tot acolo poetul menționa cu o profundă simțire și pătrundere: „Ceea ce te câștigă în poezia acestei mari poetese a neamului nostru este acel stil propriu, acea marcă originală, acea stare lăuntrică înaltă, inimitabilă, sufletul ritual, bătaia inimii ce reușește să topească ghețurile din jur și să înceapă primăvara în sufletul ce-o ascultă. Nu ceea ce spune străbate mai întâi, ci melosul, ardoarea de-a atenționa, dialogul ce s-ar putea urzi între Animus și Anima, cum ar spune Claudel și aceasta este marca mării poezii dintotdeauna. Gândul o urmează...”

Ca și majoritatea poezilor basarabeni, Leonida Lari și-a ales drept tutelă estetică și morală personalitatea lui Eminescu. Invocându-l pe Eminescu, poeta are mereu în centrul atenției luciditatea, veghea, așteptarea, cunoașterea, dreptatea...

Contemplația este mai mult interogativă, spiritul autoarei căutând întotdeauna o „fereastră deschisă cunoașterii”, lumea ei este dominată de viziuni metafizice de „călătorii” transcendente, totodată poezia având contact și cu realitatea, adică având priză directă la real, fără de care ar fi inexplicabilă vocația militantă a poetei. Leonida Lari și-a asumat destinul, găsind sprijin și suport moral în spiritul păzitor al Neamului, iscat parcă de dincolo de țărml

real, dintr-un alt tărâm. Sunt puțini autori care pot vedea și simți acest „aer de taină” de care te sprijini în momentele cel mai dificile, mai complicate ale vieții. Leonida Lari și-a asumat destinul Neamului. Prin verbul ei care poate fi la un moment dat „mișcare”, „stihie naturală, duh purtător, furtună, vijelie și vârtej al trăirilor expresiei în trombă, paroxism, uragan al rostirii” (Doina Uricariu), poeta a știut să mobilizeze un popor care s-o urmeze, dându-i nu numai talentul, dar și puterea de gândire și acțiune politică.

Poezia ei însă nu este redusă doar la social. Este o poetă a spațiului simțirii, a sufletului, a feminității, a dragostei, a ardorilor și pasiunii, o poetă „bătută de stihia interioară”, mistuită de „dulcele foc”, transfigurat în dor și dragoste, apăsată de nostalgie... În toate autoarea caută valențele primordiale, echivalente simțirii ei, dar și situațiilor. Poeta are un cult pentru omul încadrat în timp, învăluit în mit (amintim aici de viziunea trandafirului de aur, pe care poeta a avut-o în adolescență, faptul demonstrând calitatea poetului de a fi un „tezar mai mult sau mai puțin conștient al miturilor universale”), de asemenea, un cult aparte pentru limba română, poemele pe această temă sunt de o profundă vibrație, prin care autoarea ne convinge că „nu poate exista conștiință de sine și identitate artistică în afara graiului matern”.

Autoarea susține un permanent „dialog cu firea, cu cele ce sunt văzute și nevăzute”, depășește, cum susține Doina Uricariu, simpla interogare naturistă, chemând din ceruri, din codri, din ape, din valurile mării „ploi și ninsori, din luna plină care e astrul tutelar al scriitoarei și un înflorat memento”, acea tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte a „sensurilor necontrafăcute, căutate ca o stavilă în forța trecerii și petrecerii vinovate de prostrație și abulie”: „Am să vă apăr cu mine de gerul nămeților, / de piatra mult prea grăbitelor ploi, /

Ci doar trecerea mea către o viață a vieților / apărați-o cu voi” (*Către copaci și flori*).

Tradiționalistă în aparență, poezia Leonidei Lari este modernă prin actualitatea ei, prin setea de adevăr și de absolut. Alături de lirismul metafizic și filosofic, autoarea semnează numeroase poeme de dragoste, elegii și litanii în care își rostește cântul inimii și al sufletului ars pe rugul cuvintelor, ținând vie flacăra „conștiinței de sine și de Neam”. Poezia ei este un dialog continuu cu sine și cu timpul, cu cerul și cu existența omului pe pământ, dar și cu Dumnezeu. Marin Sorescu surprindea în prefața la volumul *Lira și păianjenul* identitatea desăvârșită a autoarei cu viața: „Foarte rar se întâmplă, nota maestrul, ca poezia unui autor să se confunde atât de mult cu viața sa, iar viața să devină poezie într-un grad atât de înalt ca în cazul Leonidei Lari. A scris cu propria-i viață, cu datul unui neam care își găsește în ea instrumentul cântecului și ecoul. Crăiasă blândă, dar în același timp neîndurătoare, ea stăpânește în mod spontan peste metafora de mare forță, peste fericite împerecheri de cuvinte, care pot face o glorie oricărui mare poet...”

Nu am adus în aceste note titluri de poezii, nici strofe pentru a-mi susține tezele. Ar fi însemnat să transcriu cel puțin câte un poem din cele peste douăzeci de volume ale autoarei. Poezia Leonidei Lari trebuie citită pe îndelete, la umbra simțirii și a cugetului fiecăruia. Dar mai și trebuie înțeleasă, asimilată fiindcă din această poezie, cum scrie Ioan Alexandru „sună-răsună, cântă cornul de zimbru îmbrăcat în aur al regelui dac”; „sună-răsună cornul unui mare destin ce vine departe de departe, în acest topos al lui Eminescu și Ștefan cel Mare, de dincolo de viață și de moarte”. E destinul Neamului nostru, împletit, contopit cu viața poetei, cu poezia ei plină de lumina înțelepciunii, a dragostei de neam, de țară, de strămoși și de Dumnezeu...

20 martie 2010

Leonida LARI

VINO LÎNGĂ APE...

Vino lîngă ape, lîngă plopilor drepti,
Va ieși din valuri fata ce-o aștepți.

De-o cădea amurgul, înroșind nisipul,
Ea lăsa-va părul să-i ascundă chipul.

Și va sta departe, unde malul suie,
Să nu vezi deodată: a venit sau nu e...

De va trece luna ca un corn de taur,
Ea-și va strînge părul într-un nor de aur

Și, pășind desculță, lunecînd din rochii,
Cu o voie mută îți va-nchide ochii,

Te-a fura cu dînsa în sălbatic mit
Dincolo de moarte, pîn-la nesfîrșit,

Urmele-ți rămase lîngă sălcii grele
Vîntul să le șteargă, valul să le spele.

ETERNA

Mi-i drag la lan de grîne
Să vin cînd copti sînt spicii,
Să fi și tu cu mine,
Și pruncii noștri, micii.

Să ne-nvelim cu seara
Pe-un țol de iarbă vie,
Să mă topesc ca ceara
De-o rară duioșie.

Să-adie dinspre stîină
O doină bătrînească
Și steaua cu lumină
Tăcut să ne vorbească.

Să vălureze grîul
Către privirea noastră,
Cum vălurează rîul
Spre marea lui albastră.

Și iasă luna, nouă,
Pe valea legănată,
Și dragostea ca roua
Să fie de curată.

Să-mi pară piatra rece
Ca soba de fierbinte,
Și-un dor să ne înece
Pe veacuri înainte.

Să-mi pară și pămîntul
Etern ca universul
Și ca prin fluier vîntul
Prin os să-mi treacă versul.

RUGĂ DE ZI ȘI DE NOAPTE

Eu n-am putere de luat
Și de-mpărțit popoare-n două,
Dar ceea ce ni s-a-ntîmplat
Mă rog să vi se-ntîmple vouă.

Cu un călcîi de pîine-n sac
Prin țări și legi nenumărate
Să-mblați și voi din veac în veac
După o dungă de dreptate.

Și mișelește atacați,
Și înrobiți la voi acasă,
Voi libertatea s-o visați,
Și nu orînduiri de clasă.

De străinime-nghesuți,
Să n-aveți loc la vatra voastră
Și limba rusă s-o cerșiți,
Precum cerșim noi limba noastră.

De suflet, datine furați
Să fiți și voi de cei cu „misii”
Și tot la fel rășjudecați
De tribunale și comisii.

Cercați să fiți prin foc și fier
De seceră și semilună,
Și pentru purul adevăr
Că sinteți „boi” să vi se spună.

Nimica nou, că în război
Cu turcul ați lăsat amprente
Tot înjugându-ne ca boi
La carul cel cu alimente.

Iar după ce ne-ați căsăpît
Prin patruzeci, mai ținem minte,
Și morții ne-ați înlocuit
Cu morții voștri în morminte.

Eu n-am putere de luat
Și de-mpărțit popoare-n două,
Dar ceea ce ni s-a-ntîmplat
Mă rog să vi se-ntîmple vouă.

Și numai cînd veți suferi,
La fel cum suferim de tare,
Poate-n sfîrșit ne veți scuti
De patimi eliberatoare.

COD

Frații mei de sînge, plînșii mei de stea,
Strîngători de suflet, lăsători de vrere,
Nu-i nicio durere care ne-ar uita,
Nu-i nicio durere.

Frații mei de sînge, plînșii mei de lut,
Roditori de piine, neavani de nume,
Nu-i un neam pe care să nu-l fi-ncăput,
Niciun neam pe lume.

De-ncercări atîtea cîte ne-au încins,
Fără să ne scadă greul din simțire,
Nu e nicio stare care-n necuprins
N-am avea-o-n fire.

Călători prin viață ca-ntr-un cerc vrăjit,
Întăriți de astre că ieșire este,
Nu e nicio veste ce ne-a ocolit,
Nu e nicio veste.

Și fiindcă toate le prefacem cînt,
Și fiindcă răul îl curmăm cu bine,
Nu e nicio jertfă care pe pămînt
Nu ne-ar aparține.

Frații mei de sînge, de-am ajuns aci,
De ne este codul de-o putere-aparte,
Nu e nicio moarte care ne-ar muri,
Nu e nicio moarte!

SEMNE

De-atîtea rele ce-am avut
A dat și apa peste Prut.

De-atîtea rele ce-oi avea
Dă apa peste Dunărea.

Oricum o fi, încă mai sînt,
Un om cam singur pe pămînt.

Însă mă bucur, cînd privesc
Că florile mai înfloresc.

Uite acum, cînd soartă n-am,
Cade o frunză de pe ram,

Uite acum, cînd soartă nu-i,
Cade și floarea de gutui.

Și-așa gingaș cum cade ea –
Dă semn, ma-așteptă cineva.

Și-așa cum cade lin, ușor
Dă semn că vine-un călător.

Ce călător, îngerul bun,
Ca să mă ia din plai străbun.

Ca să mă ducă undeva,
Unde este iubirea mea...

CEL DE-AL TREILEA CETĂȚEAN DE ONOARE AL CORNOVEI – DUPĂ ACAD. DIMITRIE GUSTI ȘI PROF. UNIV. DR. ZAMFIRA MIHAIL

Înv. Gheorghe PÂRLEA,
com. Mirosllovești, jud. Iași

Trezirea din somnul vinovat al uitării, cu privire la drama Basarabiei, a început pentru mine și consătenii mei din dreapta Prutului atunci când l-am cunoscut pe vrednicul intelectual chișinăuian dr. Vasile Șoimaru. Faptele sale dedicate resuscitării stării de frățietate dintre românii „din jurul României” și cei din Țara-Mamă sunt vrednice de cele ale înaintașilor săi din perioada vremelnicei împliniri a aspirației legate de unitatea teritorială a Neamului.

Întreprinderile sale cu nuanță politică, închinată redeșteptării naționale în tânăra Republică Moldova, se știe, le-a săvârșit în contextul atribuțiilor autoasumate de deputat în două din legislaturile Parlamentului de la Chișinău. Este semnatarul Declarației de Independență de la 27 august 1991 și autorul unor idei benefice legate de programele economice ale țării din perioada respectivă, în calitate de specialist și vicepreședinte al Comisiei economice din Parlament. Atunci, dr. V. Șoimaru a participat, covârșitor de activ, și la nașterea primei școli superioare în domeniul economic (Academia de Studii Economice a Moldovei), devenind pentru o vreme și prorectorul ei.

Născut în Cornova la aproape două decenii de la celebra expediție sociologică a profesorului Dimitrie Gusti pe aceste meleaguri, acțiune de anvergură care trebuia să consolideze, printr-o cunoaștere directă, integrarea socio-economică și culturală a Basarabiei recuperate din burta „lupului de taiga”, Vasile Șoimaru a conștientizat – la vremea maturizării depline – importanța faptelor care i-au istorizat baștina.

Și și-a hrănit cu stoicism datorita preluării peste timp și peste timpuri a ștafetei osârditorilor săi înaintași, unii dintre ei (D. Gusti, Anton Golopenția, Mircea Vulcănescu, Henri Stahl, Traian Herseni, Petre V. Ștefănuță ș.a.) – victime ale regimului stalinist. A început prin a recruta o echipă pentru proiectul editorial *Cornova*, a scuturat praful de pe documentele numitei expediții și, adăugând propriile sale contribuții specifice literaturii monografice, a realizat una dintre cele mai împlinite lucrări în domeniu.

În Cornova s-a născut și a copilărit preotul cărturar (doctor în istorie) Paul Mihail, personalitate emblematică a intelectualității basarabene. Faptele sale cărturărești erau însă aproape necunoscute generațiilor supuse deznaționalizării. Dr. Vasile Șoimaru a inițiat și a coordonat proiectul de redescoperire a acestui cărturar patriot și, ca urmare, a rezultat cartea *Născut în Cornova – Omagiu lui Paul Mihail*.

Preotul-savant P. Mihail și-a lăsat un urmaș direct, vrednic de renumele său, pe fiica sa, distinsa prof. univ. dr. Zamfira Mihail, promotor activ al spiritului cornovean și al unității de neam – Domnia Sa prestând activitatea academică (pe malul drept al Prutului), în domeniul etnolingvistic și al vechii culturi românești. Cu abilitățile sale manageriale, corelate cu structura sa spirituală de natură umanistă, dr. Vasile Șoimaru a dedicat un proiect editorial (în colaborare) și activității științifice a doamnei Zamfira Mihail, respectiv, impunătorul volum *155 de cărți într-o carte*.

Ca un „eminent promotor al școlii monografice românești”, cum îl considera regretatul Andrei Vartic, dr. Vasile Șoimaru a reprezentat recent Cornova la Sărbătoarea jubiliară (75 de ani de la înființare) a Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București, unde i s-a oferit medalia jubiliară și a pledat, în cuvântul său dedicat evenimentului, pentru restabilirea locului Cornovei în această celebră instituție națională.

Dar vor fi fiind și alte contribuții ale universitarului V. Șoimaru, necunoscute mie, dedicate Cornovei. Cornova sa natală a recăpătat astfel, prin osteneala și dragostea celui descins din neamul Șoimărenilor cornoveni, rezonanța unui meleag cultural reprezentativ pentru Basarabia.

Aceste fapte ale intelectualului chișinăuian cu rădăcinile adânc înfipite în Cornova părinților și strămoșilor săi nu se cuvenea să rămână fără recunoașterea îndreptățită. E drept că asta s-a întâmplat cam târziu. Între timp dr. Vasile Șoimaru devenise Cetățean de Onoare al altor două localități (din Patria Mare): Mirosllovești (județul Iași) și Șoimărești (jud. Neamț). Dar, probabil, cornovenii, prin primarul Ștefan Roșca și consilierii săi, au așteptat momentul jubiliar de o înaltă semnificație pentru consăteanul lor, semnatarul Declarației de Independență a Republicii Moldova.

Însă poate au corelat înobilarea lui V. Șoimaru ca Cetățean de Onoare al Cornovei cu alt eveniment major: 80 de ani de la expediția monografică a lui Dimitrie Gusti în acest sat exemplar, de ră-

zeși din Codrii Orheiului, al României Mari? Unde mai pui că la această ocazie inimosul cornovean Vasile Șoimaru, împreună cu Marin Diaconu și Zoltán Rószttás, de la București, au pregătit pentru tipar un fabulos volum de circa 850 de pagini! – intitulat *Cornova 1931...*

Într-un fel sau altul, au gândit bine cornovenii, așteptând împlinirea a două decenii de la Independență, căci intuiesc mândria ascunsă a laureatului cornovean, chiar mai presus (presupun) decât aceea de a fi devenit Membru de Onoare al comunității academice a Universității „George Bacovia” din Bacău, că a primit, la așa zi mare, recunoaștere înaltă din partea celor în sânul cărora și-a pus temelia împlinirilor sale ulterioare.

Semnatarul rândurilor de față, aflând conjunctural vestea acestui eveniment de suflet din viața generosului intelectual de la Chișinău (cu rădăcini strămoșești și pe meleagurile celui care anunță aici evenimentul) speră că prin modesta-i consemnare săvârșește o datorie civică. Căci, se știe, destule fapte care înalță omul rămân în anonim, uzurpate de impostura unor subiecți notorii ce fac deliciul cititorilor diversificatei noastre prese.

Distincție pentru basarabeanul Vasile Șoimaru, la Muzeul Satului din București

DUMITRU ZAMBIȚCHI – PEDAGOG, SAVANT, CĂRTURAR

*Ecaterina NEDZELSCHI,
șef, Filiala „A. Mickiewicz”*

Printre prietenii fideli ai Bibliotecii „Adam Mickiewicz” este și profesorul universitar, matematicianul Dumitru Zambițchi. El este cunoscut nu numai ca unul dintre cei mai buni specialiști în metodele de optimizare și mare maestru în arta pedagogică, dar și ca un om de o cultură deosebită, corect, vesel și înțelept.

Doctor în științe fizico-matematice, laureat al Premiului de Stat în domeniul științei și tehnicii (2004), Dumitru Zambițchi s-a născut la Cuconeștii Vechi, Edineț.

A absolvit școala medie din Zăicani, Rîșcani, apoi Institutul Pedagogic „Alecu Russo” din Bălți, Facultatea de matematică și fizică, și a lucrat ca profesor de specialitate în școala din satul Hlinaia, Edineț.

La Institutul de matematică al AȘM a parcurs etapele de la cercetător științific pînă la șef de laborator. Din 1995 este conferențiar universitar la Catedra de matematică a Academiei de Studii Economice din Moldova. După susținerea tezei de doctor (1969), i se conferă titlul de cercetător științific superior în domeniul modelării matematice și aplicării tehnicii de calcul în cercetările economice. A pregătit trei doctori în matematică, a publicat circa 120 de lu-

crări științifice, printre care două monografii, șapte manuale, 11 lucrări didactice.

Este Doctor Honoris Causa al Academiei de Transporturi, Informatică și Comunicații. Colegii de breaslă apreciază mult seriozitatea și claritatea cărților dumnealui, precum și accesibilitatea expunerii materiei complexe și dificile, ceea ce i-a asigurat o mare popularitate printre studenții și profesorii de la ASEM.

„Cînd scriu o carte, mă strădui să o fac așa ca ea să placă și elevilor, și profesorilor. În manuale introduc probleme de diferite grade de dificultate, fapt ce permite utilizarea lor atît în clasele liceale cu profil real, cît și cu profil umanist”, susține D. Zambițchi.

Și utilizatorii Bibliotecii „A. Mickiewicz” au apreciat această accesibilitate de exprimare cînd domnul profesor a fost invitat la o întîlnire cu ei. Elevii Gimnaziului nr. 42 și ai Liceului „Univers Lions”, pasionați de matematică, au fost numai ochi și urechi la explicarea multor lucruri din matematică și cu ajutorul profesorului au rezolvat multe exerciții și probleme pe calea cea mai simplă.

De la deschiderea Bibliotecii „A. Mickiewicz” – în noiembrie 2007 – și pînă în prezent, D. Zambițchi deseori vizitează biblioteca și nu vine cu mîna goală. Domnia Sa a donat bibliotecii cărți de matematică, al căror autor (sau coautor) este, fiecare conținînd și un autograf. Dintre acestea numim:

- *Teoria posibilităților și statistica matematică* (Chișinău, 2007);
- *Matematici aplicate în economie* (coautor M. Zambițchi; Chișinău, 2005);
- *Introducere în teoria probabilităților* (coautor Ștefan Buzurniuc; Chișinău, 1999);
- *Lineaia algebră i lineinoe programirovanie* (coautor M. Zambițchi; Chișinău, 1997).

Dr. Dumitru Zambițchi la o întîlnire cu
citoritorii

D. Zambîţchi ne-a donat şi seturi de cărţi din domeniul matematicii aparţinând altor autori.

Fiind, prin tată, din viţă de polonezi stabiliţi cu traiul în Moldova, Dumitru Zambîţchi este mereu în iureşul evenimentelor şi activităţilor culturale organizate de societăţile polone din Chişinău. Îl vedem la expoziţii de artă polonă, la concerte în Sala cu Orgă ale muzicienilor din Polonia, la Festivalul etniilor, la lansări de carte, la întâlniri organizate de Ambasada Poloniei în Moldova.

La cei 70 de ani împliniţi în februarie 2010 şi 50 de ani de activitate pedagogică împliniţi în august 2010, este activ, plin de viaţă, harnic, operativ şi este mereu grăbit pentru a reuşi peste tot. Şi reuşeşte.

Din propria iniţiativă a organizat o excursie a elevilor Liceului AŞM la Biblioteca „A. Mickiewicz”. „Am vrut să le mai arăt o cale spre cunoaştere”, a spus dumnealui. Biblioteca se bucură mult că are un astfel de prieten şi îi doreşte sănătate, noi realizări şi bucurie de la cei apropiaţi.

UN AUTOR INTERZIS, ŞI TOTUŞI – CITIT

Maria BRÎNZAN,

şef serviciu, grad superior de calificare, Biblioteca Naţională a RM

Recent, ţineam în mână o carte, care m-a şocat prin titlul ei. Am răsfoit-o citindu-i prefaţa scrisă anume de autorul ei la Paris, în mai 1948, uimirea mea fiind şi mai mare. Aveam în mână o carte care relatează adevărul despre un fenomen al istoriei – fascismul din Italia şi Germania. Cartea a fost scrisă la Torino în 1930 şi era prima îndreptată direct împotriva lui Mussolini şi Hitler. Autorul menţionează: „Nu l-am cunoscut niciodată personal pe Hitler, nu l-am văzut niciodată de aproape. Dar i-am intuit personalitatea sau, mai bine spus, i-am «ghicit-o». Profeţia mea, care s-a adevărit în ianuarie 1933, că Hitler nu va prelua puterea printr-o lovitură de stat, ci printr-un compromis parlamentar, a provocat discuţii aprinse; la fel şi cealaltă profeţie, care s-a adevărit după cîţiva ani, în iunie 1934, că Hitler va extermina, cu o violenţă inumană, aripa extremistă a partidului său.”

Volumul a fost publicat în 1931, în toiul desfăşurării acestui fenomen de oroare în Italia şi Germania, cunoscîndu-l, cum s-ar zice, din interior, autorul fiind membru al Partidului Fascist din Italia. Iniţial a fost publicată în Franţa, la Paris, în 1931, la Editura „Bernard Grasset” în limba franceză, apoi în Germania, la Leipzig, în 1932. Editarea cărţii l-a făcut celebru în întreaga lume. Cartea

a fost interzisă în Italia şi Germania, Hitler a condamnat-o prin arderea ei în public în piaţa din oraşul Leipzig. Autorul a părăsit partidul în 1933. Cartea este interzisă şi în alte state din Europa: Austria, Spania, Portugalia, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, România, Grecia, din motive politice. Autorul mai scrie şi despre revoluţiile false din Rusia, Polonia, Prusia. El dezvăluie pe adevăratul Trotski şi revoluţia rusă falsă.

Lecturînd această scriere, cu titlul *Tehnica loviturii de stat*, curiozitatea m-a făcut să investighez despre autorul cărţii – scriitorul italian Curzio Malaparte. Alte două cărţi: *Kaputt*, publicată în 1943, roman ficţiune; *Pielea*, publicată în 1949, ambele, la fel au fost interzise, la vremea apariţiei lor.

Ca să fiu corect înţeleasă de către cititor, precizez că eu pur şi simplu relatez despre faptul că există această carte scrisă, care merită să fie citită. Dacă pretindem să fim în Europa, ar fi bine să cunoaştem adevărul timpului, istoria, cultura, popoarelor din Europa.

Adevărul crunt despre fascism l-a costat scump pe Curzio Malaparte, cinci ani de închisoare pe insula Lipari. Cartea *Tecnica del colpo di stato*, de pe urma căreia a

pățimit scriitorul italian, a fost publicată în limba italiană abia în 1973.

Jurnalist, prozator, autor dramatic, diplomat italian: Curzio Malaparte, pseudonimul lui Kurt Erich Suckert, născut la 9 iunie 1908, la Prato, Toscana, din tată neamț (Nerve Suckert), inginer de profesie, familia lui fiind stabilită în Italia, și mamă italiancă (Hervolina Pirelli). A studiat la Collegio Cicoghini din Prato și la Universitatea *La Sapienza*, din Roma. A participat voluntar pe fronturile din Franța și Italia în Primul Război Mondial, în calitate de conducător al Serviciului de presă al Consiliului Suprem al Armatei Italiene, și ca diplomat la Conferința de Pace de la Versailles (1919), deși era foarte tânăr, avea doar 21 de ani. Fondator al jurnalului *La Conquista dello stato* (1924), al revistei literare *Prospettive* (1937), conducător al ziarului *La Stampa* (1929-1931), Curzio Malaparte a avut o activitate prodigioasă de jurnalist. Se detașează treptat de fascism. Este reabilitat cu ajutorul prietenilor și revine la Toscana, unde își procură o frumoasă vilă. Cere să fie numit corespondent de război pentru *Corriere de la Sera* și în 1939 pleacă pe frontul din Africa, în Etiopia.

Debutează în 1921 cu cartea *Viva Caporetto*, în care demască adevărații trădători morali ai Italiei din Primul Război Mondial. Această carte a avut un destin nefast, a fost arsă în fața Domului (Dom – catedrală impunătoare) din Milano. Publică volumul de povestiri *Sadoma e Gomorra* în 1931, în 1936 *Fugi în închisoare, Sangue* (Singe) în 1937, *Donna come me* (O femeie ca mine), 1940. În 1941 este trimis în calitate de corespondent al ziarului *La Stampa* pe Frontul de Est, în Ucraina și în Finlanda, stă un timp și în România, la Iași. În 1941, aflându-se în Ucraina, începe să scrie romanul *Kaputt*, continuă să scrie pe când se afla în Polonia, apoi pe frontul din Rusia, lângă Smolensk (1942), în Finlanda (1942-1943), scrie ultimul capitol în septembrie 1943 în Italia, pe insula Capri.

Manuscrisul cărții *Kaputt* are o istorie puțin spus interesantă – cu peregrinări,

peripeții, aventuri. Plecând de pe frontul ucrainean spre Polonia, apoi spre Finlanda, scriitorul a cusut manuscrisul cărții în căptușeala mantalei, ascunzându-l de fasciști. Din Finlanda, pentru a ajunge în Italia, manuscrisul a fost împărțit în trei părți și încredințat la trei prieteni ai săi: contele Augustin Foxa, care pleca la Madrid încheindu-și misiunea de la Ministerul de Externe; prințul Dinu Cantemir, secretarul Legației (reprezentanță diplomatică de rang inferior a ambasadei) Române din Finlanda care pleca în Portugalia spre a-și prelua noul post de la Legația Română de la Lisabona; partea a treia îi revenea lui Titu Michăilescu, atașatul de presă al Legației Române, care pleca la București.

După nenumărate peripeții, toate cele trei părți ale manuscrisului au ajuns în Italia. Revenind a doua oară din Finlanda, C. Malaparte a fost nevoit să-și dosească scrierea manuscrisă întregită în tălpile duble ale cizmelor, ascunzându-le de fasciști. Această carte descrie cu multă duritate grozăviile celui de-al Doilea Război Mondial. Autorul însuși o caracterizează astfel: „*Kaputt e o lucrare cruntă și totodată hazlie... Eroul principal al cărții este însăși vesela și crunta grozăvenie...*”

Unii specialiști consideră cartea un roman-ficțiune (descrierea sfârșitului războiului, perdanții lui): era doar anul 1943. Însă autorul ei a scris foarte bine, despre tot ce se va derula mai departe în Europa. Prozatorul, eseistul român Eugen Uricaru, traducător al romanului *Kaputt* din limba italiană în limba română, apreciază astfel cartea în postfața ei: „*În fond, toată ficțiunea din Kaputt nu este altceva decât o încercare de a scăpa de povara faptelor văzute și trăite... textul său este enervant de captivant, «te calcă pe nervi» și te cucerește... Cert este faptul că Malaparte deschide un drum în literatura secolului, un drum care a dus și va duce mai departe – drumul literaturii documentare.*”

Cartea a fost interzisă în Germania și în România, deoarece autorul descriesese eronat evenimentele ce s-au petrecut la Iași în

vara anului 1941 și alte fapte. Iată cum îl prezintă prințul Mihai Dim. Sturdza: „*Mala parte – martor ocular la ceea ce nu a văzut.*” În capitolul *Fetele din Soroca*, autorul italian scrie despre fetele evreice și ororile ce au avut loc la Soroca în vremea când nemții ocupaseră Basarabia, înființarea unui bordel militar – în special doar pentru soldații și ofițerii germani etc.

Personal, după ce am citit acest capitol, mi-a fost greu să apreciez ce a fost adevărat și ce nu, căci, printre altele se vorbește despre un castel genovez, în zidurile cărui ar fi fost deschis acel bordel.

În limba română cartea a fost publicată la București tocmai în 1999.

Kaputt a fost tradus din limba ucraineană de Efm Romanciuk, editat la Kiev în 1973, publicat la Chișinău în 1986, la Editura „Literatura Artistică”. Traducerea în caractere chirilice este neatractivă, n-ai nici cel mai mic interes să citești cartea, cine știe, poate că traducerea în limba ucraineană n-a fost adecvată.

Textul cărții ediției române de la București, tradusă din limba italiană, este mai integrat, calitativ și atractiv, te captivează, ai curiozitatea să răsfoiești și altă filă, să vezi ce urmează mai departe.

Un alt roman al scriitorului Curzio Malaparte *Pielea* (La Pelle), publicat în 1949, este radiografia orașului Napoli din sudul Italiei după plecarea nemților și debarcarea aliaților americani. Foamete, mizerie, se declanșează o ciumă a sufletelor ca efect al luptei pentru a supraviețui. *Pielea* conține 12 capitole și se vrea o versiune modernă a *Divine Comedii*. C. Malaparte situează partea de infern și purgatoriu, ca esențe și simboluri ale creștinătății, într-o Italie demoralizată ca esență de simbol al creștinătății. Orașul simbol Napoli este prezentat cu toate atrocitățile acelei vremi. Romanul apare simultan la Paris și la Milano, în franceză și italiană.

Cartea este interzisă de Biserica Catolică, este introdusă în *Index librorum prohibitorum* („Index de cărți interzise”). Acesta era registrul Bisericii Catolice al cărților

„dăunătoare”, care erau interzise credincioșilor de a le citi. Indexul a fost inițiat la 1559 și a apărut periodic până în 1948, a avut 32 de ediții, abia în 1966 s-a emis o decizie de suspendare a lui. Ultima ediție, din 1948, avea 4000 de titluri interzise.

În limba română romanul *Pielea* este publicat în 2000 la Editura „Univers”, tradusă de Eugen Uricaru din limba italiană, din păcate, noi nu dispunem de cartea editată la București.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cu colecțiile ei bogate și universale dispune de opera scriitorului italian de origine germană în câteva limbi moderne: volumul *Tehnica loviturii de stat*, tradus din italiană în română și publicat la Editura „Nemira” (București, 2007); romanul *Kaputt* în limba franceză, tradus din italiană, ediția publicată la Paris în 1954 și în 1988 la Editura „Denoel”. Aceeași scriere, în traducere română, cu caractere chirilice, publicată la Chișinău în 1986; apoi altă ediție în română, publicată la București, la Editura „Univers” în 1999. Cititorul interesat mai poate găsi *Kaputt* în limba ucraineană, publicat în 1973 la Kiev, și în limba rusă, în varianta inserată în revista *Neva*, nr. 10, 11, 12 din anul 1990, precum și romanul *Pielea*, tradus în franceză, apărut la Paris, la Editura „Denoel”.

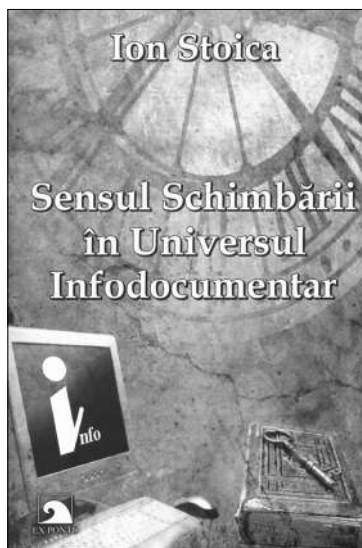
După cel de-al Doilea Război Mondial scriitorul italian trece de partea comunistului, mai ales cel chinez, lăsându-și toată averea comunistilor maoiști, iar pe patul de moarte, el, protestant fiind, se convertește la catolicism.

Cu toate acestea, controversatul Curzio Malaparte rămâne un scriitor impunător prin opera sa: *38 de cărți, 124 ediții în italiană, 123 ediții în 23 de limbi străine, inclusiv chineză, japoneză.*

Îndemnul meu, adresat în special tinerilor noștri, este să citim cât mai mult, cum fac germanii, ei nu privesc televizorul fără noimă, internetul nu i-a acaparat... Nemții au ajuns unde au ajuns datorită consecvenței, perseverenței, corectitudinii lor proverbiale, dar și pentru că ei citeau cărți – desigur, cărți diferite, dar, în primul rând, cărți bune.

SCHIMBAREA NU ESTE O OPORTUNITATE, SCHIMBAREA ESTE O OBLIGAȚIE

Cu cât ne afundăm în spațiul și timpul prezent, fără de orizont și substanță, cu atât ne tulbură nesiguranța clipelor viitoare, scria într-un eseu bibliologul și biologul Nicolae Busuioc¹. Această stare a cuprins și profesii infodocumentare. Și pe bună dreptate. Întâlnim destul de des îngrijorări teoretice și mult zgomot mediatic vis-à-vis de viitorul bibliotecilor. „*Unii cred că bibliotecile nu s-au schimbat deloc pentru că nu s-a schimbat esența fenomenului de receptare. Alții cred că ele s-au schimbat atât de mult încât, de fapt nu mai sunt biblioteci, ci niște relee tehnologice lipsite de identitate și, mai degrabă, bariere pentru fluiditatea transferului de informații. În fine, cei mai luminați constată caracterul de unicat pe care îl au bibliotecile în societate, tipul de mediere indispensabil pe care îl realizează ele într-o lume browniană, dezlănțuită informațional și profunzimea formativă a modelului intelectual pe care îl reprezintă și îl induc prin organizarea și acțiunea lor*”, scrie profesorul Ion Stoica, împărtășind cu cei luminați acest punct de vedere, în volumul pe care cu plăcere îl prezintă revista *BiblioPolis* publicului basarabean...

Cartea profesorului Ion Stoica *Sensul schimbării în universul infodocumentar*² este despre viitor, despre viitorul universului infodocumentar pe care îl vrea punctat, echilibrat și cert. Cartea dlui Ion Stoica a apărut la momentul potrivit – când specialiștii domeniului infodocumentar, profund neliniștiți, se întrebă dacă lumea pe care a creat-o internetul va mai avea nevoie de biblioteci, dacă vor mai putea stăpâni instituțiile infodocumentare, dacă vor reuși

schimbarea, revitalizarea și reinventarea lor? Schimbările rapide care se produc în lume impun o regândire majoră a domeniului biblioteconomic, cer domeniului acțiuni capabile să răspundă noii dinamici din mediul social în care operează. Eclipsate de internet, de telefonia mobilă, de Google, organizațiile infodocumentare caută soluții.

Volumul prof. Ion Stoica nu răstoarnă concepte, comportamente, situații sau instituții. Cartea dumnealui identifică zonele schimbării în domeniul infodocumentar și oferă sugestii-soluții bazate pe experiență, tradiții, studii și cercetări. Este o provocare de proporții și o provocare ce impune conștientizarea a cel puțin câtorva aspecte: schimbarea nu vine peste noapte – în-

¹ Busuioc, Nicolae. *În oglinda teribilă a vremii*. În: Semne în labirint. Ch.: Știința, 2008, p. 160.

² Stoica, Ion. *Sensul schimbării în universul infodocumentar*. Constanța: Ex Ponto, 2009. 225 p.

totdeauna (aproape întotdeauna, oricum) este o chestiune de acumulare; *schimbarea nu mai este ceva care să li se întâmple doar altora, altor organizații, în alte momente*³; modelele noi și îndrăznețe ale lumii moderne îi pun pe oamenii domeniului în defensivă și restrânge gama de opțiuni fezabile de mobilizare a efortului uman din structurile infodocumentare; majoritatea bibliotecarilor se văd, cu părere de rău, pragmatici și nu vizionari, visători; domeniul infodocumentar are nevoie urgentă de diete de slăbire (colecții, structuri supraponderabile, resurse umane etc.), are nevoie de remodelare și regândire a spațiilor, serviciilor, a misiunii...; domeniul infodocumentar are nevoie stringentă de schimbare...; este foarte dificil să balansăm între necesitățile de schimbare și continuitate...

Ceea ce diferențiază epoca noastră de celelalte epoci, de cele anterioare, nu este efectul de tehnologizare... diferența constă în ritmul amețitor al schimbării... Autorul lucrării remarcă: „Este ușor de observat astăzi că, cele mai importante forme ale schimbării se manifestă informațional, pornesc de la informație și se instalează prin intermediul informației. Informația este acel ceva care declanșează, compune, transmite și concretizează schimbarea, indiferent cât de complexe sunt procesele determinate la nivelul fiecărei etape. Nu putem vorbi despre schimbare fără să vorbim despre informație și nu putem vorbi despre informație fără să vorbim despre formele, stările ei, despre structurile organizatorice legate în mod special de mișcarea informației, despre aspecte diferite și complicate care și-au pus și își vor pune în continuare pecetea pe tipul de societate al viitorului previzibil” [p. 10].

³Ridderstrale, Jonas. *Revitalizarea corporației: cum reușesc liderii să producă schimbarea*. București: Publica, 2010, p. 34.

Suntem conștienți că următoarele decenii vor testa bibliotecile într-un mod nemiintâlnit până acum. Turbulențele însă creează în măsura egală oportunități și provocări. Balanța de oportunități și pericole pentru fiecare bibliotecă depinde de capacitatea sa de adaptare... de aceea fiecare bibliotecă trebuie să se întrebe: se schimbă la fel de repede ca lumea din jur? Autorul nostru susține că schimbarea vine din exterior... și *înțelegerea schimbării înseamnă... înțelegerea mișcării generale a societății...* [p. 9]. În universul infodocumentar, menționează prof. Ion Stoica, „*procesele de schimbare [...], realizate prin invenție sau prin reformare, s-au izbit mereu de dificultăți uriașe, de limite de înțelegere, de agresivitatea scăpată din mâini a competiției între forțele macro-structurale ale societății și de eternele contradicții dintre scopuri și mijloace*” [p. 11].

Schimbarea își face apariția deoarece trebuie nu pentru că cineva dorește sau nu... „Schimbarea este așteptată, invocată, încărcată de promisiuni și idealuri. Omul de azi a început să creadă din ce în ce mai mult în capacitatea lui de a produce și de a conduce schimbarea pentru a reconfigura realitatea” [p. 8]. Autorul este convins că și bibliotecarul de azi, că omul luminat al societății moderne, poate conduce schimbarea, poate remodela realitatea infodocumentară. „Omul educat și optimist crede cu tărie în forța noului, are convingerea că procesele, chiar și cele mai complicate, pot fi dirijate și că acțiunea umană luminată, convergentă și susținută are un potențial permanent pozitiv [p. 8].”

Multe din atitudinile, aspirațiile și abordările pe care le găsim în această carte sunt niște provocări fundamentale la adresa normelor organizaționale ale instituțiilor infodocumentare de mult încetățenite, multe au o rezonanță confortabil de liniștitoare pentru viitorul bibliotecilor. În abordările expuse vedem teoreticianul și

expertul, pasionatul și vizionarul domeniului infodocumentar. Autorul identifică zonele lanțului trofic, format prin acumulări, prin convingeri de viață veșnică, stabilă și de inamovibilitate a domeniului infodocumentar, dar, totodată, și pune în valoare fațetele pozitive reușite ale domeniului.

Reușitele singulare au puține șanse de a schimba semnificativ ortodoxia infodocumentară actuală. Prof. Ion Stoica nu cheamă la distrugerea acestei ortodoxii ci, prin intermediul acestui volum, demonstrează că domeniul infodocumentar necesită o remodelare completă a structurii fragile a principiilor, a proceselor și a practicilor care alcătuiesc biblioteconomia modernă – date fiind provocările agresive actuale și cele intimidante ale zilei de mâine. Inițiativele izolate și proiectele singulare nu pot înlocui o acțiune susținută la toate nivelurile – operațional, decizional, procesional; local și național.

Domeniul infodocumentar a acceptat cu resemnare compromisurile nesatisfăcătoare și incompetențele organizatorice pe care le vede ca efecte colaterale inevitabile ale modelului infodocumentar din secolul al XXI-lea. Noi ne despărțim cu greu de vechi, de ineficient, de balast, de cutume... Ion Stoica listează tot ce este vechi și ineficient, oferind soluții de substituire, îmbunătățire, extindere și valorificare inteligentă a vechiului „bun și necesar vremurilor de azi”. Din cele aflate în volumul *Schimbarea în universul infodocumentar*, cred, nu numai că este posibil să ne imaginăm devieri radicale de la statu-quo-ul domeniului infodocumentar, dar și că avem puterea să transformăm ideile autorului în beneficii și practici folositoare. Este o carte ce ne ajută să îndepărtăm practicile decrepite care paralizează instituțiile infodocumentare, o carte care ne încurajează să exploatăm, în beneficiul nostru, rezultatele trecutului „glorios”.

Schimbări de mediu, de context, de directive, de sincope tehnologice, de utilizatori insatisfăcuți – sunt provocările aduse de sec. al XXI-lea –, potente să testeze limitele organizatorice și capacitățile organizațiilor de orice tip, relevând slăbiciunile modelului tradițional al bibliotecii. Autorul furnizează echipamentul necesar pentru a putea reinventa principiile, procesele și practicile biblioteconomice. Ne oferă instrumente de gândire. Ion Stoica ar vrea bibliotecii capabile să reziste la înnoire spontană, în care drama schimbării nu este însoțită de trauma chinuitoare a metamorfozării [p. 14]. Schimbarea nu este un vis, este un imperativ pentru bibliotecile ajunse la decrepitudine.

Di prof. Ion Stoica și-a propus să decifreze sensul schimbării în organizațiile infodocumentare care, afirmă dlui, *nu e lipsită de confuzii, de extrapolări inutile și de incongruențe filosofice* pentru că: „Nu întotdeauna sunt ușor de detectat sensurile reale ale schimbării. Fenomenele se îmbracă, se deghizează, se traduc, se instrumentalizează, caută expresii vizibile mai ușor de înțeles. Esența rămâne uneori, dincolo de vectorul direct al mișcării, dincolo de mecanica grăbită a înțelesului la îndemână.” E nevoie, susține autorul, de o căutare mai adâncă, e nevoie de sinteze mai cuprinzătoare [p. 8]. El coboară în istorie, până în Antichitate, căutând cauze, soluții, argumente și justificări ale existenței, ale conceptelor și principiilor universului infodocumentar.

Bibliotecile sunt caracterizate de rigidități profunde și foarte greu reușesc să opereze schimbări... Dificultatea cu care acceptă bibliotecile schimbarea este condiționată de legătura prea strânsă cu trecutul lor... În context prof. I. Stoica susține că „*în spațiul infodocumentar, discursul cel mai susținut a fost cantonat, în mod predominant, în sfera exigentelor continuității*” [p. 22]. Autorul recunoaște că „*filosofia*”

conservatoare a bibliotecilor a avut multă vreme o solidă și îndreptățită întemeiere" [p. 22] pentru că „*înțelegerea conceptelor, a formelor, a modalităților de acțiune, a implicărilor gnoseologice sunt determinate istoric și – mai rar – situațional*" [p. 22].

Unde găsim, unde găsește autorul sensul schimbării în bibliotecă? „*Sensul schimbării [...] s-a definit prin continua lor [a bibliotecilor – n.n.] deschidere către utilizatori și prin implicarea, din ce în ce mai dedicată și mai ofensivă, în viața diverselor tipuri de comunități. Cea mai productivă cale de afirmare devine deschiderea ofensivă, ieșirea din vechiul cadru, adesea rigid și adesea adversativ, în raporturile cu alte profesii. În spațiul infodocumentar, deschiderea a devenit mișcarea fundamentală, sensul total, cu atât mai cuceritor și mai restructurant, cu cât bătălia cu formele împietrite s-a dovedit a fi mai dificilă, tocmai pentru că stabilitatea în această zonă avea, la rândul ei, o logică rezistentă și, multă vreme triumfătoare. Istoria modernă a bibliotecilor este, de fapt, istoria deschiderii, a ieșirii din mit și din izolare*" [p. 13].

Autorul găsește sensul schimbării în arhitectura bibliotecilor; în zona identificării, colecționării și disponibilizării resurselor de documente și de informații. Sensul schimbării este exprimat nu doar de ideea de hibridizare, evident valoroasă și superioară vechilor segmentări, unilateralității și limbajelor diferite, ci, mai de grabă, de înțelegerea dinamicii surselor și a nevoii de acțiune critică, participativă, din partea intermediarilor [p. 14]. Prof. dr. Ion Stoica, teoretician, expert notoriu, punctează și soluții: „*vechile formate și organizări infodocumentare... trebuie înlocuite de noua realitate sistemică, fluentă, coerentă, interferentă și convivală a universului informațional*" [p. 15].

În volumul prezentat se reliefează ca una din zonele cele mai importante și mai pline de consecințe ale schimbării în sfera

cunoașterii clasificarea și regăsirea informației. „Sistemele de indexare tind spre construirea unor modalități mai fidele de urmărire a mișcării ideilor și de preluare a caracteristicilor sistemelor complexe, de tip holografic, cât mai apropiate de expresia elevată a modelului antropologic, utilizând limbajul natural și întemeindu-se pe tipul uman de expectanțe, dincolo de robotica inteligentă a receptării.” Aici, insistă autorul, poate fi identificat sensul major și profund al schimbării în perimetrul infodocumentar [p. 15].

Altă zonă – cea mai semnificativă – a schimbării a fost identificată în „...câmpul finalizărilor, receptarea și punerea în relație a surselor, evaluarea lor critică și combinatorie, înțelegerea determinărilor informaționale în organizarea oricărui demers intelectual creator. Aici schimbarea este mai importantă, mai dificilă și mai plină de urmări, pentru că include în proces, în mod direct, factorii motori și hotărâtori ai schimbării, utilizatorii, și cei pentru care oportunitatea, relevanța și adecvarea informației pot marca performanța, succesul și împlinirea lor individuală și socială” [p. 15-16].

Autorul identifică drept cel mai productiv sens al schimbării în universul infodocumentar elaborarea și generalizarea unor forme de criticism pozitiv [p. 37], iar acesta „...are motivări mult mai adânci și mai mobilizatoare care țin de calitatea cunoașterii și de viitorul dezvoltării generale” [p. 39], încât I. Stoica se vede nevoit să recunoască: „Profesioniștii domeniului au știut prea puțin să facă evidentă și să susțină participarea lor la procesul esențial de valoare adăugată, cu toate că au creat permanent valoare adăugată” [p. 41].

Încrederea în viitorul structurilor infodocumentare vine din istoria lor creatoare de ordine și din nevoia contemporană de a construi organizații care să refuze haosul și debusolarea generalizată. Aici prof. Ion

Stoica invocă modelele lui Peter Brophy: (1) modelul centrat pe colecție; (2) modelul centrat pe acces; (3) modelul centrat pe partajarea resurselor. E greu, susține autorul, de conturat un model, fără a avea un sistem de indicatori și de relaționări suficient de expresiv pentru a determina, cu un grad mai mare de certitudine, treptele calității informației, în raport cu evoluțiile generale, probabile, pe termen mediu și lung. Ne stau însă la dispoziție numeroase modalități de evaluare, utilizate în diverse spații ale cunoașterii, a căror sinteză poate conduce la decizii semnificative pentru reconturarea câmpului infodocumentar [p. 57].

Aproape toate ocurențele de schimbare profundă sunt cazuri de schimbare de direcție, revelează literatura de specialitate... Confirmă această supoziție și profesorul Ion Stoica, evidențiind câteva platforme conceptuale strategice: (1) cultura majoră a sistemismului [filosofia pragmatică în care se întâlnesc cele mai integratoare reprezentări ale realității cu cele mai raționale modalități de acțiune]; (2) cultura contemporană a calității [ansamblul de exigențe determinat de presiunile competiției și de standardele omului modern]; (3) cultura tehnologică [carențele și sincopile evoluției spațiului infodocumentar sunt... și consecințe ale dilemelor, dibuirilor și incongruențelor legate de relația cu tehnologiile...] [p. 61-62]. Aceste platforme „transferă sensuri și transgresează specific și stimulativ în toate tipurile de politici, și de acțiuni care susțin schimbarea... Sub sceptrul lor, managementul infodocumentar poate construi, cu mari șanse de succes, o viziune proprie care să ordoneze și să conjuge forme intra- și extraprofesionale inspirate de sistemism, așezate pe un fond valoric comun și sprijinite, în expresiile lor concrete, de tehnologiile cele mai adecvate” [p. 66].

Altă zonă identificată și calificată ca cea mai importantă zonă a schimbării este reprezentată de cadrul și de nivelul pregătirii specialiștilor în domeniu. Autorul este nevoit să recunoască că, din păcate, „în perimetrul infodocumentar se cercetează prea puțin pe teme specifice, se experimentează prea puțin, schimbarea vine mai des din exterior, ca o presiune, ca o amenințare” [p. 144].

Excelența, „comandamentul tuturor câmpurilor de gândire și acțiune umană”, căutarea ei în spațiul infodocumentar „trebuie să pornească, susține, convins, autorul, de la redefinirea întregului spațiu profesional și de la determinarea unor seturi de obiective de etapă” [p. 145]. O vede asumată „fără ezitare la nivelul structurilor formative și, cu intensitate sporită, la nivelul organizațiilor profesionale, locale, naționale și internaționale, prin evidențierea comunității obiectivelor, prin cultivarea valorilor umane din sistem, prin direcționarea și concentrarea acțiunilor, prin utilizarea conștiinței profesionale și a formelor de cooperare ca forțe principale ale schimbării” [p. 146]. Experiența didactică în formarea profesională universitară îi dă temei să afirme că „...sensul schimbării în universal infodocumentar se determină, se exprimă și se încarcă de consecințe încă din perioada de acțiune intensă a formării profesionale” [p. 148].

Cercetător notoriu al domeniului infodocumentar, Ion Stoica consideră cercetarea un teritoriu al schimbării, ea ținând busola progresului [p. 150]. Cunoscând dinăuntru, mai bine decât alții, cauzele inapetenței domeniului față de cercetare, autorul le trece în revistă, caracterizează situația din România, evidențiind în ea etape, contribuții. Similară, de altfel, cu cea din Republica Moldova, situația este taxată de lipsa unei strategii de cercetare.

„Cercetarea științifică exprimă nivelul conștiinței de sine a unui domeniu profes-

sional. Ea reflectă capacitățile de continuă introspecție și forță de decizie din acel perimetru, voința de mobilizare creatoare și de acțiune concentrate, din perspectiva nevoilor de cunoaștere generală și de acțiune” [p. 171]. Autorul rămâne totuși optimist: spațiul infodocumentar românesc poate răspunde cu succes unor astfel de comandamente.

Deși „*spațiul structurilor infodocumentare* (cu referire la spațiul geografic românesc, dar îl atribuim cu ușurință și la cel basarabean) *acum, la începutul mileniului trei, oferă o imagine pe care omul contemporan o înțelege cu dificultate și o acceptă de nevoie*”, prof. Ion Stoica, un optimist irecuzabil, caracterizând realist starea de fapt, are totuși convingerea „...că nu peste multă vreme, întregul spațiu infodocumentar va suferi transformări radicale”. Acestea vor avea, „*ca direcție fundamentală, continua federalizare funcțională a structurilor, dezvoltarea și rafinarea formelor de acces, de organizare și de utilizare a resurselor*” [p. 181].

Autorul volumului găsește reflectată schimbarea și în simbolistica denumirilor. Abordează, cred, în premieră, relația dintre simbolistica denumirilor și valorile specifice structurilor. „Personalizarea instituțională, începând cu denumirile și continuând cu alte zone structurale, în special cele legate de conținutul și calitatea activităților, se înscrie în cerința imperioasă a vremii de a pune în evidență valorile, diversitatea și specificitatea” (exemplul BCU „Carol I”, București). Spectrul denominativ, remarcă autorul urmărind schimbările în sfera infodocumentară, ca parte a simbolizării în acest domeniu, a devenit totuși mai colorat, mai expresiv, mai traversat de valori și mai atractiv [p. 185].

În ultima piesă, *Depozitul legal – relicvă culturală inutilă sau un instrument indispensabil al continuității cunoașterii*, inclusă în volum tot sub semnul schimbării, Ion

Stoica își expune părerea că este necesar un efort major de reconsiderare și de reorganizare a Depozitului Legal. Noua lui formă „*trebuie să răspundă, în exclusivitate, obligației față de viitor*” [p. 216].

În urma lecturii cărții prof. Ion Stoica poți, cel mai puțin, să pictezi un tablou al viitorului domeniului infodocumentar... Schimbarea nu este oportunitate, schimbarea este o obligație. Dezvoltarea și succesul sunt acum legate în mod inextricabil de încălcarea vechilor reguli și de stabilirea unora noi într-o lume prea timorată de schimbare...

Volumul are ca scop, în viziunea mea, să ne dea (am în vedere cititorului profesionist) niște puncte de reper pentru a ne calibra acțiunile noastre pentru schimbare. Cartea oferă cititorilor un traseu rapid care leagă teoriile durabile, conceptele și cercetarea din domeniul infodocumentar de cazuistica și experiențele personale, dar și sfaturi în legătură cu ceea ce ar putea să facă profesiile infodocumentare. Volumul ne propune o înțelegere profundă a dinamicii schimbării, ne arată ce înseamnă schimbarea și implicațiile pentru capacitatea noastră de schimbare, ne explică de ce ipotezele dominante până acum nu mai sunt valabile. În fine, cartea lui Ion Stoica ne oferă o analiză profundă și o înțelegere nuanțată a factorilor necesari revitalizării bibliotecilor.

Avem cartografiate clar zonele trofice, avem caracterizate tendințele și sugerate soluțiile... „Dacă specialiștii din structurile infodocumentare vor reuși să depășească stadiul înțelegerii schimbării ca o stihie, ca o forță exterioară sau ca un fatum tehnologic și vor ajunge acel corp profesional elevat, în stare să-și asume schimbarea ca pe o opțiune proprie, bine fundamentată, care integrează elementele cele mai importante ale progresului contemporan și valorile etice superioare societății, atunci sensul pozitiv al schim-

bării în acest generos câmp de activitate va deveni hotărâtor și în lumea de mâine va purta și semnătura celor care sunt, în mod funciar, atașați de cauza binelui și a dezvoltării cunoașterii” [p. 19]. Ion Stoica o spune cu speranța că specialiștii, responsabili de viitorul instituțiilor lor, vor reuși!

Turbulențele mediului exterior sunt forțele directoare ale schimbării organizaționale. Forțele schimbării nu sunt vizibile întotdeauna, dar impactul lor este resimțit prin intermediul mai multor elemente. Autorul demonstrează cum, împreună, aceste dependențe creează un amestec puternic în care schimbarea organizațională devine o necesitate pentru a asigura supraviețui-

rea și creșterea durabilă: „...managementul infodocumentar nu se mai poate limita la promovarea accidentală a schimbării, ci trebuie să construiască un sistem al schimbării, o logică vizionară și integratoare” [p. 73].

Bibliotecile nu pot și nu au dreptul să rateze schimbarea în această perioadă fără precedent, impregnată de posibilități. Peisajul lumii bibliotecare trebuie remodelat după matricea lumii moderne. Altfel, ne avertizează profesorul Ion Stoica, „*apocalipsa intelectuală nu poate fi închipuită decât ca o lume fără biblioteci*” [p. 46].

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director general, BM „B.P. Hasdeu”

„O ȘANSĂ PENTRU CARTEA DIN BASARABIA”

Volumul *Viața printre cărți*. Lidia Kulikovski: *Bibliografie**, conceput și realizat de către Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Centrul de Informare și Documentare „Chișinău”, m-a surprins plăcut, începând cu o copertă de zile mari, autor Valeriu Herța, și terminând cu notele scrise de către Ionel Căpiță. Ei, bine, am mai răsfoit noi bibliografii, dar o scriere care cuprinde atâtea date din biografia unui autor, plus lista lucrărilor acestuia, – mai ba.

Un aparat informativ exhaustiv, plus zeci de aprecieri (*Lidia Kulikovski văzută de...*) ale mai multor personalități din diverse domenii, plus secvența *Clipe în imagini* etc. m-au făcut să văd cartea în cauză ca pe o hartă ce cuprinde absolut totul – și megapolisurile, și satele mici, și oronime, și hidronime, și floronime, și faunonime...

Demersul epistemologic (căci bibliografia este știință!) al celor de au elaborat volumul (Taisia Foiu, Claudia Tricolici), precum și al celorlalți *actanți* (Ludmila Pânzaru, Genoveva Scobioală, Vlad Pohilă, Carolina Gâscă, Maria Gonța ș.a.) a fost realizat cu brio.

Prin tot ce a reușit să facă până în prezent, Lidia Kulikovski merită acest volum.

* *Viața printre cărți*. Lidia Kulikovski: *biobibliogr.* BM „B.P. Hasdeu”; Centrul de Informare și Doc. „Chișinău”; Concepție și realizare: CID „Chișinău”. Ch.: Magna-Princeps SRL, 2011. 232 p.

În raport cu protagonistă au fost enunțate diverse aprecieri: *spirit doct, de biblio-gospodar, manageră performantă, nume de marcă (de brand) etc., etc.* Cred că antonomaza, care le cuprinde pe toate, într-o formulă pe cât de laconică pe atât de onorifică, ar fi *Doamna Cărții*. Titlul acesta i-a fost adjutat de mai multă lume, în cunoștință de cauză: Lidia Kulikovski nu doar că a administrat (iată, de două decenii) Biblioteca Publică „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, ci a făcut din ea un Templu al Cărții. Afirmam, cu altă ocazie, că o școală (o instituție de învățământ) seamănă, în mare măsură cu directorul / managerul ce o conduce. Același lucru îl putem spune despre Lidia Kulikovski și Biblioteca „B.P. Hasdeu”. Și dacă lucrarea *Evoluția serviciilor de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate: Istorie. Prezent. Tendințe* i-a adus autoarei titlul de doctor în științe pedagogice, atunci pentru BM „B.P. Hasdeu”, cu cele peste 30 de filiale, protagonistă merită pe cel de membru de onoare al Academiei Cărții. Mai mult, cu participarea sa nemijlocită, în capitala Republicii Moldova au fost ctitorite încă nouă biblioteci de carte românească, reușind să facă „într-un răstimp de numai câțiva ani, ceea ce nu s-a făcut în toată perioada anilor 1918-1940” (dr. Florin Rotaru).

Vlad Pohilă, în nota introductivă *Lidia Kulikovski: un impresionant bilanț prealabil*, consemna că, pe lângă cele peste 300 de studii și cercetări, bibliografii etc., doam-

na L. Kulikovski „a îngrijit și a coordonat numeroase bibliografii și biobibliografii, la multe fiind și alcătuitoare, prefațatoare sau postfațatoare”. Așadar, cine a reușit să scoată la lumină o carte bună, sub toate aspectele, știe că redactorul, alcătuitorul, prefațatorul nu e un simplu *adjuvant*, ci un coautor în sensul deplin al cuvântului. De priceperea și dăruirea acestuia depinde în mare măsură succesul cărții. Sau, cum susține, pe bună dreptate, dr. prof. univ. Zamfira Mihail, „Doamna Lidia Kulikovski reprezintă o *șansă* pentru cartea din Basarabia și cititorii ei”.

...Pășesc rar pragul bibliotecilor publice, fiindcă am acasă o bună bibliotecă și fiindcă-mi place claustrarea în timpul lecturilor. Cu ocazia anumitor festivități am fost prezent în Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Aici, mai întotdeauna, găsești o clientelă *eteroclită*: de la savanți țeremonioși, gravi, cu părul nins, până la semiboschetari cu fărâmituri de pizza în bărbile stufoase; de la scriitori consacrați, cunoscuți de toată lumea, până la studenți tinerele venite să ciugulească o clipă de nemurire și, mai știi, o mică atenție a unui „clasic”... Se ridică la pupitru Lidia Kulikovski, dirijorul acestei lumi atât de peștrite, se așterne o liniște evlavioasă și începe tulburătoarea Simfonie a Cărții.

Ion IACHIM
3 iunie 2011

SIMBOLURILE NAȚIONALE CA MĂRTURII ALE IDENTITĂȚII NOASTRE

Apariția volumului *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova**, în colecția *Enciclopedica*, editată de Institutul de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei (director dr. C. Manolache) – un studiu valoros, unic în felul său nu numai la noi, ci și în arealul românesc – oferă cititorului autohton, dar și celui european, o incursiune în istoria apariției, formării, constituirii și impunerii simbolurilor naționale, din cele mai vechi timpuri până la epoca contemporană. Nominalizată după merit drept „Cartea anului” în cadrul Salonului Internațional de Carte, Chișinău 2011, volumul constituie un document istoriografic de marcă asupra istoriei autohtone a heraldicii și însemnelor naționale, făcând trimiteri la un proces îndelungat de constituire a ideii de simbol național, apoi și simbol de stat. Apărând printr-o frumoasă coincidență la aniversarea a 20-a a adopțării Tricolorului în calitate de Drapel de Stat al Republicii Moldova, acest studiu științific își propune, așa cum menționează în prefața sa academicianul Gheorghe

Duca, „să adune și să prezinte simbolurile naționale ale statului nostru – Republica Moldova –, bine cunoscute cetățenilor și străinilor, dar și alte embleme edificatoare pentru țară, dintre care unele sunt deja funcționale, iar altele fac abia primii pași spre recunoaștere”. Valoroasă ca sursă istorică, lucrarea pune la dispoziția cititorilor interesați un tablou amplu și coerent al simbolurilor voievodale, statale, individuale, vechi, dar și cele contemporane, ce fac trimiteri la

originea și identitatea noastră națională, la afirmarea și constituirea neamului. Accentul fiind pus, așa cum se arată în *Notă asupra ediției*, „pe geneza însemnelor tratate, cu arătarea originilor, a condițiilor istorice în care au apărut și au evoluat, pentru a înțelege mesajul comportat”, avem în față, nu în ultimul rând, o carte de istorie autentică, netrunchiată sau stilizată. În istoria noastră milenară, simbolurile au existat dintotdeauna, strămoșii noștri folosindu-le înaintea cronicilor sau a ghidurilor, steagul, stema, imnul fiind însemnele nestrămutate ale ființării noastre. Începând de la daci și până la istoria contemporană. După Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, autorii unui solid *Dicționar de simboluri*, simbolurile naționale „reprezintă raporturile existente între imagini, idei, credințe și emoții”. La începuturi, „steagul reprezenta cel mai statornic simbol al istoriei unui pop-

* *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova*. Acad. de Științe a Moldovei, Inst. Publică „Enciclopedia Moldovei”; Coord. și red. șt.: Silviu Andrieș-Tabac; Consiliul red.: Vasile Bahnaru, Alexei Colâbneac, Anatol Eremia [et al.]. Ch.: Cu Drag SRL, 2001. 636 p.

por, concretizând realizarea unei idei sau a unor înalte aspirații”, pe care un stat sau un popor le-a urmărit de-a lungul vremurilor. Acest simbol tăcut, dar înțeles, ne amintește trecutul și ne face să privim viitorul ca pe o „icoană a patriei” și o „relicvă sfântă și înălțătoare a credinței patriotice”.

Or, pentru noi, românii basarabeni (dintre care unii se autonomesc moldoveni), simbolul cel dintâi, Tricolorul, este înzestrat cu virtuți neasemuite, fiind un talisman sau o rugăciune ce ne-a însoțit de-a lungul istoriei la bine și la rău, la bucurii și la durere, simbolizând unitatea românilor. Iar cele trei culori în ansamblul lor, ce reprezintă culorile cele mai expresive ale curcubeului (și, concomitent, culorile de bază ale spectrului cromatic!), pot fi înțelese ca preluarea unui mesaj cersesc, în care aceste culori sunt definitorii și însărcinează neamul românesc să fie pe pământ un neam creștin, purtând în sine un mesaj al Dumnezeirii, așa cum spunea Vasile Alecsandri la 1878 în *Cântecul Gintei Latine*.

Concepția acestei valoroase lucrări, aprobată de Comisia Națională de Heraldică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, a fost realizată cu aportul unei echipe prestigioase de specialiști și profesioniști în domeniu: dr. S. Andrieș-Tabac (redactor științific), Vl. Bogdan, dr. Ana Boldureanu, dr. Varvara Buzilă, dr. V. Ciobanu, P. Costin, Silvia Donici, dr. C. Manolache, dr. V. Mischevca, prof. M. Patraș, dr. hab. Mariana Șlapac, dr. Didina Țăruș, dr. I. Xenofontov. La elaborarea volumului și-au adus contribuția și acad. A. Eșanu și D. Dragnev; redactorii V. Țurcanu și V. Gherman; corectorii Elena Pistrui și Elena Varzari; designerii A. Colăbneac, V. Oprea, V. Pogolșa, V. Roșca, O. Cebotariov.

Primele trei capitole ale volumului sunt dedicate simbolurilor național-statale majore – Stemei de Stat, Drapelului de Stat și Imnului de Stat ale Republicii Moldova,

cititorul delectându-se începând cu vechi relicve ce țin de stindarde dacice, steme vechi (Stema Regatului României Întregite, stema Basarabiei din 1878, stema Ducatului Bucovinei, gravură cu stemele unite ale Moldovei și Țării Românești din sec. XVIII, gravuri cu luptele și ctitoriile lui Ștefan cel Mare, stema lui Ștefan cel Mare, din 1481, stema Moldovei de pe o pisanie din 1638, steaguri și sigilii domnești din timpul voievozilor moldoveni până la renumitele imnuri ce ne-au însoțit și ne-au înflăcărat de-a lungul vremurilor precum *Deșteaptă-te, române!* (versuri Andrei Mureșanu, muzică – autor necunoscut, dar atribuită de mulți lui Anton Pann), *Hora Unirii, Imnul Regal Român* (versuri Vasile Alecsandri, muzică Alexandru Flechtenmacher), *Pe-al nostru steag* (versuri Andrei Bârseanu, muzică Ciprian Porumbescu), *Cântecul Tricolorului* (muzică și versuri de Ciprian Porumbescu), *Limba noastră* (versuri Alexe Mateevici, muzică Alexandru Cristea). Cel de-al patrulea capitol este rezervat simbolurilor naționale derivate și complementare. Alte capitole sunt rezervate distincțiilor de stat, ca element constitutiv al simbolurilor naționale, moneda națională ca manifestare, inclusiv simbolică, a suveranității statului (o trecere în revistă a istoricului monedei Țării Moldovei și, în partea a doua, o cronică a implementării monedei naționale în Republica Moldova), simbolică corporativă a două instrumente statale de rezonanță internațională: însemnele heraldice și vexilologice ale Forțelor Armate și cele ale Vămii. Simbolică corporativă de nivel național constituie subiectul capitolului IX – însemnele heraldice și uniformistice ale Academiei de Științe a Moldovei, ca instituție inițiatore a proiectului editorial de față și prezentarea armorialului teritorial al Republicii Moldova. Ultimul capitol este dedicat activității Comisiei Naționale de Heraldică la cei 15 ani de existență. Volumul este completat cu o bibliografie selec-

tivă de specialitate și cu o cronică a principalelor evenimente legate de adoptarea simbolicii naționale a Republicii Moldova. Capitolele sunt ilustrate cu cca 900 de surse imagistice extrase din arhive, biblioteci și muzee publice sau private, cu arătarea exactă a adreselor de conservare.

Lecturarea acestui volum complex și prețios prin documentele expuse și prin munca științifică riguroasă și vastă, vine ca o replică dată denigratorilor istoriei și ar putea lesne pune capăt speculațiilor de genul că Țara Moldovei ar avea o altă istorie, diferită de Principatele Românești. Stemele vechi, heraldica, Tricolorul, prezent cu sute de ani în urmă și pe stindardele dacice, denotă contrariul, făcând trimiteri la unitatea neamului. Potrivit unor ipoteze, argumentate de unii istorici, cele trei culori ale noastre, de azi, se regăseau și la daci în cromatica stindardului (signum) sub forma unui balaur zburător cu cap de lup, confecționat din lemn ori metal și stofă colorată. Acesta era un simbol ce se dovedește activ la întregul neam tracic, care stătea „sub semnul lupului”. Imaginea lui a rămas pe Columna lui Traian de la Roma și vom putea ști exact culorile acestui stindard când vor da rezultate studiile unui grup de savanți italieni, care încearcă resta-

urarea culorilor inițiale ale Columnei, prin regăsirea lor în memoria marmurei și aducerea la suprafață cu mijloacele sofisticate ale cercetării nucleare. Mai mult, primele steme unite ale celor trei țări românești datează de la sfârșitul secolului al XVI-lea. În urma tratatului din 1595, semnat la Alba Iulia, Sigismund Bathory devenea, de jure, principe al Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei. Această stare de fapt s-a reflectat și în stema sa, pe care a adoptat-o ulterior. După unirea de facto a celor trei țări sub sceptrul lui Mihai Viteazul, sigiliile aplicate actelor domnești au fost schimbate. Acestea conțineau atât stemele voievodatelor respective, cât și pe cea a Daciei (doi lei afrontați, care sprijină o sabie). Reprezentarea heraldică a Daciei era o compoziție creată în Evul Mediu, dar avea o tradiție larg răspândită, fiind cunoscută în toată Europa și regăsită în diferite izvoare din acea perioadă. Folosirea acestui simbol în compoziția stemelor domnitorilor români simboliza aspirația lor de a reface vechea Dacie prin unirea celor trei țări române sub un singur sceptru.

Lectură inspirată!

Tamara GORINCIOI

AMINTIRI, AMINTIRI...

– A apărut o carte bună: *Pe timpul lui Teleucă**, scrisă de prietenul lui, Arhip Cibotaru, trebuie citită, e un eveniment literar, am auzit de la mai multe persoane.

Ideea scrierii acestei cărți a luat naștere în felul următor. S-au întâlnit Arhip Cibotaru, Mihai Cimpoi, Anatol Ciocanu, Vlad Zbârciog și primul a scăpat o vorbă: „O să scriu o carte despre Victor Teleucă...”

Ceilalți au susținut ideea, iar Cimpoi chiar a accentuat că e o datorie morală s-o scrie. Peste un timp, M. Cimpoi, întâlnindu-se cu A. Cibotaru, l-a întrebat cum stă cu monografia, la care prietenul lui V. Teleucă i-a răspuns: „Nicum”, iar M. Cimpoi i-a amintit: „Dacă ai promis, trebuie să te ții de cuvânt...”

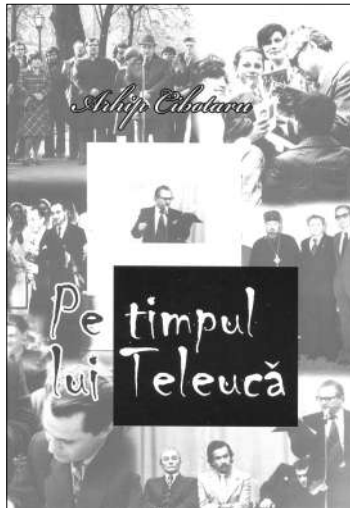
Fiecare om când citește o carte îl impresionează, memorează anumite momente, episoade. Ceea ce m-a impresionat în cartea dată este că despre unii scriitori,

* Cibotaru, Arhip. *Pe timpul lui Teleucă* : roman-fapt. Ch.: Universul, 2010. 480 p.

oameni de cultură aflăm niște detalii, amănunte și datorită acestora oamenii respectivi apar într-o altă lumină.

Să luăm, spre exemplu, personalitatea lui Bogdan Istru care mulți ani a fost redactor-șef la revista *Nistru*. În 1938, deci când Basarabia era parte a României întregite, B. Istru a editat o carte de versuri intitulată *Moartea versurului*, dedicată celei de-a douăzecea aniversări a eliberării Basarabiei de sub stăpânirea rusească. Dedicția atârna ca sabia lui Damocles deasupra capului autorului. B. Istru cunoștea bine cazul lui Nicolai Costenco care a făcut gulagul timp de 15 ani numai pentru niște cuvinte spuse într-un cerc de colegi de breaslă. Alexei Marinat a fost dus la urșii albi doar pentru unele notițe din jurnalul său intim. Un poet din Nezavertailovca transnistreană – Nicolae Țurcanu – a înfundat Siberia pentru un singur vers: „*Bună ziua, Românie, și adio niciodată!*” Deci, cunoscând aceste lucruri, B. Istru a însușit frazeologia marxist-leninistă, era foarte precaut și își juca rolul de patriot sovietic. Unii îl numeau demagog, dar el în felul acesta și-a salvat viața.

Alte amănunte completează într-un fel personalitatea unor scriitori. Pe Igor Crețu îl cunoaștem ca pe un traducător cu har, dar el mai avea și alte calități: bunăoară, o capacitate de muncă nemaipomenită, muncea cât șapte. Mai avea și un simț rar întâlnit: fiind secretar responsabil la același *Nistru*, când citea încercările literare ale unui tânăr intuia dacă este talent sau nu. Astfel, I. Crețu luând cunoștință de primele versuri ale lui Emil Loteanu a prezis că este un mare talent, l-a susținut, l-a promovat. Când a ajuns mare și vestit, de câte ori venea de la Moscova la Chișinău,

E. Loteanu neapărat îl vizita pe I. Crețu, fiindu-i recunoscător întreaga viață. De asemenea l-a susținut pe Iacob Burghiu, care i-a purtat un respect aparte până a plecat dintre noi. Și scriitorii cu experiență se sfătuiau cu I. Crețu în anumite momente. Acesta se bucura de orice vers inspirat, de orice metaforă proaspătă. Iosif Balțan, redactor-șef adjunct al revistei *Nistru*, era o adevărată enciclopedie, deseori pentru a-și argumenta spusele

cita din memorie fragmente din poezia lui Arghezi, Bacovia, Barbu, Minulescu ș.a., cunoștea la perfecție procesul literar din perioada interbelică. Arhip Cibotaru evocă cu drag și cu recunoștință acel trio de pe timpuri de la cârma redacției *Nistru* – Bogdan Istru, Iosif Balțan, Igor Crețu – oameni cu o vastă cultură, care trudeau la unison; ei, tinerii, A. Cibotaru și V. Teleucă au avut ce învăța de la ei.

Un alt moment demn de reținut este cum erau susținuți, povățuiți tinerii. La *Tinerimea Moldovei* lucra Anatol Gugel, un intelectual veritabil, cu un gust artistic elevat. Când venea vreun tânăr cu un ciclu de versuri, el îl așeza, discuta cu el, îl povățuia. Apoi îi publica un grupaj de versuri cu un cuvânt introductiv semnat de A. Gugel. Anume în cabinetul lui A. Gugel au făcut cunoștință Victor Teleucă și Arhip Cibotaru.

Arhip Cibotaru consemnează: „*Privind în urmă, rămân convins că acest om a fost părintele spiritual al unei generații întregi de poeți, care ulterior a avut ce spune în literatură*” [p. 15].

...V. Teleucă și A. Cibotaru l-au vizitat pe Vlad Ioviță acasă. În camera în care locuia, pe pereți, erau prinse cu piuneze foi aproape până în tavan. Pe acele foi Ioviță își nota cuvintele necunoscute și expresi-

ile rare întâlnite în cărți. Vlad Ioviță făcuse studii la Moscova, la Leningrad în limba rusă și avea acest dicționar original pentru a învăța mai subtil limba română.

...La redacția revistei *Nistru* a venit un tânăr și a prezentat câteva articole. Victor Teleucă a prezis: „*Băiatul acesta e un nou Călinescu. Și prin analiza profundă, și prin originalitatea expunerii, pe alocuri poetică și romantică, în altele – foarte realistă și caustică – face dovada unui talent deosebit*” [p. 136]. Acel autor tinerel de la începutul anilor șaizeci era actualul academician Mihai Cimpoi...

Aflăm unele amănunte și despre alte persoane. Zunea Săpunaru, redactor-șef adjunct al revistei *Nistru*, era un tip răutăcios, isteric, insulta, intimida și înjosea oamenii cu și fără motiv; în loc de critic literar i se spunea ciomăgar.

Vom mai evoca câteva crâmpie din timpul lui V. Teleucă. În perioada sovietică, la începutul lunii mai, se sărbătorea ziua radioteleviziunii. Victor Teleucă, în calitate de redactor-șef al săptămânalului *Cultura*, la sugestia lui Ion Podoleanu, care era adjunct, au dat pe prima pagină a săptămânalului fotografia Elenei Strâmbeanu. Generația mai vârstnică o ține minte: era o crainică cu o voce plăcută, vorbea curgător, într-o frumoasă limbă literară; era și o doamnă prezentabilă. Dar lui Ivan Bodiul, prim-secretar al c.c. al p.c.M. nu-i plăcea nici Elena Strâmbeanu, nici publicația *Cultura*, chipurile, pentru tendința de românizare a limbii. Pentru aceasta V. Teleucă a fost discutat la o ședință a biroului c.c. Bodiul nu-i spunea pe nume Elenei Strâmbeanu, doar „eta rumânka”, iar publicația *Cultura* o numea „vașa gazetionka”.

Dar la acea ședință Alexandru Diordiță, președintele Consiliului de Miniștri, a avut curajul să-l contrazică pe Bodiul, spunând că publicația condusă de V. Teleucă e scrisă într-o limbă literară corectă; faptul că unii n-o înțeleg e vina lor, dar nu a săptămânalului *Cultura*. V. Teleucă s-a ales cu

o muștrare pe linie de partid, dar a rămas profund impresionat de curajul lui A. Diordița, care, spre deosebire de alți șefi, citea *Cultura* și a apărât-o.

Tot printr-un detaliu Arhip Cibotaru îl caracterizează pe prietenul de-o viață Victor Teleucă: „*Nu ai fost un sentimental ca mulți dintre noi. Nici în cele mai grele și mai tragice clipe din viața ta nu am văzut să slobozi vreo lacrimă. Nimeni nu te-a observat să plângi vreodată. Toate lacrimile tale le ardeai în tine. Grozav trebuiau să te doară, când mocneau în adâncul firii tale, și poate de aceea îți erau aproape și lacrimile altora*” [p. 119].

Într-o cronică la romanul-fapt *Pe timpul lui Teleucă*, publicată în revista *Făclia* (5 iunie 2010), Tudor Rusu consideră că această carte trebuie s-o aibă pe polița cu cărți profesorii de română. Suntem într-un totu de acord și am dori să dezvoltăm această idee.

Predă, spre exemplu, profesorul din școală sau profesorul universitar tema despre George Meniuc și neapărat le atrage elevilor atenția că pentru cartea de eseuri *Iarba fiarelor* scriitorul a fost demis din funcția de redactor-șef al revistei *Nistru*, cartea fiind calificată ca apolitică. Pe timpuri Petru Zadnipru a fost dat afară de la revista satirică *Chipăruș*, cu o bună parte din colectivul redacției, iar Petru Cărare și Ion Podoleanu, care au lucrat împreună cu el, au fost expulzați din oraș, din Chișinău. Colegul lor de lucru, Vladimir Beșleagă, a rămas pe drumuri fără mijloace de existență. Lui Dumitru Matcovschi, pe când era redactor-șef adjunct la publicația *Cultura*, i-a fost dată la topit cartea *Descântece în alb și negru*; dar cerberii de la c.c. nu s-au mulțumit cu atât și i-au mai aplicat o lovitură: au insistat să fie scos și din serviciu.

Deci, dacă tinerii vor cunoaște aceste lucruri, nu vor avea o atitudine de dispreț față de generația vârstnică, așa cum citim într-un fragment din romanul-fapt.

Acum câțiva ani, cineva a luat cuvântul la o adunare a scriitorilor și a spus că

nu e bine să fie uitați unii șaizeciști, care la timpul lor au creat opere de valoare. Imediat la tribună s-a urcat o tânără care a ripostat că șaizeciștii au cântat regimul totalitar; astăzi ei, tinerii, creează o altfel de literatură.

Grigore Vieru, când a văzut manuscrisul acestei lucrări, a citit titlul și a spus: „*Faci un lucru bun că scrii despre timpul lui Teleucă. De fapt, acesta e și timpul nostru. Nefericit și dramatic. Dar n-am avut altul. Am trecut cu toții prin el și pe toți ne-a marcat cu tragismul lui. Dar și ne-a călit*” [p. 446].

Merită toată lauda fiica lui Victor Teleucă, Mariana, care, împreună cu soțul Dumitru Gabura, au coordonat și au susținut

financiar apariția cărții; este tipărită pe hârtie de calitate bună, culeasă cu un corp de litere potrivite, ca s-o poată citi oamenii de toate vârstele; este legată în coperti de carton, celofanate.

„*A fost ultima generație de visători romantici care au crezut cu fanatism că lumea poate fi schimbată spre bine prin forța Cuvântului. Și-au iubit nespuse de mult baștina și neamul despre care și pentru care și-au scris toate cărțile, îngenunchind cu pietate în fața limbii române ca înaintea sfântului altar*” [p. 477], consemnează Arhip Cibotaru în epilogul cărții.

Ludmila BULAT

CU MULT DRAG ȘI DESPRE ȚĂRANI, ȘI DESPRE ARTIȘTI

Se vorbește la noi, în ultimul timp, despre „explozii”, apariții editoriale surprinzătoare în poezie, în proză, în dramaturgie. Totuși, credem, cele mai solide recolte, adeseori cu „elemente explozive”, se înregistrează la noi pe ogorul mănos al publicisticii. Interviu, eseul, tableta, în acest context, devin specii literar-publicistice avantajate, răsfățate de măiestria unor condeieri ce se înscriu plener într-o breaslă de elită nu numai a Chișinăului, ci în una pan-românească. Un loc distinct în această micro-comunitate profesională (și profesionistă) și-a asigurat Nicolae Roibu.

Prin inspirație, talent – desigur, dar și prin asiduitate, prin muncă grea și-a făcut Nicolae Roibu un nume de rezonanță în mass-media românească din Basarabia, și nu numai. Astfel, a ajuns acum, la 50 de ani și ceva, să fie mult prețuit, respectat, îndrăgit de cei mai diferiți cititori, dintre care aș evidenția două importante categorii: țărani și artiști.

Numai aparent e o bizară, greu admisibilă „alipire”, asociere: **țărani și artiști**, sau

artiști și țărani. Cum, de altminteri, doar la prima vedere ar fi o ciudățenie că Nicolae Roibu este la ziarul său „natal”, *TIMPUL*, autorul care tratează preponderent, dacă nu chiar exclusiv, două linii de subiect majore: **cultură și... agricultură**.

Se știe prea bine că majoritatea (poate chiar absolută) a intelectualității noastre – de creație, științifică, din sferele economică, socială, politică – își trage obârșia din sate, *de la țară*, chiar dacă unii dintre reprezentanții ei pot număra câteva generații, în urmă, de rude urbanizate. Și nu e de mirare că cei mai mulți scriitori, artiști, savanți, funcționari, politicieni – de o doresc sau nu – oricum păstrează în suflet *starea sau simțirea de țăran*, care, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu, ne amintește de unde venim, cine ne-au fost părinții, bunicii, străbunii...

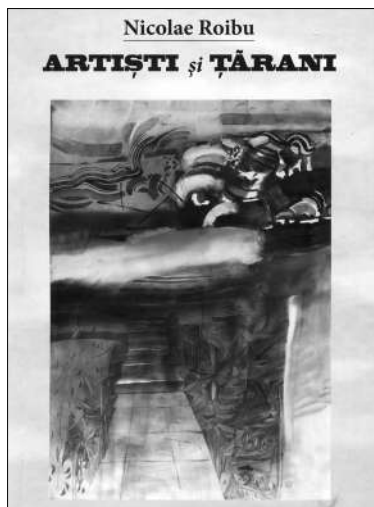
Pe de altă parte, țărani noștri, într-un număr mare, greu definibil, au vădite sau ascunse calități de artist, în primul rând, am zice – *o remarcabilă sensibilitate estetică*, datorată, probabil, și aceluia *modus vivendi*

– până mai ieri, patriarhal, conservator – devenit astăzi, pentru unii pseudoeleștiști, obiect al criticilor globalizante, ba chiar și al unui dispreț de aceeași croială. Or, chestia cu sensibilitatea estetică, aparte, a țărănilor noștri a fost etalată și de unele somități ale spiritului românesc, ca să ne limităm la perimetrul național. Vasile Alexandri a scris că „*Românul e născut poet!*”, și afirmația sa poate fi trecută și pe seama unei exaltări, să nu

uităm însă că în acea epocă, pe la mijlocul sec. XIX, noțiunea de *român* se identifica, era sinonimă cu cea de *țaran*; mai mult încă – păstra și sensul arhaic de „*om cu credință în Dumnezeu*”, „*creștin ortodox*”. Nicolae Iorga, la începutul secolului trecut, pregătind admirabila monografie *Basarabia noastră*, relatează despre tulburarea ce l-a copleșit ascultând un cor improvizat de niște săteni, într-o localitate din zona de Codru. Și doar ascultase faimosul nostru cântăreți producându-se pe cele mai prestigioase scene ale Europei! Dacă țărăniile basarabene nu cântau cu suflet, mai curând nici nu amintea de ei într-un studiu științific marele Nicolae Iorga.

Nicolae Roibu nu face o excepție de la cvasi-regulile enunțate mai sus. Este, categoric, un om de creație, un scriitor, un artist. Dar e și un suflet de țaran: adeseori răvășit, de nu mai puține ori în zbcium, în zbatere pentru a-și așeza cât mai potrivit lucrurile din jur, faptele din preajmă.

Din acest unghi de vedere, și volumul pe care îl deschideți – *Artiști și țărani** – este perfect motivat, justificat, „bătut în cuie”. Puțini dintre colegii noștri de breaslă

ar fi fost la fel de motivați să scoată la lumina tiparului o carte cu un atare mesaj. În cele circa patru sute de file ale noii culegeri de eseuri, interviuri, medalioane semnate de N. Roibu, ca într-un caleidoscop miraculos se perindă chipuri și destine, caractere și evenimente, nașteri și călătoriri în lumea umbrelor, bucurii și drame, împliniri și rateuri, toate însă având un numitor comun, dedublat: țărani și artiști, artiști și țărani. În cele pa-

tru compartimente ale cărții (*Dialoguri uritate, Dinastii, Aniversări și comemorări, Pro Vatra*) au încăput numeroase personalități de vază ai culturii românești din Basarabia, dar și un număr impresionant de personalități cumva „nevăzute” sau, mai bine zis – văzute, descoperite, exclusiv de Nicolae Roibu, ca să ne relateze și nouă despre oameni și fapte pe lângă care am trecut în grabă, dar care merită toată atenția, aprecierea și afecțiunea noastră. Celebri sau anonimi, eroii scrierilor sale sunt postați în fața semenilor pe aceeași pânză de șevalet, surprinși cu același penel măiestrit, născător de imagini vii, credibile, emoționante. Avem, așadar, o nouă carte de esestică pe care o citești ca pe un roman de dragoste (sau: polițist, sau: de *science fiction*, sau: istoric etc. – în funcție de gusturile potențialilor cititori). Am zis *penel*, deși ar trebui să recurg la un cuvânt înrudit: *pană*, adăugând numaidecât că Nicolae Roibu, vorba mai veche, „*are pană*”, pe care nu numai că o mănuieste excelent, dar știe în dreptul cui face să o înmoaie în cerneală și când să o lase în călimară...

Prezentul volum de eseuri, medalioane și interviuri, al lui N. Roibu, se înscrie norocos într-un ciclu de cărți similare, cumva – prin demers, prin construcție, prin abordări. La

* Roibu, Nicolae. *Artiști și țărani: dialoguri, medalioane, eseuri*. Ch., 2010. 272 p.

început a fost *Focul din verb* (1990, în trecut fie spus, una dintre primele cărți tipărite în grafie latină, la noi, după primul 31 August). Au urmat *Cei care au fost și Să vă spun ce s-a-ntâmplat* (1999), ca peste un an, în 2000, să editeze alte două volume, cu titluri ce-s un fel de replici ale primelor: *Cei care sunt și Să vă spun ce-am mai aflat*. În 2003 este prezent în librării cu *Spovedanii de Vineri*, iar în 2005 – cu *Lumini și umbre-n ceas de taină...*

Astfel încât, Nicolae Roibu se face autorul unui remarcabil serial de cărți (evident, neterminabil încă), prin care înscrie un segment inedit în prezentarea literaturii (dar și a culturii, artelor, științei, iar ceva mai încoace – și a frământărilor sociale) de la noi. Prin aceasta autorul nostru contribuie la elaborarea unei *istorii subiective* (cum și-a subintitulat, de altfel, volumul ce deschide ciclul), *o istorie paralelă* a vieții literar-artistice, spirituale și comunitare din R. Moldova. Nu pune nimeni la îndoială: fac ceva similar și alți gazetari, și alți oameni ai scrisului, însă lucrarea lui N. Roibu are câteva particularități ce-i conferă originalitate și temeinicie. Vom remarca, în context, amploarea acestei panorame, ca și caracterul ei democratic, ce se axează, preponderent, pe criteriul valoric, nu pe cel al succesului de moment, al unor opțiuni aservite snobismului. Apoi, Nicolae

Roibu pune miza pe amănuntul revelator și captivant, pe faptul divers, pe situații insolite – de la dramatice până la anecdotice – povestindu-le cu mult nerv, încât ne ține la o hipertensiune a receptării estetice.

Grație acestor valențe ale scrisului său, N. Roibu ajunge ușor la inima și la mintea cititorilor, devenind, cum am mai menționat, un condeier îndrăgit de multă lume împătimită de lectură, de universul frumosului, dornică de omenie sau pur și simplu curioasă de a mai afla ceva nou, relatat mai altfel decât la radio, la televiziune, la Piața Centrală sau la fântâna din vale...

Noul volum al lui N. Roibu a beneficiat de câteva lansări, prezentări, recenzii și consemnări. Într-un fel, are deja asigurat succesul sau – cel puțin – o cărare bătătorită spre cititori. Acestora, potențialilor cititori, am dorit, și prin intermediul *Biblio-Polis*-ului să le semnalăm: a mai apărut pe rafturi o carte excelentă (inclusiv din punctul de vedere al designului și al execuției poligrafice). Căutați-o, citiți-o, recomanțați-o și altora. Nu veți regreta să faceți în periplu în fascinantul univers al artelor și, imediat, în lumea dur-realistă, dar nu mai puțin captivantă în care sălășluiesc gospodarii ce țin cu vrednicie înălțat steagul tricolor al satului basarabean.

Vlad POHILĂ

CARTEA UNEI GENERAȚII

Titlul noului roman al Miroslavei Metleaeva – *Игра в пазлы** („Jocul de puzzle”) – semnifică o joacă de copii, constând în capacitatea de a îmbina mai multe țândări de sticlă colorată (sau alte și diverse materiale auxiliare) pentru a construi un obiect sau o imagine și amintește de titlul celebrului roman al scriitorului german de origine elvețiană, laureat al Premiului Nobel,

Hermann Hesse *Jocul cu mărgelele de sticlă*, tradus în limba rusă *Игра в бусер*. Asemănarea însă e doar în titlu, cărțile reflectând realități diferite și fiind întemeiate pe o proprie schemă de construcție romanescă.

Joaca cu țândările de sticlă colorată sau *puzzle*, cum s-a încetățenit deja în versiunea ei engleză, nu impune anumite reguli, totul bazându-se în exclusivitate pe imaginația, abilitatea și răbdarea jucătorului. Chiar din prima pagină a romanului, M. Metleaeva apelează la tehnica acestui

* Метляева, Мирослава. *Игра в пазлы: поэзия и проза*. Ch.: Lumina, 2010. 296 p.

joc, așezând alături un șir de „țândări” și creând o senzație ciudată de texte (fragmente) care, aparent, nu au nicio relație între ele. Exact ca și în puzzle, unde este aproape imposibil ca un spectator să ghicească ce intenționează să reconstituie jucătorul. Naratoarea Nica așază prima „țândărică de sticlă colorată”, care reflectă starea ei actuală, de aici și acum, ea fiind bulversată de niște sentimente generate în procesul de traducere a unui poem postmodernist. Următoarea

„piesă” colorată este una în care se reflectă un moment din copilăria ei îndepărtată, pe când avea doar opt ani și, visând ca orice copil să zboare ca pasărea, făcuse o săritură din toate puterile peste un garducean de nuiele și simțise pentru prima dată în viață senzația de zbor. Între aceste două „țândări colorate”, autoarea așază apoi una care scoate în vileag calitatea ei de prozator, deoarece „piesă” nu este una obișnuită. Naratoarea aduce în prim-plan o gastră cu floarea-palmier care a crescut din rădăcina alteia, prima fiindu-i dăruită mulți ani în urmă de omul care-i devenise „prințul inimii”, iar tulpina ei uscată mai păstrându-se în gastră, alături de cea vie, ca o proptea. În subtext, această floare e un simbol al vieții și memoriei naratoarei, imaginea ei reapărând atât pe parcursul narațiunii, cât și în finalul romanului. Având aceste trei „pietre” de temelie a viitoarei construcții livrești, autoarea purcede la elaborarea edificiului romanesc. Ceea ce o caracterizează pe M. Metleeva în această lucrare epică este dozarea, abordarea moderată, fără exagerări, și împletirea iscusită a materialului biografic cu cel ficțional. Astfel, fetița de opt ani din prima „țândărică”,

reapare peste zece ani, călătorind la mare, unde urmează să-și consume cele două săptămâni de odihnă. Imaginea lui Vitold Mihailovici, bărbatul pe care-l cunoaște acolo, o urmărește apoi toată viața, iar frumosul și luminosul sentiment al dragostei i se pare că vine și din picăturile din apa mării în care ambii se scaldă: „Одно то, что они соприкасались с ним, а потом впились в ее кожу, превращало Нику в сгусток еле сдерживаемых эмоций,

готовых в любую минуту разорвать ее смертельным разрядом шаровой молнии” [p. 158] („Doar faptul că ele se atingeau de el, apoi păreau că pătrund în pielea ei, o transformau pe Nica într-un ghem de emoții stăpânite cu greu, gata în orice moment s-o sfârtece, precum descărcarea mortală a fulgerului sferic”) (aici și în continuare – traducere de N.R.).

O altă așchie de „sticlă colorată” reflectă fenomenul epocii brejneviste, când „a face rost de ceva” era cuvântul magic al acelor timpuri, relevante prin „tejghele goale la care se plectiseau blondele emerite ale comerțului sovietic” („Достать – магическое слово тех лет... Пустые прилавки и скучающие заслуженные блондинки советской торговли” [p. 145]). Autoarea nu se aventurează să exceleze în relatarea unor realități ale regimului sovietic, deși exemple pot fi adunate cu toptanul și ispita, în acest sens, e destul de mare. Memorabil însă este episodul cu șefa de studii Galina Ignatievna care, fanatizată, ținea morțiș să-i explice unei femei de etnie evreiască linia partidului cu privire la așa-zisul „complot al medicilor” sau „dușmanii în halate albe”: „Pe Tătucul nostru ați vrut

să-l băgați în mormânt? N-o să vă meargă! O să hrăniți păduchii în Siberia și viermii în morminte, jidovi nemăcelăriți! Puțini dintre voi au fost căsăpiți de Hitler, chiar dacă-i fascist, puțini de tot! Ați vrut să otrăviți poporul? Nu-i nimic, avem cartușe pentru toți!" („Отца нашего угробить хотели? Не выйдет! Вшей в Сибири кормить будете и червей – в могилах, недобитки жидовские! Мало вас Гитлер, хоть и фашист, повыворчевывал, мало! Народ отравить хотели? Ничего, патронов на всех хватит...” [p. 141]).

La fel de corectă este M. Metleaeva în descrierea realității societății basarabene, precum episodul din copilăria naratoarei, și în cazurile cu evenimentele din imediată actualitate. Nica știe mai multe limbi, se implică și în domeniul traducerilor, din care motiv este la curent cu tot ce se întâmplă în spațiul celui de-al doilea stat românesc. Unii alolingvi însă o invidiază pentru această calitate, fără să conștientizeze că de „sindromul cetății asediate”, de care sunt afectați, pot să se trateze simplu de tot: să dorească a se trata: „– Firește, ție îți e bine, le știi limba!, îi aruncă cu răutate poeta cu care se cunoscuse cândva la ședințele unui cenaclu literar, dar tu, se vede, ai uitat de lozinca lor „Valiza, gara, Rusia!” – Eu țin minte totul. Dar au trecut aproape 20 de ani... și a crescut o întreagă generație implicată deja în viața activă a societății, s-au schimbat niște lucruri. Iar voi continuați una și bună, ca niște hoaste bătrâne, de parcă ați avea de la asta o imensă plăcere. Împotriva cui țineți frontul?” (– Конечно, тебе хорошо, ты знаешь их язык! – со злостью бросила ей в лицо поэтесса, с которой они когда-то пересекались в одном из местных литобъединений, – ты забыла «чемодан, вокзал...» – Я все помню. Но прошло почти 20 лет... и выросло целое поколение, вступающее в активную жизнь, и что-то изменилось. А вы продолжаете одно и тоже, как старые клуши, будто вам это нравится. Против кого вы держите оборону? [p. 180]).

Referitor la protagonista Nica, caracteristic pe întreg spațiul narațiunii este statutul ei de „cioară albă” în diverse situații, atât în cele familiale, cât și în cele sociale. Ea își asumă acest statut chiar și în relațiile cu soțul, deoarece „mergând pe stradă, ea descoperi deodată că nu merg ținându-se de mână, dar la o distanță bună unul de altul” („Идя с ним по улице, она вдруг обнаружила, что идут они не рука об руку, а на приличном расстоянии друг от друга” [p. 250]). Cu alte „țândări de sticlă colorată” autoarea întregește tabloul complex al societății basarabene, nuanțând cu pricepere și talent diverse domenii ale relațiilor umane, printre ele interesante fiind și cele ce țin de cultură. Naratoarea observă cum „în fața ochilor săi s-a format o elită cu o cultură-surogat aparte, care se strecoară abil printre cercurile influente ale societății, dictându-și gusturile. În genere, puțin ce s-a schimbat: locul unui alai de lingușitori l-a luat altul. Servitorul rămâne servitor” („На ее глазах формировалась особая эрзац-культурная элита, подбиравшаяся к влиятельным кругам и начинавшая делать погоду. В принципе, мало что изменилось: на смену одной холуйской свите, пришла другая. Обслуга есть обслуга” [p. 138]). Ea remarcă și limbajul care-i trădează pe cei care se aseamănă, indiferent de statutul lor social, de la ministru și până la ultimul boschetar, subliniind că preferințele acestora pentru expresii din jargonul suburban injectează în conștiința socială falsă idee că „toți suntem de o teară” („Все свои!” [p. 200]). Oricum, naratoarea nu cade în capcana nihilismului, recunoscând că „deși internetul este similar unei gunoști, totuși, fără el nu se poate” („Интернет хоть и свалка, но без него тоже нельзя” [p. 178]).

Miroslava Metleaeva recunoaște într-un interviu, că romanul ei poate fi considerat un fel de „biografie colectivă a generației sale”, că, în linii mari, e vorba de viața acestei generații. Iar viața unui om, de la

naștere și până la moarte, e constituită dintr-un număr imens de momente suspendate, prinse înde ele în spațiu și în timp, care-i dau culoare și continuitate. Un cititor cu o anumită experiență a lecturilor își poate da ușor seama că romanul nu e doar despre viața noastră, ci e și unul de dragoste, deoarece viața fără dragoste este imposibilă. Imaginea finală a acestui joc cu „țândări

de sticlă colorată” scoate în evidență talentul robust al autoarei, care, în pofida unor aspecte mai întunecate din istoria societății noastre – război, foamete, deportări, pogromuri, actuala tranziție –, reușește să creeze o operă în stare să impresioneze prin autenticitate chiar și un cititor pretențios, generând meditații și satisfacții estetice.

Nicolae RUSU

DIMITRIE IOV, REMARCABIL OM DE CULTURĂ ȘI POLITICIAN DE PE AMBELE MALURI ALE PRUTULUI

În anul curent se împlinesc cincizeci și doi de ani de la plecarea în Ceruri a unui reprezentant neordinar al literaturii române interbelice, totodată și un important, prin calitățile sale, deputat și senator al României Mari, care pe nedrept este dat uitării de către contemporani. Dar această nedreptate pare că se repară încetul cu încetul. Dovadă sînt diversele simpozioane, lansări de carte care iau în dezbatere viața și activitatea fascinantă și generoasă a acestei personalități și anume – Dimitrie Iov.

Scrierile lui Dimitrie Iov sînt printre cele mai interesante apariții editoriale ale perioadei sus-menționate, iar valoarea operei sale este dincolo de orice îndoială. Despre o carte ce aduce în prim-plan această figură deosebită a culturii și politicii române va fi vorba în continuare. E redactată de publicistul Gabi Gomboș și are denumirea *Fericiri pe margini de prăpastie. In memoriam Dimitrie Iov**. În *Cuvînt de autor* găsim

următoarea confesiune: „Atunci cînd m-am stabilit în zona Flămînzi, la 1 noiembrie 2006, nu știam nimic despre distinsul om de cultură Dimitrie (Dimitru / D.) Iov. L-am descoperit întâmplător, îngropat în amintirile localnicilor, cu clocotitoarea sa prezență încapsulată în viața culturală locală, dar mai ales cu aura sa impresionantă de om modest și scriitor martir. M-a fascinat din start drama prolificului literat – poet, prozator, editorialist, dramaturg, ziarist – cinstit

director de teatru și optimist politician, descris de cei care l-au cunoscut ca fiind de o vitalitate contagioasă și de o voioșie extraordinară” [p. 9]. Urmează mărturisirea cum au fost colectate materialele despre această personalitate fulminantă, pasionată, implicată activ în viața social-culturală, apoi în activitatea de luptă împotriva regimului comunist din România, instaurat cu ajutorul colosului imperial de la răsărit – URSS. Dar cine a fost și de unde vine Dimitrie Iov? S-a născut la 9 martie 1888, în s. Uriceni (azi Nicolae Bălcescu), com. Flămînzi, jud. Botoșani, și a decedat pe 20 august 1959,

¹ Gomboș, Gabi. *Fericiri pe margini de prăpastie. In memoriam Dimitrie Iov*. Botoșani: Axa, 2010. 250 p.

în cel mai reductabil loc de chinuri din perioada postbelică a României comuniste – închisoarea Gherla din jud. Cluj. Este fiul cel mai mic din cei șapte copii ai Ecaterinei și ai lui Toader Iov, mici negustori rurali. Absolvește școala primară din comuna natală, apoi Școala Comercială Superioară din Iași (1907). Lucrează o vreme funcționar bancar în București, dar în curând se implică în viața culturală și politică a țării devenind colaborator la *Adevărul*, *Dimineața* (1912), *Fulgerul* (Iași, 1912-1916), *Ramuri* (1914-1916), *Lumina* (Craiova, 1915-1916), *Drum drept* (1916), *Mișcarea* (Iași, 1919), *Dacia* (București, 1919-1924), *Curentul* (1924-1942). În 1915 la Editura „Ramuri” din Craiova îi apare o broșură, de numai 24 pagini, *Moartea Regelui Carol: scrisori către un nepot*.

După Primul Război Mondial, la care a participat ca sublocotenent, D. Iov sosește la Chișinău, unde se dedică acțiunii de revigorare a conștiinței românești în Basarabia. Astfel, după votul istoric de la 27 martie 1918 și Marea Unire de la 1 decembrie al aceluiași an, evenimente primite cu bucurie de întreaga Țară, îl vedem ca redactor la *Sfatul Țării* (1918), ca fondator al revistelor *Renașterea Moldovei* (1922), *Biblioteca copiilor și a tinerimii* (1921), a fost membru în conducerea ziarelor *Cuvîntul nostru* (1920), *Basarabia de Sus* (1921-1922), *Izbînda* (1931-1932). A organizat o serie de spectacole care aveau loc succesiv în mai multe localități din Basarabia, abia venită la trupul Patriei-Mamă. În 1920 a devenit inspector general al artelor din regiune, iar în 1921 și 1926 (în două rânduri!) este ales prefect de Soroca, deputat (în 1926) și senator (în 1931). În acest răstimp scrie și la alte publicații locale (*Viața Basarabiei*, *Glasul Bucovinei*, *Răsăritul*, *Gazeta Basarabiei*, *Pagini basarabene*) sau din Vechiul Regat (*România literară*, *Convorbiri literare*, *Universul*, *Gorjanul*, *Țara noastră*, *Dacia* ș.a.). În 1940 este nevoit să revină la

București, unde, ca redactor-șef al *Gazetei refugiaților*, apoi ca director al revistei *Îndrumătorul nostru* (1941-1943), dar mai ales ca sînguincios colaborator la *Curentul*, *Evenimentul zilei*, *Santinela* și *Soldatul*, militează pentru evidențierea caracterului românesc al populației dintre Prut și Nistru, argument esențial al luptei pentru redobândirea acestei provincii. Între 1942 și 1944 a fost și director al Teatrului Național din Iași. După război a trăit în condiții conspirative în București, ducînd o viață grea, dar în 1956 a fost arestat, sfârșindu-și zilele ca deținut politic în închisoarea Gherla.

Cartea lui G. Gomboș *Fericiri pe margini de prăpastie. In memoriam Dimitrie Iov*, care poartă un motto din Ana Blandiana („Atunci cînd justiția nu reușește să fie o formă de memorie, memoria singură poate să fie o formă de justiție”), este structurată în cinci părți: *Moldova*, *Scritura*, *Calvarul*, *Gherla* și *Reconstituiri*, iar fiecare parte cuprinde cîteva subcapitole, ce descriu viața de la naștere pînă la moarte, precum și memoria purtată pînă în zilele noastre a celui care a fost deopotrivă de venerat pe ambele maluri ale Prutului. Ca să fie mai lesne înțeleas cursul vieții scriitorului și omului politic din Uriceni, autorul face cîteva incursiuni în istoria Moldovei și, îndeosebi, a Basarabiei, căci cu aceste zone s-a identificat pe parcursul întregii sale vieți, trecută în zbcium, personajul nostru principal: „Puțini scriitori au descris Moldova de la Nistru atît de plastic și de pătîmas ca scriitorul din Flămînzii. Puțini oameni de litere din Patria-Mamă s-au atașat așa de profund de acest străvechi teritoriu românesc, dedicîndu-i, timp de decenii, cea mai consistentă parte a creației lor. E greu de precizat astăzi cine a făcut mai mult: Dimitrie Iov pentru Moldova sau Moldova pentru Dimitrie Iov. Dar dacă, indirect, cărturarul și-a dat viața pentru Basarabia, Moldova l-a răsplătit, identificîndu-se în perioada României Mari, în maxima sa eta-

pă de măreție și înflorire, cu însăși maturitatea sa scriitoricească. Dimitrie Iov nu a trăit pur și simplu în Moldova dintre Nistru și Prut. A muncit acolo și a iubit, a descifrat enigmatul trecutului și a rescris istoria locală ca prefect și apoi ca senator. Și-a făcut fini în Moldova basarabeană și prieteni de-o viață, alături de care a degustat vinul arămiu și celelalte minunății bahice ale regiunii. S-a identificat cu locuitorii, i-a ajutat, social și politic, așa cum s-a priceput, apoi și-a încropit în Soroca o gospodărie cochetă, cu un birou de lucru somptuos, în care a așezat cu evlavie icoane, tablouri și portrete de familie, bustul lui Delavrancea și peste 10 000 de cărți din literatura nemuritoare a lumii” [p. 17-18].

În prima parte a cărții sînt evocate momente din anul 1907, prima arestare a tînarului specialist cînd acesta a vrut să vină la baștină ca să afle informații din însuși epicentrul răscoalei țărănești, amintiri despre rudele scriitorului (de exemplu, despre Maricica Popovici, fina de botez, tocmai persoana căreia scriitorul i-a expediat cu regularitate, începînd cu a doua jumătate a anilor '40 și pînă la arestarea sa, numeroase scrisori, care în prezent se păstrează la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași), participarea la cîteva bătălii ale Primului Război Mondial, în 1916-1918, activitatea în calitate de inspector general al artelor, alegerea ca prefect de Soroca, apoi ca deputat și senator. În această etapă D. Iov se dovedește a fi și „un gazetar de temut” [p. 40]. Titlurile articolelor sînt grăitoare de la sine: *Petliuriștii și Unirea Basarabiei*, *Comunicația cu Ucraina*, *Arestarea socialiștilor greci din Tiraspol*, *Exproprierea în Basarabia*, *Comerțul și industria în Basarabia* ș.a. – restul articolelor conțin informații privitoare la economia regională, critica activității funcționarilor de stat, portrete ale unor conducători locali, energici și devotați idealurilor sfinte ale Neamului. Majoritatea informațiilor culese de G. Gomboș sînt de la persoane de

la fața locului: profesoara Elisabeta Bîrsan, de 96 de ani, din Iași; Liviu Ivăniță, de 70 de ani, din Flămînzii; învățătoarea Haretina Hăisan, de 72 de ani, din Flămînzii; Natalia Căldăruș, de 92 de ani, din Prisăcani, suburbie a or. Flămînzii; Nicolae Bulat, directorul Muzeului de Istorie și Etnografie din Soroca; și alții. Autorul a folosit și materialele publicate în diverși ani de I.D. Apostu, Remus Zăstroiu, Cicerone Ionițoiu, Petru Munteanu și Ștefan Nicolau, care s-au referit la personalitatea polivalentă a lui Dimitrie Iov. Vizitînd orașul Soroca în vederea documentării sale, G. Gomboș, din păcate, nu a găsit casa în care a locuit inimosul patriot al Țării sale, fiindcă inundațiile din 1960 au deteriorat-o în așa chip că peste puțin timp a fost demolată. În schimb, a avut ocazia să se plimbe pe străduța nepietruită ce poartă, din anul 2000, numele protagonistului nostru (pînă atunci aceasta era Nikolai Bauman, revoluționar rus).

Capitolul *Scritura* ne introduce în laboratorul de creație al distinsului om de cultură D. Iov. După transmiterea în eter a primei emisiuni radio din România (1 noiembrie 1928), numeroși scriitori, savanți, actori, cărturari ai vremii sînt invitați în fața microfonului în cadrul ciclului de conferințe *Universitățile radio* – inițiativă a sociologului Dimitrie Gusti. Printre personalitățile prezente în această populară emisiune se află și D. Iov, care, începînd cu 1930, „își face auzit glasul pe undele hertziene” [p. 57]. În Arhiva Radio București se păstrează un șir de articole din acea perioadă, semnate de D. Iov, care au stat la baza emisiunilor transmise în cadrul ciclului sus-numit. Se aduc drept exemplu: *Basarabia pitorească*, *Poezia populară a basarabenilor*, *Obiceiuri basarabene de Crăciun*, *Bugeacul Basarabiei*, *Orașul Bălți*, *Mănăstiri basarabene*, *Vraja Nistrului*, *Muzeul Național de Istorie Naturală din Chișinău*, *Obiceiuri de Paști în Basarabia*, *Lipnicul și alte localități din nordul Basarabiei*, *Trei martiri ai Basarabiei* ș.a. Periodic, D. Iov participă și la realizarea altor emisiuni,

drept dovadă ne stau următoarele materiale: *Un oraș istoric – Soroca, Boieri moldoveni de peste Prut, Orașul lui Ion Vodă – Cahul, Cetatea Albă, Stejarul din Soroca, Livezi și podgorii basarabene, Sate moldovenești pe Nistru* ș.a. Este edificatoare colaborarea scriitorului la emisiunea *Ora ostașului*, mai ales în perioada de după 1941: *Ziua eroilor, Scrisoare către ostași, Să zdrobim comunismul: dialog între ostași, Sintem ostașii țării, Alexandru Vodă cel Bun poruncește, Jurnal de front. Viteazul de la Jabca: schiță de război* ș.a. Fără doar și poate, radiodifuziunea română pătrunde temeinic în anii despre care e vorba în viața cotidiană a basarabenilor, devenind astfel un mijloc de informare rapidă și un act de cultură.

G. Gomboș mărturisește în continuare că D. Iov „a cochetat” [p. 71], în paralel, și cu arta plastică, în rol de prezentator și critic al vernisajelor de pictură, grafică și sculptură. Astfel, în *Lucefărul* sau *Familia* apar articole despre renumiții artiști plastici Nicolae Grigorescu, Octav Băncilă, Ștefan Luchian, Nicolae Dărăscu, D. Florian etc. Tot aici aflăm despre buna colaborare între Pan Halippa, unul dintre cei mai importanți militanți pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia, și Dimitrie Iov, la revista *Viața Basarabiei*. În paginile acesteia apar lucrări în versuri (ciclul *Cărți poștale*, poezia *Înserare*) și proză (*Un oraș de graniță – Soroca, Pe drumuri basarabene* etc.). După colaborarea gazetărească și radiofonică apar și primele volume de proză artistică – *În lunca Troțușului* (1923), *Amintiri și lacrimi și Dudaia Adela* (ambele 1932). Sînt importante mențiunile lui I.D. Apostu cu referire la aceste scrieri care ne spun că „în general, Dimitrie Iov a scris foarte mult, în volume adunînd foarte puțin” și că „proza creată de Dimitrie Iov se alătură semănătorismului promovată de Nicolae Iorga, în revistele de sub influența sa”, iar „poezia, eminentemente lirică, nu ține seama de niciun curent” [p. 73].

În anul de doliu 1940, cînd a început perioada de calvar pentru națiune, Dimi-

trie Iov este nevoit să se refugieze la București, unde este primit cu brațele deschise, ca o autentică persoană marcantă a vremii. Ducînd dorul Basarabiei, în zilele pline de freamăt pentru destinul ei, D. Iov compune poezia *Covor basarabean*, un imn miinilor muncitoare de la locul nu demult abandonat de el, o odă unui covor prea bine cunoscut după felul țesăturii, pe care îl zărise într-o curte bucureșteană scos din casă să se zvînte: „Ce miini trudite de țărancă / Ți-au înflorit urzeala trandafirii / Și te-au țesut, ca să te calce mirii? / Cum o strigau? Marie? Anca? [...] Eu parcă văd o frunte cum asudă / Și-obrajii aburiți, ca niște piini! / Aș vrea ca să sărut acele miini / Ce te-au nflorit cu dragoste și trudă. [...] În clitul, sub icoane, ce-adun anii / Din truda degetelor de mărgean? / Căci zestere-ai fost și te-au furat dușmanii, / Frumosule covor basarabean.” Peste puțin timp după publicare, prietenul său I. Al. Brătescu-Voinești avea să scrie despre această capodoperă a literaturii române: „Citiți, vă rog, și recitiți această minunată poezie: *Covor basarabean*. Ah! Ce dumnezeiesc de nobil rol a dat Dumnezeu poeziilor, ca din durerea lor, din sfișierile lor sufletești să poată face cîntece pentru alții. Refugiat din Basarabia [Dimitrie Iov] cu sufletul încărcat de obidă, rătăcește acum pe ulițele Bucureștilor. Și iată că preface chinuitoarea lui sfișiere în cîntec pentru alții, în poezie pe care nu o poți citi cu voce tare, pentru că te-neacă plînsul, poezie care merită să figureze în toate antologiile noastre viitoare și pe care o vor învăța de aici în acolo pe din afară toți copiii Neamului nostru” [p. 81-82]. Mă întreb au fost luate în seamă aceste cuvinte ale fruntașului scriitor de către posteritate? Dacă nu, urmează ca aceasta să se corijeze fără pregetare în viitor... Trebuie de menționat că, în 1943, pe cînd deținea funcția de director al Teatrului Național ieșean, această poezie va da titlul celui mai important și mai frumos volum din cariera autorului, din care spicuim titluri de alte

creații versificate demne de reținut și de luat aminte: *La Putna plînge Ștefan Voievod, Voroava, Mori de vînt basarabene, Hoinar prin Basarabia, Letopiseș, Măr domnesc, Pizanie, Răvaș către rege, Iarna basarabeană, Cetatea Albă, Țăran basarabean* etc. Tot în această perioadă apar și volumele de proză *Priveliști basarabene* (1941), *Moldova de la Nistru, Gospodarul din Orhei* (ambele 1942), *Biruitoarii de la Țiganca* (1943), care confirmă legătura sufletească stînsă a scriitorului flămînzean cu ținutul românesc dintre Prut și Nistru.

În capitolul *Calvarul G. Gomboș* ne plasează în perioada României sub jugul bolșevic. Datorită situației politice și instaurării comunismului dezmațat întreaga activitate culturală a lui Dimitrie Iov este totalmente compromisă. La vîrsta de 56 de ani se pensionează și se stabilește împreună cu soția Aglaia la București, pe strada Eminescu, nr. 35, raionul Stalin (sic!). Cicerone Ionițoiu în lucrarea *Genocidul din România: repere în procesul comunismului* relatează: „Încep zile grele pentru el [Dimitrie Iov]. Locuiește într-o singură cameră, care servea drept cameră de primire, bucătărie, birou și dormitor. Cărțile lui sînt scoase din circulație. Nu mai are voie să scrie, iar dacă scrie nu are voie de tipar. Pe 1 aprilie 1949, este dat afară din Societatea Scriitorilor Români, unde era membru de 28 de ani, și tare îl neliniștea zvonul că va fi izgonit din București. Iar primul gînd, că va fi nevoit să părăsească capitala, îl duce să se întoarcă în Flămînzii” [p. 105-106], iar confratele de condei birădeanul C. Costandache, după ce își vizitase prietenul, confirmă aceeași stare deplorantă a familiei de intelectuali: „Nici nu știu din ce trăiau: poetului îi fuseseră suprimate atît pensia de la Societatea Scriitorilor Români, cît și cea cuvenită de la Teatrul Național din Iași” [p. 106]. O susținere cu alimente trimise periodic în pachete pe cale poștală din Flămînzii o avea de la finii săi, dar aceasta nu salva situația. Drept confirmare sînt rîndurile din răspunsurile de mulțumire ale scriito-

rului la baștină de la mijlocul anilor '50: „Mă tem că n-o să vă mai văd. Am să fac toate chipurile să vin la vară la Flămînzii. Vor fi poate ultimele clipe cînd să stau în mijlocul vostru, în satul meu drag. Cred că va veni o zi cînd veți citi ce scriu eu azi. Toată ziua scriu...” Sau: „Sînt anemiât din cauza muncii intelectuale. Am scris în luna trecută cîte 12-13 ore pe zi, ceea ce m-a dat gata. [...] N-am dureri, dar simt că mă sting ca un opaiț în care se isprăvește grăsimea” [p. 120].

După înăbușirea de către sovietici a revoltei maghiarilor din octombrie 1956, securiștii din România devin superiori partidului, care nu mai poate conduce masele populare prin mijloacele politico-ideologice anterioare. Se instalează o cenzură foarte aspră, sînt introduse măsuri drastice pentru așa-zisa „înalta trădare”. Pe 10 noiembrie 1956, D. Iov împreună cu alți camarazi, care participau la o ședință ordinară a „cafenelei literare” conspirative din locuința doamnei doctor Virginia Munteanu, sînt arestați. Un participant la aceste ședințe, scriitorul C.D. Zeletin, care în acea zi tragică a lipsit fiindcă avea febră și a scăpat de urgie, își aduce aminte – după mulți ani – cu înfrigurare de acele clipe: „Un denunțator, un sicofant, o iudă a dirijat în toiul nopții securitatea spre sălașul artiștilor de pe strada Eminescu, nu departe de căsuța marelui eminescolog Perpessicius, ce avea să treacă și el, nu peste multă vreme, printr-o tragedie similară. Cuibul visător era supravegheat. Într-o teroare de nedescris au fost arestați Dimitrie Iov, Doamna Doctor [Virginia Munteanu], Iosif Dumitrescu Pietrarie și studentii Dumitru Stanciu, Ion Vîrlan, Constantin Chiriac și Ovidiu Pamfil Ionescu. N-a scăpat nici Virgil Carianopol: a fost ridicat, concomitent de acasă. Au scos pînă și scîndura dușmelelor, au înjunghiat pernele. Cărțile de poezie închinat Basarabiei au devenit pe dată delict, după cum delict a devenit și manuscrisul, ascuns în beci într-un bidon, al lui Ovidiu [Pamfil Ionescu], avînd eroină o pisică autohtonă tînjind după Occidentul liber...” [p. 153].

Mai multe detalii cu privire la acele zile negre din istoria românilor cititorul poate afla în capitolul *Gherla* al cărții lui G. Gomboș. În aprilie 1957, scriitorul incomod, învinuit pentru delictul de agitație politică, primește trei ani de închisoare corecțională, iar după recursul Procuraturii i se adaugă încă trei ani. Fiind aproape septuagenar, Dimitrie Iov este închis în lagărul de exterminare *Gherla*, vestit în lumea întreagă prin distrugerea cu cruzime a conștiinței și personalității umane. Ca să fie mai evidentă senzația de teroare, după zile de chinuri neomenite, deținuții sînt purtați prin camerele de tortură ale închisorii pentru ca, văzînd ororile, să nu mai sperie la o careva indulgență. Dumitru Bordeianu, trecut și el prin grozăviile închisorilor de atunci, în *Mărturisiri din mlaștina disperării* se destăinuiește: „Cei torturați erau întinși pe dușumea. Păreau niște morți puși unul lîngă altul, cu capetele umflate și fețe vinete și desfigurate. Nu știam însă ce putea fi pe trupurile lor, căci stăteau nemișcați și înveliți. Efectul acestei navete își atinsese scopul, pentru că, după cîteva zile, reținuți în această cameră de teroare, alături de cei întinși pe dușumea ca morți, nu mai aveam nicio îndoială despre ce ne aștepta” [p. 160]. Trupul și sufletul lui D. Iov nu au rezistat acestor suferințe morale și fizice. În dimineața zilei de 20 august 1959, ilustrul scriitor, ziarist și cărturar, trece în lumea celor dreți. Gheorghe Penciu, ținut în înfermeria închisorii pe același pat cu D. Iov, dar care a supraviețuit teroarea comunistă, confirmă: „A murit lîngă mine, departe de ai săi, neșpovedit, neîmpărtășit, cu urma aceea de amărăciune pe buze pe care o au numai aceia care fuseseră înșelați în convingerile lor. Făcuse o viroză respiratorie pe fondul unei tuberculoze mai vechi și inima n-a mai putut face uriașul efort” [p. 176-177]. Soția Aglaia a fost înștiințată oficial despre moartea soțului abia în ianuarie 1962.

Din cele menționate mai sus reconstituirea memoriei scriitorului, omului de

cultură și politicianului Dimitrie Iov nici nu poate fi pusă la îndoială. Un pas spre acest deziderat a făcut și Gabi Gomboș, evocînd figura înaintașului nostru în *Fericiri pe margini de prăpastie. In memoriam Dimitrie Iov*. După mărturiile literatului basarabean Leca Morariu, D. Iov pînă la arestare avea scrise nu mai puțin de 32 de volume, care, nefiind tipărite, se pierd în negura vremii. Astăzi cercetătorii literari sînt în căutarea acestora, cu toate că multe din ele au fost arse, distruse, pierdute pentru totdeauna... Ne bucură faptul că numele lui Dimitrie Iov apare tot mai des în diverse dicționare, articole, studii (spre exemplu, la noi – în seria *Basarabia necunoscută* a lui Iurie Colesnic). În 2009, strada principală care străbate orașul Flămînzii, pe o distanță de cinci kilometri, capătă denumirea celui care a dus faima urbei în lume. Tot în acest an, Consiliul orașenesc din Flămînzii îi acordă post-mortem lui D. Iov titlul de Cetățean de Onoare. În 2010, în cadrul ediției a doua a Zilelor orașului Flămînzii a fost organizat simpozionul *Dimitrie Iov – jertfă pe altarul unității naționale*. De asemenea, în holul Primăriei Flămînzii, a fost dezvelit bustul scriitorului, realizat de sculptorul botoșănean Marcel Mănăstireanu. Alte inițiative care ar înveșnici numele flămînzeanului sînt pe cale de realizare.

Credem că și prezentele impresii de lectură vor contribui într-o cîtva la aducerea în prim-plan a numelui de rezonanță Dimitrie Iov. Mulțumim pe această cale doctorului în economie Vasile Șoimaru pentru că ne-a pus la dispoziție volumul lui Gabi Gomboș, din care am aflat mult mai multe lucruri decît le știam pînă nu demult despre acest om cu adevărat deosebit pentru Basarabia. Sîngele apă nu se face! Basarabeni urmează să-i cinstească memoria cu demnitate, căci Dimitrie Iov i-a iubit cu toată sinceritatea, drept dovadă ne servește întreaga lui operă literară și publicistică.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

TEMA PENTRU ACASĂ... A UNUI ROMANTIC ÎNTÂRZIAT

Prin volumul recent apărut, *Tema pentru acasă*¹, Nicolae Dabija, poetul și publicistul de la Chișinău, a reușit să ne surprindă chiar de la titlu, mai precis, de la subtitlu. Prezența unui compus din lexicul didactic, în titulatură, ne-a îndreptățit, la prima „citire”, până la reperarea „avertismentului” „(roman)”, de pe copertă, să-l considerăm publicistică, în seria altor scrieri cu care ne-a obișnuit autorul. Dar n-a fost să fie așa! Și odată deschisă cartea, a urmat o lectură captivantă. Impresiile acesteia le prezentăm în cele ce urmează.

Cuvânt [p. 5] rezumă povestea neobișnuită, care a determinat scrierea cărții, a cărei acțiune începe într-un sat (Poiana), la 28 iunie 1940. Dacă ne-am opri aici din citit, am completa, fără efort, fișa evenimentului, cu numele teritoriului și al celor care au făcut din 28 iunie 1940 o dată istorică. Personajul principal, profesorul de limba și literatura română, Mihai Ulmu, în acel moment, se află la oră, cu elevii ultimei clase de liceu, urmând să încheie, ca de obicei, cu „tema pentru acasă”. Atmosfera amintește „La dernière classe”: aceeași invazie a vecinilor... neașteptați de nimeni, prusaci la Alphonse Daudet, ruși la Nicolae Dabi-

ja. Aceștia din urmă pătrund în sala de clasă și înlocuiesc, într-un gest de „*Vae victis!*”, portretul lui Eminescu cu cel al lui Stalin. De aici încolo lucrurile se precipită, ora următoare nu mai are loc și nici controlul temei indicate. Mihai Ulmu este deportat în Siberia, întrucât își asumă faptele clasei sale, extrem de grave, la adresa Puterii Sovietice: dubla profanare a portretului lui I.V. Stalin, mai întâi prin îndepărtarea acestuia de pe perete, și cu adaosul unui rețuș în linia

mustăților, apoi, prin reșezarea poetului M. Eminescu. Către locul detenției, este urmat, fără să bănuiască, de una dintre elevele sale, Maria Răzeșu, care îl iubea în taină. Pretextul: returnarea unui volum de M. Eminescu, împrumutat de la Mihai Ulmu. Reîntâlnirea, urmată de o scurtă evadare a celor doi, când se și căsătoresc simbolic, marchează decisiv destinul profesorului. Existența paralelă, în penitenciare diferite, le face detenția suportabilă, după capturare. Nașterea copilului, separarea acestuia de mamă la împlinirea vârstei de doi ani, prin predarea la orfelinat, alias „fabrica de infractori”, o nouă tentativă de evadare a Mariei pentru a-și salva „puiul” din ghearele tifosului, împușcarea gravă a eroinei, moartea acesteia, urmată de aceea a lui Stalin și prăbușirea sistemului penitenciar din Siberia, ieșirea lui Mihai Ulmu din detenție, recuperarea fiului său identificat ca

¹Dabija, Nicolae. *Tema pentru acasă* : roman. Iași: Princeps Edit, 2009, 374 p. (Col. „Cartea de proză”).

azilant la Nadrecinoe, revenirea la Poiana, direct în sala de clasă și, în sfârșit, verificarea „temei pentru acasă”, după... 13 ani, sunt principalele momente care alcătuiesc viața personajului sub semnul istoriei.

Publicistul militant și poetul, aparent, au cedat locul romancierului. Acesta din urmă ne propune o nouă formulă, în care, identificăm cele două ipostaze scriitoricești ale lui Nicolae Dabija. În organizarea romanului recunoaștem editorialistul, căci narațiunea este divizată în 60 de capitole (= editoriale) succesive și totuși autonome, în sensul că lectura independentă a fiecăruia devine cu putință. Remarcăm titlurile percutante prin capacitatea rezumativă: *Orfelinatul* = locul în care, perseverent, Mihai Ulmu își recuperează fiul; *Lanul și Lecția de literatură* = cele două sectoare de „concentrare” a populației din Poiana: pe de o parte, *câmpul* unde „suflarea satului” a ieșit pentru „adunatul pâinii” (= seceriș), pe de altă parte, *școala* unde generațiile tinere se pregătesc pentru „ceva mai mult” decât părinții lor, ambele, curând, în impact cu „eliberatorul... ocupant”; *Profesorul Mihai Ulmu* = portretul acestuia; *Primul interogatoriu* = dialog *sui-generis* cu noile autorități; *Drumul spre Siberia*, în urma conversației anterioare; unele titluri poartă nume de personaje *Maria Răzeșu*, *Mendelstam*, *Colonelul Kudreavțev*, *Moș Mazai*, *Părintele Ioan*, sau de colectivități *Lumea lagărului* = o suită de portrete; de evenimente cruciale din viața eroilor: *Prima zi de lagăr*, *Prima zi de libertate*, *Nuntă în taiga*; de fenomene „meteo” neobișnuite: *Ninsori apocaliptice*, *Iarnă la Kolâma*; de stări de spirit la fel de neobișnuite: *Dragoste după gratii* (Maria), *lubind în cătușe* (Mihai), titluri – propoziție ca la Mihail Sadoveanu: *Maria ajunge la Zarianka*. În plus, fiecare capitol este prevăzut cu un motto, element de sprijin al titlului, în alegerea căruia sensibilitatea poetului concordă cu spusele altora: *Lanul* – „Există o demnitate a simplității” (Gilbert

Keith Chesterton), cu alte cuvinte, omagiul țărânimii; *Primul interogatoriu* – „Dacă nu există Dumnezeu, totul este permis” (F.M. Dostoievski), altfel spus, „Poftiți în Siberia!”; *Spovedania părintelui Ioan* – „Mi-e dor de Tine, Doamne, ca de-o fată!” (V. Voiculescu), așadar, măsura Sacrului – suferința umană! etc.

Acțiunea structurată simetric, se deschide și se închide cu o oră de curs, în care ponderea revine momentului didactic „Tema pentru acasă”.

Cum am mai spus, în carte, reîntâlnim publicistul, dar fără vehemența din tabletele-tip *La ordinea zilei* sau chiar „a istoriei”. Faptul se explică prin problematica romanului, axat pe *lubire*, ca principiu fundamental de existență a umanității, nu numai în varianta sublimă cântată de poeți, ci și ca *modus vivendi*, ca posibilitate de conviețuire a locuitorilor Planetei. Pe urmele lui Marin Preda și ale Bibliei, Nicolae Dabija pledează pentru iubirea-pasiune, dar, mai ales, pentru iubirea-armonie interumană, adică pentru îngăduința și toleranța aproapelui, cheia conversiunii imposibilului în posibil. Maria are un iubit, dar cu toți ceilalți se comportă ideal (= biblic), respectând și realizând Binele comun. Într-un fel, aceasta este „teza” romanului, căci nu numai titlul este didactic, ci și intenția autorului, într-un sens pozitiv. De fapt, prin mijlocirea narațiunii, cititorul primește o lecție, pentru care scriitorul se consideră mandatat (vezi în acest sens confesiunea din *Cuvânt*, p. 5). Este lecția a cărei verificare tocmai o desfășura Mihai Ulmu în acel 28 iunie 1940. Sub ochii cititorului se perindă aproape tot atâtea definiții ale *iubirii* câți elevi are clasa, întrecându-se fiecare să suplimenteze comentariul profesorului, pe marginea eroticei eminesciene, cu formulări memorabile: „Dac-ar fi să scoți din Biblie câteva întâmplări, niște psalmi, unele file și chiar pe unii profeți cu cărțile lor, ea tot Biblie rămâne, dar dacă scoți din

ea iubirea, aceasta devine o carte oarecare..."; „Când iubește, omul devine ceilalți sau celălalt și abia atunci este puternic cu adevărat”; „Alături de iubire, dintre toate harurile dumnezeiești, Apostolul Pavel pune răbdarea (= toleranța – *I. M.*), să avem răbdare să ne iubim semenii, chiar pe cei care o merită mai puțin” [p. 31]. Elevii răspund „toți ca unul”, pentru că, în viziunea autorului, toți învață (sau ar trebui să învețe) excelent, școala însemnând învățatură, dar și educație. Înțelegem că slujitorii acesteia ar trebui să fie variante multiplicatale ale profesorului Mihai Ulmu. Satisfacția lui este deplină: a reuși să-și deprindă elevii, cu o anumită libertate de gândire, dătoare de confort spiritual: „Se bucurau că sunt liberi, liberi, și ar fi fost astfel chiar și cu cătușe la mâini și la picioare, pentru că învățaseră să gândească și să se comporte ca niște oameni liberi” [p. 33]. De altfel, cartea abundă în definiții ale *iubirii* sau în redefinirea unor noțiuni prin prisma *iubirii*; „Pentru mine *acasă* e acolo unde te afli **tu**” [p. 141]; „Doi *oameni care se iubesc* corectează ceea ce este *nedesăvârșit* sau *rău* în creația lui Dumnezeu” [p. 285].

Destinul lui Mihai Ulmu devine excepțional prin dragostea excepțională pe care i-o poartă Maria Răzeșu. Dimensiunile acestui sentiment (dacă le are!) depășesc scara normalității. Eroina pleacă în căutarea omului iubit nu la Paris (seducător ca perspectivă), ci în Siberia (ingrozitoare din același punct de vedere) cu elanul tinereții și al *iubirii*. Informațiile noastre despre acel loc, de la supraviețuitori ai „transferului” istoric forțat, stau toate sub emblema „horresco referens”. Forța *iubirii* face posibilă călătoria unei eleve de liceu de una singură, „la capătul lumii”, în paralel cu trenurile „morții” (= ale deportaților) și ale dezastrelor de război, sub pretextul returnării („reîntoarcerii” în exprimarea eroinei) unei cărți împrumutate, dar cu scopul real de a fi alături de omul iubit. Gestul ei ieșit din

comun, o situează în plin romantism, ca și multe alte detalii: înfățișarea profesorului („cu fața palidă, plete lungi și negre ca de cărbune... ochi obosiți de lectură”), coincidența intersectării celor două trenuri care pe căi diferite îi ducea în Siberia pe cei doi („Într-o noapte... apăru un alt tren din direcție inversă în al cărui geam zări postat un chip care i se păru cunoscut: o tânără care semăna ca două picături de apă cu una dintre elevele lui – Maria Răzeșu... dar ce să caute ea în Siberia?” – p. 53), nunta lor în taiga, aceeași taiga care a dat fiori celor obligați să o cunoască îndeaproape, transportul încăpătorului rucsac, pregătit de Maria, la Poiana, pentru festivalul de nuntă, de la fața de masă cu „horboțica” spumoasă, până la cele două păhăruțe, evident, casabile, dar care au ajuns intacte în fața mirilor, schimbul de inele confecționate din iarbă, personajele angelice, luminoase (Maria, Mihai) în opoziție cu maleficii Kudreavțev și Liubov Herbertovna Skreab, „locația” Siberiei torționare pentru dragostea cea mai liliacă cu putință etc., etc.

Sentimentul care animă eroina, netezește toate asperitățile dintr-un fel de „Drum al crucii”. Ca un apostol modern al *iubirii*, îmblânzește totul în calea ei, făcându-și aliați din potențialii inamici. Ajunsă la punctul de detenție, reușește, cu zâmbetul pe buze și iubirea în suflet, să dobândească un loc de muncă în închisoare, adevărată izbândă în planul ei secret. De acolo este mai aproape de Mihai Ulmu pe care îl dirijează într-o primă evadare comună. Incredibil, pentru început, tentativa lor pare promițătoare, cei doi aleargă spre libertate într-un spațiu aproape complicat, cu toată ostilitatea lui firească. Iubirea lor este atât de frumoasă, încât acceptăm convenția propusă de autor, cu tot neversimilul ei: de la peisajul cu trifoi și romaniță, mai degrabă, „dus” prin ochii minții de la „baștină”, cadru al patului nupțial sub cerul siberian, până la Răul din climă, fa-

ună ori din autorităţi, „dezactivat” pentru câteva clipe (= zile). Poemul trăit de cei doi fugari este sublim ca şi natura, parcă de la Facerea Lumii, care îi ocroteşte până la un punct. Scriitorul ne spune astfel că biruinţa este de partea celor care iubesc. Căinii dresaţi cu profesionalism şi călăii înarmaţi până în dinţi scurtează brusc „voiajul de nuntă” al evadaţilor care, prin puritatea trăirilor, deja „atinseseră cu mâna cerul”. Pentru cei doi, viaţa reintră în făgaşul normal de penitenciar, dar în numele *lubirii* şi sub semnul acesteia. „Infernul” sistematic organizat devine suportabil. Maria, cu fizicul ei delicat, execută munci demne de Hercule (sparge gheaţa „beton” şi sapă gropi în solul de „cremene” al Siberiei). În paralel cu ea, nu mai puţin delicatul profesor trece prin încercări similare.

Alături de militantul „deghizat” în romancier, nu de puţine ori, întâlnim poetul. Căci numai poetul Nicolae Dabija (sau „anume poetul Nicolae Dabija”) poate imagina aici o suavă scrisoare de dragoste, de proporţii minime, în absenţa hârtiei, dar, mai ales, în „prezenţa” interdicţiei de a comunica. Omagiul adresat fiinţei iubite, în aşteptarea unui copil, ţine de „curtea miracolelor”: „Am ieşit azi în taiga cu brigada noastră, i-am vorbit unui mestecăcăn despre voi şi el a-nflorit” [p. 234].

După Constantin Stere, poetul Nicolae Dabija readuce în literatura română natura unică a Siberiei, în care grandoarea se conjugă cu destinaţia de tristă amintire: „Dincolo de Urali descoperi natura superbă a Siberiei de o măreţie înspăimântătoare! Un spaţiu carceral nemărginit: pini nefiresc de înalţi, cu vârfurile împrăştiind norii, crescând până la Dumnezeu. Mesteceni prinşi în hore pe zările perdeluite. Brazi de argint. Ape de sticlă. Nori vătuiţi. Şi cerul care-şi aşează generos sineala pe arbori, pe munţi, pe tot” [p. 96]. Autorul ne ajută să înţelegem de ce, în mod paradoxal, Mihai Ulmu ajunge să declare: „Mi-i dragă

Siberia, ea mi-a adus noroc... Ea m-a ajutat să te cunosc” [p. 122]. Peisajul, prin excelenţă, hibernal, este perceput apocaliptic, prin simţurile deţinutului neprotejat şi nepregătit pentru „sejurul”... în „Împărăţia frigului”. Nu întâmplător descrierea începe cu *şi* „narativ-durativ”: „Şi din nou ninge. Vârfurile îngheţate ale mestecenilor se aplecau până aproape de pământ. Şi doar pinii se frângeau cu zgomot. Ei nu ştiu să se îndoie. Ninge de sus în jos. Ninge de jos în sus. Şi asta din cauza vântului care bătea din toate direcţiile” (p. 239). „Ninge parcă s-ar fi dezlegat în cer, dintr-odată, băierile unor saci uriaşi de zăpadă... Numai în Siberia zăpada nu cade, ci se prăbuşeşte. Numai aici, de multe ori, nu ninge cu fulgi, ci cu ace subţiri de gheaţă” [p. 240].

În aceste condiţii, Siberia este asimilată iadului, inversând emblema acestuia cu frigul: „În iad nu e imposibil de cald. În iad e insuportabil de frig. Frig de sună oasele-n tine, când lacrima pe care o slobozi – în drumul de la ochi şi până la pământ – se preface în mărgea de sticlă, iar aerul devine palpabil, irespirabil, fără să mai poată intra pe nări, din care cauză simţi cum te sufoci. În iad ninge cu fulgi îngheţaţi, care te biciuiesc nemilos, ca sticla fărâmiată... Ninsoarea biciuieşte, gheaţa taie precum cuţitul. Crivăţul arde. În cazanul Gheenei e mai suportabil decât aici” [p. 287].

Cartea este, indirect, o pledoarie pentru bucata de pământ numită chiar de răpitori Basarabia, pentru destinul ei nedrept, pentru intelectualii ei tragic dispăruţi (vezi *Dedicaţia*). În text nu apare nicio dată acest nume. El este doar sugerat: prin ziua fatidică; prin satul Poiana, unde elevii învaţă, „anul întreg”, Eminescu, iar ţăranii „adună pâinea”; prin toponimicele Răut şi Orhei, prin cămaşa cu „ozoare basarabene” (broderii) purtată de Mihai Ulmu; prin limba cu termeni specifici (*baştină* „localitate natală, de origine”; *casa mare* „camera de oaspeţi”; *cimotie* „rude”; *cit* „stambă”; *cotei*

„cățel”; *cușmă* „căciulă”; *măhălențe* „conlocuitoare dintr-o mahală, «parte de sat»”; *ograda* orfelinatlui „curtea...”; *pedagogi* „profesori”; *țânci*, *țâncani* [figurat] „copii”; *zdohniți* „morți”; arhaisme (*cusătoreasă*, *dvoreni* „curteni”; *grumaz* „gât”); construcții: *clipeală*, *într-o* ~ „într-o clipă”; *drept*, *ajunge* ~ *ei* „ajunge în dreptul lor”; *locului*, *se oprește* ~ „se oprește în loc”.

Localnicii, o permanență indiscutabilă, trăiesc după reguli străvechi: „Gospodarii din Poiana au un obicei de sute, poate chiar de mii de ani, să semene în acele locuri dintre păduri. Acestea se numesc «La Pâine»” [p. 20]. Arhaismul din toponimic (*pâine* „grâu”), ca și viziunea aproape planetară asupra locului, susține vechimea acestora: „E un podiș situat «deasupra lumii», cum zic bătrânii, de pe care în zile senine se văd munții, iar în altele, cu vânt puternic, simți miros de mare” [p. 20]. Autorul însuși preia aceeași perspectivă: „O fâșie lată de câțiva kilometri prinsă între două dumbrăvi de stejar, care se vede din cer ca un preș lung, lung, de aur, așternut pe pământ, se întinde de la Răut până aproape de Orhei” [p. 20].

În detaliile referitoare la malul *Răutului* și *Orhei* (*al lui Tudor Șoimaru*), „simțim sub picioare” pământ românesc, „eliberat” și înstrăinat simultan. Imaginea „eliberatorilor” pe care ne-o propune autorul, poate pentru a apăra, postum, demnitatea victimelor, este o variantă, în aparență, atât de îmbunătățită, încât, pentru o fracțiune de secundă, am dori să-i cunoaștem, dar, la scurt timp, deja îi repudiem. Ne displace că se așează în locul divinității izgonite („Tatăl Nostru” = I.V. Stalin) și că acționează, într-o concepție aberantă, în numele Bine-lui. Unul dintre ei pretinde ca deținuții să stea în fața lui ca în fața unui... preot. Se consideră nici mai mult, nici mai puțin „un artist”, în propria exprimare: „Știu să fac dintr-o cameră de tortură un templu [...]. Eu nu desfășor anchete, ci le officiez” [p.

40]. Observația „Dacă nu biruiam noi în revoluția din 1917, biruiți voi. Și eu eram cel bătut, iar tu-mi trăgeai cu papucii-n ficiți” [p. 46] ne amintește „Cimitirul vesel” de la Săpânța și unul din textele inscripționate: „Aici zac eu și te uiți tu! / Mai bine ai zăcea tu și m-aș uita eu!” Relevant este, în acest sens, sentimentul anchetatului, după interogatoriu: „În acea zi lui Mihai Ulmu, pentru prima dată în viața sa, i se făcu rușine că aparține neamului omenesc.” Imaginea tutelară a noii lumi este închisoarea al cărei elogiu servitorii acesteia nu se sfiesc să îl facă: „E necesar pentru o societate sănătoasă ca fiecare membru al ei să treacă măcar pentru o perioadă cât de scurtă prin aceste școli de călire fizică și morală a cetățeanului. Am avea atunci, cu siguranță, o societate ideală.” „Închisoarea e o universitate a vieții” [p. 76]. Conform acestei concepții, identitatea dintre orice locație care orientează indivizii spre închisoare și aceasta din urmă devine obsedantă: trenul este o „închisoare pe roți”, Zarianka – loc de detenție, o „închisoare subdivizionară” față de URSS, „multiplu al tuturor închisorilor!” Țelul acestor lăcașe de exterminare a ființei umane trebuie îndeplinit cu orice preț. Dorința condamnatului Mihai Ulmu de a nu mai trăi, după moartea Mariei, este dezavuată de colonelul Kudreavțev: „Vei muri, dar nu când vei dori tu [...], ci atunci când vom dori noi [...]. Te vom trata mai întâi, pentru a te putea omorî. Nu avem nicio plăcere să tragem într-un om mort” [p. 245]. Altcineva hotărăște soarta condamnatului, pentru că „odată ajuns acolo, el încetează să mai fie om, devine un număr, căruia, cel mai tare, îi este frică nu de moarte, ci de viață” [p. 296].

* * *

Nicolae Dabija imaginează, sub semnul neobișnuitului, o frumoasă poveste de dragoste, ireal de frumoasă, „ca-n romane”, într-un context bicromatic constant, „alb / negru”, ca în cel mai autentic romantism.

Cadrul acțiunii concentrează mizerie materială și morală, în condiții speciale de război și de detenție pe măsură: Siberia. Minunatul episod, cu totul și cu totul neobișnuit (= romantic), se armonizează cu fapte la fel de neobișnuite (= romantice): plecarea Mariei, cu acordul plener al părinților la un drum lung cât două continente, cu o singură invariabilă „à la guerre comme à la guerre”; existența unui liceu sătesc, cu personal de elită în Poiana anului 1940; pretextul Mariei de a pleca; dezbaterea elevilor despre iubire, reluată după intruziunea tabloului lui Stalin și doborârea tricolorului și multe altele. Toate acestea aparțin unui construct în care militantul Nicolae Dabija nu lasă „armele” nici atunci când scrie despre dragoste. Prin mijlocirea acestei povești, el ne îndeamnă să redescoperim iubirea, să o cultivăm, să o apărăm. În caz contrar, umanitatea ar putea repeta nedreptatea legiferată de istorie și victimizarea „vinovaților fără vină”. Mihai Ulmu, asimilat criminalilor „eliberați de Stalin după ce a murit” [p. 321], este unul dintre aceștia. Crima lui? „Am iubit o femeie cel mai mult pe lumea asta, niște

oameni și niște cărți” [p. 321]. Chiar leitmotivul „temei pentru acasă”, într-o formulare transparentă, demnă de fosta exigență „glasnost” (*A fi om este o Artă sau un Destin?*), este încă un prilej pentru a susține că omul („Ce minunat este acest cuvânt – om!”, M. Gorki), în toate împrejurările, nu trebuie să abdice de la condiția sa de ființă supremă în Univers, de la calificativul atribuit de oamenii de știință: „sapiens”.

*Prof. dr. Iulia MĂRGĂRIT,
București*

P.S. Reproșul recent (revista *Semn*, XIV, 2011, nr. 2) privind titlul, sub aspectul corectitudinii, cel dintâi dintr-o listă generoasă, rămâne totuși neîntemeiat. În învățământul românesc, sintagma contestată s-a impus demult în vocabularul didactic. Generații întregi, de la Spiru Haret încoace, au primit, fiecare la rândul ei, tema pentru acasă. Prin urmare, exigența ar fi fost valabilă și pentru școala... din Poiana.

I. M.

UN OM FRUMOS – NICOLAE DARIE

Distinsul actor, filozof, gânditor, om de cultură Dan Puric, cu prilejul conferințelor ținute la Chișinău la începutul lui martie 2011, în rând cu alte lucruri înălțătoare, ne-a vorbit despre Omul Frumos, despre faptul că a fi român este o frumusețe a lumii. Dar, zicea Dan Puric, Omul Frumos trebuie să-l descoperi: „*De fapt, lucrul cel mai important în epoca pe care o trăim, este să avem capacitatea să recunoaștem Omul Frumos. Omul Frumos nu mai este la modă. La modă este omul util, la modă este omul eficient.*” Și încă un gând: „*Omul Frumos este o calitate ascunsă a acestui neam. Ea nu aparține lucrului ex public.*”

Parcurgând cartea *Nicolae Dabija, actorul și omul. Îndemn la înălțare prin cuvânt**, filă cu filă, am descoperit un Om Frumos. Cartea e o apariție recentă la Editura „Epigraf” (director-fondator Oleg Bujor, redactor Elena Grosu); autoare de proiect și realizare – Rodica Solovei, dr. în istorie. Ne-am obișnuit cu ideea că istoricii scotocesc prin arhive, cercetează documente, au capul îmbibat cu cifre, dar iată că sunt și istorici împătimiti de teatru și lucrul acesta nu poate să nu ne bucure. Rodica Solovei

* *Nicolae Dabija, actorul și omul. Îndemn la înălțare prin cuvânt.* Autoare de proiect și realizare: Rodica Solovei. Ch.: Epigraf SRL, 2011. 240 p.

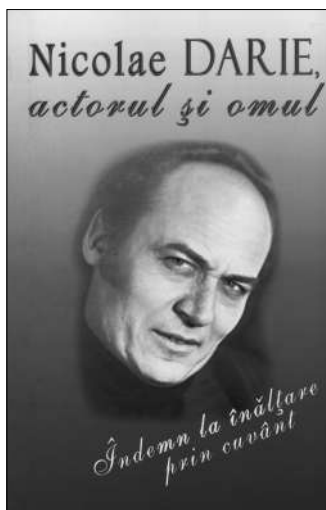
este o admiratoare a talentului lui Nicolae Darie.

Prima parte a cărții cuprinde patru dialoguri dintre actor și autoarea proiectului, dialoguri din care ni se înfățișează personalitatea lui Nicolae Darie în toată amplexoarea. Partea a doua înmănușează interviuri, cronici de teatru, evocări, referințe adunate din ziare și reviste, din emisiuni radio, toate constituind o apreciere a activității actorului.

Dar, haideți să vedem împreună cine este Nicolae Darie. Face parte din acea promoție de aur de 22 de fete și băieți din satele Moldovei, care în 1964 au fost selectați pentru a face studii la Institutul de Artă Teatrală „A.V. Lunacearski” din Moscova (GHITIS): Mihai Iorga, Ion Puiu, Diana Barcaru, Iurie Negoită, Ninela Caranfil, Anatol Răzmeriță, Mariana Druc, Victor Voinicescu, Claudia Pătrânac ș.a. În 1969 toți s-au întors și s-au încadrat în trupa Teatrului Național „Mihai Eminescu” (pe atunci Teatrul Dramatic „A.S. Pușkin”), dirigit de marele om de teatru Valeriu Cupcea. Astăzi în teatru au rămas doar trei, cei mai rezistenți: Ninela Caranfil, Iurie Negoită și Nicolae Darie, toți actori de valoare.

Vine dintr-un sat pitoresc de pe malul Prutului – Blândești, de prin părțile Ungheșilor, și lumea din sat, când a auzit despre Coliță, fiul lui Tudor al lui Tudorachi Darie, că va învăța la Moscova, n-a crezut. Nici tatăl său nu l-a crezut până n-a văzut certificatul: „Să-l fi văzut pe tata a doua zi prin sat! Cu chipul tras pe un ochi, cu pieptul umflat, parcă era un flăcău. Feciorul lui va învăța la Moscova!” [p. 118].

Profesorii moscoviți erau descendenți ai nobilimii ruse, discipoli ai lui Stanislavski, mari maeștri ai scenei; ei i-au povățuit

să profite din plin de aflarea la Moscova, să meargă la spectacole bune, dar și slabe, să frecventeze toate manifestările culturale... Și desigur că treceau pe la librăria „Drujba” de pe strada Gorki, la sfârșitul studenției toți având câte o bibliotecă de carte românească.

Nicolae Darie chiar de la bun început a simțit puterea de atracție a teatrului, a purces să pătrundă în tainele lui; a acceptat și roluri mari, și roluri mici, a avut și roluri în travesti, a jucat

în scene de masă; a înțeles că în teatru, ca și în alte domenii, nu poți merge doar din succes în succes; în teatru azi ești rege, mâine slugă...

Trudește de peste patru decenii în același teatru și nu a obosit, nu s-a plictisit. Are în palmaresul său peste 100 de roluri în spectacole de teatru și în filme.

M-au impresionat visele pe care le-a avut Nicolae Darie. Ziceam că actorul este de obârșie dintr-un sat pitoresc de pe malul Prutului și în fundul grădinii lor era un gard de sârmă ghimpată. Bunelul lui îi povestea că pe timpuri grădina lor a avut un gard frumos. Nicolae Darie ani de zile a visat să dispară acel gard care le slujea grădina. Și visul lui s-a împlinit: urâtul gard a dispărut.

A mai avut un vis actorul. Când era copil, vroia să ajungă pe dealul din marginea satului, acolo unde cerul se unește cu pământul... Dar când ajungea acolo, cerul se muta pe alt deal... Devenind actor, a înțeles că munca în teatru este o perpetuă căutare, ca și visul acela copilăresc: faci un spectacol, descoperi alte orizonturi, pentru a aduce în scenă ceva nou, ceva deosebit.

Și un alt mare vis al lui Nicolae Darie a fost acela de a juca rolul lui Ștefan cel

Mare. Renumitul Eugeniu Ureche le povestea tinerilor actori că în perioada interbelică la Chișinău fiecare stagiune de teatru începea cu *Apus de soare* de Barbu Delavrancea, era ca un *Doamne-ajută*, ca o rugăciune, un fel de *Tatăl nostru* la început de stagiune. Și Eugeniu Ureche a nutrit dorința de a juca rolul lui Ștefan cel Mare. În 1996 la Teatrul Național „Mihai Eminescu” a fost montat spectacolul *Apus de soare* de Barbu Delavrancea, în regia Nicoletei Toia de la București, avându-l în rolul magistral pe Nicolae Darie. Actorul rolul monologul lui Ștefan cel Mare, pe care îl cunoștea încă de la facultate: „Țineți minte cuvintele lui Ștefan care v-a fost baci până la adânci bătrânețe, că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu-i a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri în veacul vecilor.”

Sala se ridică în picioare.

Cu rolul lui Ștefan cel Mare Nicolae Darie a avut și situații ieșite din comun. După un spectacol jucat în Transnistria, un cetățean l-a întrebat cine i-au fost părinții și el le-a răspuns că oameni simpli... Atunci a urmat întrebarea: „Cum de ai ajuns matale Ștefan cel Mare?”

Nicolae Darie este pătruns de crezul că dacă în societatea noastră ar fi mai multă

cultură, nu ar fi atâtea crime, atâtea lucruri urâte. Și iarăși ajungem la cuvintele lui Dan Puric: „...noi trebuie să ne refugiem în cultură, precum în munți, altfel ne calcă gorilele cu geepurile.”

Despre N. Darie au scris redevabili critici de teatru: Leonid Cemortan, Larisa Ungureanu, Pavel Proca, Larisa Turea, cunoscuți scriitori și jurnaliști: Andrei Strâmbeanu, Irina Nechit, Raisa Rogac, Elena Tamazlăcaru etc.; colegi de scenă. „El este dăruit de Dumnezeu pentru a fi în scenă”, astfel l-a caracterizat Ninela Caranfil, colegă de facultate, parteneră de scenă, care în multe spectacole i-a fost „soție”.

N. Darie a colaborat cu vreo 40 de regi-zori, pe care îi prețuiește mult, unii dintre ei l-au crescut: Valeriu Cupcea, Veniamin Apostol, Andrei Băleanu, Vitalie Rusu, Victor Ciutac, Ilie Todorov etc.

Aflăm din paginile cărții că Nicolae Darie are și o familie frumoasă: este tată a cinci copii: doi băieți și trei fete, are o soție înțelegătoare...

Viața actorilor se înveșnicește prin spectacole, filme, emisiuni radiofonice și televizate și este nespus de frumos că se înveșnicește și prin cărți.

Ludmila DOROȘENCO

EXPRESIVITATE ȘI STIL

Cercetarea culturii și literaturii aromâne este o zonă de interes pentru cel ce studiază formele spiritualității românești. Cu atât mai mult, cu cât avem în antologia *Punțile spirituale ale poezilor** o lucrare complexă din perspectiva comunicării

* *Арунтсâлиспиритуалиа усписâилеи* = *Духовните мостови на пријателството*: Antologie de Vanghea Mihanj-Steryu și Anita Steryu-Drăgovich. Skopje, 2011. 210 p.

literare, pentru că sunt prezente în acest dialog două structuri lingvistice identice (româna, aromâna) și una diferită – limba macedoneană.

Cu o privire din exterior, fără a pătrunde potențialul expresiv al limbajului poetic aromân sau al celui macedonean, încerc să identific mecanismul transpunerii dintr-un cod lingvistic într-altul. Circuitele culturale, cum le numea academicianul Răzvan Theodorescu, au funcționat în toate epocile

istorice în perimetrul Balcanilor.

În consecință, temele și motivele literare permit o interpretare comparativă: există un spirit epopeic; poetul Nida Boga este un exemplu prin epopeea *Voscopolea*, scrisă în formă de sonet și transpusă în română de către Hristu Cândroveanu. Se manifestă preferința pentru legende și poeme istorice, preferința pentru temele legate de patriarhalitate, de tradiție, de înstrăinare (*xintia*) alcătuiind *o formamentis comună* ce poartă numele de balcanitate (cf. Mircea Muthu, *Balcanismul literar românesc*, I, Ed. „Dacia”, Cluj-Napoca, 2002, p. 16).

Literaturile au evoluat și s-au diversificat după legi proprii; influențele au fost diferite, experiențele estetice la fel. Dar citim pe o vază din secolul al XVIII-lea, descoperită de Papahagi, următorul text:

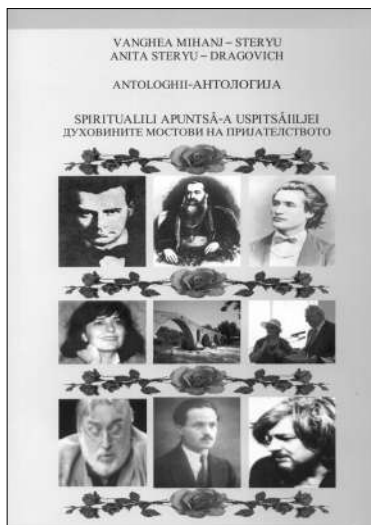
„Caleritu a meu, bia inv ca și ateu
Multu se nu bia, s-nu te venai
Tra se nu tse fack reu, tra se nu mbetu eu
Una uare se biai, și akase se vei.”

Versurile sunt dispuse în strofă, se percep un ritm în succesiunea silabelor, rima este evidentă în forma ei încrucișată și chiar dacă fiorul artistic nu se simte avem ilustrația formală a capacităților de expresie poetică a unui simț al versului. Când însă Mihai Boiagi scrie:

„Lava di casare, boate di caliva
Sufla vindicare a ta dulțe liva
.....

Ti di dor pătrunde noaptea ta pundie
Inima-ni ti caută, mana-ni tut ti scrie.”

Avem prezența poeziei ca formă expresivă, cuvântul **dor** care nu poate fi transpus

în altă limbă. Lucian Blaga, poetul prezent în *Antologie...*, spunea despre **dor** că exprimă modul de a fi al românului. Poezia ne arată că și al aromânului. Mihai Eminescu scrie: „*Mai am un singur dor*”, dar și pentru poeții care i-au urmat și pentru cei de acum **dorul** rămâne să exprime aceeași bogăție, mai ales că este situat în contexte lingvistice diferite, cum sunt versurile Claudiei Patrole, în care sunetele țipătului sunt

dor, la fel în versurile lui Gheorghe Dăncilă, intitulate *Dor*, sau în cântecul Vanghei Mihanj-Steryu: „*Nu vezi că dorul l-am tăiat / în două împreunate părți?*” Dorul este starea existențială a românului și cele două versiuni lingvistice nu fac distincție. Ideea este că se raportează în același fel la existență. În macedoneană „*bolka*” este echivalentul lingvistic, dar sensul este, probabil, altul. Ideea identității culturale și specificului sunt induse. Diversitatea și comunicarea, prin însuși faptul transpunerii sunt și ele evidente. Avem la scară redusă ideea dialogului cultural, a posibilităților de transfer al echivalențelor, dar și oglinda diversității și a identităților.

Melancholia, ca stare sufletească, cuvântul ce o exprimă printr-o sonoritate sugestivă, cunoaște și ea sensuri diferite. De la M. Eminescu, unde „*...melancolic cornul sună*”, la T. Arghezi a cărui melancolie dobândește notele expresive moderne, se păstrează la fel în transpunere aromână și macedoneană, străbate în versurile poeților din antologie, cu grade de intensitate și valoare diferite, dar rămâne un semn că *punților spirituale* le sunt date întâlniri într-o cuprinzătoare panoramă de forme și stil.

Blestemul (*Ti blastim* < arm., *kletva* < mk.) se încarcă în poezie cu iubire, el este expresia unui sentiment curat, dar intens și înzestrat cu o forță magică care să cuprindă sau să aducă iubita. Mushat < arm. sună ca o dezmiardare, *ljubena* < mk. rezonază ca ceva prezent. Un poet ca Baki Ymeri, bivalent, scriind în română și aromână, arată *puterea iubirii*, magia ei sugerată de cuvintele *putearea a vreariljei* sau, în macedoneană, *moltan na ljubovta*.

Credința străbate întreaga poezie antologată, desfășurată în expresiile limbilor respective prin stilurile diverse, în forme clasice sau moderne. Pentru Iulian Filip, „*Domnul Dumnezeu / S-a ascuns în ochii mei*”, în aromână „*Domnul Dumnădzau / S-ascunsi tu ochiul a meu*” arată că forma de genitiv în aromână pentru dativul românesc dă un aspect arhaic îmbogățind percepția cititorului. Observația făcută de către critică, prin care se spune că există un spațiu balcanic care dă unicitate poeziei, este un model creștin, o punte între Orient și Occident.

Antologia... în întregul ei, dă imaginea acestui spațiu arătând că valorile expresive ale aromânei pot fi transmise alimentând posibilitățile lingvistice ale poeziei aromâne și își poate descoperi, ea însăși, virtuți expresive noi. O antologie înseamnă, în fond, un spațiu al întâlnirilor. De la valorile fundamentale la sensibilități care caută cuvântul potrivit, de la poezie la cititori. Și aceasta prin „*mii de cuvinte*”, cum spune Adrian Păunescu, transpuse în *milia di zboar, milia ot zborovi*.

Literatura română veche conține opere numite *Sbornic*, sensul lor fiind legat de lupta de idei în credința ortodoxă. Sensul figurat a rămas, pentru că în poezie cuvintele dobândesc o încărcătură afectivă, poezii exprimând bogăția frământărilor sufletești.

Stilul artistic, amintim aici, este conotativ, are un caracter individual, prezintă

unicitate și inovare a expresiei, o bogăție lexicală și dezvoltă sensuri multiple în contexte diferite. Stilul este înțeles, printre altele, ca o deviere, ca o abatere de la normele obișnuite ale limbii. Nicolae Dabija, de exemplu, scrie:

„O,-ncă atunci nu știam
C-aveam cu noi a purta
Mirul cela, seara cea
Până dincolo de moarte
Ori poate și mai departe.”

Corect exprimat este *mirul acela*: căderea vocalei *a* este o figură de stil numită afereză: pentru a respecta ritmica versurilor eliminarea vocalei era necesară. La fel se întâmplă și cu *cea*: aici au fost eliminate o vocală și o silabă pentru a obține rima: *purta / cea*.

În aromână fenomenul aferezei este curent, stilul artistic îl pune în valoare. Poetul și traducătorul Leons Briedis, din Riga (Letonia), folosește în poemul *Măria – slava acestui pământ* un șir de comparații. *Măria* este *aerul, înaltul cerului, această putere (divină)*. Se observă identificarea ființei cu elemente atât de diferite pentru a transmite ideea întregului. Poezia deci propune o nouă stare de lucruri: construiește imagini artistice expresive pentru întreaga fire. În antologia de față, figurile de stil sunt transferate în cuvintele aromâne și macedonene capabile să redea nuanțele percepute de către cititor prin intermediul acestora.

Poemul lui Valeriu Stancu *Sinucigași de lux* este plin de tensiune dramatică obținută prin acumularea imaginilor: acest fapt este exprimat printr-o figură de enumerare numită climax; *căutătorii de scoici, snobii, amatorii de senzații tari* indică o acumulare care crește în intensitate. Încheierea este un paradox în logică, un oximoron în stilistică; *Pour vivre, il faut mourir*.

Operele antologate cuprind și aforisme. Există poezie în această figură de stil

obținută prin generalizare? Lucian Blaga a răspuns prin debutul său (1919) cu două volume: *Poemele luminii* – poezie – și *Pietre pentru templul meu* – aforisme. Poezia era dublată de filosofie, generalizarea fiind o operație logică care dădea specificul poeziei viitorului mare poet și deosebit filosof. Aforismele din *Antologie...* exprimă stări universale; „*Oamenii / oftează la fel / în toate limbile pământului*”, scrie Valeriu Butulescu, iar în altă ipostază generalizează condiția eroică; „*Când dorm / eroii visează că se luptă cu forțele răului / până și somnul lor are un caracter eroic*”. Operația logică este dublată în aforism de figuri expresive cum ar fi transferul de sens de la un referențial la altul, din această deplasare rezultă un set de stimuli estetici.

Interogațiile lui Mihai I. Vlad exprimă stările incertitudinii. Între stare și cuvânt avem spațiul care poate fi încărcat cu mesaj poetic dacă tensiunea se regăsește în expresia comunicării. Condiția poeziei lui Ion Mărgineanu este limita: „*Poemul umblă în cele mai zdrențuite straine*”, fluxul afectiv al Valeriei Manta Tăicuțu alături universul perceput și cel imaginat. În aromânește „*leagăn proteic de logos*” este, poate, o expresie abstractă, dar să amintim că *logosul* s-a născut aproape, iar Proteu, zeul, a însemnat identitatea omului prin „*the way in wich Prometheus ended the Golden Age, bringing wisdom to humankind*”. Poemele

antologate au și o cromatică expresivă; *albul casei, albul cailor, albul bisericii*, cum redă Marta Izsak într-un pastel încărcat cu tensiunea dramatică a neputinței de a da viață secretului semințelor. Istorie și destin, energii sacre și sfinte spun povestea vieții în care visele înfloresc în cer sub simbolul florii albastre. Motivul poetic romantic indică cota de sensibilitate a Mariei Briedis-Macovei.

Transpunerea dintr-un limbaj poetic în altul provoacă, prin ea însăși, o tensiune creatoare, un joc de întrebări și răspunsuri. „*Când capeți un răspuns te luminezi. Când pui o întrebare, în schimb, luminezi lucrurile*”, spunea filosoful român Constantin Noica. Exemplul antologiilor de poezie aromână, tradusă din limba română, dar și cele proprii, au exemple de referință. Munca cărturarului Hristu Cândroveanu se regăsește într-un tablou general al liricii românești, de la poezii Văcărești la cei actuali.

Antologia... Vanghei Mihanj-Steryu înseamnă efortul de a aduce lumina asupra lucrurilor (a se citi: cuvinte, gânduri, stări sufletești) și de a o reda, mai strălucitoare, celor care așteaptă „răsoarea a soarelui”.

Lector univ. dr. Adela DRĂUCEAN,
Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad

NE-A PĂRĂSIT ION BORȘEVICI

În urma unei boli îndelungate, la vârsta de 82 de ani, la Chișinău, a decedat academicianul Ion Borșevici, fost deputat și una dintre personalitățile de vază ale mișcării de renaștere națională din Basarabia.

Loretta Handrabura, viceministru al Educației, a specificat pentru agenție că Ion Borșevici a fost un profesionist în pedagogie. În calitate de rector și mentor pentru mai multe generații de profesori, era considerat drept un reformator în domeniul educației. Dimensiuni demne de apreciat pentru acest om de înaltă demnitate sunt coordonata de patriotism și de promotor al ideilor de independență a Republicii Moldova și revenirii la grafia latină, a adăugat L. Handrabura.

Ion Borșevici s-a născut la 21 martie 1929 în satul Dinăuți, regiunea Cernăuți, România (actualmente Ucraina). În calitate de pedagog, a fost, timp de 26 de ani, rector al Institutului Pedagogic „Alecu Russo” din Bălți (1967-1975) și al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (1975-1992). A semnat mai multe studii în domeniul filosofiei și sociolingvisticii.

În calitate de președinte al comisiei parlamentare (1988-1989), în condițiile ultimului legislativ sovietic, a lucrat, alături de un grup de lingviști și juriști, la elaborarea legislației lingvistice, în contextul revenirii limbii de stat la alfabetul latin, precum și la nomenclatorul limbilor vor-

Ion Borșevici
(21.III.1929 – 7.VI.2011)

bite pe teritoriul Republicii Moldova. A fost deputat în patru legislative. Ca decan de vârstă, pe 17 aprilie 1990, a deschis și a moderat lucrările primului parlament democrat, intitulându-și discursul *Ni s-a oferit o șansă istorică*, susținând propunerea lui Ion Hadârcă, a optat ca Imnul nostru Național și de Stat să fie *Deșteaptă-te, române!* În anii 1990-1993, Ion Borșevici a activat în calitate de consilier al primului președinte al țării, Mircea Snegur, apoi ca șef al Aparatului prezi-

dențial. În perioada 1993-1994, Ion Borșevici a exercitat funcția de Ambasador al Republicii Moldova în Ucraina, fiind rechemat odată cu venirea la putere a Partidului Democrat Agrar. Este cavaler al Ordinului Republicii.

Regretatul Ion Borșevici se regăsește și în una din operele marelui poet Grigore Vieru:

EU CRED CĂ PRUTUL

Lui Ion Borșevici

Cântecul cel mai frumos

Și cel mai puternic

Încă nu s-a scris.

Veni-va o zi

Când se va scrie.

Pe albul de sus

Al Carpaților,

În piatra lor

Se va scrie.

Frate, eu cred că Prutul

*Cel limpede cândva
A venit la noi
Odată cu oamenii Bucovinei.
Poate că chiar Prutul
Cu suferințele sale de azi
Este cântecul acela,
Poate că el este*

*Podul întins peste
Întreaga Țară.*

Inserăm, la rubrica *Miscellanea*, și o scriere a regretatului Ion Borșevici, o lucrare ce îl reprezintă ca om, intelectual, patriot.

LA DISPARIȚIA UNUI SUFLET GENEROS

Cu trup și suflet, după o boală grea și îndelungată, la 12 iulie curent, a plecat dintre noi, stingându-se din viață, unul din decanii scrisului și ai vorbirii românești din Basarabia – Alexandru Gromov, care s-a impus pregnant în calitate de prozator, eseist, traducător, redactor propagator și apărător al limbii române.

A avut o copilărie și adolescență scaldată în razele luminoase ale verbului românesc, de unde i se trage marea dragoste față de limba română, despre care într-un interviu îmi mărturisea că „a nu o cultiva în Basarabia e un păcat strigător la cer”.

S-a născut la 22 aprilie (ca și V.I. Lenin, care s-a dovedit a fi un demon rău al omenirii, pe când A. Gromov a fost un înger păzitor al limbii române, intolerant doar cu cei care comiteau greșeli) 1925, în orașul Ismail. A făcut ciclul primar în orașul Brăila, apoi Liceul *Sfântul Andrei* din București, fiind mândru că l-a avut de profesor pe renumitul critic și istoric literar Șerban Cioculescu, iar de prieten pe distinsul actor și om de teatru Radu Beligan.

Studiile superioare le-a făcut la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, care avea să devină Alma-Mater și pentru Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Valentin

Alexandru Gromov
(22.IV.1925 – 12.VII.2011)

Mândăcanu, Ion Hadârcă și încă mulți scriitori și savanți din Basarabia. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost nevoit să se evacueze în Ural, lucrând ca lăcătuș și strungar la o uzină metalurgică. Revenind la Chișinău, deja în RSSM, activează mai întâi la ziarul raional din Durlăști, apoi la editurile *Scoala Sovietică* și *Cartea Moldovenească*. Colaborează la săptămânalul *Literatura și arta*, la revistele *Columna*, *Noi*, *Lanternă magică*. Începând cu anul 1966

trei decenii a fost pe post de redactor și stilizator la revista *Moldova*. Din 1995 și până în 2000 a fost redactor-șef al revistei *Intellectus*. Este deținător al titlului *Maestru al Literaturii*, și al medaliei *Mihai Eminescu*, laureat al Premiului Uniunii Scriitorilor din Moldova (2002) și laureat al Premiului de Excelență al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

A debutat editorial cu scrieri științifico-fantastice și publicistice pentru copiii și tineret. Primul roman, care face parte din genul SF, se intitulează *Taina Luceafărului* și vede lumina tiparului în 1957, într-o colaborare cu savantul și prietenul T. Malinowski. Printre alte lucrări de proză se mai înscriu *Lăstarii răzbat primăvara*; *Era sputnicului*; ...*Și unul pentru toți!*; *Povestea celor*

șapte voinici; Cheița fermecată; În ospete la vrăjitor; Expediția „Penelopa”; Ștefan de pe linia 22; Noi trei și atotvăzătorul; Sâmburii adevărului; Comoara cu brâu de argint; Itinerare: nuvele, momente, meditații; Secolul vitezei; Alba culoare a înțelepciunii; Culoarele începutului ș.a. Traduce din limbile rusă, franceză și italiană: romanele *Ciociera* de Alberto Moravia, *Madam Bovary* de Gustave Flaubert, *Războiul lumilor* de Herbert Wells, *Așa s-a călit oțelul* de N. Ostrovski, *Emilia Galotti* de Lessing, proze de Georges Simenon, Ray Bradbury, Pierre Gamarra ș.a.

Pe Alexandru Gromov l-am cunoscut încă pe când eram elevă la școala medie din satul Pelinia, raionul Râșcani, prin intermediul povestirilor fantastice. M-a fascinat în special cartea lui *O vacanță în cosmos*. Îmi plăcea să visez și să călătoresc împreună cu eroii cărților sale. Nici nu-mi puteam imagina că peste ani vom lucra împreună, cot la cot, într-o redacție, că vom fonda revista științifică *Intellectus* sub auspiciile Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale din Moldova, insistând să fie onorat cu postul de redactor-șef! Pe parcursul celor șase ani de activitate comună a fost nu doar un bun coleg, dar un mare prieten și un permanent consultant pentru toți cei din redacție, dar și din agenție. Era o enciclopedie vie, iar cuvântu-i în polemici, discuții referitor la corectitudinea scrierii, dar și a vorbirii limbii române, era decisiv. Regretabil faptul că în *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia 1812-2006* al Mu-

zeului Literaturii Române *Mihail Kogălniceanu* textul privitor la activitatea literară a lui A. Gromov nu a fost actualizat, fiind necompletat cu perioada despre care vorbesc acum, dar și cea de la *Lanterna magică*, cea din cadrul rubricilor permanente de la *Timpul, Flux*, al *Ghidului lingvistic* de la Radio Moldova ș.a.

Am discutat ultima oară în 2004, când i-am dus prima mea carte, cu autograf – *Convorbiri de suflet*, care cuprindea un amplu interviu cu el, luat în 2003, când se întremase puțin după o boală severă. A fost foarte bucuros de carte și mi-a dorit succes în viitor. Ulterior boala s-a agravat, însingurându-l pe patul de suferință, el neputând să comunice decât cu rudele cele mai apropiate, ficele și nepoții. Cei care l-am cunoscut și l-am apreciat, care am gustat din umorul bancurilor rafinate, pe care le avea tot timpul la îndemână, ne întrebam deseori ce mai face, cum se simte și iată că vestea tristă a venit pe neașteptate într-o zi toridă de vară. Petrecându-l pe ultimul drum fiecare în parte am vorbit despre calitățile care-l remarcă și-l deosebeau totodată, despre sufletul lui cald și bun.

A plecat dintre noi bonomul, generosul, domnul – în adevăratul sens al cuvântului – Alexandru Gromov. Amintirea lui, vie și luminoasă, va rămâne pecetluită pe sufletele noastre.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Raia ROGAC

MARIA DRĂGAN: „AM CÂNTAT CU TOT NEAMUL NOSTRU..”

Svetlana VIZITIU

Maria Drăgan (23 aug. 1947, Bălăurești, Nisporeni – 6 oct. 1986, tot acolo) este una din cele mai originale interprete ale cântecului popular românesc și ale romanței. Din 1966 – artistă vocalistă într-un ansamblu tineresc de estradă, apoi în Orchestra de muzică populară „Mugurel” (1966-74) și „Lăutarii” (1975-76), în anii 1974-’75 – în formația „Bucuria” cu Ion Suruceanu, apoi la restaurantul „Beciul vechi” și la Palatul Sindicatelor din

Chișinău. În cântec a fost fără de asemănare. Din repertoriul ei: *Vai, sărmana turturică, Lume, lume, soro lume, Leliță Ioană, Inimă de-amarăciune, Hop, lele hop!, Vino bade, Nevăstuica omului, Miorița, Ciocârlia, Eu la joc, mama la joc, Cine nu-i de veselie, Mă usuc ca frunza-n vânt, Măi, Ioane, Vino, bade, vino, La fereastra casei mele* etc.

Vine din neamul Drăganilor, vestit pe-atunci prin meșteri iscusiți în lemn. După terminarea școlii medii incomplete din sat, a lucrat în colhoz. Părea o fire ieșită din comun, scria versuri, îi plăcea să picteze... Apoi a studiat un an la Colegiul de Muzică „Ștefan Neaga” din Chișinău. Vasile Goia i-a fost coleg, Eugen Doga – profesor de solfegiu și teoria muzicii. Alt profesor, Petru Stroi, înainte de lecții o trimitea să mănânce bine, „dându-i câte-o rublă”. Primul cântec învățat, într-o limbă străină, în rusă – *Volga-matușka*, îl cânta cu o voce

grea de se cutremurau geamurile...

A mers, însoțită de Dumitru Blajinu, să-și încerce norocul la un concurs anunțat pentru crearea unui ansamblu de muzică populară – norocul i-a surâs în persoana lui Nicolae Sulac, membrul juriului, care, auzind-o, a exclamat: „Asta e!” Avea doar 19 ani. Cu soliștii aleși – alături de Maria Drăgan: Vasile Marin, Anastasia Istrati, Ion Bas, Valentina Cojocaru – și condus de Va-

leriu Negruzzi, ansamblul „Mugurel” a cules aplauze nestăpânite... S-a bucurat de un succes surprinzător. Repertoriul Mariei cuprindea cântece aduse de acasă, de la Bălăurești, doine, cântece lirice și de glumă, bocete, strigături, precum și melodii de-ale Mariei Tănase și Ioanei Radu. A avut mare curaj și priză la publicul care rămânea năucit de vocea-i extraordinară, cu un timbru adânc și diapazon întins. Știa peste 500 de cântece, unele le cânta în franceză, italiană... Simțea profund dramatismul doinelor, le cânta de-ți pătrundeau în adâncul sufletului: expresiv, cu emoții, proprii caracterului său. În plus, avea o ținută scenică minunată, care-i accentua talentul; iar haina simplă și bijuteria ieftină, dimpotrivă, evidențiau originea țărănească și inteligența-i nativă, subliniind originalitatea ei. Când „Mugurel” a fost desființat, „Sărmana turturică a zburat, a zburat, până a

picat..." Peste câteva luni a mărturisit prietenilor săi că o „doare în adâncul pieptului, de se înăbușă". Era deja solistă a formației „Bucuria". Lunile de tratament în spital nu i-au calmat suferința: avea tuberculoză în stadiu avansat. „Și eu am suferit de aceeași boală, medicii ne-au prescris exact aceleași medicamente, își amintește lăutarul **Nicolae Botgros**, doar că eu le înghițeam, iar ea, o vedeam, le arunca pe furis. Apoi se întorcea cu o sticlă de rachiu... Când m-am făcut bine, Maria nu m-a crezut, nu se lăsa de pahar și de țigară." Nu mai credea că se va însănătoși. „De s-ar afla cineva să-mi citească inima...", cânta ea, dar plămânii nu mai rezistau, Maria ceda fără să mai lupte. Pentru ce? Cu toate încercările de a reveni pe scenă, nimeni nu mai voia s-o angajeze. Interpretul de muzică populară **Alexandru Lozanciu**: „Lumea o iubea foarte mult și când ieșea ea pe scenă, cu vocea ei incredibilă, înaltă, frumoasă... Am văzut-o în 1972 pe Maria Drăgan, când venise Filarmonica în satul ei, Bălăurești, unde ea era deja măturătoare la primărie. Îmbrăcată urât, încălțată în bote... Intrase să se întâlnească cu prietenii. I-am spus, că pentru mine ea rămâne o cântăreață mare și să-mi dea voie să-i sărut mâinile. A fost surprinsă... Pentru toată lumea a rămas ca o artistă extraordinară. Păcat de ea, ar trebui să le fie rușine celor care și-au permis s-o distrugă. Puteau să-i dea o cămăruță, nu să-i umple paharul! Asta s-a întâmplat și acei care au dus-o la pierzanie nu au ajuns să-i ia locul și nici talentul. Am pierdut o mare voce, un mare talent în persoana Mariei Drăgan, dacă ea cânta în continuare, trăia și în prezent. Au lăsat-o să se întoarcă în satul ei să măture și să prindă pește!"

Maria Drăgan a susținut turnee artistice în perioada ex-URSS-ului, devenind deținătoare a multiplelor diplome de onoare; a participat la Festivalul de Artă a RSSM din Ungaria, obținând Premiul Special (1971); a fost laureată a Festivalului tineretului din republică (1971). Cu participarea ei au fost realizate peliculele *Tablouri muzicale* („Telefilm-Chișinău", 1970) și *Călătorie la Nehvoraisk* („Moldova-film", 1971).

În 1988 Vlad Druc și Iurie Balan au turnat filmul documentar *Vai, sărmana turturică*, consacrat Mariei Drăgan. Emisiunea-concert *Maria Drăgan. In memoriam*, realizată de Nina Bolboceanu, în 1990, a avut un mare succes la spectatori. Pe 13 septembrie 1996, a fost creată Fundația *Maria Drăgan*, scopul căreia este lansarea și propagarea tinerilor interpreți de folclor. Numele Mariei Drăgan a fost înveșnicit în denumirea unor străzi în Chișinău, Nisporeni, Călărași etc.

Gheorghe Budeanu, autorul unei cărți despre Maria Drăgan, marcase cu jale: „La «nunta» ei a căzut o stea. Soarele și luna i-au ținut cununa. De la Chișinău n-a venit nimeni s-o petreacă..." Maria Drăgan era deja în „zona uitării".

„Iubirea noastră n-ctet s-a stins, precum s-ar stinge o țigară..." Sunt cuvintele unui cântec din repertoriul ei. Destin tragic.

„Ce mult a fost iubită!", se spune după moartea ei. A fost o stea a cântecului popular moldovenesc. Astăzi o mai auzim, din când în când, s-a văzut constrânsă de împrejurări să se retragă din cotidianul obișnuit, dar prin vocea, cântecele ei, și în prezent rămâne extraordinara Maria Drăgan! Lume, soro lume!..

SOARTA DACISMULUI ÎN BASARABIA

Numeroase vestigiile arheologice demonstrează sigur continuitatea carpato-danubian-nistreană a poporului român. Vestigiile dace sunt și ele numeroase, una din cele mai importante fiind sanctuarul rotund de la Butuceni (Orhei), o veche așezare strămoșească datând încă din paleoliticul superior. Important în cercetarea civilizației dace este și aportul **basarabenilor**. Dimitrie Cantemir și Alecu Russo vorbesc cu dragoste și inspirație despre daci. Considerabil a influențat cercetarea fundamentală a civilizației dace B.P. Hasdeu. În secolul XIX scriitorii, oamenii de cultură și politicienii români utilizau desul de des și consecvent termenul daco-român. Acesta se referea nu numai la principate sau la Vechiul Regat, ci și la Basarabia – o parte a Moldovei Voievodale.

Cu toate restricțiile regimului comunist românii moldoveni din Basarabia au păstrat cu sfințenie cultul originii lor dacice atât în anii ocupației rusești (1812-1918), cât și în perioada ruso-bolșevică (1940-1991). În condițiile ocupației sovietice, când în Basarabia (RSS Moldovenească) era interzisă literatura istorică a poporului nostru, intelectualii dobândeau masiv această literatură prin librăriile din diferite orașe ale URSS. Astfel, firul dacismului n-a fost întrerupt și a acționat benefic asupra generațiilor după 1940, fapt

care a fost demonstrat de istoricele evenimente din anii 1988-1991, evenimente care au culminat cu Marea Adunare Națională din 1989 și bătăliile declanșate în jurul limbii române pentru reînscăunarea ei drept limbă de stat în baza grafiei latine. Apoi a urmat declararea Actului de Suveranitate (adoptat la 23 iunie 1990 în primul parlament ales în circumscripții pe bază de alternativă) și declararea Actului de Independență a Republicii Moldova care s-a săvârșit la 27 august 1991. Toate acestea, precum și datorită descompunerii, dezagregării dramatice a statalității imperiului – URSS. La marile demonstrații de slobozenie de sub jugul ocupației străine, alături de cele mai sfinte însemne ale poporului român a fluturat și capul de lup dacic. În anii de independență, în ciuda opoziției dușmănoase, în învățământul preșcolar, școlar și universitar din Basarabia originea dacică a poporului român este studiată în condiții de relativă libertate națională și spirituală. În pofida manifestărilor șovine și nostalgice, în presa scrisă, la radio și televiziune, în discursurile oamenilor politici originea dacică a românilor e analizată tot mai profund, cu multă mândrie și statornicie.

Pentru mulți participanți la mișcarea de renaștere națională din Basarabia în „anii de foc” 1988-1991 a fost demonstra-

tă originea, rădăcinile dacice ale Neamului nostru, fapt ce a conturat fără echivoc identitatea noastră națională – **români și punctum**. În calitate de președinte al Comisiei Parlamentare (1988-1989), în condițiile ultimului legislativ sovietizat, în mare parte dușmănos identității noastre naționale, vreme de nouă luni, am lucrat **zi de zi**, alături de un grup de lingviști și juriști, la elaborarea și apărarea legislației lingvistice referitoare la reînscăunarea limbii române drept limbă de stat, precum și la redactarea nomenclatorului limbilor vorbite pe întreg teritoriul Republicii Moldova. În calitate de rector al universităților pedagogice din Bălți și Chișinău, director al Cabinetului Prezidențial și președinte al Societății Pedagogice din Republica Moldova, istoric și filosof de profesie, pot să declar în fața înaltului Congres că, găsindu-mă în centrul mișcării de renaștere națională, participând la discuțiile din presă, în revistele științifice, la adunările populare sau ale intelectualilor, la ședințele Comisiei sau ale Parlamentului, în numeroasele luări de cuvânt la radioul și televiziunea națională, am abordat tematica originii noastre dacice, ceea ce a jucat un rol deosebit de benefic pentru a demonstra oponentilor noștri necesitatea decretării limbii române drept limbă de stat în Republica Moldova și revenirea la grafia latină. Acest mare act s-a înfăptuit la 31 August 1989. Toamna aceasta vor fi editate două volume, conținând ostenele mele, în temei pe marginea evenimentelor mai sus pomenite.

Cei 11 ani de implementare a legislației lingvistice ne dovedesc că acest proces se ciocnește de o rezistență acerbă, în primul rând, din partea unui mare și influent grup al clasei guvernante. Actualmente și partea eșichierului de centru-dreapta a legislativului de la Chișinău, datorită permanentelor disensiuni, nu reușește să obțină o unitate politică, capabilă să urnească carul din loc. Acest fapt ne face să ne amintim, a câta oară, de aprecierea anticului Herodot: „Tracii sunt un popor numeros. Dacă s-ar uni, ei ar deveni de neînving.” Doar o durere insuportabilă, comprimată până la refuz, a întregii Basarabii, ocupate vreme de aproape două sute de ani de către țarismul rus, iar apoi de către sovietici, a putut să ne **unească** pentru o clipită pe toți moldovenii de la est de Prut în 1989. „Ceea ce am trăit în 1989, – scria criticul literar și politicianul Andrei Țurcanu, – se întâmplă unui popor o dată la o jumătate de mileniu. Însă la prima răscruce a slobozeniei noastre, interesul național s-a întâlnit cu diversiunea străină și cu secătura autohtonă. În calea noastră s-a postat un întreg Fanar postsovietic.” Când oare vom ține cont de experiența istorică și de spusele anticului filosof?

Și totuși, închei cu speranța că noua generație de tineri români basarabeni vor fructifica originea noastră dacică, demnitatea și verticalitatea ei întru realizarea sacralului vis secular de unitate a poporului român.

În aceste teze este concentrată falnica, dar și duruta existență în timp a bogatelor rădăcini dacice ale neamului românesc.

*București, 15 august 2000
(După iatp.md)*

INVIDIA

Dan PURIC

Într-o zi, vecinul nostru de bloc și-a luat un aparat de aer condiționat. Era un zăduf îngrozitor, dar noi n-aveam aparat de aer condiționat și nici bani ca să ne cumpărăm unul. Sufeream de căldură și de invidie. Aveam însă o bibliotecă. Ne-am uitat în ea și am scos *Cugetările* lui Seneca. Am citit de acolo o pagină-două despre bine și sensul vieții și, deși cald tot ne era, nu l-am mai invidiat pe vecin.

Ceva mai târziu, vecinul și-a deschis un butic și a început să umble îmbrăcat la costum la patru ace. Noi – tot cu blugi. Nu-i nimic – ne-am zis liniștiți, citind un capitol din *Etica* lui Spinoza.

Apoi vecinul a apărut deodată într-un *Megane* argintiu. Noi n-aveam nici bicicletă, dar l-am disprețuit citind din *Phaidon* al lui Platon.

Mai târziu, vecinul a schimbat *Meganul* pe *Mertan*. Nu ne-a păsat, căci și noi îl schimbaserăm deja pe Platon cu Aristotel.

Și-a luat și un 4 × 4, cel mai mare de pe stradă. Noi l-am luat pe Marcus Aurelius, care ne-a făcut să zâmbim împăcați. A mai trecut o vreme și vecinul și-a luat nevastă nouă: blondă, frumoasă, tânără. Noi – tot cu cea veche, dar am luat *Evanghelia* după Ioan.

Vecinul și-a îmbrăcat soața cu o garderobă întreagă și cu blănuri, bașca bijuteriile. Noi ne-am îmbrăcat spiritul citind din *Eclesiast*.

În fine, vecinul s-a mutat într-o vilă la șosea cu gard mare, bodigarzi și piscină. Am rezistat și de data aceasta eroic, citind *Richard III*.

A urmat o a doua vilă – la munte. După ce am văzut-o, ne-am consolată cu *Macbeth*.

O a treia – la mare: am recurs la *Învieirea* lui Tolstoi, al cărei efect l-am consolidat cu *Ghilgameș*, *Ghandi* și *Declarația de*

iubire a lui Liiceanu. Ne-am simțit cu mult mai bine.

L-au dat la televizor la o emisiune foarte populară. Ne-am stăpânit emoția cu o porție de Caragiale.

L-au dat a doua oară cu mare succes: am fi suferit dacă nu ne-ar fi ajutat Ananda Coomaraswamy, *Cartea lui Iov* și *Cazul Wagner* al lui Nietzsche.

Așa a trecut ceva mai mult timp... Vecinul își lua case, mașini, iahturi, femei.

Noi răspundeam cu Balzac, Thomas Mann, Hegel, Berdiaev.

Lupta era strânsă, dar echilibrată.

În sfârșit, într-o zi l-au arătat cu cătușele la mâini, umflat de DNA.

Am răsfoit atunci fericiți *Apocalipsa*. Dar peste vreo două săptămâni, vecinul nostru era eliberat și chiar și-a anunțat candidatura pe listele unui partid majoritar.

Scârbiți, ne-am uitat în bibliotecă. N-am mai văzut nimic. Ne-am uitat pentru a doua oară.

Nu ne-a venit să credem. Pentru a treia oară ne-am uitat cu atenție.

Același rezultat: citiserăm toate cărțile.

Și atunci ne-a cuprins invidia...

Popor român, nu te-ai săturat să stai pe locul mortului și să fii condus de toți tâmpiții?